GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TARİH ÖĞRETİMİ VE FİLMLER:
"Tarih Öğretiminde Film Kullanılmasının Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi"

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Sezai ÖZTAŞ

Danışman
Prof. Dr. Refik TURAN

Ankara-2007

Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Sezai ÖZTAŞ'a ait TARİH ÖĞRETİMİ VE FİLMLER: Tarih Öğretiminde Film Kullanılmasının Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi adlı çalışma jürimiz tarafından Tarih Öğretmenliği Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Reşat GENÇ

Üye: Prof. Dr. Refik TURAN
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Kazım Yaşar KOPRAMAN

Üye: Prof. Dr. Mustafa SAFRAN

Üye: Prof. Dr. Mustafa YILMAZ

"Sinema öyle bir keşiftir ki, gün gelecek barutun, elektriğin ve kıtaların keşfinden çok dünya medeniyetinin veçhesini değiştireceği görülecektir. Sinema, dünyanın en uzak uçlarında oturan insanların birbirlerini tanımalarını, sevmelerini temin edecektir. Sinema, insanlar arasındaki görüş, düşünüş farklarını silecek, insanlık idealinin tahakkukuna en büyük yardımı yapacaktır. Sinemaya lâyık olduğu ehemmiyeti vermeliyiz." (1930)

Mustafa Kemal Atatürk

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, filmlerle öğrenme etkinliklerinin, lise üçüncü sınıf "T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük" dersi "Cumhuriyet Dönemi" ünitesinin öğretiminde öğrencilerin başarıları üzerindeki etkisini belirlemektir.

Araştırma deneysel desen modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testi kullanılmıştır. Geliştirilen ölçme aracı 2003-2004 eğitim öğretim yılının II. yarıyılında, Elmadağ Lisesi üçüncü sınıf öğrencilerinden 129 kişiye uygulanmıştır. Araştırmanın alt problemlerinin çözümlenmesinde; tek yönlü varyans analizi (ANOVA) , çift yönlü varyans analizi (repeated measures) yapılmış; frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleri kullanılmıştır.

Bu çalışma lise üçüncü sınıf "Cumhuriyet Dönemi" ünitesinde üç deney ve bir kontrol grubu olmak üzere dört farklı grupta gerçekleştirilmiştir. Deney gruplarında filmle öğretim etkinliklerine uygun yöntem ve tekniklerin uygulanması planlanmıştır. Araştırma kapsamında deney gruplarına TRT yapımı "Cumhuriyet" (1998) filmi seyrettirilmiştir. Bu sınıflardan Deney-1 (A şubesi) grubuna ön test uygulanmış daha sonra film seyrettirilmiş, ünite konuları anlatılmış ve son test uygulanmıştır. Deney-2 (B şubesi) grubuna ön test uygulanmış, ünite konuları anlatılmış, daha sonra film seyrettirilmiş ve son test uygulanmıştır. Deney-3 (D şubesi) grubuna ön test uygulanmış, film ile birlikte (yeri geldiğinde film durdurularak, konuşularak, tartışılarak vb.) ünite konuları anlatılmış ve son test uygulanmıştır. Kontrol (C şubesi) grubuna ön test uygulanmış, konular anlatılmış (ünitesi düz anlatım, soru-cevap yöntemleriyle) ve son test uygulanmıştır. Bu gruba araştırma gereği film seyrettirilmemiştir.

Deney grupları ve kontrol grubunun deney öncesi ve deney sonrası öntest ve sontest toplam "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi testi başarı puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Deney grupları öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi sontest başarı puanları bulundukları deney grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Deney-3 grubunda uygulanan (konular öğretilirken film durdurularak ve üzerinde konuşulup, tartışılarak yapılan gösterimin) etkinlikler diğer deney gruplarında uygulanan etkinliklere göre daha etkili bulunmuştur.

Bilim Kodu:

Anahtar Kelimeler: Tarih, Tarih Öğretimi, Tarih Eğitimi, Filmlerle Öğretim, Tarihî Filmler

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Refik TURAN

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the effects of using films as an instructional source on the success of students in teaching "Republic Period", the unit in "The History of Turkish Republic Revolution and Ataturkism" for High School 3rd graders.

The research was conducted with the experimental design model. An achievement test developed by the researcher was used in data collection in this study. The measurement tool was administrated to 129 third year students studying at Elmadağ High School in spring semester 2003-2004. One-way analysis of variance (ANOVA) and Two-way analysis of variance (repeated measures) were used to test the subproblems of the research; the values of frequency, percentage and mean were employed during the analysis phase.

This study was carried out over four different groups for High school 3rd graders, three being experimental and one being control group. In experimental groups, the application of appropriate methods and techniques to the activities of instruction through films was planned. To serve this purpose, experimental groups were made to watch "Cumhuriyet [Republic]" dated 1998. Among these classes, a pre-test was administered to Experiment-1 (Branch A) and then they were made to watch the film; subsequently, they were taught the unit and administered a post-test. As for Experiment-2 (Branch B), the same procedure as above was followed. As for Experiment-3 (Branch C), they were administered a pre-test, the unit was taught together with the film (sometimes pausing the film and discussing and talking) and a post-test was administered. Control group (Branch C) was administered a pre-test and the unit was taught (through question and answer method and narration) and a post-test was administered. In accordance with the pattern of the study, this group did not watch the film concerned.

The result of the study indicated that in the course of "Republic Period" there was a significant difference between the results of the pre-tests and post-tests for the experimental and control groups in terms of achievement scores. The result of the study indicated instructional method employed in the experimental groups exhibited a significant difference on the students' achievement in the post-test of "Republic Period". The methods and activities employed in Experiment-3 group (pausing the film and discussing and talking) were found to be more effective than the activities implemented in other groups.

Science Code:

Key words: History, Teaching History, History Education, Teaching with Films, Historical Films

Advisor: Prof. Dr. Refik TURAN

ÖNSÖZ

Dünyada, bilgilerin gelişen teknoloji ile birlikte öğrencilere nasıl daha iyi bir şekilde verileceği ve bu bilgilerin kalıcılığının sağlanması üzerine araştırmalar yapılmaktadır. Bu kalite arttırma çalışmaları ülkemizde de eğitimcilerimizin üzerinde önemle durdukları konuların başında gelmektedir. Geleneksel öğretim yöntemleri ile bir yere kadar başarı sağlanacağının farkına varıldığı günümüzde, değişik yöntem ve uygulamaların araştırmalarda ön plana çıktığı ve başarı oranlarını artırdığı bilinmektedir.

Bilindiği gibi sinema ortaya çıktığı ilk zamanlarda bir eğlendirme aracı olarak görülmüş olmasına rağmen zamanla insanların düşüncelerini değiştirebilme ve propaganda aracı olarak kullanılmaya kadar değişik amaçlara hizmet edebilecek bir işlevinin olduğunun farkına varılması, öneminin her geçen gün artmasına sebep olmuştur. Bu araştırmada filmlerin tarih derslerinde nasıl yararlı bir öğretim aracı olarak kullanılabileceği, öğrenmeyi nasıl daha zevkli ve kalıcı hale getirebileceği araştırılmakta, tarih öğretiminde film kullanılmasının öğrenme üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın planlanmasından sonuçlanmasına kadar her safhasında, değerli görüş ve fikirlerinden yararlandığım, danışman hocam Prof. Dr. Refik TURAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Tarih eğitimi alanında değerli çalışmaları olan Prof. Dr. Reşat GENÇ ve Prof. Dr. Mustafa SAFRAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Araştırma boyunca her konuda değerli görüşlerinden yararlandığım Yrd. Doç. Dr. Bahri ATA'ya , Yrd. Doç. Dr. Gülin KARABAĞ'a, Yrd. Doç. Dr. Ahmet ŞİMŞEK'e, Dr. A.Sait CANDAN'a ve Dr. Bülent AKSOY'a, uygulama safhasında gösterdikleri iyi niyet ve anlayıştan dolayı Elmadağ Lisesi idarecilerine, öğretmenlerine ve uygulamaya katılan öğrencilerine teşekkür ederim. Ayrıca desteklerini esirgemeyen anne ve babama, çalışmalarım boyunca bana gösterdiği sabır için eşime teşekkürlerimi içtenlikle sunarım.

Sezai ÖZTAŞ

Ankara-2007

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT iii
ÖNSÖZ v
İÇİNDEKİLER vi
TABLOLAR LİSTESİ x
GRAFİK VE ŞEKİLLER LİSTESİ xi
GİRİŞ 1

BÖLÜM I

TARİH ÖĞRETİMİ VE PROBLEM DURUMU

1.1. Problem Durumu 3
1.1.1. Tarih Nedir? 5
1.1.2. Tarih Öğretimi 6
1.1.3. Neden Tarih Öğretiyoruz? 7
1.1.4. Değişen Dünyada Tarih Öğretiminin Rolleri ve Tarih Öğretimi ile İlgili Öneriler 16
1.1.5. Nasıl Bir Tarih Öğretimi? 19
1.1.6. Problem Cümlesi 22
1.1.7. Alt Problemler 22
1.2. Araştırmanın Amacı 22
1.3. Araştırmanın Önemi 23
1.4. Varsayımlar 24
1.5. Sınırlılıklar 24
1.6. Tanımlar 24
1.7. Kısaltmalar 25

BÖLÜM II

TARİHİN SESLİ-GÖRÜNTÜLÜ KAYNAKLARI VE TARİHÎ FİLMLER

2.1. Görüntülü ve Sesli Tarihî Kaynaklar 26
2.1.1. Görüntülü Tarihî Kaynaklar 27
2.1.1.1. Afişler 27

2.1.1.2. Fotoğraflar 27
2.1.1.3. Minyatürler, Gravürler, Kartpostallar 30
2.1.1.4. Tablolar ve Resimler 30
2.1.1.5. Haritalar 30
2.1.1.6. Planlar 31
2.1.1.7. Pullar 31
2.1.1.8. Karikatürler 31
2.1.2. Sesli Tarihî Kaynaklar 32
2.1.2.1. Ses Kayıtları (Plaklar, CD'ler, Her Türlü Ses Kasetleri) 32
2.1.3. Görüntülü ve Sesli Tarihî kaynaklar 32
2.1.3.1. Olayların Olduğu Sırada Kayda Alınan Görüntüler 33
2.1.3.2. Belgesel Filmler 34
2.1.3.3. Filmler 36
2.2. Bir Film Türü Olarak Tarihî Filmler 39
2.2.1. Tarih ve Film 41
2.2.2. Dünyada Tarihî Film Türünün Doğuşu ve Gelişimi 45
2.2.3.Osmanlı Devleti'ne Sinemanın Girişi ve Tarihî Film Türünün Gelişimi (1896-1922) 48
2.2.4. Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Tarihî Filmler 58
2.2.4.1. Atatürk ve Film 58
2.2.4.1.1. Atatürk'ün Sinemaya Verdiği Değer 58
2.5.4.1.2. Atatürk Konulu Film (Atatürk Filmi) 68
2.2.4.2. Tiyatrocular Döneminde Tarihî Filmler (1922-1939) 75
2.2.4.3. Geçiş Döneminde Tarihî Filmler (1939-1950) 81
2.2.4.4. Sinemacılar Döneminde Tarihî Filmler (1950-1970) 83
2.2.4.5. Genç/Yeni Sinema Döneminde Tarihî Filmler (1970- 2006) 90
2.3. Tarihî Filmin Yapısı 102
2.3.1. Tarihî Filmin Amacı 104
2.3.2. Tarihî Filmde Kurmaca 105
2.3.3. Tarihî Filmde Dil 106
2.3.4. Tarihî Filmde Nesnellik (Objektiflik) 106
2.3.5. Tarihî Filmde Gerçeklik 108
2.3.6. Tarihî Filmde Mekân 109
2.3.7. Tarihî Filmde Zaman 110

2.3.8. Tarihî Filmde Ses ve Müzik 111
2.3.9. Tarihî Filmde Kostüm, Dekor ve Aksesuar 113

BÖLÜM III
FİLMLERLE TARİH ÖĞRETİMİ

3.1. Eğitim Alanında Filmleri Kullanmaya Yönelik Görüş ve Çabalar 118
3.2. Tarih Öğretiminde Filmleri Kullanmaya Yönelik Görüş ve Çabalar 129
3.3. Tarih Öğretiminde Filmlerin Kullanılmasının Öğrencilerin Tarih Düşüncesine ve Düşünme Becerilerine Etkileri 139
3.4. Tarih Öğretiminde Filmleri Bir Araç Olarak Nasıl Kullanabiliriz? 144
3.4.1. Filmleri Nereden Bulabiliriz? 144
3.4.2. Filmlerin Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar Nelerdir?..... 145
3.4.3. Filmleri Nasıl Kullanabiliriz? 147
3.4.3.1. Gösterim Öncesi 148
3.4.3.2. Gösterim Sırası 148
3.4.3.3. Gösterim Sonrası 149
3.4.3.4. Öneri ve Değerlendirme 149
3.4.4. Filmlerin Öğretimde Kullanılmasının Yararlılıkları ve Sınırlılıkları Nelerdir? 150

BÖLÜM IV
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

4.1. İlgili Yayın ve Araştırmalar 155

BÖLÜM V
YÖNTEM

5.1. Deney Deseni 164
5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi 166
5.3. Veri Toplama Araçları 167
5.3.1. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi 167
5.3.2. Ölçme Araçlarının Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 168
5.3.3. Deneysel İşlem Basamakları 168
5.3.4. Verilerin Çözümlenmesi 170

BÖLÜM VI

BULGULAR VE YORUMLAR

6.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar ..... .172
6.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar ..... .176

BÖLÜM VII

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

SONUÇLAR ..... .177
ÖNERİLER ..... .180
KAYNAKÇA ..... .184
EKLER ..... .200
Ek 1. Tarihî Film Listesi 201
Ek 2. Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitim Medyası 208
Ek 3. Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün hhtp://internettv.meb.gov.tr Adresinde Tarih ile İlgili Seyredilebilecek Belgeseller 243
Ek 4. Film Kontrol Listesi 244
Ek 5. Film İzleme Etkinliği 245
Ek 6. Öğrenci Film Çalışma Kağıdı 247
Ek 7. "Cumhuriyet" Filmi Çalışma Kâğıdı 248
Ek 8. Uygulama ile İlgili Öğrenci Görüşleri 249
Ek 9. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi "Cumhuriyet Dönemi" Ünitesi Başarı Testi 254
Ek 10. Uygulama İçin Alınan Resmi İzin Yazıları ..... .258
Ek 11. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğünde Yapılan Araştırma İçin Alınan Resmi İzin Yazısı 262

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo-1. Öğrencilerin Türk Tarihini Öğrenmenin Gerekliliğine İlişkin Görüşleri..... 13
Tablo-2. Tarihsel Bir Yapıtın Oluşturulması..... 103
Tablo-3. Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Tarih Derslerinin Nasıl Verildiğine İlişkin Görüşleri..... 160
Tablo-4. Tarihin Ders İçi ve Dışı Sunum Araçlarının Güvenirliği ve Keyif Vericiliği Üzerine Öğrenci Değerlendirmesi 161
Tablo-5. Araştırmaya Katılan Öğrenciler 166
Tablo-6. Öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " Ünitesi Başarı Testinden Aldıkları Öntest-Sontest Ortalama Puan ve Standart Sapma Değerleri 172
Tablo-7. "Cumhuriyet Dönemi" Ünitesi Öntest - Sontest Başarı Puanlarının ANOVA Sonuçları 173
Tablo-8. Deney Grupları Öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi " Ünitesi Sontest Başarı Puanlarının Bulundukları "Deney Grubu"na Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları 175
Tablo-9. "Deney Grupları" Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler..... 176

GRAFİK VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Grafik-1. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi" Ünitesine İlişkin Öntest-Sontest Başarı Puanlarını Gösteren Diyagram 175

Şekil -1. Yaşantı Konisi 130

Şekil -2. Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desen 164

Şekil -3. Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desende Gözenekler 171

GİRİŞ

Günümüzde sosyal bilimlerde yeni arayışlar, büyük bir sürat kazanmıştır. Bu arayışlara bir sosyal bilim dalı olan tarih ve tarihin öğretiminin girmesi ve arayışların sonucu ortaya çıkan değişimlere ayak uydurması kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih öğretimi üzerine eğilmenin öneminin ülkemizde de anlaşılmasından dolayı, üniversitelerimizin tarih bölümlerinde ve enstitülerde tarih öğretimi üzerine yapılan araştırmalar ve tezler son yıllarda gittikçe artmaktadır. Bu artan araştırmalar ve tezlerin sonuçları, istenilen düzeyde olmasa da, uygulamada yerini almakta ve bilimsel eserler olarak basılmaktadır.

Öncelikle tarih öğretiminde acil olarak üzerinde tamamen uzlaşma sağlanması gereken üç önemli nokta vardır:

1- Ne öğretmeliyiz?

2- Öğretilmesi gerekenleri öğretimin hangi kademelerinde öğretmeliyiz?

3- Nasıl öğretmeliyiz?

Bu tezin, tarih öğretimi ile ilgili olarak üzerinde uzlaşma sağlanması gereken noktalardan biri olan, "Nasıl öğretmeliyiz?" konusuna yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Bu amaçla, filmler ve tarih öğretiminde filmlerden nasıl yararlanılabileceği üzerinde durulmaktadır.

Tarih derslerinin öğretmen merkezli olarak verildiğini ve öğrenciler tarafından ezber dersi olarak görüldüğünü yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır. Tarih derslerinin öğretiminde, öğretmenler, belli yöntemleri kullanmakta ve yöntem çeşitliliğine gitmemektedir. Dersle ilgili araç ve gereçlerin kullanımı da yetersiz düzeyde kalmaktadır. Bu iki durum edilgen konumda olan öğrencilerin bir süre sonra dersten sıkılmalarına sebep olmakta, uzun vadede de dersten soğumalarının bir sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Unutulmamalı ki, yöntem çeşitliliği ve derse

uygun araç-gereç kullanımı öğrenmeyi arttırmaktadır. O halde, dersi daha etkili ve verimli kılacak yöntem ve araçları ivedi olarak işe koşmak gerekmektedir.

Derslerde film kullanımı ile birlikte, ders kitabının dışındaki materyaller için de yararlanma yolu açılmış olmaktadır. Çünkü bu durumda dersin ve filmin konusu ile ilgili farklı yorumların bulunduğu kitap ve dergiler sınıf ortamına getirilerek, öğrenciler eleştirel düşünmeye ve tartışmaya yönlendirilebilir. Bu eleştirel düşünme, tartışmalar yanında karşılaştırma yapmayı da beraberinde getirecek, öğrenciler konuya ilişkin çeşitli yorumlarda bulunacaklardır. Öğrenciler; pasif durumdan kurtarılarak, derse aktif olarak katılabilecek ve kendilerini küçük birer tarihçi gibi hissedeceklerdir. Kendini tarihçi gibi hisseden öğrenci dersten zevk alacak ve öğrenme isteği canlı kalacaktır.

BÖLÜM I

TARİH ÖĞRETİMİ VE PROBLEM DURUMU

Bu bölümde, araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına, tanımlarına ve kısaltmalarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim, insanoğlunun varoluşundan itibaren varlığını devam ettirmektedir. İnsanoğlunun varoluşundan itibaren varlığını devam ettiren eğitimin, aynı zamanda insanoğlunun zamanla problemi haline geldiği, bu problemin çözümü için araştırmalar yapılmaya başlandığı ve bu araştırmaların bugün de devam ettiği bilinmektedir.

Ertürk (1974: 12) eğitimi "bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla veya kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci" olarak tanımlamaktadır.

Oğuzkan (1976: 82) ise, eğitimi "yeni yetişen kuşakları toplum hayatına hazırlamak amacıyla onların gerekli bilgi, beceri ve anlayış kazanmalarına ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği" şeklinde açıklamıştır.

Kemertaş (1999: 9) ise eğitimi "bireyin kişiliğinin gelişmesine yardım eden, onu yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar kazanmasına yarayan bir süreç" şeklinde tanımlamaktadır.

Küçükahmet (1998: 2), toplumda eğitimin genel amacının "o toplumun bireylerini topluma faydalı hale getirme" olduğunun altını çizmiş ve bu amaca yönelik olarak bireylerin yetişmesinde çevrenin de etkisi olduğunu belirtmiştir.

Fidan ve Erden (1993: 19)'e göre eğitim sürecinin üç temel ögesi bulunmaktadır. Bunlar: amaç, öğretme ve öğrenme etkinlikleri, değerlendirmedir.

Eğitimin amaçla başladığını, öğretme-öğrenme etkinlikleriyle devam ettiğini ve değerlendirme etkinlikleriyle sona erdiğini, amaçların eğitim sürecine giren kişinin davranışlarında dolayısıyla kişiliğinde meydana gelmesi istenen farklılaşmaları belirlediğini, eğitimin amaçları ne öğretileceğini ve nasıl öğretileceğini ilham ettiğini, amaçların gerçekleşmesinin ise toplumun istediği insan tipinin yetişmesini sağladığını belirtmektedirler.

Öğretime gelince, Varış (1994: 13) tarafından, "öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümü" şeklinde tanımlanmaktadır.

Oğuzkan (1976: 239) ise, öğretimi "resmî veya gayrı resmî durumlarda öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, gerekli araç ve gereçleri sağlama ve rehberlikte bulunma eylemi" şeklinde açıklamıştır.

Fidan ve Erden (1993: 22) öğretimi, "okullarda yapılan planlı, kontrollü ve örgütlenmiş öğretme faaliyetleri" olarak tanımlamıştır.

Bilgi patlamasının yaşandığı günümüzde, bilim ve teknoloji hızla gelişmekte ve buna paralel olarak her alanda sürekli bir değişme ve gelişme yaşanmaktadır.

Kalite ve verimliliğin en iyi teknoloji toplumu olabilmenin en başat unsuru olarak karşımıza çıktığı günümüzde, ülkeler en iyi teknoloji toplumu olabilme yarışı içerisindedirler. Bu yarış, beraberinde her alanda değişme ve gelişmeyi meydana getirmekte, bu değişme ve gelişme eğitim alanında da yeniliklere sebep olmaktadır. Eğitim alanında meydana gelen bu yenilikler sayesinde ülkelerin eğitim sistemlerini tekrar gözden geçirme gereği duydukları ve bunun sonucunda eğitimin amaç ve hedeflerinde, yöntem ve tekniklerinde, araç ve gereçlerinde yenilikler meydana geldiği görülmüştür.

Bu değişim ülkemizde de yaşanmakta, daha kaliteli bir eğitimin nasıl gerçekleştirilebileceğinin eğitim araştırmalarında cevabı aranmakta ve bu konuda faaliyetler sürdürülmektedir.

Milletlerin en büyük zenginliğinin, "kaliteli insan gücü" olduğu gerçeğinden hareketle eğitim ile ilgili problemler ivedi olarak halledilmek istenmektedir. Eğitimciler, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alan, öğrenci merkezli, öğrencileri düşünmeye ve araştırmaya sevk eden, öğrenmeyi öğreten bir anlayışın hâkim olduğu eğitim faaliyetlerinde daha kalıcı ve daha fazla öğrenme gerçekleştiği üzerinde durmaktadır. Bu sebeple eğitim kurumlarımız bilgileri aktarmanın yanında, öğrencileri daha fazla araştırmaya sevk etmenin yollarını aramaktadır.

Eğitim ve öğretimin tanımını yaptıktan, eğitimcilerin yaptıkları araştırmalarla etkili öğrenmenin ne şekilde gerçekleşeceğini ortaya koyduğunu kısaca açıkladıktan sonra tarih öğretiminin nasıl olması gerektiği üzerinde duralım.

1.1.1. Tarih Nedir?

Tarih bir bilimdir. Bu bilimin konusu, geçmişte yaşanmış tarihî olayları sebep-sonuç ilişkisi içerisinde incelemektir. Aslında tarih geçmişte yaşanmış olan tarihî olayların sebeplerinin araştırılmasıyla bilim haline gelmiştir. "Neden?" sorusunun sorulması ve cevabının araştırılması bunda etkili olmuştur.

Bloch (1994: 20) tarihe, "insanlar bilimi" diyor ve buna "insanların zaman içinde" ifadesini de eklemek gerektiğini belirtiyor. Bloch'un tanımından hareketle tarihe "zaman içinde insanların bilimi" denilebilir.

Carr (1994: 37), "Tarih nedir?" sorusuna ilk cevabının "tarihçi ile olguları arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir dialog" olduğunu belirtmiştir. Ayrıca tarihe, "pek çok parçası kayıp bir iç içe geçmeli bulmaca" denildiğini hatırlatmıştır (Carr, 1994: 18).

Tarih kelimesinin İbranicede "ay" anlamına gelen "yarex" kelimesinden geldiğini belirten Togan (1985: 2)'a göre tarih, "içtimaî bünyenin âzası olmak itibariyle insanlığın fiil ve fikirlerinin inkişafını takip eden bilgidir."

Halkın (1989: 4), tarihin, bilgi-tarih yaklaşımıyla değerlendirildiğinde, "insanların geçmişini inceleyen ve onların sosyal kapsamlı eylemlerinin bir tablosunu takdim eden bir disiplin" olduğunu belirtmektedir.

Burke (1994: 2) tarihin "çoğul olarak insan toplumlarının incelenmesini ve bunların arasındaki farkların ve her birinin zaman içinde uğradığı değişikliklerin vurgulanması" olduğunu belirtmiştir.

Tosh (2005: v)'a göre günlük konuşma dilinde "tarih" sözcüğü iki anlama gelir. Bunlardan biri "geçmişte meydana gelmiş olayları belirtmesi", diğeri de "geçmişin tarihçilerin çalışmalarında yeniden kurulup aktarılması"dır.

Köstüklü (1998: 14), tarihi "geçmişteki olayları; yer, zaman ve failleri göstererek kaynaklara dayalı olarak sebep-sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır" şeklinde tanımlamakta ve bu tanımın anahtar kavramlarının a-geçmiş, b-yer, zaman ve failler, c-kaynak, d-sebep-sonuç ifadeleri olduğunu belirtmektedir.

Tarih, geçmiş hakkında bilgi vermenin yanında bugünü anlamamızı ve geleceği daha iyi görebilmemizi sağlayan bir bilimdir. Ancak geleceği görebilmemizin tarih ile ilgili yapacağımız doğru yorumlara bağlı olduğunu da unutmamak gerekir.

1.1.2. Tarih Öğretimi

Sosyal bilimler içinde tarihin önemli bir yeri olduğunu, gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerde tarihin başlı başına bir alan kabul edilerek öğretim kurumlarında okutulduğunu ifade eden Paykoç (1991: 8)'a göre tarih öğretimi insanın ve toplumun gelişimini amaçlamaktadır.

Tarih öğretiminin amacı sadece insanın ve toplumun gelişimi değildir. Tarih öğretiminin amacı nedir öyleyse?

1.1.3. Neden Tarih Öğretiyoruz?

Günümüzde çok hızlı bir teknolojik gelişmeler yaşanmakta, ülkeler teknolojilerini geliştirmektedirler. Teknoloji gelecekte de gelişmeye devam edecektir. Teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin, günümüzde olduğu gibi, geçmişte yapılan hataları görmedikçe, geçmişin deneyimlerinden yararlanmadıkça insanlar aynı hataları yapmaya devam edeceklerdir. Tarih geçmişte yapılan bu hataları görmemizi sağlamaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, Talim Terbiye Kurulu'nun 08/07/1983 gün ve 108 sayılı kararıyla kabul edilen "Orta Öğretim Kurumları Tarih Programı"nda (Tebliğler Dergisi, 1983) tarih öğretiminin amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

1- Tarih boyunca kurulmuş büyük medeniyetler, insanlığa hizmet etmiş milletler ve devlet adamları hakkında genel bir tarih kültürü kazandırırken, Türk tarihine, kültür ve medeniyetine geniş ölçüde yer vererek, Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki şerefli geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri, dünya kültür ve medeniyetinin gelişmesindeki büyük payını öğretip kavratmak, onların milli duygularını daha bilinçli ve köklü kılmak;

2- Türk milletinin zekâ ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimsetmek ve bu üstün özelliklerin davranış haline gelmesini sağlamak;

3- Tarihte büyük medeniyetler kurmuş, köklü bir geçmişe sahip büyük bir milletin evladı olduklarının sorumluluğunu duyurmak; gelecek için ümit ve güven vererek Türk milletine, dünya milletleri içinde layık olduğu yeri sağlama ve Atatürk'ün direktifleri uyarınca "Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarma" yolunda durmadan çalışmaları, sürekli bir çaba göstermeleri ve bu uğurda her fedakârlığı göze alabilmeleri gerektiği bilincini vermek;

4- Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasi olayların sebepleri ve sonuçları üzerinde, günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve muhakeme etme yeteneğini geliştirmek;

5- Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesinin ve devletimizin bağımsızlığının; ancak yurt ve millet bütünlüğümüzün bozulmasına fırsat vermemek ve güçlü olmakla devam ettirebileceği gerçeğini kavratmak;

6- Tarihî olaylara yön veren kişilerin, yerinde ve zamanında gösterdikleri uzak görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıkları veya uzağı göremeyişleri ve bilinçsiz davranışları sebebiyle olayların ve tarihin akışını nasıl etkilediklerini göstermek;

7- Toplumu yönlendiren Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece millî değil, evrensel yönlerini de kavratmak ve takdir ettirmek; milletimize düşen insanlık görevleri bulunduğunu belirtmek ve onlarda insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme duygusunu uyandırmak;

8- Millî bağımsızlığımızın ve demokrasinin değerini kavratmak; yurt ve millet bütünlüğümüzü koruma, millî çıkarlarımızı ve demokrasiyi üstün tutma bilincini ve davranışını kazandırmak;

9- Geçmiş ile içinde bulunduğumuz zaman arasında bağlantı kurdurup gün geçtikçe daha da çoğalarak karmaşık hale gelen yurt ve dünya sorunlarını iyi değerlendiren, sorunlar yaratmak yerine sağduyu ile hareket ederek onlara, çözüm getirebilen; millî, manevî ve maddî değerlerimize yürekten bağlı bir kişilik kazandırmaktır.

İlk kez okullarda okutulmaya başlandığında tarihin amacının, vatanseverlik (Dance, 1971: 7) duygusu kazandırmak olduğunu görüyoruz.

Türkiye'de ise, Cumhuriyetin ilk yıllarında siyasal iktidarın tarih öğretiminden beklediği amaç, tek tip ve rejime bağlı insan yetiştirmek olmuştur. 1932'deki Birinci Türk Tarih Kongresi'nde dile getirilen resmi tezde; tarihin, *"Osmanlı öncesi dönemlere dayanılarak güçlü bir ulusal bilinç oluşturmak ve bu bilinci doğa yasalarına (örneğin arkeolojiye) dayandırmak"* gibi ikili bir amacı olması gerekliliği vurgulanmıştı (Behar, 1996: 12). Bu anlayış çerçevesinde, siyasal iktidarın tarih öğretimi üzerinde önemli etkileri olmuştur.

Dewey (2000: 43)'e göre, eğer tarih öğretiminin amacı; çocuğa sosyal hayatın değerlerini takdir ettirebilmek, insanların birbirleriyle etkili işbirliğini kolaylaştıran ve teşvik eden kuvvetleri tahayyül ettirebilmek, yardım eden ve gerileten karakter

türlerini anlayabilmelerini sağlamak ise, tarihin sunulmasındaki temel nokta, tarihin hareketlendirilmesi ve dinamikleştirilmesidir.

Baltacıoğlu (1937: 2), tarihin yararını beş başlık altında toplamaktadır:

- Tarih insanın zekâsını mazide yaşamış ve bir medeniyet vücuda getirmiş olan eski sosyetelerin sosyal şahsiyetleriyle temasa getirir. Bu zekâya müşahhasın, şahsînin hatsini verir.
- Tarih sosyetelerin hayatını, medeniyetini en mühim ve en lüzumlu tafsilâtıyle zamanda tesis ve teşhir eder. Mücerret fikirler yerine müşahhas mevzular hatsini kazandırır. Sosyâl varlıkları bütün ve tam bir surette idrâk etmemizi temin eder. Tarih bizde müşahhası tetkik zevkini uyandırır.
- Tarih bize sosyal oluş ve gidiş hatsini kazandırır. Tarih bize realite içinde hiç bir sosyetenin yoktan varolmadığını, bir anda ve sıçrayışta vücuda gelmediğini, her varlığın bir geçmişi olduğunu, bununla birlikte evrimlerin tedricî değil, anî ve yaratıcı olduğunu gösterir.
- Tarih bize insanoğullarının birbirinin uzuvları olduğunu, insan tenasüdünün bir gerçek olduğunu, kaplumbağalar gibi kendi kabuğu altına kapanmış milletlerin sonu hüsran olduğunu, milletlerin mukadderatı beşer mukadderatı içinde kendine mahsus yeri almakla ancak sâlâh bulabileceğini gösterir.
- Tarih bize insan sosyetelerinin canlı olduğunu, durmanın bu cana düşman olduğunu, din de içinde, bütün ahlâk, hukuk, ekonomi, felsefe ve terbiye gibi kurumların tekâmüle tabi olduğunu, hakikatlerin, ideallerin devirlerle değiştiğini, duran kurumların günün birinde büyük sarsıntılarla yıkıldığını gösterir.

1965 Eylül'ünde Danimarka hükümetinin daveti üzerine, Avrupa Konseyi Genel ve Teknik Öğretim programı çerçevesinde orta öğretim okullarında tarih öğretimi konusunda Elseneur'da düzenlenen staja takdim edilen dokümanların analizini içeren eserinde Dance (1971: 1-13), tarih öğretiminin amaçlarını, "*olayların bilinmesi*", "*anlayış ve sevgi*", "*muhakeme yeteneği kazandırılması*", "*sosyal görevler*", "*müsamaha(hoşgörü)*", "*amaçlarda benzerlikler*", "*demokrasi*" şeklinde

alt başlıklara ayırmıştır. Dance'a göre, tarihin öğretiminin amacı özetle, öğrenciye içinde yaşadığı toplumun ve bağlı olduğu grubun ve onlara borçlu olduğu ödevlerin şuurunu vermek, devrimiz problemlerine ait düşünce ve anlayışımızı derinleştirmeye ve insanlığın geçmişteki en değerli elemanlarını ayırt etmeye yardımcı olmak, geleceğin vatandaşlarını hayata hazırlamak ve ayrıca politik, ahlakî ve manevî değerleri zihinlere yerleştirmektir.

Coltham ve Fines, 1971'de "Tarih Öğretiminin Eğitimsel Amaçları" adlı bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada, tarih öğretiminin eğitimsel amaçları dört ana başlık altında ele alınmıştır (Cotham ve Fines, 1994):

- Tarih Öğretimine Karşı Tutumlar (Katılma, Tepkide Bulunma, İmgeleme/Hayal Gücü)
- Bilimin Niteliği (Bilginin Niteliği, Yöntemlerin Düzenlenmesi, Ürünler)
- Beceri ve Yetenekler (Sözcük Edinimi, Referans Becerisi, Hafızaya Yerleştirme, Kavrama, Çeviri, analiz, Öteleme, Sentez, Yargı ve Değerlendirme, İletişim Becerisi)
- Öğretimin Eğitimsel Sonuçları (Sezme/İç Görü, Değerler Bilgisi, Mantıkî Yargılama)

Collingwood (1996: 40-41), "*tarih ne içindir?*" sorusuna aşağıdaki şekilde cevap vermiştir:

> *"Benim cevabım, tarihin insanın kendisine ilişkin bilgisi "için" olduğu. Kendini bilmesinin insan için önemli olduğu düşünülür genellikle: kendini bilme burada salt kendi kişisel özelliklerini, onu öteki insanlardan ayıran şeyleri bilme değil, insan olarak yapısını bilme demektir. Kendinizi bilmeniz, ilkin bir insan olmanın ne demek olduğunu bilmeniz, ikincileyin olduğunuz insan olmanın ne demek olduğunu bilmeniz, üçüncüleyin olduğunuz insan olmanın ve başka biri olmamanın ne demek olduğunu bilmeniz anlamına gelir. Kendinizi bilmeniz ne yapabileceğinizi bilmeniz anlamına gelir; kimse ne yapabileceğini denemeden bilmediği için de, insanın ne yapabileceği konusundaki tek ipucu ne yaptığıdır. Öyleyse, tarihin değeri bize insanın ne yaptığını, böylece insanın ne olduğunu öğretmesidir."*

Culpin (1996: 126-133), tarih öğrenmenin amacını; kronoloji, benzerlik ve farklılık, çağdaş davranışlar, değişim ve devamlılık, sebep, kaynakların kullanımı, tarihin yorumları ile ilgili öğrenme ve beceriler kazanabilme olarak yedi alt başlıkta toplamıştır.

Tarih derslerinin en önemli amacının "çocuğu sosyal ve milli bir hayata uyum sağlatması" olduğunu belirten Sungu (2002)'ya göre, tarih dersinin öğretiminden beklediğimiz amaçları; sosyal hayatın ve sosyal dayanışmanın önemini göstermesi, milletin geçirdiği hayatı çocuğa öğretmekle onu millete bağlayan bağları kuvvetlendirmesi, milliyet ve yurtseverlik hislerini takviye etmesi, ahlaka etkisi ve hayatın bütün yönlerini göstermesi, çocuklarda heyecan uyandırması, çocuklarda insanî faaliyetlerin her türüne karşı yeni yeni ilgiler uyandırması, öğrencide yararlı zihni alışkanlıkları ve yetenekleri geliştirmesi, çocuğun imgelemini(muhayyilesini) eğitmesi, çocuğu inceleme ve araştırmaya alıştırması şeklinde kısaca özetleyebiliriz.

Nichol (1996: 3-4), tarih öğretimi için 15 sebep sıralamaktadır:

- Tarih bilimi kültürel mirasımızın en önemli parçasıdır.
- Tarih karşılaştırma, çözümleme, sentez ve öteleme gibi eğitimsel becerileri geniş oranda geliştirir.
- Tarihçi, her öğrencinin bilmesi gereken önemli fikir ve kavramların tam bilincindedir (değişim, süreklilik, sebep ve sonuçlar: ve Marksizm, Devrim ve Emperyalizm, vb. konularla ilgili kavramlar).
- Tarih, geniş bir literatürü içerir.
- Tarih, dünya vatandaşlığı için, eğitimde hayati bir unsurdur.
- Tarih, okul ahlâkına katkıda bulunur.
- Tarih, yerel konumunuzun gelişimini anlamamıza yardım eder.
- Tarih, tarih bölümlerinin işsiz öğrenci ve mezunlarına iş temin eder.
- Tarih, geçerli bir disiplindir-her çocuğun denemesi gereken tek araştırma metodudur.
- Tarih, öğrencilere yaşama uyum sağlamada yardım eder.
- Tarih, dilin kullanım ve edinimine yardım eder.

- Tarih, empatiyi besler ki bu, diğer insanların nasıl düşündüklerini ve hissettiklerini ve toplum içindeki konumlarını ve rollerini anlayabilme yeteneğidir.
- Tarih, öğrencileri iyi birer vatandaş ve milletin sadık taraftarı yapar.
- Tarih, değerli bir boş zaman etkinliğidir.
- Tarih, toplumu kaynaştırır.

Tarih bilgilendirici ve öğreticidir. Tarih bize sadece mazide yaşananları anlatmakla yetinmez, gelecekte yaşanması muhtemel gelişmeler ve olaylar hakkında da ipuçları elde etmemize yardımcı olur. Tarihin gelecekle ilgili çıkarımlar yapmaya yarayabileceğini ihmal etmek toplumlar için ihmallerin en büyüklerinden biridir.

Tarih öğretimi, deneyimlerin genç nesillere aktarılmasına da yarar. Tarih öğretiminin belki de en büyük yararlarından biri budur. Çünkü yılların süzgecinden süzülmüş engin deneyimler, zamanın problemleri karşısında genç nesiller için bir çözüm oluşturmaktadır.

Safran (1997)'a göre, tarih dersi ile geçmişin bilgi ve inançlarının geleneksel olarak çocuklara verilmesinin üç sebebi vardır. Bunlar;

- Miras olarak tarih (Ait oldukları grubun geçmişine saygı duymalarını sağlar.)
- Ahlakî eğitim için tarih (Ahlakî kuralların yerleşmesini sağlar.)
- Günümüz dünyasını anlamak için tarih (Günümüz olaylarını kavramamıza yardımcı olur.)

Köstüklü (1998: 18)'ye göre ise tarih öğretiminin genel amaçları:

- Öğrencinin geçmişe alakasını çekmek,
- Öğrencinin diğer ülkeleri ve kültürleri bilmesine ve anlamasına katkıda bulunmak,
- Geçmişin ışığında günümüzü anlamak,
- Müfredatın diğer alanlarını zenginleştirmek,
- Disiplinli çalışma ile zihni eğitmek,
- Öğrencileri yetişkin hayata hazırlamak,
- Öğrencinin kimlik duygusunun gelişimine katkıda bulunmaktır.

Tekeli (2000: 11)'ye göre tarih eğitiminin amaçları arasında birçok hedefin olmasına rağmen, bu amaçlar;

- Öğrencinin tarih bilincinin gelişmesini sağlamak
- Öğrencinin çağcıl bir kimlik duygusunu oluşturmasına yardımcı olmak
- Öğrencilerin kapasitelerini geliştirmelerini gerçekleştirmek şeklinde üç ana başlık altında toplanabilir.

Bu durumda; tarih öğretiminin gerekliliği ve amaçları ile ilgili olarak öğrenenlerin yani öğrencilerin görüşleri nelerdir? Turan (1999), yaptığı bir anket-araştırmada, üniversite son sınıf öğrencilerinden oluşan deneklere, "*Sizce tarih öğretimi gerekli midir?*" şeklinde yönelttiği soruya % 90 oranında "*Öğretim sürecinin her aşamasında gereklidir*" cevabı almıştır.

Öğrencilere göre, Türk tarihini öğrenmenin gerekliliğinin sebepleri nelerdir? Bunun sebepleri hakkında, 27 ülkeden 32000 öğrenci ve 1252 öğretmenin katılımıyla gerçekleşen "**Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi**" (1995) içerisinde yapılan anket çalışması bize fikir vermektedir. Türkiye'den de 1229 öğrenci ve 35 öğretmen bu ankete katılmıştır. "*Türk tarihini öğrenmenin gerekliliği*" üzerine sorulan soru, bu konuya ışık tutmaktadır. Öğrencilerin Türk tarihini öğrenmenin gerekliliğine ilişkin görüşleri Tablo-1'de görülmektedir.

Tablo–1. Öğrencilerin Türk Tarihini Öğrenmenin Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

	Ortalama	St. Sapma
A) Türk Tarihindeki Kahramanlıkları ve Zaferleri Öğrenmek İçin	3,43	1,12
B) Üniversite Giriş Sınavı İçin	2,91	1,27
C) Kendi Kimliğimi Oluşturmak İçin	3,71	1,12
D) Geleneklerimizi, Geçmişimizi, Dinimizi Öğrenmek İçin	4,24	0,93
E) İnsanın ve Toplumun Gelişimini ve Değişimini Anlamak İçin	3,98	0,93
F) Dünü ve Bugünü Anlayıp Geleceği Yönlendirebilmek İçin	4,38	0,93
G) Dünyada Türkiye'nin Yerini Belirleyebilmek İçin	3,85	1,08

(Tekeli, 1998: 196)

Öğrencilerin, Türk tarihini öğrenmenin gerekliliğine ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğrenciler için, Türk tarihini öğrenmenin "dünü ve bugünü anlayıp

geleceği yönlendirebilmek için" (F şıkkını işaretleyerek 4.38 ortalama ile) gerekli olduğu görüşü birinci sırada yer almıştır.

Ayrıca bu araştırmada yapılan anketin bulgularına göre tarih öğretiminin amaçlarına yönelik olarak öğretmenlere sorulan *"Tarih derslerinizde tarih öğretiminin amaçlarından hangileri üzerinde yoğunlaşırsınız?"* ve öğrencilere sorulan *"Tarih derslerinizde en çok nelerin üzerinde yoğunlaşırsınız?"* sorusuna Türkiye'deki öğretmenlerin verdikleri cevaplar arasında *"tarihin çekici ve keyif verici olarak sunulması"* öğrencilerin ise verdikleri cevapların arasında *"toplumun gelenek ve değerlerini aktarmak"* birinci sırada yer almıştır (Tekeli: 1998). Yine bu anketin bulgularına göre projeye katılan ülkelerdeki öğretmenlerin planladıkları tarih öğretiminin amaçlarını gerçekleştiremedikleri ve dersin gerçekleştirmek istedikleri konusunda öğrencilerde farklı bir intiba ortaya çıkardığı görülmektedir(Tekeli, 1998: 67).

Safran (1993a: 35-39)'ın, liselerdeki öğretmen ve öğrencilerin tarih dersinin amaçları hakkında bilgi ve düşüncelerini ortaya koyan araştırmasından elde edilen sonuç, " *tarih öğretmenlerinin önemli bir kısmının öğrettiklerini niçin öğrettikleri* " hakkında ve "*öğrencilerin de tarih dersini niçin öğrendikleri* " hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır.

Bu durum, öğretmenler tarafından, tarih dersinin amaçlarının yeterli düzeyde anlaşılamadığını ve dersin amaçlarını da öğrencilere yeterince açıklayamadıklarını göstermektedir.

Safran (2002: 75)'ın, 1993 yılında Ankara il merkezinde 15 lise ve dengi okulda 536 öğrenci ve 20 lise ve dengi okulda görevli 80 tarih öğretmeni üzerinde yaptığı araştırma, öğretmen ve öğrencilerin tarih öğretiminin amaçlarına ilişkin görüşlerine ait bilgiler vermektedir. Öğretmen ve öğrencilere tarih öğretimine ilişkin 14 amacın sunulduğu araştırmada öğretmenlerin "katılıyorum" cevabı verdikleri maddeler arasında en yüksek orana (%90 ve üzeri) ulaşan amaçlar şunlardır:

- Geçmişle bugünü kıyaslayarak düşünme, araştırma ve muhakeme yeteneğini geliştirmek,

- Millî bağımsızlığın ve demokrasinin değerini kavratmak,
- Yurt ve dünya sorunlarını kavrayıp bunlara çözümler üretebilen kişiler yetiştirmek,
- Bağımsızlığın, barışın, birlik ve beraberliğin korunması ve güçlü olmak yoluyla sürdürülebileceğini kavratmak,
- Milletimizin dünya tarihindeki önem ve yerini kavratmak.

Öğrencilerin yüksek düzeyde katılıyorum cevabı verdikleri ilk iki amaç ise;

- Milletimizin dünya tarihindeki önemini ve yerini kavratmak (% 74.4)
- Devletimizin dost ve düşmanlarını tanımak (% 69.2) şeklinde belirtilmiştir.

Öğretmen ve öğrencilerin tarih dersinin amaçlarına ilişkin olarak algılarının farklı olduğu görülmektedir. Bu duruma göre, amaçların tekrar ele alınıp, değerlendirilmesi zarureti olduğu ileri sürülebilir.

Koçak (2000: 141-180), 1992-1993 öğretim yılında, Ortaöğretim Kurumları 1983 Tarih Programına ilişkin okul müdürleri, müdür yardımcıları, öğretmenler ve bakanlık müfettişlerinin görüşlerine yönelik yaptığı araştırmada tarih programında öngörülen amaçların istenilen düzeyde gerçekleşmediğini belirtmektedir.

Amaçların yeterince anlaşılamaması, öğrencilerin derse ilgilerinin oluşturulamamasının bir sebebi olarak da görülebilir. Yine bu durum, üniversitelerde öğretmen yetiştiren eğitim fakülteleri ve fen-edebiyat fakülteleri tarih bölümlerinin tarih dersinin amaçları üzerinde daha fazla durmaları gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tarih öğretiminin amaçları üzerine yapılan araştırmalardan hareketle, amaçlar ve gerçekleşme düzeyleri üzerinde durmamız gerektiği, sadece üniversite düzeyinde değil, ilköğretimden üniversiteye kadar öğretimin her kademesinde, amaçların tekrar ele alınıp değerlendirilmesi zarureti olduğu söylenebilir. Amaçlar üzerinde yapılacak değerlendirmelerde de özellikle, tarih öğretiminin amaçlarının beceri, değer ve tutum geliştirmeye açık olmasına dikkat edilmelidir.

1.1.4. Değişen Dünyada Tarih Eğitiminin Rolleri ve Tarih Öğretimi İle İlgili Öneriler

Tarih öğretimi ile ilgili dünyadaki tartışmalar (Safran, 2004) şunlardır:

- Tarih öğretimi, temel toplumsal-ekonomik göstergeler aracılığıyla sorgulanmaktadır.
- Tarihçinin ve tarih öğretmeninin mesleki rolleri genişletilmiştir.
- Tartışmalı konular programa yansıtılmaktadır.
- Yeni siyasal vizyonlar doğrultusunda tarih programları yeniden ele alınmaktadır.
- Küresel dinamikler ve ulusal tercihlerin tarih programlarına etkisi tartışılmaktadır.

Günümüzde tarih eğitiminin yeni rolleri oluşmuştur. Safran (2004)'a göre tarih eğitiminin yeni rolleri şöyle sıralanmaktadır:

- Tarih, içeriği ve yöntemleriyle bireye kendini gerçekleştirme fırsatı sunan bir entelektüel çalışma alanıdır.
- Temel problem çözme süreçlerini içerir.
- Temel düşünme becerilerini içerir.
- Akademik yeteneklerin sınanmasını ve geliştirilmesini içerir.
- Temel dil becerilerinin geliştirilmesini içerir.
- Kültürel etkileşim imkânı sağlar.
- Kültür ögelerinin estetik ve anlam açısından çözümlenmesini içerir.
- Sosyal etkileşim fırsatları içerir.
- Diyalog ve güven inşası yoluyla, çatışmayı önleme ve çözme imkânı sağlar.
- Doğal ve tarihsel çevreye duyarlılık kazanma imkânı sağlar.

Tarih öğretiminden beklenen en önemli amacın "bireyleri kendi ulusal değerleri yanında barış, demokrasi, insan haklarına saygı ve hoşgörü gibi evrensel değerlere sahip bir biçimde eğiterek barışın egemen olduğu bir dünya yaratmak" olduğunu belirten Özalp (2000: 4-5)'e göre, dünyadaki bu yeni yaklaşımın tarih öğretimindeki hedefleri şunlardır:

- "Milliyetçi Tarih" anlayışı yerine "Milli Tarih" anlayışını öne çıkarmak,

- Ulusal, yerel, bölgesel, kıtasal tarih ile dünya tarihi arasında uygun dengeleri kurmak,
- Siyasi ve askeri tarihten çok kültürel, ekonomik ve sosyal tarihe yer vermek,
- Gençlerimizin diğer toplumlara yönelik olumsuz imajlarını ortadan kaldırarak onlara olumlu bir bakış açısı geliştirmeleri konusunda yardımcı olmak; böylece toplumlar arası yakınlaşmaya katkıda bulunmak,
- Gençlere tarih bilgisinin yanı sıra eleştirel, analitik düşünme ve araştırma becerisi ile geçmişi daha değişik açılardan görebilme yeteneği kazandırmak,
- Toplumu statik tarih anlayışından kurtarıp dinamik tarih anlayışına kavuşturmak,
- Gençlerimize tarihi kullanarak dün-bugün-yarın zaman boyutları arasında köprü kurabilme becerisi kazandırmak,
- Gençleri demokratik, insan haklarına saygılı, barışçı, toplumsal sorumluluk taşıyabilen, sorunlara çözüm yolları getirebilen biçimde yetiştirmek.

Öte yandan, tarih öğretimi ile ilgili olarak yapılan toplantı ve konferanslarda, tarih öğretimi ve hedefleri ile ilgili yeni öneriler de ortaya atılmıştır.

1997 yılında Macaristan'ın Pécs kentinde "*Gençlik ve Tarih*" projesiyle ilgili olarak toplanan EUROCLIO (Avrupa Tarih Öğretmenleri Dernekleri Daimi Konferansı) temsilcilerinin, tarih eğitimi ve öğretimiyle ilgili olarak yapılmasına karar verdiği öneriler:

- Proje sonuçları okul öğretiminde dikkate alınmalıdır.
- Tarih eğitiminde öğretim ve öğrenim biçimleri, eğitimde, iletişimde ve toplumda beliren modern gelişmelerle ahenk içinde yürütülmelidir.
- Tarih eğitiminde öğrencilere amaç ve hedefler açıklanmalıdır.
- Öğrencilerin çağlara (süreçlere), konulara ve tarih türlerine gösterdikleri ilgi, tarih öğretim ve öğreniminin temel öğesi olmalıdır.
- Tarih eğitiminin önemli bir hedefi tarihsel bilinci geliştirmektir; bu bilinç geçmişin yorumu, günümüzün algılanması ve gelecekten beklenti arasında kurulabilecek bir ilişkiyle tanımlanabilir.
- Çağdaş/günümüzdeki değerler (toplumsal, moral ve kültürel anlayış) geliştirme, tarih eğitiminin önemli bir amacı olmalıdır.

- Tarih öğrenim ve öğretiminin en önemli hedeflerinden birisi, öğrencilere geçmişteki değerlerin geliştirilmesinde yardımcı olmaktır.
- Öğretmenler, öğrenciler arasında empati anlayışı için öğretim ve öğrenim yöntemlerini geliştirmelidirler.
- Öğretmenler, tarih eğitimi üstüne yapılan akademik tartışmalardan haberdar olmalı ve bu yöndeki gelişmeleri çalışmalarına yansıtmalıdırlar. "Başka" ve "başkalık" kavramları, cinsiyet, yerellik gibi konular ders programlarında yer almalıdır.
- Öğretmenin temel eğitimi, hizmet içi eğitimi, öğretim zamanı ve araçlarına yönelik kaynaklar geliştirmelidir; modern öğretime, öğrenme yöntemlerine, disiplinlerarası öğrenime ve modern teknolojiye ilişkin özel kurslar düzenlenmelidir.
- Tarih öğretim ve öğreniminin etkinliği için hem sayısal ve tarihî genellemeyi sağlayan çalışmalar gereklidir, hem de derinlemesine ve kalitatif çalışmalar benimsenmelidir.
- Gelecekte "Gençlik ve Tarih" türünden çalışmalar, gerek ulusal gerekse uluslararası ölçeklerde, 12, 15 ve 18 yaş grupları için yapılmalıdır.
- Modern öğrenim ve öğretim yöntemlerinin tercih edilmesi durumunda, benimsenen değerlerle sınıf içinde öğretmeni yönlendiren ögeler arasında uyum olmalıdır.
- Uluslar arası ve ulusal organizasyonlar ve ulusal hükümetler tartışma ve fikir alışverişi için ülkelerarası konferans ve seminerleri teşvik etmelidirler (Akt: Özbaran, 1998: 55).

Avrupa Konseyi, Rec (2001)15 No'lu Tavsiye Kararının Ekine göre, XXI. yüzyılda Avrupa'da tarih öğretiminin hedefleri aşağıdaki şekilde olmalıdır (Köymen, 2003: 205):

- Sorumlu ve faal vatandaşların yetiştirilmesinde ve ulusal kimlik ve hoşgörü ilkeleri ışığında, her türlü farklılığa saygı kavramının geliştirilmesinde hayati rol oynamak;
- Halklar arasındaki uzlaşma, tanıma, anlaşma ve karşılıklı güven konularında kesin etken olmak;

- Hoşgörü, karşılıklı anlaşma, insan hakları ve demokrasi gibi temel değerlerin yaygınlaştırılmasında hayati bir rol oynamak;
- Farklılıklarıyla ve hatta çatışmalı ve bazen de dramatik tarafları ile zenginleşen Avrupa'nın özgür bünyesindeki temel bölümlerden biri olmak;
- Gençlerin gelişiminde ve ilerlemesinde doğrudan rol oynayan, Avrupa'nın yapılaşmasında, insani toplumların global perspektifte barışçı bir ortamda karşılıklı anlaşma ve güven duyguları içinde gelişmelerinde, gençlerin faal katılımları görüşünü savunan bir eğitim politikasının parçası olmak;
- Özellikle hassas ve tartışmalı konularda, öğrencilerde bilgiyi eleştirel ve sorumlu bir biçimde, karşılıklı konuşma, tarihî kanıt araştırma ve çok yönlülüğü temel alan açık tartışma yollarıyla, analiz ve yorumlama yeteneklerini geliştirmeye imkân vermek;
- Avrupa vatandaşlarının ortak tarihi miraslarının yerel, bölgesel ve ulusal boyutları hakkında bilgilenerek kendi şahsi ve toplumsal kimliklerini güçlendirmelerine imkân vermek;
- İnsanlığa mukabil suçları engellemekte bir araç olmak.

1.1.5. Nasıl Bir Tarih Öğretimi?

Tarih, geçen yüzyılın ilk yarısının sonlarına kadar (II. Dünya Savaşı sonrasına kadar) zaman zaman savaşa psikolojik hazırlama ve savaş için düşman üretme aracı olarak kullanıla gelmişken, bundan sonraki dönemde barışa hazırlama ve barış üretme aracı olarak düşünülmeye başlanmış ve bu anlayış çeşitli toplantılar ve konferanslarla geliştirilmeye çalışılmıştır. Tarihin barış üretme aracı olarak düşünülmeye başlanmasının en büyük sebebi geçen yüzyılda dünyanın iki büyük savaşın yıkımlarıyla karşı karşıya kalması, bu savaşların yaralarının sarılmasının güç olması ve bir daha bu acı tecrübeleri yaşamaktan kaçınma olduğunu söyleyebiliriz.

Gençlerin geçmişe yönelik gerçekleri nesnel bir şekilde öğrenmesi tarih öğretimi ile sağlanmaktadır. Bunun gerçekleşmesinin ise nesnellikten taviz vermeyen bir tarih yazımı ve etkili bir tarih öğretimi ile olacağı bilinmektedir.

Günümüzde sosyal bilimlerde yeni arayışlar gerçekleşmektedir. Bu arayışlara bir sosyal bilim dalı olan tarihin ve öğretiminin de girmesi ve arayışların sonucu

ortaya çıkan değişimlere ayak uydurması kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

" *Öğrencilerin bilgiyi nasıl daha iyi öğrendiği* " sorusuna cevap arandığı günümüzde " *öğrencilerin tarihi nasıl daha iyi öğrendiği* " sorusu da cevap bekleyen sorulardan biridir.

Bu durumda; nasıl bir tarih öğretimi yapalım da bilgiler unutulmasın ya da unutulma daha geç gerçekleşsin?

Tarih öğretimi ile ilgili Shemilt'in yaptığı çalışmanın sonuçları, beceriye dayalı tarih öğretimi yapan öğrencilerin, geleneksel ilkelere dayalı tarih öğretimi yapan öğrencilerden daha başarılı olduğunu ortaya koymaktadır (Vella: 2001).

Formwalt (2002)'a göre, etkili bir tarih öğretimi için yedi kural/ilke vardır. Bu kurallar/ilkeler şunlardır:

- Dersle ilgili istek,
- Ders kitaplarına daha az bağımlı olmak,
- İyi yazılmış ikincil kaynakların kullanılması,
- Günümüzün problemli konularına bakılması,
- Yerel tarihin kullanılması,
- Okumayla kesin olarak elde edilemeyecek düşünce ve fikirlerin film ve müzik kullanarak elde edilmesi,
- Yeni teknolojilerin kullanılmasıdır.

Öğrencilerimizde dersle ilgili isteği/motivasyonu artırabilirsek geçmişi öğrenmekten daha da zevk alacaklardır. İstek ve motivasyonu arttırılan öğrenciler için, ders kitabının dışındaki öğretim vasıtaları da işe koşulması gerekmektedir. Birincil ve ikincil kaynakların kullanılması, yöneticilerin yaptıklarının yanında sosyal tarihin ve günümüz problemlerinin de aktarılması, yerel tarihin aktarılması,

müzik ve filmlerin, yeni teknolojilerin (CD-Rom, internet vb.) kullanılması öğrenmeyi daha da zevkli hale getirecektir.

Hayatın her alanında kendini gösteren (türkülerimizde bile kendine yer bulmuştur: "*Dersini almış da ediyor ezber*") ezber, tarih dersinin problemlerinden biridir. Tarih dersi ezber dersi olmaktan kurtarılmalıdır. Tarih ezberlenen derslerden biri olarak görülmemelidir. Tarih yıllardır ezber dersi olarak görülmüş ve yapılan araştırmalar da öğrencilerin tarih dersine ilgisiz kaldıklarını ve sevmediklerini göstermiştir. Tarih dersine karşı bu ilgisizliğin ve sevmemenin sebeplerini biraz da tarih öğretim yöntemleri ve tekniklerinde aramak gerekir. Bugüne kadar, birkaç istisna dışında, tarih dersi çoğu zaman öğretmenler tarafından "monolog" şeklinde yapılmış ve öğrenciler sadece dinlemek zorunda kalmışlardır. Artık tarih öğretiminde, olayların sadece kuru bir anlatımla kronolojik olaylar zinciri şeklinde öğrenciye öğretildiği ezberci tarih anlayışı terk edilmeli, analitik yaklaşımı esas alan tarih öğretimi gerçekleştirilmelidir. Ülkemizde tarih öğretimi öğrenci merkezli bir etkinlik haline getirilmeli, öğrencilere araştıran, sorgulayan, analiz, sentez ve yorumlama yapabilen, dönemin şartlarını göz önüne alabilen ve tarihi gerçeklerin peşinden ayrılmayan bir anlayış kazandırılmalıdır.

Tarih öğretimine yönelik bazı öneriler:

1. Okullarda öğretmenler tarafından bir tarih lâboratuarı kurulmalıdır. Dersler sınıfta değil, kurulan tarih lâboratuarında işlenmelidir.
2. Tarih derslerinde öğretimi destekleyici haritalardan, grafik ve şemalardan, tarihî maketlerden, fotoğraflardan, görüntülerden (film, belgesel vb.), tarih dergilerinden, imkânlar ölçüsünde elde edilebilecek belgelerden ve yaşayan olay tanıklarından yararlanılmalıdır.
3. Tarih öğretiminde tek bir öğretim yöntemi değil, konuya uygun yöntem, teknik ve stratejiler kullanılmalıdır.
4. Tarih programı gençlerin beklenti ve isteklerini karşılayabilecek nitelikte hazırlanmalıdır. İngiltere'de tarih öğretimi ile ilgili olarak "Okullar Konsülü Tarih 13-16 Projesi"nde tespit edilen öğrenci beklenti ve istekleri

ile ilgili ihtiyaçlar (Karabağ, 1999: 67-74) hâla geçerliliğini korumakta ve programda yerini tam olarak almayı beklemektedir.

5. Askerî ve siyasî tarih konuları yanında verilen kültür tarihinin oranı arttırılmalıdır.
6. Ders kitaplarının ilgi çekiciliği arttırılmalıdır.

1.1.6. Problem Cümlesi

Tarih öğretiminde, filmle öğrenme etkinliklerine dayalı öğretim yapılan deney gruplarının öğrencileri ile öğretmen merkezli öğretim (düz anlatım, soru-cevap) yapılan kontrol grubu öğrencilerinin başarıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.1.7. Alt Problemler

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarı puanları gruplara (deney grupları-kontrol), ölçümlere (öntest-sontest) ve bunların ortak etkisine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Deney grupları öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi sontest başarı puanları bulundukları deney grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, tarih öğretimini desteklemek amacıyla filmleri kullanarak yapılan öğretimin, öğrenci başarısı üzerindeki etkisini belirlemektir.

Bununla birlikte, tarih ve film ilişkisini ortaya koyarak, sınıf ortamında tarih öğretmenlerinin film kullanımında verimliliklerini arttırabilmek, öğretmenlerin filmlerden azamî derecede yararlanmasını sağlamak ve öğrenci kazanımlarının gerçekleşmesine yardımcı olabilmek amaçlanmıştır.

Ayrıca, tarih öğretmenlerini bu çalışmadan hareketle ve elde edilecek sonuçlara göre uygulama yapmaya teşvik etmek amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde eğitim bilimi alanında yapılan araştırmalar her geçen gün nitelik ve nicelik bakımından artmaktadır. Bunun yanında tarih eğitimi ve öğretimi alanında yapılan çalışmaların nitelik ve nicelik bakımından arttığı söylenebilir.

Bu araştırma tarih öğretimi alanında yapılmıştır. Tarih öğretimine katkısı olacağı düşünülen bir çalışmadır. Araştırma, tarih derslerinde filmlerin nasıl kullanılacağı ve bu filmlerden çeşitli yararlanma biçimleri üzerinde durmaktadır. Tarih eğitimi ve öğretiminde film kullanılmasının öğrenci başarısını attıracağı düşünülmektedir.

Tarih öğretimindeki problemlerden biri de öğretimin genellikle öğretmen merkezli olarak yapılmasıdır. Bu zihniyet, öğrenciyi ezbere itmekte ve öğrencinin tarih dersinden soğumasına sebep olabilmektedir. Tarih derslerinde film kullanırken, amaçlara uygun bir şekilde, dersle ilgili önceden hazırlıkların da yapıldığı, öğrenciyi de merkeze alan, bir etkinlikler bütünü zihniyetiyle hareket edilirse, tarih öğretiminin sıkıcılığının biraz da olsa giderilmiş olacağı düşünülmektedir.

Türkiye'de tarih öğretiminde, filmlerden yararlanma konusunda daha önce yapılmış herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla, bu araştırmanın bu konudaki çalışmaların ilk örneği olacağı ve tarih öğretimi alanında bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Araştırmadan, elde edilecek bulguların tarih öğretmenleri için yarar sağlayacağı da umulmaktadır. Ayrıca bu araştırmanın, ileride bu konuda yapılacak çalışmalara örnek oluşturması ve ışık tutması da beklenmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Deney grupları ve kontrol grubu öğrencilerinin "*T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük*" dersine ilişkin hazır bulunuşluluk düzeylerinin eşit olduğu kabul edilmektedir.

2. Araştırmanın deneysel işlem sürecinde, deney grupları ve kontrol grubu öğrencilerinin kontrol altına alınamayan dış etkenlerden aynı derecede etkilenecekleri düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma, orta öğretimde genel lise türünde öğrenim gören Ankara ili, Elmadağ ilçesi, Elmadağ Lisesi 11. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

2. Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı 11. sınıf "*T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük*" dersi programı içerisinde yer alan "*Cumhuriyet Dönemi*" ünitesi ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Anakronizm: Bir kişiyi, bir olayı, bir nesneyi vb. ait olduğu tarihî dönemin dışında başka bir döneme yerleştirme hatası, tarihî dönem yanılgısıdır. Bazı tarihî filmlerde rastladığımız bir durumdur. Bir tarihî dönemi konu edinen filmin daha sonraki tarihî döneme ait unsurları filmde göstermesi sık rastlanan bir durumdur.

Empati: Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (Dökmen, 2004: 135).

Deney Grubu: "*Cumhuriyet Dönemi*" ünitesinin öğretiminde film kullanılan gruba verilen ad.

Flash-back (Geri Dönüt): Dramatik etki amacıyla veya hikâye gereği, olayların sırasında geçmişe dönüt (Singleton, 2004: 79).

Kontrol Grubu: "*Cumhuriyet Dönemi*" ünitesinin öğretiminde düz anlatım ve soru-cevap yöntemleri kullanılan gruba verilen ad.

1.7. Kısaltmalar

Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
F	: Frekans
G_{D1}	: Deney 1 grubu
G_{D2}	: Deney 2 grubu
G_{D3}	: Deney 3 grubu
G_K	: Kontrol Grubu
KO	: Kareler Ortalaması
KR_{20}	: Güvenirlik Katsayısı
KT	: Kareler Toplamı
MOSD	: Merkez Ordu Sinema Dairesi
N	: Denek Sayısı
O_1	: Deney 1 grubunun öntest ölçümü
O_2	: Deney 2 grubunun öntest ölçümü
O_3	: Deney 3 grubunun öntest ölçümü
O_4	: Kontrol grubunun öntest ölçümü
O_5	: Deney 1 grubunun sontest ölçümü
O_6	: Deney 2 grubunun sontest ölçümü
O_7	: Deney 3 grubunun sontest ölçümü
O_8	: Kontrol grubunun sontest ölçümü
ÖSKD	: Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desen
P	: Anlamlılık Düzeyi
S	: Standart Sapma
S^2	: Varyans
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
X_1	: Deney 1 grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişken
X_2	: Deney 2 grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişken
X_3	: Deney 3 grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişken
$\overline{X}$	: Aritmetik Ortalama
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan
%	: Yüzde

BÖLÜM II

TARİHİN SESLİ-GÖRÜNTÜLÜ KAYNAKLARI VE TARİHÎ FİLM

2.1. Görüntülü ve Sesli Tarihî Kaynaklar

Geçmişe ilişkin bilgi içeren ve bilgilerinden yararlanılabilen belgelere "kaynak" denir. Tarih, eğer geçmişi yeniden inşa etmek ise bunun için kaynak gereklidir.

Tosh (2005: 31), tarihî kaynakların insanların geçmişteki faaliyetlerinden geriye kalan her türlü bulguyu (yazılı ve sözlü dil, coğrafî yüzey şekillerinin durumu ve insan yapımı maddi kalıntılar, güzel sanatlar ile fotoğraf ve film) içerdiğini belirtmektedir.

"İnsana bağlı bulunan, insana hizmet eden, insanı anlatan, mevcudiyetini, faaliyetini, zevklerini ve oluş biçimini ifade eden herşey" tarihin yazılmasında kullanılabilir (Kütükoğlu, 1995: 18).

Yakın zamana kadar tarihin kaynakları tasnifi denilince sözlü, yazılı ve kalıntılar (Kütükoğlu, 1995: 18) olmak üzere kaynaklar üçe ayrılırdı. Görüntülerin son zamanlara kadar kanıt olabileceği göz ardı edilmiştir. Fakat zamanımızda, görüntüler (film, televizyon vb.), yazılı ve sözlü kaynakları desteklemekte ve hatta bazen onların yerine kaynak olarak kullanılabilmektedir. Birkaç yıl önce yaşanan II. Körfez Savaşı, görüntülerin bol bol tarihî kaynak teşkil ettiği bir savaş olmuştur.

Akademik araştırmalarda bilgi üretmek amacıyla kullanmak yerine, görsel verilerin kullanımının popüler tarih dergilerine bırakılması, görselliği magazin düzeyine indirgeyen bir anlayışın hâkim olmasına sebep olmaktadır. Genellikle görsel veriler yazıyı desteklemek amacıyla kullanılmakta, bilgi üretmek üzere kullanımlarına az rastlanılmaktadır (Acun, 2004).

Tarihçiler yazılı kaynakları ve yazılı olmayan kaynakları (gelenekler, folklor vb.) incelemişlerdir. Tarihçiler için görüntülü-sesli kaynakları incelemenin vakti çoktan gelmiştir.

2.1.1. Görüntülü Tarihî Kaynaklar

Görüntülü olarak günümüze kadar gelebilmiş kaynaklardır. Çizilen ilk duvar resminden gravür ve minyatüre kadar, çekilen ilk fotoğraftan kameraya alınmış en son görüntüye kadar bütün görüntüler tarihî kaynak olabilirler.

Görüntülü imgeler, geçmişi daha iyi bir şekilde hayalimizde canlandırabilmemizi sağlamanın (Burke, 2003: 13) yanında tarihe de tanıklık etmişlerdir. Yazılı olarak zamanında kayıtlara geçmemiş herhangi bir konuda görüntülü kanıtlardan bilgi edinebilmek mümkündür.

2.1.1.1. Afişler

Her türlü afiş tarihçiler için kaynak oluşturabilecek niteliğe sahiptir. Örneğin günümüzde, film afişlerinin o dönem tarihi hakkında araştırma yapanlar için önem arz eder duruma geldiği bir gerçektir.

2.1.1.2. Fotoğraflar

Fotoğraf, çekildiği zamanın orijinal haliyle dondurulmasıdır. Bu yüzden fotoğraf icat olunduğu zamandan itibaren tarihe kaynaklık etmektedir. Fotoğraflardan insanların giyimlerini öğrenebilir, duruşlarını kestirebilir, dönemin modası hakkında fikir edinebilir, dönem ile ilgili bazı anlamlar çıkarabiliriz.

Fotoğraf, icat edildiği 1839 yılından itibaren, hem görsel malzemelerden (resim ve gravürler), hem de diğer kayıt türlerinden (mahkeme tutanağı, polis raporu) çok daha etkili bir biçimde gerçekliğin bir tıpkıbasımı olarak kabul görmüştür. Bir röntgen filmi bir kolun kırıldığını nasıl eksiksizce gösteriyorsa fotoğraf da aynı biçimde gerçekliğin sadık bir kopyasıdır. Fotoğraflar 1839 sonrasına dair görsel

enformasyonumuzun birincil kaynakları olarak günümüzde de varlıklarını korumaktadır (Danacıoğlu, 2001: 91).

1840 yılından itibaren Osmanlı Devleti topraklarında fotoğraf çekilmeye başlanmıştır. Özellikle II. Abdülhamid döneminde (1876-1909) ülkenin hemen her tarafının fotoğrafı çekilmiştir. Camiler, çeşmeler, eğitim kurumları, çeşitli törenler, vb. fotoğraflanmıştır. Bu fotoğrafların bugün için birer tarihî belge niteliğini taşımadığını kim söyleyebilir? "Yıldız Fotoğrafları Arşivi"ndeki İstanbul fotoğrafları yakın dönemde "Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları" (2007) adıyla kitaplaştırılmıştır. İstanbul'u konu alan 576 adet fotoğraf bulunan kitap şehir tarihçileri için çok önemli tarihî belge nitelindedir.

Fotoğraf, I. Dünya Savaşı yıllarından itibaren kaynaklığını iyice hissettirmeye başlamıştır. I. Dünya Savaşı'nda savaşan devletler, cephelere fotoğrafçıları da göndermiştir. Bu fotoğrafçılar cephedeki savaşlardan başlayıp, harap duruma getirilmiş şehirlere kadar her kareyi fotoğraflamışlardır. Örneğin, Çanakkale Savaşı'na katılan ülkelerin askerî arşivlerinde bulunan, Çanakkale Savaşı ile ilgili fotoğraflar bugün için birer kaynaktır.

I. Dünya Savaşı'nda renkli fotoğraf da çekilmiştir. I.Dünya Savaşı ile ilgili çekilen fotoğraflardan bulunan ilk renkli fotoğraf yaralı bir Fransız askeri fotoğrafıdır. İlginç olan ise, fotoğraf üzerinde çalışma yapan uzmanların "askerin kimyasal gazla yaralandığı" sonucuna varmalarıdır (Doğan, 2003). Bu ise, I. Dünya Savaşı'nda kimyasal silahların kullanıldığının ve fotoğrafın iyi bir kanıt olduğunun göstergesidir. II. Dünya Savaşı ile ilgili fotoğraflar ise daha fazladır. Artık bu kaynaktan renkli olarak faydalanma daha da artmıştır.

1929 yılında "Almanların Aynası" (Deutschenspiegel) adlı koleksiyonu basılan Alman fotoğrafçı August Sander'in amacı, bireylerin fotoğraflarını kullanarak toplumun portresini çizmekti. Amerikalı fotoğrafçı Roy Stryker da "belgesel" diye tanımladığı fotoğrafları "toplum sahnesinin önemli ama anlık unsurlarını yakalayabilmeleri" için tarihçilere sunmuştu (Burke, 2003: 114).

Ateş (2001), fotoğrafın kendisini oluşturan özne (fotoğrafçı, fotoğraf sanatçısı) tarafından çekildiği andan itibaren "eskilleşme" sürecine girdiğini, çekilen görüntünün nesnel gerçekliğiyle alınmışsa bu fotoğrafın bir bakıma yaşamın/çağın tanıklığını insanlara imlediğini belirtir.

Yakın geçmişte fotoğraf çekimi daha pratik hale gelmiş, fotoğraf stüdyoları ve fotoğrafçıların dışında evlerde kişisel olarak fotoğraf makinesi kullanımı artmıştır. Bunun sonucunda daha fazla zaman dilimi ve daha fazla nesne belgelenmiştir. Günümüze kadar fotoğraf kaynaklık etmeye devam etmiş, fotoğraf makinelerinin tarih ve saat yazma özelliği ile birlikte dakikası dakikasına belgeleme yapılabilir hale gelmiştir.

Yalnız, fotoğraflar tarihçiyi yanıltabilir hatırlatmasını yapmamızda fayda var. Fotoğrafa istenilen amaç doğrultusunda bir müdahale yapılmış ve orijinal görüntüsü değiştirilmiş olabilir. Norman Davies, Stalin döneminde resmi fotoğraflara rötuş yapılarak, Troçki'nin bütün resmi fotoğraflardan çıkarıldığını, Lenin'in halefi olduğunu gösterebilmek için Stalin'in görüntüsünün fotoğraflara sonradan eklendiğini, 1985 yılına kadar çekilen fotoğraflarda Gorbaçov'un alnındaki doğum lekesinin silindiğini belirtir (Stradling, 2003: 96).

Unutulmamalı ki "fotoğraflar yalan söylemez, ama yalancılar fotoğraf çekebilir" (Akt: Burke, 2003: 21). Fotoğrafçı nasıl göstermek istiyorsa, o şekilde bir kare yakalayıp bize sunmuş da olabilir.

Benjamin (1998: 35)'in ifade ettiği gibi bir fotoğraf olayı olduğu gibi resmederken diğer bir fotoğraf daha farklı bir boyutu resmetmiş olabilir. Bu yüzden tarihçi fotoğrafları iyi incelemelidir.

Tarihçi fotoğrafları incelerken, fotoğrafın tarihsel amaçlara uygun olup olmadığını belirlemeye yönelik sorular sormalıdır:

- Fotoğraf güvenilir bir kanıt niteliği taşıyor mu?
- Fotoğrafı çekilen hakkında önemli bir şey söylüyor mu?
- İzi olduğu kültürle ilgili bilgi ya da kavrayış sağlıyor mu?

- Fotoğrafın yeri ve zamanı belirgin mi? (Kyvig ve Marty, 2000: 84).

2.1.1.3. Minyatürler, Gravürler, Kartpostallar

Film çekiminin olmadığı dönemler için görsel bilgiler bulabileceğimiz kaynaklardır. Bu sanat eserleri bize dönemleri hakkında bilgi vermektedirler.

Minyatürler ve gravürler dönemin kıyafetleri, yapılan savaşlar, avlanma sahneleri vb. ile ilgili, kartpostallar ise daha çok yerleşim yerleri ile ilgili tarihçilere kaynaklık edebilmektedirler.

2.1.1.4. Tablolar ve Resimler

Tabloların ve resimlerin içinde dönemleriyle ilgili bilgiler bulmak mümkündür. Her tablo ve resim yapıldığı zamanın özelliklerini taşır. İlk duvar resimlerinden zamanımıza kadar yapılan bütün resimlerde, yapılan bütün tablolarda dönemin yapıları, insanların giyim-kuşamı, kullanılan eşyalar vb. ile ilgili bilgiler bulabilmek mümkündür.

Osmanlı Devleti döneminde, bazı padişahların Avrupa'dan ressamlar getirterek portrelerini yaptırdığı, Avrupa'dan Osmanlı Devleti'ne gelen seyyahların ve elçilerin getirdikleri sanatçıların Osmanlıdaki günlük hayatı resmettikleri (Ata, 2002:138-139) bilinmektedir. Bu tablo ve resimlerin birçoğu ilgili dönemi belgeleme özelliği gösterebilecek nitelikte eserlerdir. Burke (2003: 114), 19. yüzyılda günlük yaşam sahnelerini betimleyen Amerikalı ressam George Caleb Bingham'ın, döneminin "toplumsal tarihçisi" olarak tanımlandığını belirtmiştir.

2.1.1.5. Haritalar

Tarihî coğrafya da tarihçiye araştırmalarında yardımcı olur. Geçmişte çizilen haritalar da bize kaynaklık etmektedir. Haritalardan, nehirler, adalar, denizlerle ilgili bilgiler edinebilmekteyiz. Zamanla mecrası değişen bir nehri, adı değişen bir yerleşim yerini, denize doğru ilerleyen kara parçasını eski haritalarda görmek mümkündür (Kütükoğlu, 1995: 21). Bir şehrin yakılıp yıkılması, doğal afetler

dolayısıyla yer değiştirmesi vb. sebepler geçmişte yaşanan gelişmelere ışık tutmaktadır. Bu değişimleri haritalardan tespit edebilmekteyiz. Bazı eski haritalarda zamanının kaleleri bile görülebilmektedir.

2.1.1.6. Planlar

Planlarda önemli birer kaynaktır. Şehirlerin zamanla büyümeleri, doğal afetlerde bir kısmının yok olması, mahalle adlarının zamanla değiştirilmesi (Kütükoğlu, 1995: 21), tarihçilerin araştırmalarını zorlaştırmaktadır. Meydana gelen bu değişiklikler şehir planlarında mevcut olması dolayısıyla, planlar tarihçiler için iyi birer yardımcı kaynak niteliğindedir.

2.1.1.7. Pullar

Bir şehrin geçmiş yıllardaki fotoğrafını gösteren pullar önemlidir. Bu şehirlerin ve bu şehirlerdeki tarihî mekânların zamanla uğradığı değişim, zamana direnemeyenlerin kayboluşu ilgili yerlerin görüntüsünü veren pullarla belgelenebilmektedir.

2.1.1.8. Karikatürler

Karikatürü birincil kaynak olarak analiz etmeye ve yorumlamaya çalışan tarihçilerin sayısının az olduğunu belirten Stradling (2003: 99-100), sosyal ve siyasal karikatürlerin basılı kaynaklarda 18. yüzyıl başlarında yer almaya başladığını, o dönemde çoğunluğu okuma yazma bilmeyen halka olaylarla ve kamusal kişiliklerle ilgili mesajların karikatürler aracılıyla verildiğini vurgulamıştır.

Karikatürler tarihçilere, çizildikleri dönemin olayları ve halkın düşünüşü ile ilgili ipuçları verebilir. Yalnız diğer kaynaklarda hatırlattığımız gibi iyi incelemeden kullanılmamaları gerekmektedir. Çünkü çizerin düşünce süzgecinden ve penceresinden subjektif bir içeriğe sahip olabilirler.

2.1.2. Sesli Tarihî Kaynaklar

2.1.2.1. Ses Kayıtları (Plaklar, CD'ler, Her Türlü Ses Kasetleri)

Sesli kaynaklar, plaklar, CD'ler ve her türlü ses kasetleridir. Bunlar zaman zaman yakın geçmişle ilgili kaynaklık edebilmektedir.

Plakların, siyasal ve toplumsal tarihin yazımında kaynaklık edebilecek olmalarına rağmen ihmal edildiklerini belirten Alkan (2003: 12-19), Osmanlı parlamentosunun açılışı sırasında çalan "Mebusan Marşı" veya 31 Mart Vakası sonrası Selanik'te oluşturulan ve İstanbul'a gelen Hareket Ordusu'nun şehre girmeden önce Mahmut Şevket Paşa'nın orduya yaptığı konuşmanın kaydını barındıran taş plakların bu türün ilk örneklerini oluşturduğunu ifade etmektedir.

Geçmişteki önemli günler ve olaylarla ilgili tutulan ses kayıtları vardır. Birçok ülkenin savaşlarda yer almış asker ve gazilerle yapılmış sözlü tarih çalışmalarına ait ses kayıtları arşivi bulunmaktadır.

Propaganda aracı olarak kullanılabileceklerinden dolayı sesli kayıtlar üzerinde değişiklikler (silme ve/veya eklemeler) yapılmış olabilir. Bu yüzden bu kaynakları kullanırken dikkatli olmak gerekmektedir.

2.1.3. Görüntülü ve Sesli Tarihî Kaynaklar

Tarihin çağdaş belgeleme işleminin (documentation) sesli, fotoğrafçılığa ait ve filme alınmış vesikalara artan oranda başvurma yoluna gittiği ve gelecekte bunlardan daha fazla yararlanma ihtiyacı duyacağı bir gerçektir (Halkın, 1989: 22). Hatta gelecekte, tarihî kaynakların tümünün görsel olarak kayda geçirileceği şüphe götürmemektedir.

Olayların olduğu sırada kayda alınan görüntüler, belgeseller ve filmlerin büyük bir kısmından hem sesli hem de görüntülü yararlanabilme imkânı vardır. Bildiğimiz gibi sesli görüntü öncesi kaynaklardan sadece görüntü olarak faydalanabilmekteyiz.

Filmler ve televizyon programları görsel imajlar içermektedir. Görsel imajlardan başka televizyon programlarında konuşmacının yorumu, müzik vb. de vardır. İşte tüm bunlar görsel kanıtlara örnektir (Marwick, 1981: 234).

Tarihî bir ifadenin kuramsal güvenirliğini desteklemek için görüntülerden yararlanılabilir (Ferro, 1995: 102). Görüntüler bazen fayda bakımından istatistikten daha iyi olup, güvenilmeyen bir istatistiğin görüntü ile güvenirliği sağlanabilir.

2.1.3.1. Olayların Olduğu Sırada Kayda Alınan Görüntüler

Olayların olduğu sırada tespit edilmiş ve kayda alınmış görüntüler tarihe tanıklık etmektedir. Son yıllarda banka soyguncuları, futbol canavarları, zorba polisler video kayıtlarına dayanılarak tutuklanmaktadır (Burke, 2003: 13). Kamera kullanımının yaygınlaşması olay anı görüntülerinin tespitini arttırmakta ve görsel olarak kayda geçirilmesini sağlamaktadır.

Olayların olduğu sırada kayda alınan görüntülerin büyük bir kısmını çatışma görüntüleri ve savaşlarda kaydedilen görüntüler oluşturmaktadır. Savaş görüntüleri, savaşlar sırasında çekilmiş ve arşivlerde korunan savaş öncesi-savaş sırası-savaş sonrası görüntüleridir.

Birinci Dünya Savaşı'nda kameralar kullanılmıştır. Bu savaşta kullanılan kameraların bir işlevi de düşmanın savaş gücünü öğrenmektir ki, Almanların siperlere yerleştirdikleri otomatik kameralarla bunu sağlamanın yanında mitralyöz ile taranan Fransız ve İngiliz askerlerine ait savaş görüntülerini kaydettikleri bilinmektedir (Ferro, 1995: 54).

Burke (2003: 174), İspanya İç Savaşı'nın tarihi için İngiliz haber bültenlerinin kaynaklık ettiğini, İngiliz ordusunun Nisan 1945'te Belsen'de çekmiş olduğu filmin, Nürnberg davalarında kanıt olarak kullanıldığını belirtmiştir.

Teknolojinin günden güne gelişmesiyle birlikte yakın dönemde yapılan savaşlara ait görüntüler gittikçe artmaktadır. Sıcak çatışma görüntüleri, savaşın sivil halk üzerindeki biyolojik ve psikolojik etkisi tüm çıplaklığıyla görüntülenmiştir.

1990-1991 ve 2003 yıllarında yaşanan Körfez Savaşı neredeyse seyirciye bir film gibi izletildi. Film gibi izlediğimiz bu görüntülerden, özellikle 16.11.2004 tarihinde Felluce'de Amerikalı bir askerin, yaralı bir Iraklıyı öldürmesi ve bunun kameraya alınması, büyük tepki yarattı. Yine bir başka tepkiyi de "News of the World" gazetesinin ele geçirdiği görüntüler yarattı. Bu görüntülerde, 2004 yılında Güney Irak'ta işgali protesto eden gençler ve çocukları kovalayan İngiliz askerleri yakaladıkları çocuklara tekme atıyor, kafa atıyor ve sopalarla vuruyordu. Bu olanları görüntüleyen ya da kameranın yanında bulunan bir kişi bunlardan zevk alır gibi gülüyor ve alay ediyordu. Yine 2006 yılında İsrail'in, Filistin topraklarında yaptığı savaş koltuklarımızda canlı olarak izletilme fırsatı bulan en son savaştır. Bu orijinal çatışma görüntüleri genellikle büyük bir tepki doğurmuş ve zaman zaman savaş karşıtı kamuoyu oluşturma aracı olarak kullanılabilen kaynaklar olarak tarihte yerini almışlardır.

2.1.3.2. Belgesel Filmler

Özön (1981a: 35)'e göre, belgesel film "gerçek yaşamda alınan herhangi bir olguyu, kendi doğal çevresi ve akışı içinde ya da buna en yakın biçimde sonradan kurulmuş bezemler, seçilmiş yerlerde işleyen, çok kez belirli bir amacı yansıtan film çeşidi" iken, Singleton (2004: 63) belgeseli, "gerçek yerlerde ve gerçek kişilerle çekilen film" olarak tanımlamaktadır. Rotha (2000: 48) ise belgesellerin "öğretici filmlerin basit tamamlayıcı terimlerinin ötesinde, hayal gücüne daha fazla yer veren, daha vurgulayıcı, anlam yaratma konusunda daha derin değerler taşıyan, biçem yaratmada daha yetkin, gözlem alanında daha geniş bir bakış açısına sahip olan yapımlar" olduğunu vurgulamaktadır. Belgesel filmlerde gerçekler ön planda olup belgelendirme ve bilgilendirme amacı vardır.

Belgesel filmler üzerine araştırmaları olan yazarlar tarafından belgesel filmler:

- Bilim belgeseli,
- Gezi belgeseli,
- Eğitim belgeseli,
- Haber belgeseli,
- Tarih belgeseli
- Kültür-Sanat belgeseli

- Propaganda belgeseli
- Savaş Belgeseli gibi türlere ayrılmıştır (Cereci, 1997; Gündeş, 1998).

1930'lardaki belgesel filmler her günkü işlerini yapan sıradan insanların hayatlarındaki gerçeğin resmini yapmaya çalışmışlardır. Bu belgesellerin çoğunda ekranda görülen insanların çoğu gerçek durumlardaki gerçek insanlardı, kurulmuş durumlardaki stüdyo aktörleri değillerdi (Grenville, 1971: 6).

Franz Boas 1930'larda Kwakiutl halkının danslarını, bundan birkaç yıl sonra ise Gregory Bateson ve Margaret Mead, Bali halkını filme almıştır. Etnografik filmlerin öncülerinden sayılan Robert Gardner bu filmlerin "gerçeği anında yakaladıkları ve görüş, bellek ya da anlamsal yorum hatalarına bağlı çarpıtmalara maruz kalmadıkları için dolaysız ve bulanıklıktan uzak" kanıtlar olduğunu ileri sürmüştür (Akt: Burke, 2003: 174).

Görüntülerin de bir belge kadar olay yaratabildiğini vurgulayan Ferro (1995:11), 1962 yılında, Leiser'in Mein Kamp'ı (Kavgam), Almanya'da ebeveynlerin ergenlik çağındaki çocukları tarafından suçlanmalarına sebep olduğunu belirtmiştir.

Belgeseller, bazen birkaç kaynağı bir araya getiren görüntülü yapımlardır. Özelikle tarihî belgeseller, olayları yaşayan ve gören kişilerle yapılan röportajlar, olayla ilgili belgeler, mektuplar, varsa olayla ilgili çekilmiş orijinal görüntülerle hazırlanmaktadır. Bu yüzden belgeseller bir nevi "kaynakların harmanlanmasıdır".

Yakın dönemde üzerinde önemle durulmaya başlanılan "sözlü tarih" uygulamaları bazı belgesellerde yer almaktadır. "Sözlü tarih" çalışmasında ilgili dönemi/olayı görmüş, bizatihi katılmış kişilerin anlattıkları bulunmaktadır. İlgili dönem/olay uzak geçmişte yaşanmış ise ve dönemin/olayın tanıkları artık hayatta değilse kayda belgesellerde kayda geçirilmiş olan bu konuşmalar, konu ile ilgili bir belge hüviyetine bürünmüş demektir.

Belgeseller, tarihî araştırmaları ve araştırmacıları görsel malzeme olarak desteklemektedir. Yalnız, belgeseller de kaynak olarak kullanılmadan önce iyi analiz

edilmelidir. Çünkü bazı belgesel yapımları propaganda amaçlı olabilmektedir. Olaylara taraflı bakış açıları olan belgeselleri, anlatım dilinden ("öteki" için kullandığı aşağılayıcı ifadelerden), bazı konulara değinmeden geçmesinden, sübjektif yorumlarından ayırt edebiliriz.

Birçok televizyon kanalında tarih belgeselleri (History Channel, Discovery Channel vb.) yayınlanmaktadır. 1995 yılında yayın hayatına başlayan History Channel (Tarih Kanalı), birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de 2002 yılından itibaren değişik konuları içeren tarih belgesellerini seyirci ile buluşturmaktadır.

2.1.3.3. Filmler

Ferro'ya göre film;

> *"Gerçeğin görüntüsü olsun ya da olmasın, ister belge ya da kurmaca, isterse gerçek ya da tümden düşsel entrika olsun, Tarih'tir; postulatımız da şu: cereyan etmemiş olan şey (ve neden olmasın, aynı şekilde cereyan etmiş olan şey de), insanın inançları, niyetleri, imgeseli, en az Tarih kadar Tarih'tir."* (1995: 32).

Anlaşılacağı üzere, sinema ve tarih ilişkisi üzerinde değerli çalışmaları bulunan Ferro, belge ya da kurmaca filmin de tarih olduğunu vurgulamaktadır. Bildiğimiz gibi Ferro, görüntülerin kullanılmasını istemekte ve bunun üzerinde de durmaktadır.

Geçmişte, tarihçiler filmlere gönderme yapamazlar anlayışı hâkimdi. Görüntülerin, gerçeğin sahnelenişinin seçilmiş şeyler oldukları, değiştirilebilir oldukları biliniyorken, filmlere güvenilemezdi. Unutulan ise, belgelerin seçimi, bir araya getirilmeleri kanıtların kullanılması da aynı şekilde kurgu olduğudur. Aynı kaynakları kullanma imkânına sahip oldukları halde, tarihçilerin hepsi de geçmişteki olayların aynı tarihini yazmadılar (Ferro, 1995: 29). Tarihin olguları tarihçilere hiçbir zaman arı olarak gelmemiştir. Sebebi de onları birilerinin kayıt tutması ve kayıt tutan kişinin zihninin süzgecinden geçmeleridir (Carr, 1994: 29). Görüldüğü gibi Ferro ve Carr, belgelerin de bir seçim safhasından geçtiğini, belgeleri kayıt tutan kişinin tarihçileri yönlendirmiş ve yanlış bilgilendirmiş olabileceği gerçeğini ifade

etmişlerdir. Belgelere de şüphe ile bakılması gerektiği gerçeğini hatırdan çıkarmamız gerekmektedir.

Tarihin çağdaşlaştırılmasında ve görselleştirilmesinde fotoğraf ve sinemanın büyük ölçüde katkısı olmuştur (Baudrillard, 2003: 84). Film kanıtı gerektiği gibi ele alınırsa XX. yüzyıl çalışmalarını aydınlatacağı ve zenginleştireceği için önemlidir (Grenville, 1971: 22).

Filmler, tarih bilgisini dolaylı yollardan edinmemizi sağlayan ve aynı zamanda yönetmenin tarihî olaya ilişkin yorumunu da içeren kaynaklardır (Vella: 2001). Yönetmenin yorumunun yanında toplumun kültürel anlayışı ile ilgili fikir edinebilmemiz de mümkündür.

Filmleri belge olarak incelemek ve böylece toplumun bir tür karşı çözümlemesine yönelmek düşüncesi, 1960'lı yılların başlarında gündeme gelmiştir (Ferro, 1995: 9). Bu düşünce günümüzde daha da yaygınlık kazanmıştır.

Filmler, çekildikleri toplumun ve dönemin ekonomik, siyasi ve kültürel yapısına ilişkin bilgiler içerir. Bu bakımdan film bazı araştırmalar için tarihî bir belge niteliği kazanmaktadır. Ayrıca bazı filmlerde çekilmiş orijinal görüntülerin gösterildiği sahneler de mevcuttur. Özellikle tarihî filmlerde kullanılmış olan orijinal görüntüler önemlidir. Yakın dönem tarihi için önemli birer kaynak durumuna gelmişlerdir. Kurtuluş Savaşı ile ilgili olarak çekilen bazı filmlerde böyle orijinal görüntüler (savaş sahneleri) kullanılmıştır.

Tarihî bir kişiyi ya da olayı konu edinen film içerisinde tarihî mekânlar, geçmişteki yaşantılar vb. yer alması dolayısıyla tarihin tanıklığını yapan bir kaynaktır. Ayrıca şehir tarihi araştırmacıları için ilgili şehirlerin filmlerdeki görüntüleri birer kaynak olabilir.

Filmler çekildikleri zamanın tanıklığını yapmaları bakımından da birer belgedir. Ayrıca filmler, konusunun geçtiği dönem insanlarının dünyayı algılayış biçimlerini bize yansıtmaktadır.

Filmler, tarih kitapları gibi tarihi birebir vermezler. Fakat filmlerin içinde tarih olmadığını kim söyleyebilir? Filmler kurmaca unsuru içerse de içerisinde gerçeklik unsuru barındırmaktadır. Konusunun geçtiği devrin sosyal ve kültürel havasını, devrin değer yargılarını yansıtması, devrin olaylarını görmemizi sağlaması açısından filmlerin üzerinde durulması gerekmektedir.

Ferro (1995: 59-60)'ya göre, tarihçinin birinci görevi, kurumsal mekanizmaların toplumu yoksun bıraktığı tarihi topluma geri vermektir. Bunu yapabilmek için de tarihçinin, söz hakkı verilmeyenleri, tanıklık yapamayanları işe katmak ve filme almak zorunda olduğunu belirtir. Tarihçinin ikinci görevi ise tarihin farklı söylemlerini karşı karşıya getirmek; bu karşılaştırma ile görünür olmayan bir gerçekliği keşfetmektir. Ferro'nun sözünü ettiği, tarihçinin birincil görevi olan söz hakkı verilmeyenleri, tanıklık yapamayanları konuşturmak ve tarihçinin ikinci görevi olan farklı söylemleri karşı karşıya getirmek filmlerde ve belgesellerde mümkün olmaktadır.

Kurmaca filmlerde de bazen gerçeğin görüntüsü belgedeki kadar gerçek olabilmekte, "*ekonomik işleyişin çözümü*", "geçmiş zamanlardaki anlayışın incelenmesi" yapılabilmektedir (Ferro, 1995: 62).

Kurmaca filmlerde, bazı toplumsal olgu ve olaylar gerçek hayattan alınma, gerçek hayatın bir parçasıdır. Toplumsal tarih ile ilgili birçok unsuru kurmaca filmlerde bulabilmek mümkündür. Kısaca günlük yaşam filmlerle seyircinin önüne getirilebilmektedir.

Filmde konuşma kullanılmadan, bir jestin bir tümce olabileceği, bir bakışın uzun bir söylev yerine geçebileceği düşüncesi ve bağırmalar, çığlıklar gibi sesli görüntüler tarihten başka türlü bir tarihin konusunu, toplumun bir karşı çözümlemesini mi oluşturmaktadır? (Ferro, 1995: 32) sorusunu akla getirmekte ve filmler vasıtasıyla toplumun karşı çözümlemesi yapılabileceği düşünülmektedir.

Amerikan western filmleri, bir film türü olmasının yanında Amerika kıtasının keşfedilmesi, bu kıtaya yerleşilmesi ile ilgili anlatılar olup iyi birer tarihî belge niteliğindedir (Dorsay, 2003: 172).

Görüntülerin gerçekleri yansıtabileceği gibi insanların tarihî olaylara bakış açısını yönlendirebilme özelliğinin de olması tarihçilerin görüntülere kuşkuyla yaklaşması sonucunu doğurmuştur.

"*Film hangi açıdan tarihçiye yazılı kaynakta olmayan özel önemli kanıtlar verir?*" Bu sıkça sorulan bir soru ve tarihçiyi tatmin edecek şekilde cevaplanıncaya kadar tarihçiler filmi ciddi olarak kullanmayacaklar. Fakat unutulmaması gereken içeriği kadar söyleniş şeklinden etkilenmediği müddetçe kuşkusuz görmek ve dinlemek tarihçi için bir fırsattır (Grenville, 1971: 21). Film ve görüntülerin tarih araştırmaları için yeni bir anlayış ve yöntem getirmiş olması tarihçiler için sevindirici bir gelişmedir.

Görüntülü ve sesli kaynaklar tarihin kayıt altına alınmasında giderek önemi artan unsurlardır. Görüntülü ve sesli kaynaklarla kayıt altına alınan tarih araştırmacılara yardımcı olmaktadır. Günümüzde görüntü arşivleri çoğalarak birer kütüphane niteliği kazanmaya başlamıştır. Kayda alınmış her türlü sesli ve görüntülü kaynağın gelecekte bir belge niteliği kazanacağını söylemek yanlış olmaz.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız görüntülü ve sesli kaynakların zaman zaman çok değerli bilgiler elde etmemize yardımcı olduğu bilinmektedir. Fakat hatırdan çıkarılmaması gereken bir nokta da her görüntülü ve sesli kaynağın doğru bilgi vermeyebileceğidir. Hatta yanıltmak amacıyla yapılmış olabilecekleri ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu yüzden görüntülü ve sesli kaynaklar tarihçiler tarafından titizlikle incelenmeli ve bundan sonra o kaynaktan faydalanılma yoluna gidilmesi gereklidir.

2.2. Bir Film Türü Olarak Tarihî Filmler

Sinema türleri dendiği zaman, "çeşitli yönlerden benzerlik gösteren, yapıları birbirini andıran, ortak nitelik, özellik ve ögeler taşıyan sinema yapıtlarının kümelendirilmesi" (Özön, 1984: 122) anlaşılmaktadır.

Sinema yazarları, filmleri, öne çıkan özelliklerine göre türlere ayırırlar. Yazarların filmleri türlere ayırmakla birlikte, bazı filmlerin ait oldukları türleri konusunda tam bir uzlaşma sağlayamadıkları da görülmektedir. Bazı filmler birden çok türe dahil edilebilmekte, bazen aynı filmin değişik sinema yazarları tarafından farklı türlere ait olduğu belirtilmektedir.

Türk filmleri ile yabancı yapımı filmler tür bakımından farklılık gösterebilmektedir. Filmler, ait oldukları toplumun toplumsal ve kültürel yapısının ürünleridir. Toplumların bu farklı toplumsal ve kültürel yapısından dolayı Türk sinemasına özgü türlerin de olduğu söylenebilir.

Sinemada genel olarak birden çok tür bulunmaktadır. Bu türler (Özön, 1985):

- Belgesel Film
- Tarihî Film
- Yaşamöyküsel (Biyografik) Film
- Destan Filmi
- Kovboy Filmi
- Ağlatı Film
- Dram Filmi
- Melodram Filmi
- Güldürü Filmi
- Müzikli-Danslı Film
- Serüven Filmi
- Polis Filmi
- Korku Filmi
- Önceleme (Bilim Kurgu) Filmi
- Soyut Film
- Salt Film
- Canlandırma Filmi

2.2.1. Tarih ve Film

Film ve tarih ilişkisi son yıllarda gündeme oturmuştur. Son dönemde çekilen tarihî filmlerin sayısındaki artış, konu ile ilgili düzenlenen sempozyumlar, çıkarılan dergilerdeki ilgili yazılar bunun kanıtıdır.

Sinema, konularını epik hikâyelerden tutun da yakın zamanda yaşanan Körfez Savaşı'na kadar tarihin her döneminden almıştır. Tarih, filmciler için konu bulabilecekleri engin bir alandır. Bu engin alandan konularını alan filmcilerin bazıları belgeler, bazıları kurmaca ile beraber tarihi yeniden yorumlar.

Sinema, geçmişte dünyada meydana gelmiş olaylardan etkilenmiş, günümüzde dünyada meydana gelen olaylardan etkilenmekte ve gelecekte de dünyada meydana gelecek olaylardan etkilenecektir. Bu etkilenme filmlerde kendini göstermektedir. Günümüzde savaşlar devam etmekte ve bununla ilgili savaş filmleri de çekilmektedir. Hatta bu filmler yapım kalitelerinin artışına paralel olarak diğer türlere göre son zamanlarda daha fazla rağbet görmektedir.

Tarihî film, İngilizce "*historical film*", Almanca "*historisher film*", Fransızca "*film historique*" olarak adlandırılmaktadır. Ülkemizde tarih ile ilgili olan filmler için, "*tarihî film*", "*tarih filmi*", "*tarihsel film*", "*tarih konulu film*", "*tarihî kostümlü film*" gibi terimler kullanılmaktadır. Ortak bir terim üzerinde uzlaşma sağlanamadığı görülmektedir. Biz tezimizde "tarihî film" teriminin kullanılmasını uygun bulduk.

Tarihî film, Özön (1981a: 290) tarafından, "tarihî bir olayı konu alan, bu olayın geçtiği çağı, çevreyi, kişileri yansıtan film türü" olarak tanımlanmaktadır.

Tarihî film, konusunu ve kişilerini geçmiş zamandan alan, gerçek ve kurmaca karakterlerle, dönemin olaylarını/durumlarını o günün şartları içerisinde vermeye çalışan, dönemin insanlarını yaşam anlayışlarıyla birlikte (konu aldığı geçmiş dönemin dilinden tutunda halkın kıyafetlerine kadar) doğru bir şekilde yansıtmaya çalışan film türü olarak tanımlanabilir.

Tarihî filmlerde hayal ürünü kişiler ve olaylar olabilmektedir. Bunun yanında belgelerin de incelenmesiyle oluşturulmuş bir senaryo da olabilmektedir. Filmler toplumsal bir yorum ve eleştiri ortamı oluşturmada etkilidirler. Bazı tarihî filmler doğruları tespit edip bu konuda doğru yorumlar yapabilmektedir.

Tarihî filmin "geçmişi şimdileştirme ve yeniden zihnimizde oluşturma (reimaginer/reimagination)" (Ayan , 2005) çabası olduğu bilinmektedir. Tarihi film, tarihin, "başkaları tarafından tasarlanmış olan görüsünün filmle aktarımını" oluşturmaktadır (Ferro, 1995: 189). Film yapımcıları, tarihçi gibi gerçeklere bağlı kalmayıp, geçmişi senaryo ile hayallerindeki şekilde yeniden canlandırabilmektedirler. Oysaki tarihçi geçmişi ortaya koyarken iddialarını belgelere dayandırmak zorundadır.

Tarihin bir bilim dalı olması dolayısıyla, tarihçi kurmaca yapamaz. Hiç bir etki altında kalmadan, belgelere dayanarak nesnel bir şekilde sonuçlara varmak zorundadır. Tarihçi sebep-sonuç ilişkisine bağlı kalarak yorumlar yapmaktadır. Bu yüzden vardığı sonuçların nesnel ve bilimsel olduğu söylenebilir.

Sinemacı da tarihçi gibi film ile ilgili belgelere başvurabilir. Fakat sinemacı kullandığı belgeler ile istediği yönde yorumlar yapabilme şansına sahiptir. Bunun yanında, sinemacı, eserini meydana getirirken kurmaca unsurundan da yararlanabilir. Sinemacının, bilginin az olduğu olaylarla ilgili hayal gücünü işe koşma imkânı vardır. Sinemacı burada, hayali karakter üreterek onları konuşturma ve olayları hayali karakterle açıklama yoluna da başvurabilir. Kısacası, tarihçi, gerçek olaylar ve tarihî karakterler üzerine çalışıp yorum yaparken, film yapımcıları kurmaca karakterler yaratıp, bunlar ile tarihe yönelik yorumlarda bulunabilme imkânına sahiptir.

Ferro (1995: 207)'ya göre tarihçi de seçim yapmaktadır. Tarihçinin seçimi, duyulardan ya da duygulardan ziyade aklın ihtiyaçlarını tatmine yöneliktir.

Sanat, toplumun ve kişilerin olaylara bakışını yansıtmaktadır. Geçmişte yaşanmış bir olayı sanat eserleri yeniden yorumlamakta, geçmişe farklı boyutlarla

bakmamızı sağlamaktadır. Filmler de geçmişte yaşananları aktarırken tarihi yorumlamaktadır. Bu yorumlar onun sürekli gündemde kalmasına sebep olmaktadır.

Filmler kitlelerin izlenimlerinde değişiklikler yaratabilmektedir. Tarihî gerçekler sinema ile çarpıtılabilmekte, kitleler bilinçli/bilinçsiz yanlışı doğru gibi düşünmeye sevk edilebilmektedir. Amerika yaptığı bazı propaganda filmleri ile Vietnam Savaşı'nı kendilerinin kazandığı gibi bir izlenim uyanmasını sağlamıştır.

Görselliğin hayatımızın her alanına girdiği bir dönemde, filmlerin halkın izlenim ve bilgilerine etki oranının yüksekliğini göstermesi bakımından burada bir araştırmaya değinmek gerekmektedir. Wineburg (2002), bir grup gence "Vietnam Savaşı" hakkında ne bildikleri sorusunu yöneltmiş ve gençlerden bir tanesi bile konu için bir tarih kitabı ya da okulda öğrendikleri bir bilgiden bahsetmemiştir. Fakat yarıdan fazlası uzun bir süre "Forest Gump" filmi hakkında konuşmuştur. Vietnam Savaşı ile ilgili okunan kitapların, seyredilen filmlerden daha az olduğu, filmlerin öğrencilerin Vietnam Savaşı hakkında bilgi edinmelerinde daha ön plana çıktığı görülmektedir.

Filmlerle tarih öğretimi konusunda değerli mesaileri bulunan O'Connor, "iyi eğitimli Amerikalıların bile tarihlerinin çoğunu televizyon veya filmler yoluyla öğrendiğini" (1988: 1201) belirtmiştir. Bu durum tarih ile ilgili bilgi edinmede filmlerin ne derece etkili göstermesi bakımından önemlidir.

Tarih sinemanın elinde daha ilgi çekici hale getirilir. Genellikle bu ilgi, heyecan veren casusluk ve aşk süslemeleriyle ayakta tutulmaya çalışılır.

Tarihî filmler geçmişi görselleştirmelerinin yanında geçmişi öğretme fonksiyonunu da yerine getirmektedir.

Tarihî film türünün biraz değişik iki çeşidi vardır. Bunlardan birincisi "çağ filmi" ikincisi "giysili film (kostüme film)" olarak adlandırılmaktadır (Özön, 1984: 132; Özön, 1985: 147-148):

Çağ filmi: Çağ filmi olarak adlandırılan filmler belirli bir çağı bütün toplumsal, siyasal, kültürel yönleriyle canlandıran filmlerdir ["Haremde Dört Kadın" (1965), "Kozanoğlu" (1967) çağ filmlerine örnek olarak gösterilebilir].

Giysili Film (Kostüme Film): Tarihî film türüne yakın olan ancak tarihî film türünden biraz farklı olarak değerlendirilebilecek olağanüstü olayları da içerisinde barındıran kostüme avantür filmler de vardır (Sinema yazarları tarafından bu filmlere tarihsel macera, kostüme avantür, fantastik tarihi film, tarihî kostüme vb. adlar da verilmektedir).

Kostüme filmler, tarihî filmlerden gerçeklik bakımından genellikle farklılık göstermektedir. Tarihî filmlerde gerçeklik unsuru bazen tartışmalı da olsa filmdeki olaylar ve ilişkiler akla uygun bir tarihî bütünlük içerisinde sunulurken, kostüme avantür filmlerde bazen olağanüstü, bazen hayali olay ve ilişkiler bulunduğunu belirten Karadoğan (2001: 61), kostüme avantür filmleri, "kurmaca tarihi bir atmosfer içinde geçen, kahraman erkek figürü çevresinde gelişen, klasik anlatı yapılarıyla Türk ulusal kimliğinin inşası sürecinde etkin olan mitleştirme araçlarından biri gibi işleyen filmler" olarak tanımlamaktadır. Kostüme aventür filmlerde geçmiş dönemdeki giysiler ön planda olup, giysiler belli bir tarihî dönemi yansıtmaktadır.

Tarihî filmlerde, filmin ticari fonksiyonunu arttırmak için fantastik unsurlar bulunmakta, aşk öyküsü bazen ön plana çıkmaktadır. Bunlar izleyici sayısını arttırmak için başvurulan yöntemlerden bazılarıdır.

Türk sinemacıları ve sinema yazarları bazen bir filmi, hem tarihî film, hem çağ filmi, hem de kostüme avantür film olarak adlandırmaktadırlar. Tezimizde çağ filmlerinin ve kostüme avantür filmlerin bazılarını konusunu geçmişten alması, tarihî karakterlerin hayatlarını işlemesi ve tarihî kostümler kullanılması gibi sebeplerden dolayı tarihî filmler içerisinde değerlendireceğiz. Ayrıca bu filmlerde, konusunu geçmişten almaları dolayısıyla bir tarihî yorumun bulunduğunu söylemek de yanlış olmaz.

Türk sinemasında, "Battal Gazi", "Kara Murat", "Karaoğlan", "Malkoçoğlu", "Tarkan" filmleri, kostümleri ve dekorları açısından belli bir dönemi yansıtan filmlerdir. Ayrıca bu filmlerin kostümleri ve dekorları belli bir dönemi yansıtırken konularının geçmişten alınması dolayısıyla da işlenen konularla da toplumun törelerini ve özelliklerini veren filmlerdir. Bu yüzden bu filmleri, burada tarihî filmler olarak değerlendireceğiz. Yalnız bu filmlerde bazen konuların mitlerden, efsanelerden ve destanlardan alınmasından dolayı fantastik unsurların bulunduğunu ve gerçeklik unsurunun göz ardı edildiğini tekrar hatırlatalım. Gerçekliği tartışılır olsa bile bu filmler Türk sinemasının bir dönemine damgasını vurmuş ürünlerdir.

2.2.2. Dünyada Tarihî Film Türünün Doğuşu ve Gelişimi

Auguste ve Louis Lumiere kardeşler "sinematograf" adlı aleti icat ederek, 28 Aralık 1895 günü, ilk gösterilerini Paris'te yapmışlardır. Bu gösteri sinemanın da başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Sinemanın başlangıç günleri belge filmleri ağırlıklı olmuştur. Zamanla konulu filmler çekilmeye başlanmıştır.

İlk tarihî filmler, D. W. Griffith'in yönettiği "**Judith of Bethulia**" [Bethulia'lı Yahudiler (1914)] ve **"The Birth of a Nation"** [Bir Ulusun Doğuşu (1915)] filmleridir. 1915 yılından sonra zamanımıza kadar geçen süre içerisinde hemen her tarihî dönem ve olay filme alınmıştır.

Tarihî film türü ilk önemli gelişmesini İtalya'da göstermiştir. Eski Roma İmparatorluğu'nun büyük yapılarının ayakta durması, tarih anıtlarının bulunması, zengin bir söylen bilim (mitoloji) ve tarih hazinesi bu gelişmenin hız kazanmasını sağlamış ve birçok tarihî film çevrilmiştir. Bu filmlerde Roma tarihi konu edilmiş, Roma tarihinin tarihî kişiliklerinin öyküleri filme alınmıştır. İzleyicilerin bu filmlere büyük rağbet göstermesi İtalya'da tarihî film yapımını hızlandırmış, diğer ülkelerin de tarihî film çekimlerine başlamasına yol açmıştır (Özön, 1984: 131-132).

İktidarlar, sinemanın üstlenebileceği işlevi kavramalarından itibaren sinemayı sahiplenmeye başlamış ve hizmetlerine sokmaya koyulmuşlardır. İktidar sahipleri sinemayı elde tutmak ve ona "boyun eğdirmek"; sinema ise kendini "özerk kılmak"

ve "karşı-iktidarmış" gibi davranma düşüncesi içerisinde olmuştur (Ferro, 1995 : 15-16).

Sinemanın işlevini ve önemini ilk kavrayan Sovyetler ve Naziler olmuştur. 1918 yılında Lunaçarski, aydın burjuva ile işçi sınıfı arasında uzlaşmanın gerekliliğini vurgulayan bir film çekmiştir. Lenin, eğitici filmler yapılmasını istemişti (Ferro, 1995: 55). Troçki ise eğlenceyi bir eğitim silahı haline getirmeyi düşünmüş, bu konuda en etkili silah olarak sinemayı görmüştür. Sinemayı her türlü propaganda için en iyi silah olarak gören Troçki, sinemanın sadece meyhanelerin değil kiliselerin de en büyük rakibi olduğunu belirtmiş ve 1923 yılında sinema için *"ne pahasına olursa olsun sahip çıkmamız gereken bir araç"* (2000: 36) diyerek devlet bazında sinemaya sahip çıkılması gerektiğini vurgulamıştır. Gerçektende, Sovyetlerde 1920'li yıllardan itibaren kültür programı içerisinde eğitsel, bilimsel, belgesel sinema yerini almıştır (Ferro, 1995: 119). Sovyet iktidarı çevrilen filmlerin başka ülkelerdeki işçiler üzerinde etkisini gördüklerinden sinemayı meşru kılan ilk rejim olmuştur diyebiliriz (Ferro, 1995: 167). Almanya'da ise Goebbels ve Hitler'in sinema ile ilgili yaptığı birçok çalışmalar vardır. Mussolini İtalyasında da sinemadan bu yönde faydalanılmıştır. Fakat yapılan bu çalışmalar konumuz dışında kalması dolayısıyla sadece onların da sinemaya ehemmiyet verdiğini ve propaganda aracı olarak kullandığını belirtmemiz yerinde olacaktır.

1920'lerde sinemacılar, konu olarak savaşa el atmışlar ve bu dönemde savaş filmleri çekilmiştir. Eksteins (1990)'e göre, 1920'lerde savaşı hatırlatma ve ona bir anlam verme çabası, profesyonel tarihçilerden çok şairlerin, romancıların ve sinemacıların başardığı bir iş olmuştur (Akt: Beşikçi, 2002: 32). Bu dönemde, Eric Maria Remarque'nin romanından uyarlama "**All Quiet on the Western Front**" [Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok (1930)] gibi savaşın acı gerçekliğini ortaya seren ve barış mesajları veren filmler yapılmıştır. Sinemacılar, sadece 1920'lerde savaşı hatırlatma ve anlam verme çabası içerisinde olmamış günümüze kadar bu çaba artarak devam etmiştir. Özellikle Vietnam Savaşı birçok filme konu olmuştur. Günümüzde ise Irak Savaşı ile ilgili filmlerin yapımı devam etmektedir. Hatta Irak Savaşı ile ilgili **Jarhead** [Kavanoz Kafalı (2005)] vb. gibi gösterime girmiş filmlerde vardır.

Eisenstein'in, tarihi yeniden kurmaya çabalayan bir tarihçi gibi çalıştığını belirten Ferro (1995: 209), Eisenstein'in eseri olan **"Battleship Potemkin"** [Potemkin Zırhlısı (1925)] filmini de, 1905 yılındaki olayların mükemmel bir çözümlenişi olarak görür.

Sinemacılar siyasal meselelere direk yaklaşmamış, genellikle dolambaçlı yollardan yaklaşmayı tercih etmişler ve konuyu bu şekilde işlemişlerdir. Bazen siyasal konulara cepheden yaklaşan filmlerde olmuştur. Örneğin, Charlie Chaplin **"Diktatör"** [The Great Dictator (1940)] filminde siyasal konulara cepheden yaklaşmış, ama çılgınlığı da bahane olarak kullanmıştır (Ferro, 1995: 223).

1941-1944 yılları arasında, Amerikan sineması nazizme karşı ittifak zorunluluğundan kaynaklanan sebeplerden dolayı Rus devrimine hoş görünme politikası izler ve hatta Ekim devrimi yanlısı filmler yapılır. **Mission to Moscow** (Michael Curtiz, 1943), **Kuzey Yıldızı** (Lewis Milestone, 1943) filmleri bu politikanın eseri filmlerdir (Ferro, 1995: 207).

Sinemacılar, tarihî konu içeren birçok film çekmiştir. Konusunu tarihten alan **"Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok"** (1930) gibi savaş filmlerinin yanında, tarihî kişiliklerin hayatlarının önemli yıllarının ağırlıkla anlatıldığı **"Cleopatra"** (1934), **"Julius Ceasar"** (1953), **"Büyük İskender"** (1956), **"Ben Hur"** (1959), **"Spartacus"** (1960) gibi hemen akla gelen tarihî filmler çekmişlerdir.

1960'lı yıllardan sonra Hollywood bu türe yeterince eğilmemiştir. 2000 yılına kadar sayıca çok fazla tarihî film çekilmediği söylenebilir. 2000 yılında çekilen **"Gladiator"** (Gladyatör) filmi seyirciden büyük ilgi görmüştür. Gladyatör filminin büyük ilgi görmesini savaş, aksiyon, entrika unsurlarının hepsinin filmde mevcut olmasına ve bunların filmde iyi işlenmesine bağlanabilir. Gladyatör filminin gördüğü ilgi ve iyi gişe yapmasının Hollywood stüdyolarını yeniden tarihî filmler çekmeye yönelttiği söylenebilir. Bu filmin ardından **"Alexander the Great"** [Büyük İskender (2004)], **"Troya"** [Truva (2004)], **"Kingdom of Heaven"** [Cennetin Krallığı (2005)] son dönemde çekilen tarihî filmlerdir. Tarih, birçok kahramanlar doğurmuş, sinemacılar ise kahramanlardan film yapmıştır. Böylece günümüze kadar

kahramanların hayatlarını anlatan eserler ağırlıkta olmak üzere birçok tarihî konu filme alınmıştır.

Tarihî filmle bir şeyler öğrenen insanda merak duygusu uyanır. Filmde işlenen konu ve dönemle ilgili daha fazla bilgi edinme isteğine girer/girebilir. Örneğin **"Troy"** (Truva) filmi gösterime girdikten sonra Truva'ya ilginin uyandığı, Truva ile ilgili kitapların satışı ve Truva'yı görmeye gelenlerin sayısı filmden sonra arttığı görülmüştür. **"Troy"** (Truva) filmi gösterime girdikten sonra Truva'ya olan ilgi artmış ve 2004 yılında Truva antik kenti Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 269 bin ziyaretçi ile ülkemizde en çok gezilen beşinci tarihî yer olmuştur. Yine bu artışı sağlamak için yetkililerce, filmde kullanılan Truva atı Çanakkale'ye sergilenmek üzere getirtilmiş, kısaca konuya ilgi artışı yaşanmıştır. Aynı şekilde **"Alexander the Great"** (Büyük İskender) filmi gösterime girdikten sonra İskender ile ilgili kitapların satışında artış yaşanması filmlerin, filmde işlenen konu ve kişilere karşı ilgi uyandırdığı ve öğrenmede etkili olduğu söylenebilir.

Film, tarihî bir olayı, tarihî bir dönemi ilginç kılmakta diğer kaynaklardan daha başarılı olabilmektedir. Bu ilginçlik filmin hareketliliğinden ve yapısından kaynaklanmaktadır. Kurmaca ile birlikte geçmişte yaşanmış gerçeği görselleştirmesi filme olan ilgiyi daima ayakta tutmuştur. Sinemacılarda bunu değerlendirmesini bilmişler ve birçok tarihî film çekmişlerdir.

Hemen tüm ülke sinemaları tarihî konuları ele almış ve film çekmiştir. Amerikan sineması ise, kendi tarihinin hemen bütün önemli konularını/olaylarını filme almış, bize kendi tarihini filmlerle adeta öğretmiştir.

Kısacası günümüze kadar sinema tarihten birçok olay ve kişiyi beyaz perdeye aktarmıştır ve aktarmaya devam edecektir.

2.2.3. Osmanlı Devleti'ne Sinema'nın Girişi ve Tarihî Film Türünün Gelişimi (1896–1922)

Türk sinema tarihi üzerine yapılan çalışmaların tamamına yakını Özön'ün "*Türk Sineması Tarihi*" (1962) adlı kitabında belirttiklerini tekrar etmişler, genellikle

görüş olarak bir farklılık ve yenilik ortaya koymamışlardır. Yine bu çalışmalarda genellikle Türk sinema tarihinin dönemlendirilmesi için Özön (1962)'ün kitabında belirttiği dönemlendirmeyi alıntı yaparak kullanmışlardır.

Bu çalışma çerçevesinde, (bir Türk sinema tarihi çalışması yapmadığımızı da hatırlatarak) tarihî filmlerle ilgili dönemlendirme olarak, Özön'ün *"Türk Sineması Tarihi"* (1962) ve *"Karagözden Sinemaya (Türk Sineması ve Sorunları)"* (1995) kitaplarında yaptığı ve Türk sinema tarihi ile ilgili çalışmalarda genel olarak kabul gören dönemlendirmeyi esas alarak bir dönemlendirme yapmak uygun görülmüştür:

1. Sinemanın Osmanlı Devleti'ne Girişi (1896–1914)
2. İlk Dönem (1914–1922)
3. Tiyatrocular Dönemi (1922–1939)
4. Geçiş Dönemi (1939–1950)
5. Sinemacılar Dönemi (1950–1970)
6. Genç/Yeni Sinema Dönemi (1970–2006)

Tarihî filmin Türkiye'de gelişiminden önce kısaca sinemanın Osmanlı Devleti'ne girişi üzerinde durulacak ve ardından Osmanlı Devleti'nde ve 1923 sonrası Türkiye Cumhuriyeti'nde tarihî film türünün gelişimi açıklanacaktır.

Auguste ve Louis Lumiere kardeşler "sinematograf" adlı aleti icat ederek, 28 Aralık 1895 tarihinde, ilk gösterilerini Paris'te yapmışlardır. Bu gösteri sinemanın da başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

Sinemanın icadı dünyada hayretle karşılanmış ve kısa sürede yayılmıştır. Osmanlı Devleti'nde ilk film gösterimi, II. Abdülhamid döneminde (1876-1909), 1896 yılı sonları ile 1897 yılı başlarında Yıldız Sarayı'nda Bertrant isimli bir Fransız tarafından yapılmıştır. Osmanoğlu (1960), Yıldız Sarayı'nda Bertrant isimli bir Fransızın gösterim yaptığını belirtmektedir. Bertrant, taklit ve hokkabazlık yapan, her yıl padişahtan izin alarak Fransa'ya gidip dönüşünde saraya öğrendiği yenilikleri getiren biridir. Osmanoğlu'ndan öğrendiğimize göre sarayla sinemayı tanıştıran bu kişidir. Halkla film gösterimlerinin tanışması ise Sigmund Weinberg'in Sponeck Birahanesi'nde yaptığı gösterimle gerçekleştiği kabul edilmektedir (Onaran, 1994:

11; Özön, 1962: 21). Osmanlı Devleti'nde ilk film çekimleri ise Manaki kardeşler tarafından çekilen belge filmleridir.

14 Kasım 1914 günü, Fuat UZKINAY tarafından çekilen **"Ayestafenos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı"** adlı belge filmi ilk Türk filmi olarak kabul edilmektedir. Fakat, "Ayestafenos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" filminin elimizde bulunmaması, filmi seyreden kişilerin olmaması gerçekten çekilip çekilmediği konusunda tartışmaları da beraberinde getirmektedir (Evren, 1995; Özuyar, 1999). Bu sebeplerden dolayı bazı araştırmacılar böyle bir filmin çekilmiş olmasına şüphe ile yaklaşmaktadırlar. Ayrıca yakın dönemlerde "Ayestafenos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" filminden daha önce çekilen filmler de bulunmuştur. Halen Manaki Kardeşler (bazı sinemacılarımız ve sinema tarihçilerimiz Manaki Kardeşlerin Türk ve Müslüman olmadıklarından dolayı ilk Türk filmi olamayacağını, bazı sinemacılarımız ve sinema tarihçilerimiz ise Manaki Kardeşlerin Osmanlı Devleti vatandaşı olmaları sebebiyle çekilen bu filmlerin ilk filmler olduğunu öne sürmektedir) tarafından "Ayestafenos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" filminden önce çekilen filmlerin mi yoksa "Ayestafenos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" filminin mi Türk sinemasının başlangıcı olarak alınması gerektiği konusunda bir uzlaşma sağlanamamıştır. Sonuçta şimdilik ilk Türk filmi ile ilgili farklı görüşlere rağmen, sembolik olarak 14 Kasım 1914 tarihi başlangıç olarak kabul edilmektedir.

"Ayestafenos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" filminin çekim hikâyesi de oldukça ilginçtir. "Ayestafenos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" filminin nasıl çekildiğini daha iyi anlamak için Rus abidesinin hangi gelişmelerin sonucunda ve ne zaman dikildiğinden kısaca bahsedelim. Rumî takvimde 1293 yılına tekabül ettiği için tarihimizde "93 Harbi" olarak da adlandırılan 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Avrupa devletlerinin Londra'da toplanarak İstanbul Konferansı kararlarını uygulatmak istemeleri, Osmanlı Devleti'nin de alınan kararları, egemenliğine ters düştüğünden dolayı kabul etmek istememesi üzerine çıkmıştır. Aslında alınan kararlar, Rusya'nın panslavizm politikası doğrultusunda Balkanlardaki toplulukları ayaklandırıp, sıcak denizlere inme hayalini gerçekleştirerek Ortadoğu'ya da hâkim bir devlet durumuna gelme düşüncesinin uygulamalarından biridir.

Savaş sırasında Rus ordusunun İstanbul önlerine kadar ilerlemesi sebebiyle Osmanlı Devleti'nin barış istemesi üzerine Ayestafanos'ta, Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması imzalandı (3 Mart 1878).

Ruslar bu zaferin anısını sembolik olarak yaşatmak amacıyla Ayastefanos'ta bir abide dikmek istemiştir. Rusların bu isteği ilk başta kabul edilmesi mümkün olmayan bir istek olarak değerlendirilse de uzun görüşmelerden sonra abidenin bir hayır kurumu olarak meydana getirilmesi konusunda uzlaşma sağlanmıştır.

Böylece yarısı anıt, yarısı hayır kurumu olan abide ortaya çıkmıştır. Yapının ilk katı savaşta ölen Rus askerlerinin kemiklerinin saklandığı özel odalar, papazlara, muhafızlara ayrılmış dairelerden, yukarı bölümü ise sütunlar üzerine kurulu birkaç katlı kulelerden oluşmuştur (Özön,1970: 8).

"Ayestafenos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" adlı ilk Türk filmi olarak kabul edilen belge filminin çekildiği 1914 yılına gelindiğinde dünya yeni ve büyük bir savaşa sürüklenmiştir. 28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan veliahdı Ferdinand'ın, Saraybosna'da bir Sırplı tarafından öldürülmesi üzerine, Birinci Dünya Savaşı'nın fitili ateşlenmiştir. Bu gelişmenin ardından, Avusturya-Macaristan hükümeti Sırbistan'a savaş ilan etmiş, Rusya, Sırbistan'ın yanında yer aldığını açıklamış, Fransa ve İngiltere ise Rusya'nın yanında savaşa katıldıklarını bildirmiştir. Almanya ise Avusturya-Macaristan'ın yanında yer aldığını açıklamıştır. Böylece İtilaf Devletleri ve İttifak Devletleri arasındaki savaş başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı devam ederken değişik tarihlerde başka ülkeler de savaşa katılarak savaşın genişlemesine sebep olmuştur.

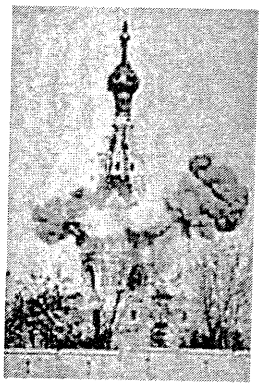
Savaş başladığı sırada tarafsız kalan Osmanlı Devleti ise daha sonra 2 Ağustos 1914 tarihinde Almanya ile gizli bir ittifak antlaşması imzaladı. Kısa bir süre sonra da İttifak Devletleri safında savaşa katıldı (11 Kasım 1914).

Katılınmış olan bu savaşı, Talat Paşa'nın deyimiyle "*popüler hale getirmek*" gerekiyordu (Akt: Özön, 1962: 36). Bunun için savaş başlamadan İttifak Devletleri lehine propagandaya başlamış olan hükümet, propaganda çalışmalarına hız vererek,

Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasından üç gün sonra 14 Kasım 1914 tarihinde Fatih Cami'nde kalabalık bir halk kitlesi önünde "cihad-ı ekber" ilan etti.

Bir diğer propaganda çalışması ise Ayestafanos'taki Rus Abidesi'nin yıkılması çalışması idi. Zaten bu abidenin dikilmesi uzun tartışmalar sonucunda kabul edilmiş, varlığından da hiçbir zaman hoşnut olunmamıştı. Bu hoşnutsuzluk zaman zaman dile getirilmesine rağmen hiçbir şey yapılamamıştı. Birinci Dünya Savaşı'na girişimiz ile birlikte Rusya'nın da karşı safımızda yer alması itici gücünün de rüzgârıyla, bu abidenin yıkılması düşüncesi hız kazandı.

14 Kasım 1914 tarihinde kalabalık bir halk kitlesi abideyi yıkmak için harekete geçmiştir. 14 Kasım 1914 tarihindeki bu yıkımı propaganda aracı olarak kullanmak isteyen hükümet, önceden planlandığı gibi bu yıkımı filme almak için müttefik Avusturya-Macaristan'ın "Sascha Gesellschaft" film şirketi ile bir anlaşma yapmış, ancak savaşın başlamasından sonra milli duyguların tesiri ile müttefik bile olsa abidenin yabancılar tarafından yıkılması istenmemiş, bu tarihî olayı bir Türk sinemacısının filme almasında ısrar edilmiştir (Özön, 1962: 37). Bu iş için, daha önceden sinema ile ilgisi olduğu bilinen, seferberlik ilan edilince de askere alınan Fuat Uzkınay görevlendirilmiştir. Fakat Uzkınay, kamera ile nasıl çekim yapılacağını bilmediğinden, "Sascha Gesellschaft" film şirketi görevlileri Uzkınay'a, kısa sürede kameranın nasıl kullanılacağını öğretmiştir. Böylece "Ayestafenos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" filme alınmış, bir Türk tarafından da ilk film çekilmiş oldu.

14 Kasım 1914 günü, Fuat Uzkınay tarafından çekilen "Ayestafenos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" adlı belge filmi ilk Türk filmi olarak kabul görmesine rağmen yukarıda da belirttiğimiz gibi filmin elimizde bulunmaması, filmi seyreden kişilerin olmaması gibi sebeplerden dolayı filmin gerçekten çekilip çekilmediği konusunda tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

Sinema, Osmanlı Devleti'ne girişinden kısa bir süre sonra ordu tarafından belge filmciliği yoluyla ve bazı kişisel çabalarla devam ettirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde, film gösterimlerini seyretmek dışında, devlet adamlarının sinemaya ilgi

göstermesi Enver Paşa ile başladığı bilinmektedir. Enver Paşa, Almanya gezisi sırasında Alman Ordusu'nda sinema dairesinin olduğunu görür. Bunun çalışmalarını inceler ve yurda dönüne benzer bir daire kurulmasını emreder. Bunun üzerine "**Merkez Ordu Sinema Dairesi**" (MOSD) kurulur (1915). Bu dairenin başına Sigmund Weinberg, yardımcılığına ise Fuat Uzkınay getirilir.

Bir süre sonra yüksek rütbeli subaylardan oluşan bir kurul tarafından MOSD'nin kuruluş amaçlarını, çalışma konularını ve programını içeren bir nizamname hazırlanır. MOSD, bu nizamnameye göre:

- Cephelerde savaşan birliklerin harekâtıyla ilgili filmleri,
- Önemli olaylarla ilgili filmleri,
- Askerî fabrikaların çalışmalarıyla ilgili filmleri,
- Manevralarla ilgili filmleri çekecektir (Özön: 1970: 11).

MOSD faaliyetlerini 1918 yılına kadar devam ettirmiştir. Şener (1970)'in belirttiğine göre bu süre içerisinde MOSD'nin çektiği filmlerden bazıları şunlardır:

> *Anafartalar Muharebesinde İtilaf Ordularının Püskürtülmesi, Harbiye Nazırının Kıta Teftişi ve Batum Manzarası (1915), Çanakkale Muharebeleri, Genaral Thowsend, Genaral Thowsend ve Hintli Üsera, Von Der Goltz Paşanın Cenaze Merasimi, Esir İngiliz Generali, Galiçya Harekatı, Galiçya Harekatında 19. Süvari Müfrezesi (1916), Alman İmparatorunun Dersaadete Gelişi, At Yarışları, Alman İmparatorunun Çanakkaleyi Ziyareti.*

MOSD'nin öykülü film çalışması da vardır. MOSD'nin başına getirilen Sigmund Weinberg "**Himmet Ağa'nın İzdivacı**" (1916–1918) adlı filmi çekmeye başlamıştır. Ancak bu sırada meydana gelen bir gelişme filmin yarıda kalmasına sebep olmuştur. Bu gelişme, 1916 yılında Romanya'nın İtilaf devletleri safına katılarak, Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa girmesidir. Romanya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa girmesinden dolayı Weinberg düşman uyruklu sayılarak MOSD'daki görevine son verilerek yurt dışına çıkarılmıştır. (Evren (2000), ise Weinberg'in yurt dışına çıkarılması iddialarına itiraz etmekte ve Weinberg'in yurt

dışına çıkarılmadığını belirtmektedir). Weinberg'in görevine son verilmesiyle birlikte çekimleri yarım kalan filmi savaştan sonra Fuat Uzkınay tamamlamıştır.

MOSD'nin dışında Balkan Harbi sırasında ordu ve halk arasındaki ilişkileri düzenlemek amacıyla kurulan **"Müdafaa-i Milliye Cemiyeti"** (1913), 1916 yılında sinema çalışmalarına başladı. Cemiyetin sinema kolu başkanı Kenan Erginsoy idi. Erginsoy, haber filmi niteliğinde olan belge filmleri çekmiştir. Ayrıca bu cemiyetin sinema kolu **"Pençe"** ve **"Casus"** (1917) adlı iki kurmaca film çevirmiştir.

Bu filmlerden başka Müdafaa-i Milliye Cemiyeti adına, araştırmacılar tarafından ilk tarihî film denemesi olarak belirtilen **"Alemdar Vak'ası"** (1918) adlı filmin çekimlerine başlanır.

İlk tarihî konulu filmin daha çekim safhasında, tarihî filmlerin çekimi ile ilgili tartışmalar başlamıştır. Bu tartışmalardan biri de Muhsin Ertuğrul'un Müdafaa-i Milliye Cemiyeti ile ilgili olarak "*Temaşa*" dergisinde yazdıklarıdır.

Muhsin Ertuğrul "*Temaşa*" dergisinde yazdığı bir yazıda şunları belirtmiştir:

> *Bundan (yani Pençe'nin çevrilişinden) sonra güzeran olan zaman zarfında ortaya ciddi bir şey atılmadı. Biz bunu Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin bu işle meşgul memurunun, devam için bir mütehassısa ihtiyacın gayr-i kaabil-i inkâr olduğunu nihayet anladığına hamletmiştik, maalesef öğrendik ki yine, hem de tarihimizin pek şanlı sahifelerinden birini ihtiva eden Alemdar Vak'ası da sinema objektifi önünde çevrilmeye başlanmış. Nasıl ve ne şerait altında böyle oldukça ağır bir yükün altına girildiğini bilmiyoruz, fakat elimizdeki vesait ile yine sahnelerimizde temsil edilegelmekte olduğu gibi yapılacaksa, hürmetten başka bizden hiçbir şey beklemiyen, medar-i iftiharımız olan büyüklerimizin ruhunu bu suretle incitmemiş olsak daha iyi olur. Onların kalplerimizde kuvve-i muhayyilemizin vüs'atı nispetinde büyüyebilecek olan maceralarının birtakım sanata ve tarihe bî-vukuflar elinde bâziçe olmalarını çekemeyiz. Eğer; tekrar ederek, iyi bir sinema rejisörü, iyi bir fotoğraf, iyi bir dekor ve aslına mutabık elbiseler, o şân-âver zümre-i asakir temin edilerek yapılmadıysa, deriz ki "Müdafaa-i Milliye Cemiyeti"nin muhterem riyasetinin bir ümit ile vermekte olduğu paralar mahalline masruf olmayarak ziyan edilmiştir. Bundan mütevellit zarar yalnız maddi değildir. Arkasında üç kişi ile geldiği temsil edilen Alemdar'ı*

gören her Türk'ün geçen sene olduğu gibi bu sene de fena yapılması yüzünden haysiyet-i millîlerini inciten sinema perdesi önünden sükûtla kalkmayacaklardır. Bu sefer gösterececkleri sima-yi infialin geçen senekine nispetle daha çok işmizaz-âlûd-i gazap olacağına emin olmalıyız, çünkü meseleye bir de maziye ait eâzım karıştırılıyor. (Akt: Özön, 1962: 44-45).

Görüldüğü gibi Muhsin Ertuğrul, böyle bir tarihî film çekiminden hoşnutsuzluğunu dile getirirken, bir tarihî film çekilirken dikkat edilmesi gereken bazı noktaları da vurgulamıştır.

Müdafaa-i Milliye Cemiyeti adına çekimlerine başlanan "Alemdar Vak'ası" adlı bu film yarım kalmış ve günümüze ulaşmamıştır. Bu film ile ilgili olarak Rakım Çalapala, negatiflerinin kopyası alınmadan imha edildiğini, Burhan Felek ise filmin montajını yapmaya vakitlerinin olmadığını, sahnelerin çekilmesine rağmen birbirine bağlantısı yapılamadan Osmanlı Devleti'nin savaşta yenildiğini, filmlerin alınıp, nereye götürüldüğünün bilinmediğini belirtmektedir (http://www.kameraarkasi.org/sinema/makaleler/yarimkalanfilmler.html).

Osmanlı Devleti'nin 30 Ekim 1918 günü imzaladığı Mondros Mütarekesi şartları gereği MOSD ve Müdafa-i Milliye Cemiyeti'nin sinema araçlarını düşmana vermesi gerekliliği ortaya çıktı. Çünkü MOSD askeri bir kuruluş, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti yarı askeri bir kuruluş idi. Bu durum karşısında sinema araçlarının düşman eline geçmemesi için çözüm yolu olarak MOSD ve Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin elinde bulunan sinema araçları Kasım 1919'da "**Malûlîn-i Guzat-ı Askeriye Muavenet Heyeti (Malûl Gaziler Cemiyeti)**"ne devredildi (Özön, 1970: 16 ; Şener, 1970: 18). Böylece MOSD ve Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nden sonra 1919 yılında Malûl Gaziler Cemiyeti' de sinema çalışmalarına başladı. Malûl Gaziler Cemiyeti 1919 yılında yönetmenliğini Ahmet Fehim Efendi'nin yaptığı "**Mürebbiye**" ve "**Binnaz**" adlı iki film çevirdi. Özgüç (2005), "Binnaz" filminin *"Osmanlılar döneminde çekilen ilk Osmanlı filmi"* olduğunu belirtmektedir. "Alemdar Vak'ası" filminin bitirilemediği düşünüldüğünde, "Binnaz" filmi ilk tarihî film olarak nitelendirilebilir.

Bu cemiyetin yaptığı önemli faaliyetlerden biri de, 1919 yılında İzmir'in işgali üzerine Fatih ve Sultanahmet'te düzenlenen protesto mitinglerini kayda

almasıdır. Sultanahmet mitingini kayda alan Cemil Filmer, kendisine bu emri Fuat Bey'in verdiğini belirtmiştir (Filmer, 1984: 100). Böylece, bu mitingler görsel tarih açısından son derece önemli belgeler olarak kayda geçmiştir. Ayrıca tespit edilen bu miting görüntülerinden ileride çekilecek olan bazı Kurtuluş Savaşı filmlerinde de yararlanılmış, sinemacılar bu orijinal görüntüleri filmlerinde kullanmıştır.

Cemiyetin çevirdiği diğer filmler ise, 1921 yılında yönetmenliğini Şadi Karagözoğlu'nun yaptığı **"Bican Efendi Vekilharç", "Bican Efendi Mektep Hocası", "Bican Efendi'nin Rüyası"** filmleridir.

Burada bir başka cemiyetin de film çekme çalışmalarına değinmemiz uygun olacaktır. Bu cemiyet, kısa bir süre de olsa, film çekme çalışmalarında bulunan **"Osmanlı Donanma Cemiyeti"**dir. Bir ara Malûl Gaziler Cemiyeti'nin film çalışmalarının duraklaması üzerine, Malûl Gaziler Cemiyeti'nin elinde bulunan film araçları Osmanlı Donanma Cemiyeti'ne verilmiştir. Böylece Osmanlı Donanma Cemiyeti de film çekme işine girişmiştir. Fakat kısa bir süre sonra Malûl Gaziler Cemiyeti ve Osmanlı Donanma Cemiyeti arasında problemler çıkınca film araçları tekrar Malûl Gaziler Cemiyeti'ne geri verilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi düzenli ordu birliklerinin kurulmasından sonra **"Ordu Film Alma Dairesi"** (1922) kuruldu. Malûl Gaziler Cemiyeti'ne verilen sinema araçları alınarak bu dairenin hizmetine verildi. Ordu Film Alma Dairesi geri çekilen düşmanın yaptığı yıkımı, ordularımızın İzmir'e girişini çekti.

1922 yılında **"İstiklal"** (1922) adlı belgesel yapılmıştır. "İstiklal" filmi daha sonra Atatürk'ün isteği ile on iki bölüme çıkarılmış, Atatürk'ün ölümünün üzerine, Atatürk'ün cenaze töreninin de eklenmesi kararlaştırılınca on üç bölümlük bir belgesel film haline gelmiştir.

Görüldüğü gibi savaş yıllarında **"Merkez Ordu Sinema Dairesi", "Müdafaa-i Milliye Cemiyeti", "Malûl Gaziler Cemiyeti", "Osmanlı Donanma Cemiyeti", "Ordu Film Alma Dairesi"** savaşı belgeleyen kurumlar olmuşlardır.

1922 yılında ilk özel film yapımevi olan "Kemal Film" kurulmuştur. Kemal Film, 47 adet haber filmi çekerek gelecek kuşaklara çok değerli belgeler kalmasını sağlamıştır. Şener (1970: 23)'e göre, bu haber filmlerinin en önemlisi Cezmi Ar'ın çektiği *"Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir Cephesini Teftişi"* adlı haber filmidir.

Ordumuzun İzmir'e girişinden sonra Atatürk'e, İzmit'te çekilen filminin hazırlandığı ve isterse seyrettirilebileceği bildirilirmiş, Atatürk'ün seyretmek istemesi üzerine, film gösterimi yapılmıştır. Filmi seyreden Atatürk, ***"Bu, bugünleri görmeyen nesiller için büyük değeri olan bir belgedir"*** diyerek filmden duyduğu memnuniyeti belirtmiştir. Bu cümle, filmciler için ateşleyici bir rol oynamıştır denilebilir. Çünkü bu süreçten sonra filmciler, savaş sırasında çekilen filmlerin yan yana getirilmesine çalışmışlar ve bu filmleri kurgu filmlerde nasıl kullanacaklarının yollarını aramaya başlamışlardır (Şener, 1970: 27). Sonuçta belge filmler kurgu filmlerde kullanılmaya başlamıştır.

Gerçekten 1923 yılına kadar çekilen belge filmlerin önemi büyüktür. Özellikle, Kurtuluş Savaşı döneminde çekilen belge filmlerden, daha sonraki dönemde çekilen konulu Kurtuluş Savaşı filmlerinde [**"Bir Millet Uyanıyor"** (1932), **"Allahaısmarladık İstanbul"** (1951) **"İstiklal Harbi"** (1954) vb.] yararlanılmıştır.

2.2.4. Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Tarihî Filmler

2.2.4.1. Atatürk ve Film

2.2.4.1.1. Atatürk'ün Sinemaya Verdiği Değer

Mustafa Kemal Atatürk, başarılı bir asker olmasının yanında sanata ve sanatçıya önem veren duyarlı bir devlet adamı idi. Bu önemi, sanat ve sanatçılar ile ilgili söylemiş olduğu sözlerde ve konu ile ilgili yaptığı girişimlerde bulabilmek mümkündür. *"Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir"* diyen Atatürk, yedinci sanat olan sinemaya da önem vermiş ve eğitim amaçlı kullanılabilecek bir araç olarak görmüştür.

> *"Sinema öyle bir keşiftir ki, gün gelecek barutun, elektriğin ve kıtaların keşfinden çok dünya medeniyetinin veçhesini değiştireceği görülecektir. Sinema, dünyanın en uzak uçlarında oturan insanların birbirlerini tanımalarını, sevmelerini temin edecektir. Sinema, insanlar arasındaki görüş, düşünüş farklarını silecek, insanlık idealinin tahakkukuna en büyük yardımı yapacaktır. Sinemaya lâyık olduğu ehemmiyeti vermeliyiz."* diyen Atatürk'ün söylediği bu söz bile sinema ile ilgili düşüncelerini göstermeye yetecek anlamlar içermektedir.

Atatürk görüntülerin kaydedilmesine önem veren bir devlet adamıdır. Milli Mücadele ile ilgili olarak kaydedilmiş olan görüntülerin bir araya getirilmesini istemiştir. Çünkü gelecek nesillerin Kurtuluş Savaşı'ndan görsel olarak haberdar olmasını arzu etmiştir.

Faruk Kenç'in Atatürk ile ilgili bir anısı Atatürk'ün filmcilik hakkındaki düşüncelerini göstermesi bakımından önemlidir. Kenç, Atatürk'e verilmesi gereken bir zarf için Atatürk'ün yanına gönderilmiş, bir süre sonra kendisini çağırdıkları zaman aralarında geçen konuşmayı aşağıdaki şekilde aktarmıştır (Kabacalı, 1989):

> *Atatürk o zaman Dolmabahçe'de. Beni çağırdılar. Gidip bıraktım. Bir süre sonra beni çağırttı, kim olduğumu sordu. Babam Selanik'te Merkez Kumandanlığı yapmıştı, onu oradan tanıyormuş. Ne iş yaptığımı sordu. "Okulu bitirdim, film tahsiline Almanya'ya gidiyorum" dedim. "Bak çok güzel bir şey" dedi. "Bizim Türkiye'mizde her branştan mütehassısa ihtiyacımız var. Tahsilini bitirip dönünce bana Avrupa filmciliği ile Türk filmciliği hakkında güzel bir rapor hazırla." "Peki" dedim. Elini öpüp çıktım. Döndüğümde raporu hazırladım. Fakat biraz sonra kaybettik onu...*

Görüldüğü gibi Atatürk filmciliği önemsemekte ve Avrupa filmciliği hakkında da bilgi sahibi olmak istemektedir.

Atatürk yaşadığı süre içerisinde yurdumuzda sinemanın gelişiminden yana olmuş ve bu gelişim için çaba göstermiştir. Bunun en güzel örneklerinden biri de Atatürk'ün sinemacılardan alınan verginin indirilmesini istemiş olmasıdır. Atatürk'ün sinemacılardan alınan verginin indirilmesini istemesi olayını, Atatürk ile birçok kez görüşme fırsatı bulmuş olan Cemil Filmer, hatıralarında şöyle aktarmaktadır (Filmer, 1984: 149-150):

Bizim İzmir'de Lâle Sineması'nı inşâ ettiğimiz yıllarda İpekçiler İstanbul'da artık Türkiye'nin bir numarası sayılmaya başlamışlardı. Bütün Amerikan Şirketleri ile iş yapıyorlar pek çok sinema işletiyorlardı. Bunlar içinde en meşhuru Beyoğlu'ndaki Melek Sineması idi. Onun yanında daha önce bahsi geçen Opera Sineması vardı. Opera o günlerde bir İngiliz yapımı olan "Çanakkale Harbi" filmini geçiyordu. Ücretler başka sinemalarda otuz kuruş olduğu halde Opera ve Melek'te yüz kuruş, yüzyirmibeş kuruştu. Buna rağmen yine de pek bir şey kazanamıyorlardı. Çünkü % 33 vergi belimizi büküyordu.

İşte bu "Çanakkale Harbi" filmi Atatürk'ün ilgisini çekmişti. İngilizler filmde tarafgir davranmamışlar, hakikati olduğu gibi gösteriyorlardı. Türk ordu ve askerinin Çanakkale'de gösterdiği kahramanlık filme olduğu gibi yansımıştı. Atatürk yanında Maliye Bakanı Fuat Ağralı ile filmi görmeye geliyor. Bu sırada sinema ücretlerinden falan bahis oluyor. Atatürk sinemanın çok yarayışlı bir icat olduğunu, halkın bundan gerektiği gibi faydalanmasını, sinemacılığın inkişâfını istiyor, bu münasebetle alınan vergilerin düşürülmesini emrediyor. Ankara'ya döndükten sonra gerçekten de alınan vergiler %10'a indirilmiş oluyor.

Görüldüğü gibi Atatürk'ün 22 Ocak 1932 tarihinde Opera'da "**Çanakkale Harbi**" filmini seyretmesi, sinemacılar için vergi indiriminin getirilmesine bir vesile olmuştur. Atatürk'ün, sinemacılardan alınan verginin düşürülmesini emretmesi ve vergilerin düşürülmesi sinemacıları sevindirmiştir. Atatürk döneminde film ve sinema salonları ile ilgili sadece bu düzenleme yapılmamış, daha birçok düzenleme yapılmıştır. Sinema filmlerinin kontrolü ile ilgili olarak 9 Haziran 1932 tarihinde "**Sinema Filmlerinin Kontrolü Hakkında Talimatname**" çıkarılması, 20 Ocak 1936 tarihinde sinemalara, programlarındaki filmlerin yanında öğretici film gösterilmesi zorunluluğu getirilmesi, 10 Şubat 1937 tarihinde çıkarılan **"Öğretici ve Teknik Filmlerin Kontrolü Hakkında Tüzük"** ile vergi indirimi öngörülmesi bu düzenlemelerden sadece birkaçıdır. Özellikle 20 Ocak 1936 tarihinde sinema salonlarına programlarındaki filmlerin yanında öğretici film gösterilmesi zorunluluğunun getirilmesi sinemadan öğretimde yararlanma isteğinin bir göstergesi olması bakımından önemlidir.

Gerçekten de Atatürk'ün filmlerden eğitim ve öğretimde yaralanma düşüncesi vardı. 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de yapılan İzmir İktisat Kongresi'nde tarımda eğitim amacıyla filmlerin kullanılması gündeme gelmiştir.

İzmir İktisat Kongresi'nin "*Ziraat ve Maarif Meselesi*" başlıklı bölümünün 9. maddesinde:

> "*Ahlâka aykırı olanları yasaklamak koşuluyla ziraat, sanayi, coğrafi, iktisat ve sağlık ile ilgili sinema filmleri göstererek köylülere gereken yararlı bilgilerin vermek ve köylülerin istatistik bilgilerini saptamak ve uygulamalı konferanslar vermek üzere, şimdilik her liva'da (il ile ilçe arasında bir yönetim birimi) birer gezici ziraat okulu açılması*" (Akt: Atam, 2002: 61-62) kararı alınmıştır.

Atatürk döneminde, Halkevlerinde sinema bir eğitim ve öğretim aracı olarak görülmüş ve kullanılmıştır.

Atatürk ve devlet adamlarımızın bazıları tarafından sinemanın bir eğlence aracı olarak görülmesinin yanında bir terbiye aracı olarak da görüldüğü bilinmektedir. Bunun örneklerinden biri de Kâzım Karabekir Paşa'nın "*ibret yerleri*" önerisidir. Öztürk (2004: 64–67)'ün belirttiğine göre, Kâzım Karabekir Paşa 30 Nisan 1923 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na bir tezkere göndermiş ve sinema ve tiyatro gösterilerinin düzenlenebileceği ibret yerleri kurulmasını istemiştir. Kâzım Karabekir Paşa, filmlerin etkisini bildiğinden toplumun eğitimi için yararlanılmasını istemiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal, bu tezkerenin altına yazdığı notta, önerilen görüşleri paylaştığını belirterek projenin uygulanabilirliğinin incelenmesi amacıyla Rauf Bey'e göndermiştir. Tezkere, Maarif Vekâleti Encümeni'nce görüşülmüş ve projenin uygulanabilmesi için gerekli paranın tedarik edilebilmesi ve ayrıca Sıhhıye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti'nin de konu ile ilgili görüşlerinin alınması gerektiği yönünde bir rapor yazarak Maarif Vekâleti'ne göndermiştir. Daha sonra Bakanlar Kurulu, Sıhhıye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti'den nakit yardım gerektiren konular ile ilgili görüş isteyince, Sıhhıye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti bütçe yetersizliğinden dolayı projenin gerçekleştirilebilmesinin mümkün olamayacağını belirtmiştir. Böylece, ilgili yazışmalardan sonra projenin gerçekleştirilmesi için olumlu görüşler bildirilse de bütçe yetersizliği sebebiyle proje hayata geçirilememiştir. Mustafa Kemal'in Meclis Başkanı olarak bu tezkerede önerilen görüşleri paylaşması ve uygulanabilirliğinin incelenmesini istemesi, filmleri bir eğlence aracı olarak görmesinin yanında bir terbiye aracı olarak gördüğünün de ispatıdır.

Atatürk'ün emri üzerine, kadınlar ve erkekler ilk kez bir arada film izleme imkânına sahip olmuştur. Atatürk "*İzmir İktisat Kongresi*" için İzmir'de bulunduğu sırada, kendisini Cemil Filmer, sahibi olduğu "Ankara Sineması"na davet etmiştir. Bu davet üzerine sinemaya giden Atatürk, sinemada kadınların olmadığını görünce, Cemil Filmer'e sinemada niçin kadın bulunmadığını sorunca, kadınlara salı günleri matine düzenlendiği cevabını almıştır. Bunun üzerine Atatürk yaverine dönerek, dışarıda kendisini görmeye gelen kalabalık içerisinde bulunan kadınların içeriye alınması emrini vermiştir. Böylece, Atatürk sayesinde ilk kez kadınlar ile erkekler bir arada film izleme imkânı bulmuşlardır. Atatürk, bu sinemada "**Şarlo İdama Mahkum**" filmini izlemiştir. Film sona erince, Atatürk'ün filmi tekrar izlemek istediğini belirtmesi üzerine film ikinci kez gösterilmiştir. Daha sonra kendisinin içinde bulunduğu cephe filmlerini izlemiş ve sinemadan ayrılmıştır (Filmer, 1984: 124-126).

Atatürk kamera karşısına geçmekten çekinmeyen ve kamera karşısında rahat hareket eden biri idi. Bununla ilgili olarak Cezmi Ar'ın Atatürk'ü filme almasından bahsetmek yerinde olacaktır. Atatürk'ün İzmit'te resmigeçidi izleyeceği duyulunca, Kemal Film sahiplerinden Şakir Seden ile birlikte Cezmi Ar, İzmit'teki geçidi filme almak için İzmit'e gitmiştir. İzmit'te resmigeçidi filme alan Cezmi Ar, daha sonra Gazi Mustafa Kemal'in filmini çekmek istemiş ve aralarında geçen konuşmayı şu şekilde anlatmıştır (Akt: Şener, 1976: 2):

> *İstanbul'un kurtuluşu sıralarındaydı. Bir gece evde oturuyordum. Kemal film sahiplerinden Şakir Bey (Seden) geldi ve hemen hazırlanmamı söyledi. Gazi Paşa İzmit'te yapılacak resmi geçidi takip edecekmiş. 'Biz de film çekeceğiz' dedi. Hemen hazırlandım, çıktık. Binbir tehlike ile İzmit'e vasıl olduk. Güneşin doğmasıyla birlikte İzmit-Gebze arasındaki sahada büyük bir geçit töreni yapıldı .Gazi Paşa da töreni başından sonuna kadar takip etti... Ben, korka korka makinemi hazırladım ve resmigeçidi filme aldım. Sonra yine titreye titreye, 'Gazi Paşa'nın da filmini çeksek' dedim. Bu arzumu kendilerine söylemişler. Kabul etmiş, beni yanına çağırdı ve: 'Çekinmeyin,' dedi. 'Sinema sanatının icabatı neyse söyleyin, hemen tatbik edelim...' Bunun üzerine Paşa'nın çeşitli açılardan filmini almaya başladım. Son derece fotojenikti. Kamera karşısında gayet rahat hareket ediyordu. Nihayet, 'Kâfi mi?' diye sordular. 'Kâfi Paşam, sağ olun,' dedim. Etrafımıza toplananlara hitaben 'İleride, bugünü göremeyenlere iyi bir ibret hatırası olur bu resmigeçit,' dediler ve yanımızdan ayrıldılar...*

Atatürk, fırsat verildiğinde kamera karşısına geçmekten çekinmemiş ve kamera karşısına geçtiği vakit bir aktör gibi rahat hareket edebilmiş biridir. *"İleride, bugünü göremeyenlere iyi bir ibret hatırası olur bu resmigeçit"* sözü, Atatürk'ün görüntülerin ileride birer belge niteliği kazanacağının farkında olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Atatürk'ün filme verdiği önemi ve öğretici bir unsur olarak gördüğünü kanıtlayan bir olay ordumuzun İzmir'e girişinden sonra yaşanmıştır. Ordumuzun İzmir'e girişinden sonra Atatürk'e, İzmit'te çekilen filminin hazırlandığı ve isterse seyrettirilebileceği bildirilmiş, Atatürk'ün seyretmek istemesi üzerine, film gösterimi yapılmıştır. Filmi seyreden Atatürk, *"Bu, bugünleri görmeyen nesiller için büyük değeri olan bir belgedir"* diyerek filmden duyduğu memnuniyeti belirtmiştir. Bu cümle, filmciler için ateşleyici bir rol oynamıştır denilebilir. Çünkü bu süreçten sonra filmciler, savaş sırasında çekilen filmlerin yan yana getirilmesine çalışmışlar ve bu filmleri kurgu filmlerde nasıl kullanacaklarının yollarını aramaya başlamışlardır (Şener, 1970: 27). Sonuçta belge filmler kurgu filmlerde kullanılmaya başlamıştır.

Atatürk'ün bizzat film senaryosu da tetkik ettiği bilinmektedir. "**Bir Millet Uyanıyor**" (1932) filminin senaryosunu yazan Nizamettin Nazif, senaryosunu alıp Ankara'ya Atatürk'e götürmüştür. Senaryoyu bizzat tektik eden Atatürk'ün senaryoyu beğendiğini, Maarif Vekili (Milli Eğitim Bakanı) Reşit Galip telefonla Nizamettin Nazif'e bildirmiştir. Bu filmde Atatürk'ün sesi kayıt altına alınacak ve bu sesi sonsuza kadar saklama imkânı elde edilmiş olacaktı. Bundan sonra, Nizamettin Nazif'i Atatürk'ün kamera karşısına geçip geçmeyeceği merak ve heyecanı sarmıştır.

Atatürk objektifin karşısına geçmeyi kabul etmiştir. Fakat Atatürk'ün objektifin karşısına geçeceği gün, Nizamettin Nazif'e, Atatürk'ün sesinin kısık olması sebebiyle uygun ses veremeyeceği, ertesi gün mecliste söyleyeceği nutku köşkte film için tekrarlayabileceği bildirilince, Nizamettin Nazif ertesi gün saat dörtte Çankaya'ya kabul edilmişlerdir. Çekim sırasında yaşananları Nizamettin Nazif şu şekilde aktarır (1939: 42):

> *Apereyler hakkında bazı izahat ettikten sonra meşhur Mehmet ile birlikte fon olmak üzere getirdiğimiz bir kara örtünün*

önüne geçti ve o günlerin millî ve beynelmilel birçok mühim mevzularına temas eden nutkunu irada başladı. Makine rahat rahat işliyor, şefin sesi çok mükemmel enregistre ediliyor ve ben bu muvaffakiyetten memnun, gözlerimi o büyük tarihî adama dikmiş, simasını doya doya seyrediyordum. Bu sırada sol taraftaki bir kapının önünde Bayan Afet, bir saylav ve general Kâzım beliriverdi. Üçü de yüksek sesle konuşuyorlardı. Atatürk'ün yüzünde âni bir değişiklik oldu, onlara dönüp seslendi:
- "Susunuz! Film çeviriyoruz. Salona gidiniz!"

Bu olay üzerine mendilini çıkarıp alnında gezdiren Atatürk, "*Vazgeçtim*" diyerek çekimi bırakmak istese de, ısrarlar üzerine devam etmiştir. Nizamettin Nazif'in belirttiği üzere, biraz sonra bahçede bulunan bazı memurların gülmeye başlaması üzerine Atatürk, bu kez de onlara dönerek gürlemiştir (1939: 42):

- "Ne o? Biz burada komedya mı oynuyoruz? Yoksa bir Devlet Şefi gibi halka mütaleamızı mı bildiriyoruz? Bu ne terbiyesizliktir, bu hatanızı nasıl af etmeli? Gülmeyiniz! Çekiliniz! Yıkılınız! Gidiniz!"

Bu yaşananlardan sonra Atatürk nutkunu okumuş ve çekimler başarıyla gerçekleşmiştir. Böylece Atatürk, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun senaryosunu yazdığı ve Muhsin Ertuğrul'un çektiği **"Bir Millet Uyanıyor"** (1932) filminde bizzat kamera karşısına geçerek filmlere verdiği değeri kanıtlamıştır.

"Bir Millet Uyanıyor" filmi için bizzat kamera karşısına geçen Atatürk, gerekirse oyunculuk yapabileceğini her fırsatta vurgulamıştır. 1934 yılında İran Şahı Rıza Pehlevi Türkiye'ye geldiği zaman, Atatürk ve Şah Rıza Pehlevi "**İstiklâl**" (1922) adlı belgeseli özel bir gösterimle seyretmiş, gösterim sonrası filmde umduklarını bulamayan Atatürk filmin genişletilmesini emretmiştir. Bunun üzerine bir heyet oluşturulmuş ve çalışmalara başlanmıştır. Malûl Yüzbaşı Hakkı Saygıner'in belirttiğine göre, üç yıl sonra, Trakya manevraları sırasında filmle ilgili çalışmaların ne durumda olduğunu heyette görevli bulunanlardan Nurettin Baransel'e sorunca, Baransel'in, "*Size ait sahnelerin ekserisi hareketsiz resimlerden ibaret olduğundan tamamlanamamıştır.*" cevabını vermesi üzerine Atatürk, filmin tamamlanmadığından dolayı memnuniyetsizliğini,

> *"Ben hayattayım. Milli mücadeleye ait bütün evrakım, kılıcım, çizmem halihazırda mevcut olduğuna göre çağırdınız da bana düşen vazife ve rolü yapmadım mı? Böyle bir teklif karşısında kalsam memnuniyetle kabul eder, bir artist gibi filmde rol alır, hatıraları canlandırırdım. Bu, milli bir vazifedir. Çünkü Türk gençliğine bu mücadelenin nasıl kazanıldığını canlı olarak isbat etmek, hatıra bırakmak bu filmle mümkün olacaktır."* (1959: 1–3) diyerek dile getirmiştir. Fakat Atatürk'ün rahatsızlanması bunun gerçekleşmesini engellemiştir.

Görüldüğü gibi Atatürk, filmleri Türk gençliği için Millî Mücadele'nin nasıl kazanıldığını ispat edecek bir vasıta olarak görmesinin yanında, film için oyunculuk yapabileceğini de belirtmesiyle filmlere verdiği önem ve desteği de vurgulamıştır.

"**İstiklâl**" filmi daha sonra Atatürk'ün isteği ile on iki bölüme çıkarılmış, Atatürk'ün ölümünün üzerine, Atatürk'ün cenaze töreninin de eklenmesi kararlaştırılınca on üç bölümlük bir belgesel film haline gelmiştir.

Tarık Dursun (1989: 178)'un belirttiğine göre Atatürk, Halide Edip Adıvar'ı Çankaya köşküne çağırtmış ve savaşın bittiğini, savaşla ilgili kitlelerin heyecanını canlı tutmak gerektiğini hatırlatarak, bunun için de hikâyeler, piyesler, romanlar yazılması, filmler çevrilmesi önerisinde bulunarak, "**Ateşten Gömlek**" romanının filminin yapılmasını ve bu filmde mutlaka Türk kadınlarının rol almasını istemiştir.

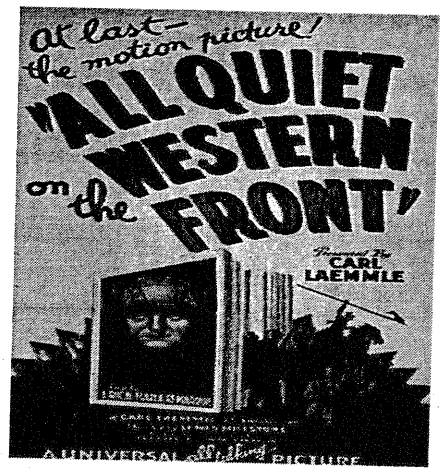
Atatürk'ün bu isteği gerçekleşmiş ve "**Ateşten Gömlek**" romanının filmi yapılmıştır. Böylece Kurtuluş Savaşı ile ilgili diğer filmlerin yapımına örnek teşkil edecek bir film çekilmiştir.

Atatürk aynı zamanda bir senaryo yazarıdır. Atatürk 1937 yılında, Münir Hayri Egeli ile birlikte "**Ben Bir İnkılâp Çocuğuyum**" adlı senaryoyu yazmıştır. Gazeteci Taha Akyol, Millî Kütüphane'de Atatürk Belgeliği'nde, bu film ile ilgili Atatürk'ten tarihsiz bir not görmüştür. Bu notta aynen şunlar yazılıdır (Akyol, 2006: 17):

> *"Münir Hayri, filmi çevirme işiyle bizzat meşgul olacaktır. Hemen Almanya'ya gidecek, senaryomuzu işleyecektir. Hasan Rıza gereken masrafları benden karşılayacaktır."İmza: K (Kemal)*

Notta belirtildiği gibi, bu filmi Münir Hayri [Egeli]'nin filme çekmesi istenmiş, muhtemel ki Atatürk'ün de kamera karşısına oyuncu olarak geçmesi düşünülmüştü. Fakat Atatürk'ün hastalığı ve ardından vefatı üzerine bu düşünce hayata geçirilememiştir. Ne yazık ki, bu senaryoyu daha sonraki dönemde hayata geçirmeyi düşünen bir sinemacımız çıkmamıştır.

3 Aralık 1930 tarihinde Atatürk, Elhamra Sineması'nda düzenlenen özel bir gösterimle **"All Quiet on the Western Front"** [Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok (1930)] adlı filmi izlemiştir.

"All Quiet on the Western Front" [Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok (Yön: Lewis Milestone, (1930)]

"Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" filmi, Erich Maria Remarque'ın **"Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok"** adlı romanından filme uyarlanmıştır. Bu film ilk büyük savaş karşıtı film (http://www.filmsite.org/allq.html) olarak kabul edilmiş olması bakımından önemlidir. Tuğlacı (1988)'nın belirttiğine göre, Atatürk filmi seyrettikten sonra yanında oturan dönemin Dâhiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Şükrü Kaya'ya filmi beğendiğini, filmin savaşın felaketlerini çok iyi biçimde aktaran bir belge niteliği taşıdığını, fakat savaştan yakın geçmişte çıkmış Türk halkına bu filmin gösterilmesinin şimdilik sakıncalı bulduğunu ve gösterim için henüz erken olduğunu açıklamıştır. Fakat film sonraki günlerde gösterime girmiştir.

Atatürk, Elhamra Sineması'nda **"All Quiet on the Western Front" [Garp Cephesinde Yeni Bir şey Yok" (1930)]** adlı filmi kızkardeşi Makbule Hanım, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Prof. Dr. Afet İnan, Cevat Abbas (Gürer), Yaver Naşit ve Başyaver Rühusi Beyler ile birlikte izlemiştir. Dönemin foto muhabiri Cemal Işıksel, Gazi Mustafa Kemal'in Elhamra Sineması'nda bu filmi seyrederken fotoğrafını çekmiştir.

Atatürk, Elhamra Sineması'nda (3 Aralık 1930)

Atatürk **"İstanbul Sokaklarında" (1931)** filmini seyretmiştir. Atatürk'e 12 yıl hizmet etmiş olan Cemal Granda'nın anılarından öğrendiğimize göre, Atatürk *"İstanbul Sokaklarında"* filmine kendisi ile konuşmasından sonra ve kendisinin tavsiyesi üzerine gitmiştir.

Bu olayla ilgili olarak, Cemal Granda'nın anılarından (Gürkan, 1971: 134) edindiğimiz bilgilere göre, Cemal Granda izinli bir gününde **"İstanbul Sokaklarında"** filmini izlemeye gitmiş, akşam dönüşte Atatürk ile karşılaşınca Atatürk kendisine *"-Nereye gittin?"* diye sorduğu zaman, sinemaya gittiğini söylemiş, bu cevabın ardından Atatürk'ün *"-Güzel miydi?"* diye ikinci bir soru sorması üzerine kendisinin bu soruya *"-Fevkalâde"* diye cevap vermesi üzerine emir vererek hazırlıklar yapılmış ve o gece "İstanbul Sokakları" filmini seyretmeye

gitmiş, saat yirmiüç civarında döndüğü zaman kendisine *"-Çelebi Efendi, iyi vakit geçirdik"* dediğini belirtmiştir.

Atatürk'ün film seyretmekten zevk aldığı bilinmektedir. Seyrettiği "İstanbul Sokakları" filmi hoşuna gitmiş, hoşça vakit geçirdiğini belirtmiştir. Görüldüğü gibi Atatürk onca yoğunluğuna rağmen sinemaya film izlemeye gitmiş, yoğunluktan uzaklaşarak hoşça vakit geçirdiği yerlerden biri de sinemalar olmuştur.

Atatürk döneminde yabancı yönetmenler de ülkemize getirtilmiş ve belgesel film çekmiştir. Atatürk'ün emri üzerine, Sergey Yutkeviç ve Lev Oskaroviç Arnstam tarafından **"Ankara Türkiye'nin Kalbidir"** belgeseli çekilmiştir. Cumhuriyetin 10. yılı sebebiyle yapılan belgeselde 10. yıl törenlerinden de görüntüler yer almaktadır.

Bu dönemde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından "**Ankara Türkiye'nin Kalbidir**" belgeselinin okullarda ücretsiz olarak gösterilmesi kararlaştırılmıştır (Öztürk, 2005: 44).

Başka bir yabancı yönetmen tarafından **"Türk İnkılâbında Terakki Hamleleri"** (1934–1937) belgeseli çekilmiştir. Ester Shaup ile Necati Çakuş'ın üç yıl süren çalışmalarının ürünü olan "*Türk İnkılâbında Terakki Hamleleri*" belgeseli, bir tarih dersi niteliğinde olup, Meşrutiyetten Cumhuriyete kadar olan dönemin önemli olaylarını içermektedir (Özön,1962: 236).

Atatürk'ün fırsat buldukça sinemaya giderek film seyrettiği bilinmektedir. Atatürk'ün seyrettiği filmlerin bazıları şunlardır:

Atatürk, Muhsin Ertuğrul'un yönettiği **"Boğaziçi Esrarı"** (1922) filmini seyretmiştir. 3 Aralık 1930 günü Elhamra Sineması'nda, Fox Şirketi'nin çektiği Gazi Nümune Çiftliğinin görüntülerini, Amerikan milletine hitaben vaki beyanatlarını, son seyehatlerine ait bazı şeritleri, Lewis Milestone'un yönettiği "**All Quiet on the Western Front**" [Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok (1930)] filmini ve "**The Vagabond King**" [Serseri Kral (1930)] filmini (Vakit, 1930: 1-2 ; Cumhuriyet, 1930: 1) seyretmiştir. Muhsin Ertuğrul'un yönettiği "**İstanbul Sokakları**" (1931) filmini (Gürkan, 1971: 134), 22 Ocak 1932 günü Opera Sineması'nda "**Çanakkale**

Harbi" filmini (Milliyet, 1932: 1), 23 Şubat 1932 günü Elhamra Sinemasında Erich Charell'in yönettiği "**Der Kongress Tanzt**" [Kongre Eğleniyor (1931)] adlı bir Alman operetinin filmini (Scognamillo, 1991: 36), 16 Eylül 1932 günü Glorya Sineması'nda "**The Big House**" [Demir Kapı (1930)] filmi ile Keriman Halis'in Dünya Güzellik Kraliçesi seçildiğini gösteren aktüaliteyi (Scognamillo, 1991: 41) seyretmiştir.

Atatürk fırsat buldukça film seyretmek için sinemaya gitmiş ve bundan hoşlanmış, gerektiği zaman kamera karşısına geçebileceğini belirtmiş ve kamera karşısına geçmiş, sinemanın gelişimi için çaba göstermiş ve düzenlemeler yapılmasını emretmiş, kadın ve erkeklerin bir arada film seyretmelerini istemiş, filmleri bir eğitim ve öğretim aracı olarak görmüş ve kullanmak istemiş, görüntülerin gelecek nesiller için birer belge niteliği kazanacağının önemini vurgulamış bir devlet adamıdır. Sinemanın gücünden yararlanılması gerektiğini bilen bir liderdir.

Atatürk'ün kamera karşısına geçmekten çekinmemesi, Atatürk'e ait çok sayıda görüntünün günümüze kalmasını sağlamıştır. Atatürk'e ait çok sayıda görüntü bugün arşivlerimizde korunmaktadır.

Atatürk döneminde, yapılan yeniliklerin halka gösterilmesinde ve öğretilmesinde sinemanın gücünden yeterince yararlanılmamıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında devlet adamlarımızın bir kısmının, sinemanın işlevini ve kitleleri etkileme gücünü kavradıkları bilinmektedir. Atatürk'ün de sinema ile ilgili bu yönde sözleri olduğu bilinmektedir. Fakat sinemanın işlevini kavramalarına rağmen, sinemanın işlevlerinden yeterince yararlanmadıkları söylenebilir.

2.2.4.1.2. Atatürk Konulu Film (Atatürk Filmi)

Sinemanın önemi ile ilgili sözleri olan, gerektiğinde oyunculuk yapabileceğini söyleyebilen Atatürk'ün hayatı layıkıyla sinemaya aktarıldı mı? Elbette hayır.

Konusunu her alandan alan sinema bazen tarihten beslenmekte ve tarihî karakterleri beyaz perdeye yansıtmaktadır. Günümüze kadar hemen her ülke kendi

liderlerinin yaşamlarını beyaz perdeye yansıtmıştır. Ülkemizde ise Atatürk ile ilgili film çekmek için zamanımıza kadar birçok teşebbüs olmuş, fakat bunların birçoğu gerçekleşememiştir. Gerçekleştirilen filmler de Atatürk'ün tüm yaşamına ait değil, sadece Atatürk'ün yaşamının belli bir dönemini ele alan Kurtuluş Savaşı merkezli filmlerdir. Şimdiye kadar Atatürk'ün hayatını ele alan bir "Atatürk Filmi" yapılmamıştır/yapılamamıştır. Atatürk'ün hayatını konu edinen büyük bir film çevrilmesinin zamanı çoktan gelmiştir.

"Atatürk Filmi" ile ilgili tartışmalar hep sürmüştür. "Atatürk Filmi" gündeme gelince genelde karşılaşılan problemler şunlar olmuştur:

- Senaryonun nasıl olması gerektiği
- Film ile ilgili finansmanın nasıl karşılanacağı
- Atatürk'ü kimin oynayacağı
- Filmi kimin çekeceği

Kültür Bakanlığı tarafından "Atatürk Filmi" ile ilgili birçok çalışmalar yapılmış, hatta Ankara'da 3 Kasım 1988 tarihinde "*Atatürk Filmi Paneli*" düzenlenmiştir. Fakat şimdiye kadar çok verimli sonuçlar alınamamıştır.

Atatürk ile ilgili yapılacak film için fikir yürüten birçok sinemacı vardır. Bunlardan biri **"Atatürk Filmi"** (1989) adlı bir kitap yazan Metin Erksan'dır. Erksan kitabında "Atatürk Filmi" konusunu derinlemesine incelemiş ve çekilebilecek filmle ilgili olumlu/olumsuz görüşlerini geniş bir şekilde belirtmiştir.

Erksan (1989: 17)'a göre "Atatürk Filmi", Atatürk'ün yaşamını doğumundan ölümüne kadar, Atatürk'ün birey olarak içinde bulunduğu; toplumsal, politik, ekonomik, askeri, kültürel, sanatsal, psikolojik, teknolojik, olaylar ve olgular ortamı içinde anlatmalı, bir biyografi niteliği taşımalı ya da yaşamından bir zaman kesiti alınarak o kesiti anlatmalıdır.

Atatürk, Çankaya'daki akşam sofralarında veya başka yerlerde rakı içmeli, dans etmeli, aşık olmalı, sevmeli, sevilmeli, çok sesli müzik yandaşı olmasına karşın, alaturka müzik dinlemeli, çocuklar ile oynamalı, insanlar ile şakalaşmalı, gülmeli,

ağlamalı diyenleri "*gardrop Atatürkçüleri*" olarak niteleyen Erksan, Atatürk'ün rakılar, şarkılar, aşklar, nefretler, gülmeler, ağlamalar ile anlatılamayacağını ve bunlarla Atatürk filmi yapılamayacağını, Atatürk filmine bu tarz bir yaklaşımın ciddilikten ve yaratıcılıktan uzak olacağını (Erksan, 1989: 29-31) belirtmiştir.

Erksan, "Atatürk Filmi"nin hazırlıklarına ve çalışmaların nasıl yapılması gerektiğine de kendince açıklık getirmiştir. Buna göre (1989: 74):

> *Atatürk'ün yaşamına, kişiliğine, devrimlerine ve Atatürk dönemine ilişkin ayrıntılı bir yapıt, Atatürk ile ilgili iki süredizin (kronoloji), yöntembilimsel düşünce dizgesi doğrultusunda Atatürk'ü yeniden düşünme çalışması gibi, Atatürk Filmi'nin senaryosunu oluşturacak gereçler (malzemeler) hiç acele etmeden; bilimsel, özenli, yetkin ve disiplinli bir çalışma ile hazırlanmalıdır. Bu dört çalışma için bir kurul oluşturulması gereklidir. Bu kurul içinde Türkiye'de son zamanlarda olduğu gibi, isminin başına Dr., Doç., Prof., sıfatları eklenmiş tarihçiler, politika bilicileri, toplumbilimciler doğal olarak bulunacaktır. Fakat bu kurul da bu kişiler dışında isimlerinin başında bilimsel sıfatlar olmayan, yalnız mesleklerinde ve çalışmalarında yeteneklerini kanıtlamış tarihçiler, yaratıcılar, yazarlar, araştırmacılar ve düşünürler de bulunmaktadır. Zamanı geldiğinde kurulun hazırladığı gereçler, Atatürk Filmi'ni yapacak rejisöre ve onun senaryo yazarı gibi çalışma arkadaşlarına verilecektir.*

"Atatürk Filmi" ile ilgili olarak görüş bildirenlerden biri de Erman Şener'dir. Şener (1970: 68), "Atatürk Filmi"nin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili olarak şu önerilerde bulunmuştur:

> *Türk Tarih Kurumu üyelerinin, tanınmış tarihçilerin, devlet adamlarının, Türk sinemacılarının, sinema yazarlarının, Sinematek'le Arşivin bulunacağı bir heyet kurulmalı ve bu heyet önce bir Atatürk filminin yapılıp yapılamayacağını tartışmalıdır. Böylece bu konu karara bağlanır, eğer 'çevrilebilir' denirse bu takdirde filmin hangi tarih dilimini kapsayacağından başlayarak senaryosunu hangi heyetin yazacağına kadar her konu orada karara bağlanır.*

"Atatürk Filmi" çekileceği haberleri zaman zaman gazetelerde yer almıştır. Bu filmin çekimi ile ilgili olarak birçok yönetmenin ve birçok yerli ve yabancı oyuncunun adı geçmiştir. Hatta birçok yabancı oyuncu Atatürk'ü canlandırmak

istediğinin bir göstergesi olarak Türkiye'ye gelmiş ve zamanın devlet adamlarıyla görüşmüş, gazetelere açıklamalarda bulunmuştur.

1950'li yıllardan itibaren günümüze kadar, Douglas Fairbanks Jr, Lawrence Olivier, Marlon Brando, John Wayne, Yul Brynner , Curd Jürgens, Cornell Wilde, Richard Burton, Anthony Quinn, Charlton Heston, Kirk Douglas, Burt Lancaster, Robert De Niro, Tarquin Olivier, Antonio Banderas, Kurt Russell "*Atatürk Filmi*" ile ilgili projelerde, Atatürk karakterini canlandırması gündeme gelen yabancı oyunculardır. Türk oyunculardan en çok üzerinde durulan isim ise Ahmet Mekin olmuştur. Fakat bu oyuncuların oynaması düşünülen projelerden hiçbiri hayata geçirilememiş ve bir "*Atatürk Filmi*" çekilememiştir.

Atatürk'ü canlandıracak kişinin Atatürk'e fizikî olarak benzemesi gerekir. Ama yukarıda adlarını sıraladığımız oyuncuların bazılarının Atatürk'le fizikî bir benzerlikleri yoktur. En azından oyuncunun saç rengi, göz rengi karakterin saç rengine, göz rengine benzemesi gerekir. Herkesin bildiği masmavi Atatürk gözlerinin yanında Yul Brynner'in göz renginin siyah olması, sarı saçlı Atatürk'ün yanında Brynner'in saçlarının ustura ile traş edilmiş olması gibi hemen fark edilebilecek uyumsuzluklar vardı. Atatürk karakterini canlandırması düşünülen diğer oyuncularla da karşılaştırma yapılıp fizikî uyumsuzluk örneklerini çoğaltmak mümkündür.

Konulu filmlerde Atatürk uzun yıllar gösterilmemiştir. Atatürk, İslamiyetteki "*suret yasağı*"na uyularak beyaz perdede gösterilmeyen bir peygamber gibi algılanmış ve beyaz perdede uzun yıllar gösterilmemiştir. 1981 yılında Belçikalı bir firmanın hazırladığı yönetmen Marc Mopty'nin çektiği 52 dakikalık belgesel film ile Atatürk ilk kez bir oyuncu tarafından canlandırılmıştır (Dorsay, 2003: 20-22). Bu filmde Atatürk'ü canlandıran oyuncu Cüneyt Çalışkur ve Paul Mussche'dir. Daha sonra çekilen drama belgesel tarzındaki bazı filmlerde ["**Samsun'a Uzanan Yol**" (1991)'da Lemi Bilgin, "**Metamorfoz**" (1991)'da Mahir Günşiray] Atatürk oyuncular tarafından canlandırılmıştır.

Belgesel filmler dışında konulu filmlerde ise TRT yapımı olan ve Ziya Öztan'ın çektiği "**Ateşten Günler**" (1987) dizi filmi ile Atatürk bir oyuncu

tarafından canlandırılmaya başlanmıştır. "*Ateşten Günler*" dizi filminde, Metin Belgin Atatürk'ü canlandırmıştır.

Bunun dışında yine TRT yapımı olan ve Ziya Öztan'ın çektiği "**Kurtuluş**" (1994)" ve "**Cumhuriyet**" (1998) dizi filmlerinde de Atatürk bir oyuncu tarafından canlandırılmıştır. Bu dizi filmlerde Atatürk'ü canlandıran isim ise tiyatro oyuncusu Rutkay Aziz olmuştur. Atatürk karakterini her iki dizi filmde canlandıran Rutkay Aziz'in bu rol için neden seçildiğini yönetmen Ziya Öztan;

> "*Büyük prodüksiyonlardaki oyuncuların iş disiplini ve kişilikleri bizim için önemli ölçülerdir. Mustafa Kemal Paşa'ya Rutkay Aziz birazda kişiliği nedeniyle seçilmiştir çünkü onu taşıyacak biri gerekirdi. Mustafa Kemal Paşa'yı oynayıp da ertesi gün bir reklâmda oynarsanız olmaz. Böyle önemli bir kişiliği kişisel hayatında da taşıyabilecek çapta olması gerekir.*" (Erdine, 1998: 74) diyerek açıklamıştır.

Bazı sinema yazarları tarafından eleştirilmesine rağmen Rutkay Aziz'in Atatürk karakterini başarıyla canlandırdığı düşünülmektedir.

"**Kurtuluş**" ve "**Cumhuriyet**" filmleri ile Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilk on yılı ekrana yansımıştır. Bu filmler Atatürk'ün hayatını bütünüyle içeren filmler olmadıkları için beklenen "Atatürk Filmi"nden uzak yapımlar olmuştur.

Ziya Öztan'ın yönettiği, TRT yapımı "**Abdülhamit Düşerken**" (2002) filminde Atatürk'ü bu kez Serdar Orçin canlandırmıştır. Kanal D'de yayınlanan "**Kırık Kanatlar**" (2005) dizisinde ise Atatürk'ü M.Orkun Gülşen canlandırmıştır. Mustafa Şevki Doğan'ın yönettiği ve Atatürk'ün en son beyaz perdede canlandırıldığı film olan "**Son Osmanlı-Yandım Ali**" (2006) ise filminde Atatürk'ü Alican Yücesoy canlandırmıştır.

Atatürk'ü canlandıracak kişinin Atatürk'e yüz hatları itibarıyla benzemesi gerekir. Bu benzerlik genelde makyajla sağlanmaya çalışılmaktadır. Tulgar (2004: 3), "**Metamorfoz**'"da Atatürk'ü canlandıran Mahir Günşıray'ın, "**Kurtuluş**" ve "**Cumhuriyet**" filmlerinde Atatürk'ü canlandıran Rutkay Aziz'in, "**Abdülhamit Düşerken**" filminde Atatürk'ü canlandıran Serdar Orçin'in çehrelerine "*ağır bir*

plastik müdahale" yapılarak oyuncuların çehrelerinin bir tuvale dönüştürülmesinden ve bu levhanın üzerine neredeyse makyajla bir Atatürk resmi yapılmasından duyduğu memnuniyetsizliği belirtmiştir. Aynı makyaj müdahalesini "**Kırık Kanatlar**" dizisinde Atatürk karakterini canlandırmış M.Orkun Gülşen'in yüzünde ve "**Son Osmanlı-Yandım Ali**" filminde en son olarak Atatürk karakterini canlandırmış olan Alican Yücesoy'un çehresinde de bulmak mümkündür.

Yabancı sinemacılar da konulu filmlerde Atatürk'ü ele almış ve bu filmlerde oyuncular Atatürk'ü canlandırmıştır. Makedon filmi olan ve senaristliğini Aneta Şiyakova'nın yaptığı, Atatürk'ün Makedonyalı Eleni ile yaşadığı aşkı konu edinen "**Manastır'da Bir Aşk**" (2005) adlı filmde Nikola Ristanovski, Atatürk'ü canlandırmıştır.

Görüldüğü gibi Atatürk canlandırılmış ama bir "Atatürk Filmi" çekilememiştir. "Atatürk Filmi" ile ilgili ilginç bir durum daha var ki o da "*Atatürk Filmi"ni kim yapmalıdır?*" sorusuna hala cevap aranmasıdır.

Atatürk filmini kimin çekmesi gerektiği üzerinde bir fikir birliği yoktur. Bazı sinema yazarları ve yönetmenlerine göre Atatürk filmini Türk yönetmen ve film şirketleri çekmeli, bazı sinema yazarları ve yönetmenlerine göre ise yabancı yönetmen ve film şirketleri çekmelidir. Aşağıda "Atatürk Filmi"ni kimin çekmesi gerektiği ile ilgili sinema yazarları ve yönetmenlerin görüşlerine değinilmiştir.

Dorsay (2003: 26)'a göre, "Atatürk Filmi"ni yapmayı yabancılardan bekleyeceğimize bizler başarmalıyız. Kayalı (1994: 106) ise yönetmen ismi vererek "Atatürk Filmi" üzerine "**Atatürk Filmi**" (1989) adlı bir kitap yazmış olan Metin Erksan'ın "Atatürk Filmi"ni çekmesini istemektedir.

"Atatürk Filmi" ile ilgili düşüncelerini kitaplaştıran Erksan (1989: 76) ise, "Atatürk Filmi"ni Amerikalı bir sinemacının, Amerikalı bir rejisörün yapmasını istemekte, bunun için Martin Scorsese, Steven Spielberg, George Lucas gibi Amerikan sinemacılarını önermektedir.

Zaman zaman "Atatürk Filmi" çekimi ile ilgili devlet yetkilileri tarafından yabancı sinemacılarla irtibata geçme girişimleri de düşünülmüştür. "Atatürk Filmi" ile ilgili olarak, Kültür Bakanlığı yetkilileri 1987-1989 yılları arasında Bertolucci ve Mustafa Akad gibi yönetmenlerle irtibata geçmek istediyse de (Özgüç, 2005: 91) bir sonuç alınamamıştır.

Uluslar arası büyük bir çalışma olarak çekilmesi düşünülen "Atatürk Filmi" için yabancı yönetmen ve Atatürk'ü canlandıracak yabancı oyuncu arayışı günümüzde de devam etmekte zaman zaman konu gündeme gelmektedir.

Görüldüğü gibi "Atatürk Filmi"nin Türk yönetmenler tarafından mı yoksa yabancı yönetmenler tarafından mı çekilmesi gerektiği yönünde bir fikir birliği yoktur. Bu konuda görüşlerini açıklayan daha başka sinema yazarları ve yönetmenler de vardır. Ancak bu örnekler bu konuda bir fikir birliği olmadığını göstermesi bakımından yeterli olacağı kanaatindeyim.

Atatürk'ü uluslararası sinemacıların yeterince tanımadıklarını ve kavrayamadıklarını, Atatürk'ü dünyaya yeterince tanıtamadığımızı düşünmekteyim. Yoksa "*milletin hayatı tehlikeye maruz kalmadıkça, savaş cinayettir*" diyen ve Çanakkale'de savaştığı düşman askerleri için;

> "*Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar, burada bir dost vatanın toprağındasınız, huzur ve sükûn içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçiklerle yan yana koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar, göz yaşlarınızı dindiriniz, evlatlarınız, bizim bağrımızdadır, huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim evlatlarımız olmuşlardır.*"

diyecek olgunluğu gösteren bir askeri ve "*yurtta sulh, cihanda sulh*" diyen barışçı bir devlet adamını sinema filmi için ilginç bulmayacaklarını ve hayranlık duymayacaklarını düşünmek neredeyse imkânsızdır. Uluslararası sinemacılar eğer Atatürk'ü layıkıyla kavrayabilseydi, şimdiye kadar Atatürk'ün yaşamını çoktan beyazperdeye aktarırlardı. Çünkü Atatürk'ün yaşamı ve çalışmaları uluslar arası bir yapım için her zaman bulunmayacak malzemelerle doludur.

Neden Atatürk'ü yeterince kavrayamayan yabancı yapımcıların filmi çekmesini bekliyoruz? Neden sadece yabancı yapımcılar yapabilir diye düşünüyoruz? Neden sinemacılarımıza karşı bu kadar güvensiziz? Bizde bu filmi çekecek yönetmen, Atatürk'ü oynayacak oyuncu yok mu? Elbette var. Yakın dönem Türk filmlerinin yerli seyirci tarafından beğenilmeye başlandığı, hâsılat rekorları kırdığı ve dünyaya açılmaya başladığı bilinen bir gerçektir. Bu yüzden "Atatürk Filmi" için yeter ki güzel bir senaryo yazılsın, iyi bir yönetmen bu çekimi gerçekleştirsin ve rolün hakkını verebilecek bir oyuncuya fırsat verilsin.

Yukarıda da değindiğimiz gibi, "Atatürk Filmi" ile ilgili geçmişte birçok teşebbüs olmuş, fakat bunlardan hiçbiri gerçekleşememiştir. Günümüzde de aynı şekilde birçok "Atatürk Filmi" projesi gündeme gelmekte, bunlarla ilgili haberler yayınlanmakta ve tartışmalar yapılmaktadır. Ama ne yazık ki "Atatürk Filmi" çekilememiştir.

"Atatürk Filmi" Atatürk'ün 100. doğum yıldönümüne kadar gerçekleştirilememiştir. Filmin çekimi ile ilgili uzlaşmazlıklar böyle devam ederse, Cumhuriyetin 100. yıldönümünde de bir "Atatürk Filmi" çekilmesi hâla çok zor gibi görünmektedir.

Atatürk filmi ile ilgili olarak duyarlı davranmak ne kadar sevindirici bir gelişme ise de Atatürk'ü tabulaştırır gibi davranmak ta o kadar üzücü bir gelişmedir.

"Atatürk Filmi" hâlâ çekilmeyi bekliyor!

2.2.4.2. Tiyatrocular Döneminde Tarihî Filmler (1922–1939)

Özön (1962), 1922-1939 arasındaki yılları "*Tiyatrocular Dönemi*" olarak adlandırmaktadır. On yedi yıllık bu döneme damgasını vuran isim Muhsin Ertuğrul'dur. Zaten Özön de, bu dönemi "Tiyatrocular Dönemi" adıyla adlandırmasının sebebi olarak, bu on yedi yıllık süre içinde Türk sinemasının bir tek rejisörün (Muhsin Ertuğrul) ve bir tek kurumun (Dâr-ül-bedayi) elinde kalmasını göstermektedir.

1923 yılında Cumhuriyet ilan edilmiş ve Cumhuriyetin ilanıyla birçok alanda yenilikler yapılmaya başlanmıştır. Yapılan yeniliklerin halka gösterilmesinde ve öğretilmesinde sinemanın gücünden yeterince yararlanılmamıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında devlet adamlarımızın bir kısmının, sinemanın işlevini ve kitleleri etkileme gücünü kavradıkları bilinmektedir. Atatürk'ün de sinema ile ilgili bu yönde sözleri olduğu bilinmektedir. Fakat sinemanın işlevini kavramalarına rağmen, sinemanın işlevlerinden yeterince yararlanmadıklarını söyleyebiliriz. Oysaki toplum yöneticilerinin, sinemanın üstlenebileceği işlevi kavramalarından itibaren onu sahiplenmeye ve hizmetlerine sokmaya koyuldukları (Ferro, 1995: 15) bilinen bir gerçektir. Böyle güçlü bir propaganda aracı değerlendirilerek faydalanılmıştır. Bunun birçok ülkede örnek uygulamaları olmuştur.

1923 Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte konulu tarihî filmler çekilmeye başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında çekilen tarihî filmlerine baktığımızda, ağırlıklı olarak Kurtuluş Savaşı temalı filmlerin çekildiği görülmektedir.

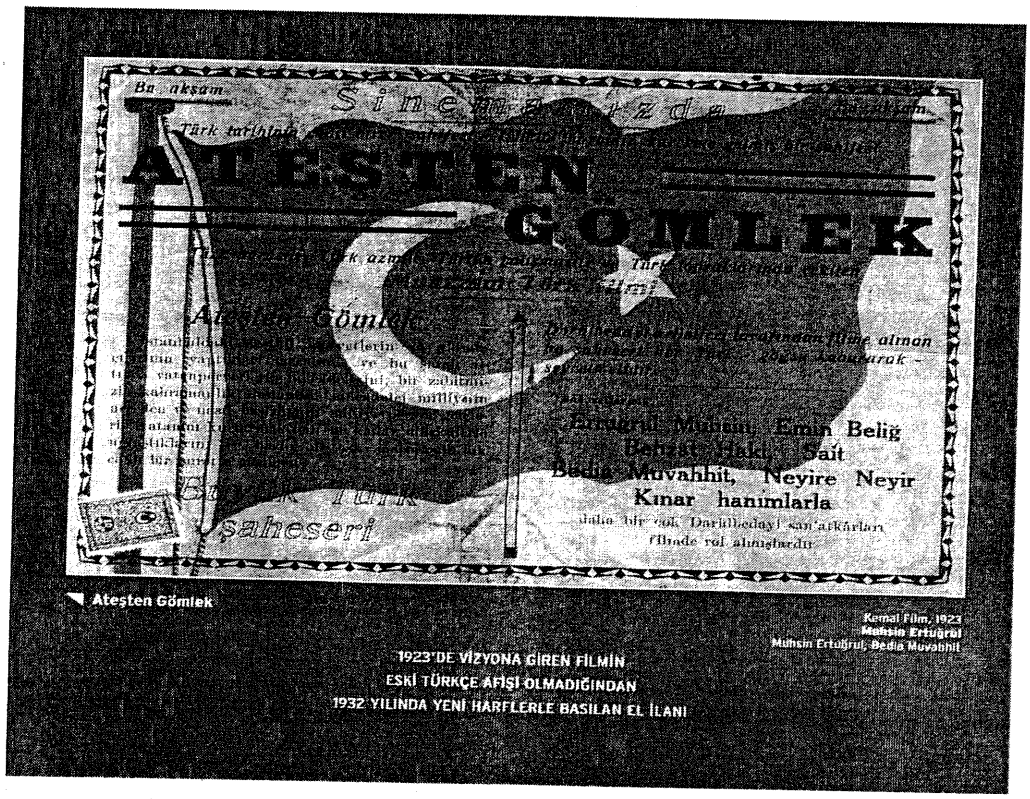
Gerçektende Cumhuriyetin ilk yıllarında çevrilen tarihî filmler konu olarak Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilk yıllarını ele almışlardır. Türk tarihinin Osmanlı Devleti ve öncesi dönemleri daha sonraki dönemlerde filmlere konu olduğu görülmektedir. Bunun iki sebebi olduğunu düşünülebilir. Birincisi Millî Mücadeleyi anlatmak ve yeni kurulan Cumhuriyet ideolojisini benimsetmek. İkincisi ise Cumhuriyet sonrası ilk filmlerin roman uyarlamaları olması ve bu dönemde yazılan romanların büyük bir kısmında konu olarak Kurtuluş Savaşı ve cumhuriyetin ilk yıllarının ele alınmasıdır. Sonraki dönemde Türk tarihinin hemen her dönemini zaman ve konu olarak ele alan tarihî filmler yapılmıştır.

Sinemacıların bazıları, savaş yıllarını gören ve hafızalarında mücadelenin canlılığını henüz koruyan kişilerdi. Çevrilen bazı Kurtuluş Savaşı filmlerinin senaryoları da savaşı gören kişilere aittir. Örneğin **"Ateşten Gömlek"** (1923) filmi böyle bir filmdir. Muhsin Ertuğrul'un çevirdiği "**Ateşten Gömlek**" filminin senaryosu Halide Edip Adıvar'ın "**Ateşten Gömlek**" adlı romanına dayanmaktadır. Halide Edip Adıvar, Anadolu'nun savaş sırası ve sonrasındaki durumunu çok iyi tespit etmiştir. Bu tespitlerinin isabetli olmasının sebeplerinden biri de Anadolu'ya geçip milli mücadeleye katılması ve Yunanlıların, Anadolu'dan çekilmelerinin

ardından, Batı Anadolu'nun savaşta uğradığı zararları ve halkın durumunu tespit etmek amacıyla oluşturulan "Tetkik-i Mezalim Heyeti"nde yer almasıdır. (Öztaş, 2006: 132). O, edindiği izlenimlerini eserlerine yansıtmıştır. Böyle bir eseri de "Ateşten Gömlek" adlı romanıdır. Bu roman aynı adla filme çekilmiştir. Bu film aynı zamanda çevrilen ilk Kurtuluş Savaşı filmidir. Ayrıca Sultanahmet mitingi görüntülerinin de kullanıldığı bu film bünyesinde bir belgesel tadını da barındırmaktadır.

"Ateşten Gömlek" filminin bir diğer özelliği de ilk kez Müslüman Türk kadın oyuncuların görev aldığı bir film olmasıdır. Muhsin Ertuğrul'un, filmin konusunun Millî Mücadele'ye dönemini işlemesinden dolayı Ayşe ile Kezban'ı Türk oyuncuların canlandırmasını istediği düşünülmektedir. Sinema tarihçileri tarafından bu filmde rol alan Bedia (Muvahhit) ve Münire (Neyyire Neyir) Hanımefendilerin ilk Türk kadın oyuncuları oldukları belirtilmektedir. Yalnız burada bir durumu da belirtmemiz gerekmektedir. Türk sinemasının ilk dönemi üzerinde değerli araştırmaları olan Özuyar (1999: 18)'a göre Bedia (Muvahhit) ve Münire (Neyyire Neyir) ilk Türk kadın oyuncuları değildir. Çünkü "Ateşten Gömlek" filminden daha önce 1922 yılında çekilmiş olan **"Esrarengiz Şark"** filminde başrolü bir Türk kadın oyuncu üstlenmiştir. Oyuncunun adı Nermin Hanım'dır. Dolayısıyla "Esrarengiz Şark" filmi "Ateşten Gömlek" filminden daha önce çekildiği için bu filmde rol alan Nermin Hanım da Türk sinemasında oynayan ilk kadın oyuncu olmuştur. Ayrıca Özuyar, dönemin dergi ve gazetelerine kapak olan Bedia (Muvahhit) ve Münire (Neyyire Neyir) için hiçbir gazete ve dergi yazarı Türk sinemasında oynayan ilk Türk kadın oyuncular ibaresini kullanmadıklarını belirtmiştir.

"Ateşten Gömlek" filmi, Kurtuluş Savaşı'na katılmak için Anadolu'ya geçen Ayşe, Peyami, Binbaşı İhsan ve Ahmet Rıfkı'nın hayatları etrafında Kurtuluş Savaşı öyküsünün anlatıldığı bir filmdir.

"Ateşten Gömlek" (Yön: Muhsin Ertuğrul, 1923) (İnanoğlu: 2004).

23 Nisan 1923 tarihinde gösterime giren "Ateşten Gömlek" filmi halktan çok büyük ilgi görmüştür. Bu ilginin, filmin konusunu Kurtuluş Savaşı'ndan alması ve savaşın anılarının canlı, acılarının ise daha kapanmamış olmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Ayrıca, Kurtuluş Savaşı'nda işgal kuvvetlerine karşı verilen mücadeleyi etkili bir şekilde işlemiş olması da bu ilginin bir sebebi olarak görülebilir.

Özön (1962: 78) de bu filmin gördüğü ilgiyi, milli duyguların en son sınırına vardığı bir zamana rastlamasını, aynı heyecanın filmde çalışan ekiptekileri (rejisör, oyuncu, teknisyenler) de sarmasına bağlamakta ve bu durumun filmin ilkelliğine rağmen filme bir canlılık ve sıcaklık kattığını belirtmektedir.

Çalapala (1944: 10-12), üç defa çevrilen filmler olduğunu belirterek, "*Ateşten Gömlek Tekrar Çevrilmelidir!*" adlı yazısında yeni bir filmin çevrilmesinin gerekliliğini şu biçimde vurgulamıştır:

> *Bu filmin verdiği heyecanda o günlerin hâdiselerinin payı da büyüktür. Fakat eser hiç te azımsanmıyacak bir başarı ile*

çevrilmişti. Muhsin Ertuğrul'un kendisinin de oynamış olduğu bu film eserlerinin en güzellerindendir.

Aradan yirmi seneden fazla geçti. İstiklâl savaşımızı anlatan, hiç değilse o günlerin hayatından bir yaprak olacak özlü ve ruhlu bir film meydana getiremedik.

O günlerin ateşten gömleğini sırtlarında taşımış olanlar da birer, ikişer göçüp gidiyor. Tarihi unutmamak ve yarın için kuvvetli kalmak istiyorsak İstiklâl savaşımıza ait derli toplu bir film çevirmeli bunu zaman zaman bütün şehirlerimizde göstermeliyiz.

Nitekim, 1950'de aynı romandan V.Örfi Bengü tarafından "**Ateşten Gömlek**" adıyla bir film daha çevrilirken, 1987'de ise Ziya Öztan tarafından "**Ateşten Günler**" adıyla bir dizi film çevrilmiştir.

Çekimine 1928 yılında başlanan "**Ankara Postası**" filmi 1929 yılında tamamlanarak 2 Ekim 1929 tarihinde gösterime girmiştir "Ankara Postası" filmi Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen ikinci film olup, Kuvâ-yı Millîyeci bir subayı konu olarak işlemiştir.

Gösterime girdiği dönemde büyük ilgi gören "**Bir Millet Uyanıyor**" (1932) filmi Muhsin Ertuğrul'un yönettiği ve Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen filmdir.

(Tepedelenlioğlu: tarihsiz)

Kuvâ-yı İnzibatiye Tarafından Yahya Kaptan'ın Ele Geçirilişi

"Bir Millet Uyanıyor" (Yön: Muhsin Ertuğrul, 1932)

Mücadele döneminde çekilen bazı gerçek/orijinal sahnelerin de kullanıldığı "Bir Millet Uyanıyor" filminde, Yüzbaşı Davut, Tilki Çavuş, Nesrin Öğretmen, Telgrafçı Manastırlı Hamdi, Yahya Kaptan ve adamı 22 numara, düşmanla işbirliği içerisine giren Said Molla ve Hünkar Yaveri Feridun gibi karakterlerin mücadeleleri anlatılmıştır. Yüzbaşı Davut ile Nesrin Öğretmenin aşkları da film içerisinde yer almıştır. Bu film için Atatürk'te kamera karşısına geçmiş, "Nutuk"tan parçalar okumuştur.

Musahipzade Celal Bey'in tiyatro oyunlarından filme uyarlanan "**Ayranoz Kadısı**" (1938) ve "**Bir Kavuk Devrildi**" (1939) bu dönemin son tarihî yapımlarıdır diyebiliriz.

Tiyatrocular döneminde "Bir Millet Uyanıyor" (1932) filminden sonra "*Tiyatrocular Dönemi*"nin sonuna kadar Kurtuluş Savaşı ile ilgili film çevrilmemiştir. Bu durumla ilgili olarak Şener (1970: 49-50):

> *"Savaş henüz yakın bir mazidir. Savaşa katılanların çoğu hayattadır. Bu durum Kurtuluş Savaşı filmleri için birçok garanti sağlamaktadır. Bir defa insanlar, kendilerinin birinci derecede ilgili olduğu konularda çevrilen filmleri, oynanan piyesleri seyretmek, yazılan kitapları okumak eğilimindedirler. Bu bakımdan bir Kurtuluş Savaşı filmi, öncelikle bu savaşa katılmış insanların ilgisini çekmektedir. Ama bundan da önemli olanı şudur: Anılar henüz çok tazedir ve "muhariplerin" her biri savaş için mükemmel bir kaynaktır. Bunun yanı sıra Kurtuluş Savaşı filmleri daima geniş seyirci yığınına açılma imkânı bulan, iş şansı yüksek olan filmlerdir. Hükümet de bu tür filmlere geniş ölçüde yardımcı olmak eğilimindedir. Peki, şartlar bunca olumludur da, niçin çevrilmez Kurtuluş Savaşı filmi?"*

sorusunu sormakta ve yine kendisi buna cevap olarak Türk-Yunan dostluğuna halel getirmemek için üst makamlarca usulüne uygun bir şekilde yasaklanmış olma ihtimali üzerinde durmaktaysa da bu cevabını kendisi de inandırıcı bulmamaktadır.

Şener (1970)'in deyimiyle "*un, şeker ve yağ*" vardır. Fakat malzemelerden yeterince helva yapılamamıştır.

2.2.4.3. Geçiş Döneminde Tarihî Filmler (1939-1950)

Özön (1962), 1939-1950 arasındaki yılları "*Geçiş Dönemi*" olarak adlandırmaktadır. Bu dönem "tiyatrocular" ile sinemayı tiyatrocuların kurtarmaya çalışan "sinemacılar" arasında bir geçiş dönemidir.

Bu dönemde Sermet Muhtar Alus'un romanından uyarlanan, bir Osmanlı paşasının öyküsünün anlatıldığı **"Kıvırcık Paşa"** (1941) filmi ile başlayan tarihî filmler, on üç Türk askerinin Plevne'de Ruslara karşı verdikleri mücadelenin öyküsünün anlatıldığı **"On Üç Kahraman"** (1943) filmi ile devam etmiştir. 1945 yılında **"Köroğlu"** , 1946 yılında **"Kızılırmak-Karakoyun"**, 1948 yılında **"Efe Aşkı"** ve **"Akıncılar"** adlı filmler çekilir.

1948 yılında çıkarılan bir yasa ile yerli film gösteren sinemalardan alınan eğlence vergisi %25 oranına indirilirken yabancı film gösterenlerden alınan vergi %70 oranında kalmıştır. Bu durum yeni yapımevlerinin açılmasında ve yerli filmlerin çekiminin hızlanmasında etkili olmuştur. Bu etki kendini tarihî film alanında da göstermiş ve 1948 yılından sonra tarihî film sayısında bir artış yaşanmıştır.

Bu artışla beraber Türk sineması, 1948 yılında Kurtuluş Savaşı konusuna tekrar dönmüştür. Şener (1970: 52)'e göre, **"İstiklâl Madalyası"** (1948) filmi ile Kurtuluş Savaşı filmlerinin ikinci dönemi başlamıştır. Çünkü 1932 yılından, 1948 yılına kadar geçen 16 yıl boyunca Kurtuluş Savaşı konulu film çekilmemiştir. Aynı yıl **"Unutulan Sır"** (1948) ve **"Kahraman Mehmet"** (1948) filmleri, 1949 yılında ise **"Şehitler Kalesi"** adlı filmler çekilmiştir.

1949 yılında yönetmenliğini Lütfi Ömer Akad'ın yaptığı **"Vurun Kahpeye"** adlı film çekilir. "Vurun Kahpeye" filminde olaylar, Millî Mücadele döneminde Aliye öğretmenin görev yaptığı bir Anadolu kasabasında geçmektedir. Aliye öğretmen ile Kuvâ-yı Millîyeci Tosun Bey arasında bir yakınlaşma doğmuş, Tosun Bey kasabadan ayrılmak durumunda kalmıştır. Bir süre sonra kasaba işgal edilmiştir. Gelişen olayların ardından düşman kuvvetleri çekilince, kasaba imamı Hacı Fettah'ın, Aliye öğretmenin işgal kuvvetleri subayı ile ilişkisi olduğu yönünde iftiraları başlamış, bu iftiralar sonucu Aliye öğretmen halk tarafından taşlanarak

öldürülmüştür. 1949 yılında Lütfi Akad'ın çektiği bu filmi aynı adla, 1964 yılında Orhan Aksoy ve Cumhuriyetin 50. yılı münasebetiyle 1973 yılında Halit Refiğ tekrar çekmiştir.

"*Tiyatrocular Dönemi*"nde 1932 yılında çevrilen "Bir Millet Uyanıyor" filminden sonra 1948 yılında çevrilen "İstiklâl Madalyası" filmine kadar geçen sürede, Kurtuluş Savaşı ile ilgili filmlerin çekilmediği görülmektedir. Aslında 1923 yılından 1950'li yıllara kadar çekilen Kurtuluş Savaşı filmlerinin sayısının azlığı, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin Yunanistan ile dost geçinme politikasından kaynaklandığını söylenebilir (Özön, 1981b: 29). Çevrilecek Kurtuluş Savaşı filmlerinin yakın geçmişte Yunanistan ile yaşanmış düşmanlığı görselleştirerek gündeme getirebileceği ve gerginliğe de sebep olabileceği düşünülmüş ve 1930–1934 yılları arasında yaşanan iyi gelişmeleri kötü etkileyebileceğinden dolayı Kurtuluş Savaşımız, 1932 yılından 1948 yılına kadar sinemaya aktarılmamış olabilir.

Bilindiği gibi 1923 yılından sonra, Yunanistan ile bozulan ilişkilerimiz düzeltilme yoluna gidilmiştir. 30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında azınlıklar konusunda imzalanan anlaşmaya göre Batı Trakya Türkleri ile İstanbul'da sakin/yerleşmiş (etabli) bulunan Rumların bu mübadelenin dışında tutulması anlaşmazlığa sebep olmuştur. Anlaşmazlığın, 1 Aralık 1926 tarihinde Yunanistan ile imzalanan anlaşma ile çözümü yoluna gidildi ise de, anlaşmazlık tam olarak giderilememiştir. 10 Haziran 1930 tarihinde imzalanan anlaşma ile anlaşmazlık sona ermiştir. Bu anlaşmazlığın çözümü Yunanistan ile olan ilişkilerin iyi yönde gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu iyi ilişkiler çerçevesinde 1931 yılında Başbakan İsmet Paşa Yunanistan'ı ziyarete gitmiştir. Bu ziyaret bir nevi 1930 yılında Venizelos'un Türkiye ziyaretine karşılık iade-i ziyaret niteliği taşımıştır (Armaoğlu, 2005: 325-327). İyi yönde ilişkiler 1934 yılında imzalanan "*Balkan Antantı*" ile devam etmiştir.

1923 yılından 1950'li yıllara kadar çekilen Kurtuluş Savaşı filmlerinin sayısının azlığının, sadece Yunanistan ile dost geçinme politikasından kaynaklanmadığı, bunun yanında, sermaye yetersizliği, insanların diğer alanlara yoğunlaşması gibi sebeplerden de kaynaklandığı düşünülebilir.

2.2.4.4. Sinemacılar Döneminde Tarihî Filmler (1950–1970)

Özön, direkt sinemacı olarak işe başlayan yeni bir kuşağın, Türk sinemasını tiyatrodan kurtarmaya, sinemalaştırmaya ve sinema dilinin örneklerini vermeyi çabalamalarından dolayı bu dönemi "*Sinemacılar Dönemi*" olarak adlandırmaktadır.

1950 yılından itibaren tarihî film sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Tarihî film sayısındaki bu artışın sebebi olarak Kıbrıs meselesinin artarak büyümesi, 1950 yılında Türkiye'den Kore'ye asker gönderilmesi (Şener, 1970: 77; Özön, 1981b: 29) gösterilebilir. Bu iki durum toplumsal birlik mesajları içeren filmlerin yapımına, filmlerde savaş ve kahramanlık temalarının bol bol işlenmesine yol açmıştır.

"*Sinemacılar Dönemi*"nde Kore Savaşı ve Kıbrıs konulu filmler çevrilmiş, Kurtuluş Savaşı konulu filmlerde bir patlama yaşanmıştır. Ayrıca bu dönemde çevrilen Osmanlı tarihini ve Orta Asya Türk tarihini konu edinen filmleri (bunların bazıları kostüme film özellikleri taşımakta) de eklediğimiz zaman "*Sinemacılar Dönemi*"nde çevrilen tarihî filmlerin diğer dönemlerde çevrilen tarihî filmlerden daha çok olduğunu söyleyebiliriz.

Tarihî filmlerin en fazla çevrildiği dönem "*Sinemacılar Dönemi*"dir. Bu filmlerden Kurtuluş Savaşı konulu olanların sayısı, hemen hemen diğer dönemlerde çevrilen Kurtuluş Savaşı konulu filmlerin toplamı kadardır. Bu dönemde çevrilen Kurtuluş Savaşı filmleri şunlardır:

"**Çete**" (1950), "**Ateşten Gömlek**" [ikinci çevirim (1950)], "**Yüzbaşı Tahsin**" (1950), "**Vatan İçin**" (1951), "**Sürgün**" (1951), "**İstanbul Kan Ağlarken**" (1951), "**Kendini Kurtaran Şehir**" (1951), "**Allahaısmarladık**" (1951), "**Ege Kahramanları**" (1951), "**Fato, Ya İstiklâl Ya Ölüm**" (1951), "**Hürriyet Şarkısı**" (1951), "**İngiliz Kemal Lawrence'e Karşı**" (1952), "**Destan Destan İçinde**" (1952), "**Kocatepe'nin Beş Atlısı**" (1952), "**Kubilay**" (1952), "**Hürriyet İçin Şahlanan Belde**" (1952), "**İki Süngü Arasında**" (1952), "**Son Gece**" [birinci çevirim (1952)], "**Zafer Güneşi**" (1953), "**İstiklâl Harbi (Ruhların Mucizesi)** "

(1954), "**Hürriyet Uğrunda Mukaddes Yalan**" (1954), "**İstiklâl Uğrunda**" (1958), "**Meçhul Kahramanlar**" (1958), "**Bu Vatan Bizimdir**" (1958), "**Şahinler Diyarı**" (1958), "**Beklenen Bomba**" (1959), "**Düşman Yolları Kesti**" (1959), "**Bu Vatanın Çocukları**" (1959), "**İzmir ateşler İçinde**" (1959), "**Onun Süvarisi**" (1959), "**Kalpaklılar**" (1959), "**Vatan Uğruna**" (1959), "**Dağlar Şahini Yörük Efe**" (1959), "**Aşktan da Üstün**" (1960), "**Ateşten Damla**" (1960), "**Küçük Kahraman**" (1960), "**Osman Çavuş**" (1960), "**Kahraman Üçler**" (1961), "**Siyah Melek**" (1961), "**Vatan Fedaileri**" (1961), "**Silah Arkadaşları**" (1962), "**Vatan Uğruna**" (1962) , "**Dikmen Yıldızı**" (1962), "**Dağ Başını Duman Almış**" (1964), "**Kocatepe'nin Üç Süvarisi**" (1964), "**Vurun Kahpeye**" [ikinci çevirim (1964)], "**Bize Türk Derler**" (1965), "**On Korkusuz Kadın**" (1965), "**Kanlı Kale**" (1965), "**Bir Millet Uyanıyor**" [ikinci çevirim (1966)], "**Ayyıldız Fedaileri**" (1966), "**Kahramanlar Köyü**" (1966), "**Atatürk'ün Fedaisi Topal Osman**" (1966), "**Allahaısmarladık**" [ikinci çevirim (1966)], "**Allahaısmarladık İstanbul**" (1966), "**Kara Fatma**" (1966) "**Bombacı Emine**" (1966), "**Son Gece**" [ikinci çevirim (1967)], "**İngiliz Kemal**" (1968), "**Öldürmek Hakkımdır**" (1968), "**Fato Ya İstiklâl Ya Ölüm**" (1969), "**Kara Efe**" (1969).

"İstiklâl Harbi (Ruhların Mucizesi)" (Yön: Hayri Esen, 1954)

Bu dönemde Birinci Dünya Savaşı ile ilgili bir film çekilmiştir. Turgut Demirağ ve Albay Nusret Eraslan'ın yönetmenliğini birlikte yaptığı Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin savaştığı Çanakkale Cephesi'ni konu edinen bir film çekilmiştir. **"Çanakkale Aslanları"** (1964) adlı bu filmin sonlarında Kurtuluş Savaşı'na değinilmiştir. Bu yüzden bu filmi Kurtuluş Savaşı filmlerinden ayrı ele

aldık. Albay Nusret Eraslan'ın Ordu Foto Film Merkezi'nin başında görevli olmasının avantajıyla bu filmde figüran olarak birçok asker kullanılmış ve malzeme olarak ordunun yardımı alınmıştır.

Şener (1970: 62), 1951 yılını Kurtuluş Savaşı filmlerinin "gümüş yılı", 1958-1961 yıllarını ise "altın çağı" olarak nitelendirmektedir. Bu nitelendirmesine dayanak olarak, Kurtuluş Savaşı filmlerinin bu dönemde sayıca artış göstermesini ve bu dönem çevrilen Kurtuluş Savaşı filmlerinin bütün zamanlar içinde çevrilen Kurtuluş Savaşı filmlerinin en iyileri olmasını göstermektedir.

Kurtuluş Savaşı filmlerinde cephanelik basmalar ve Anadolu'ya silah kaçırmalar ["**Allahaısmarladık**" (1951), "**Düşman Yolları Kesti**" (1959), "**Beklenen Bomba**" (1959), "**Ayyıldız Fedaileri**" (1966), "**Bir Millet Uyanıyor**" (1966)], düşman kılığına girmeler ["**Çete**" (1950), "**İngiliz Kemal Lawrence'e Karşı**" (1952)], işgal altındaki İstanbul ["**Vatan İçin**" (1951), "**İstanbul Kan Ağlarken**" (1951), "**Allahaısmarladık İstanbul**" (1966)], kadınların Millî Mücadele içindeki rolleri ["**Fato Ya İstiklâl Ya Ölüm**" (1951), "**On Korkusuz Kadın**" (1965), "**Bombacı Emine**" (1966), "**Kara Fatma**"(1966), "**Fato Ya İstiklâl Ya Ölüm**" (1969)] gibi konular işlenmiştir. Kurtuluş Savaşı filmleri casusluk faaliyetlerine de kayıtsız kalmamış ve yukarıda değindiğimiz "**İngiliz Kemal Lawrence'e Karşı**" (1952) adıyla çevrilen film tam bir casusluk filmi olmuştur.

"**Bu Vatanın Çocukları**" (1959) filmi ise, Kurtuluş Savaşı filmleri içerisinde ayrı bir özelliği olan filmdir. "**Bu Vatanın Çocukları**" (1959) filmi gerçekliği başarılı bir şekilde verememiş ise de, Kurtuluş Savaşı'nı çocukların gözünden verme çabası içerisinde olması bakımından diğer Kurtuluş Savaşı filmlerinden ayrılır.

Yeşilçam'da Kurtuluş Savaşı filmlerinin klasik bir formülü vardır:

> *İstanbul işgal edilmiş, kurtuluş için çalışmalar başlamıştır. Anadolu'da çeteler düşmana karşı çıkmış, sonra kurulan düzenli ordu düşmanı yenip İzmir'de denize dökmüştür. Bu fonun üzerine bir aşk hikayesi monte edilir; Yeşilçam usulü iyi adamlar "Anadolucu", filmlerde kötü adam rollerine çıkanlar Kuvay-i Millîci olarak perdede arzı endam eylerler. Konunun sıkıştığı yerlerde oyuncular*

yakın plâna girip vatan-millet üzerine nutuk çekerek vaziyeti idare eder, münasip yerlerde bayrak birkaç defa dalgalandırılır, arada Atatürk'e ait belge filmleri gösterilerek bol bol alkış toplanır ve film İzmir'de direğe çekilen Türk bayrağını göstererek sona erer. (Şener, 1970: 80).

Zaman zaman sinema yazarları tarafından, Kurtuluş Savaşı ile ilgili çekilmiş olan filmlere yönelik eleştirilerde bulunulmuş ve bu filmlerin nasıl olması gerektiğine yönelik öneriler getirilmiştir. Konu ile ilgili Özön, Onaran, Dorsay ve Şener'in görüş ve eleştirilerine değinmekte yarar vardır. Bu eleştirileri yapanlardan biri olan Özön (1981b: 30)'e göre, Kurtuluş Savaşı filmleri kişisel kahramanlıklar ve aşk öyküleri etrafında ele alınmış, aşk ve casusluk öyküleri, ihanetler, gizli teşkilatlar, Anadolu'ya silah kaçırmalar anlatılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın sebebi, savaşın insanlar üzerindeki etkileri, inançların, görüşlerin, düşüncelerin çatışmasının, savaşın sonuçlarının anlatılmadığını belirten Özön, Kurtuluş Savaşı filmlerinin hemen hemen tümünün bir aşk, serüven, casusluk, kovboy, gangster filmi özelliklerine bürünmesinden yakınmaktadır.

Onaran (1984: 17), Kurtuluş Savaşı'nın ne romanlarda ne de filmlerde lâyık olduğu yüceliğe kavuşamadığını ve destansı savaşı anlatmaktan uzak olduklarını belirtmektedir. Dorsay (2003: 20), Kurtuluş Savaşı'nın antiemperyalist niteliğini, perde arkasında dünyaya karşı verilen siyasal nitelikteki savaşın önemini bu filmlerde göremediğimizi vurgulamaktadır. Şener (1970), Türk sinemasının nicelik bakımından Kurtuluş Savaşı konusunda üzerine düşeni yaptığını, nitelik bakımından ise yapmadığını/yapamadığını belirtmektedir.

Görüldüğü gibi bu dönem öncesi ve bu dönemde Kurtuluş Savaşı'nın hak ettiği şekilde filmlere yansıtılamadığı konusunda bir fikir birliği vardır. Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcından sona ermesine kadar bir bütün olarak hangi zor şartlar içerisinde gerçekleştirildiği, cephe gerisinde yaşananlar ve cephe gerisinin psikolojisi beyaz perdeye lâyıkıyla aktarılamamıştır. Türk sineması tarafından bunların iyi senaryolarla daha dikkatli bir şekilde beyaz perdeye yansıtılması bir görev olarak algılanmalı, Türk seyircisinin bunları beyaz perdede görmesi sağlanmalıdır.

"*Sinemacılar Dönemi*"nde, Kurtuluş Savaşı konulu filmlere değindikten sonra bu dönemde çevrilen diğer tarihî filmlere gelince, 1950 yılında **"Üçüncü Selim'in Gözdesi", "Estergon Kalesi" "Zülfikarın Gölgesinde"** ve **"Akdeniz Korsanları"** filmleri çevrilmiştir.

"*Sinemacılar Dönemi*"nde genel olarak tarihî film çekiminde bir artış yaşanınca, Osmanlı Devleti konulu filmlerin sayısında da bir artış olmuştur. 1951 yılında Aydın Arakon'un yönettiği **"İstanbul'un Fethi"** filmi çekilmiştir. Fatih Sultan Mehmet'i, Sami Ayanoğlu'nun canlandırdığı **"İstanbul'un Fethi"** filminin iş bakımından başarı göstermesi tarihî filmler çığırının hızlanmasını (Özön, 1962: 134-135) sağlamıştır. Aynı yıl **"Lâle Devri"** (1951), **"Cem Sultan"** (1951), **"Vatan ve Namık Kemal"** (1951), **"Barbaros Hayrettin Paşa"** (1951) **"Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan"** (1951) filmleri çevrilmiştir.

"Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan" (Yön: Münir Hayri Egeli, 1951)

1951 yılında çekilen "İstanbul'un Fethi" filminden sonra tarihî film çekimi hızlanınca, Osmanlı Devleti dönemi ve Orta Asya'da kurulan Türk devletleri dönemi ağırlıklı olmak üzere Türk tarihi konu olarak beyazperdeye yansımıştır. "*Sinemacılar Dönemi*"nde birçok roman ve çizgi roman beyazperdeye uyarlanmış, bu uyarlama

tarihî filmlerin bazılarında gerçek olaylardan hareket edilmiş olmasına rağmen kostüme film özellikleri ağır basmış birçok tarihî film de elde edilmiştir. Bu tarz filmlerde bazen gerçeklik unsuru göz ardı edilmiş, mitlere, destanlara, menkıbelere, bol bol yer verilmiştir. Çin'den Bizans'a ve Avrupa içlerine kadar geniş bir coğrafyada at koşturan Tarkan, Karaoğlan, Battal Gazi, Malkoçoğlu, gibi karakterlerin kahramanlıklarının işlendiği (1970'li yıllarda bunlara Kara Murat eklenecektir) filmlerin çekimi de bu dönemde başlamıştır.

Bu dönemde Türk tarihinin çeşitli dönemlerini konu edinen tarihî filmler şunlardır:

"Kızıl Tuğ (Cengiz Han)" (1952), **"Yavuz Sultan Selim Ağlıyor"** (1952), **"Yıldırım Bayezıt ve Timurlenk"** (1952), **"Köroğlu-Türkan Sultan"** (1953), **"Kara Davut"** (1953), **"Bulgar Sadık"** (1954), **"Battal Gazi Geliyor"** (1955), **"Safiye Sultan"** (1955), **"Genç Osman"** (1962), **"Cengiz Han'ın Hazineleri (Karaoğlan)"** (1962), **"Dağlar Kralı (Köroğlu)"** (1963), **"Horasan'dan Gelen Bahadır"** (1965), **"Horasan'ın Üç Atlısı"** (1965), **Karaoğlan-Altay'dan Gelen Yiğit** (1965), **"Haremde Dört Kadın"** (1965), **"Battal Gazi"** (1966), **"Fatih'in Fedaisi"** (1966), **"Karaoğlan-Baybora'nın Oğlu"** (1966), **"Karaoğlan-Camoka'nın İntikamı"** (1966), **"Vatan Kurtaran Aslan"** (1966), **"Zaloğlu Rüstem"** (1966), **"Aslanların Dönüşü"** (1966), **"Kolsuz Kahraman"** (1966), **"Malkoçoğlu"** (1966), **"Yedi Dağın Aslanı"** (1966), **"Malkoçoğlu Krallara Karşı"** (1967), **"Akbulut, Malkoçoğlu ve Karaoğlan'a Karşı"** (1967), **Bizans'ı Titreten Yiğit** (1967), **"Karaoğlan Bizans'lı Zorba"** (1967), **"Karaoğlan-Yeşil Ejder"** (1967), **"Hacı Murat"** (1967), **"Şeyh Şamil"** (1967), **"Zaloğlu Rüstem"** (1967), **"Kızılırmak-Karakoyun"** (1967), **"Bozkurtlar Geliyor"** (1967), **"Bozkurtların İntikamı"** (1967), **"Kara Davut"** (1967), **"Anjelik Osmanlı Saraylarında"** (1967), **"Alpaslan"** (1967), **"Alparslan'ın Fedaisi Alpago"** (1967), **"Gültekin Asya Kartalı"** (1968), **"Camoka'nın Dönüşü"** (1968), **"Bozkırlar Şahin Tark-Han"** (1968), **"Hakanların Savaşı"** (1968), **"Hakanlar Çarpışıyor"** (1968), **"Hacı Murat Geliyor"** (1968), **"Kafkas Kartalı"** (1968), **"Anjelik ve Deli İbrahim"** (1968), **"Gökbayrak"** (1968), **"Aslanbey"** (1968), **"Kara Pençe"** (1968), **"Camoka'nın Dönüşü"** (1968), **"Tarkan Bir dev Doğuyor"** (1968), **"Malkoçoğlu Akıncılar Geliyor"** (1968), **Malkoçoğlu Kara Korsan"** (1968), **"Kara Battal'ın Acısı"**

(1968), **"Malkoçoğlu Kara Korsan"** (1968), **"Hacı Murat Geliyor"** (1968), **"Köroğlu"** (1968), **"Tarkan"** (1969), **"Tarkan Canavarlı Kule"**(1969), **"Tarkan Camoka'ya Karşı"** (1969), **"Karaoğlan Şeyhin Kızı"** (1969), **"Karaoğlan'ın Kardeşi"** (1969), **"Gültekin Amazon Kızlara Karşı"** (1969) , **"Mete Han Amazonlara Karşı"** (1969), **"Malkoçoğlu Cem Sultan"** (1969), **Malkoçoğlu Akıncılar Geliyor"** (1969), **"Osmanlı Kartalı"** (1969), **"Vatan ve Namık Kemal"** (1969), **"Melikşah"** (1969).

Konu olarak Osmanlı dönemi efelerinin ve dağa çıkanların yaşamlarını, aşklarını ele alan filmler (Özgüç, 2005) de ağırlıklı olarak "*Sinemacılar Dönemi*"nde çekilmiştir. Bu dönemde çekilmiş, efelerin ve dağa çıkanların yaşamlarını konu olarak ele alan filmler şunlardır:

"Çakırcalı Mehmet Efe" (1950), **"Çakırcalı Nasıl Vuruldu"** (1950), **"Çakırcalı Mehmet Efe'nin Definesi"** (1952), **"Kara Efe-Zeynep'in Gözyaşları"** (1952), **"Efelerin Efesi"** (1952), **"Sarı Zeybek"** (1953), **"Yanık Efe"** (1954), **Dokuz Dağın Efesi(Çakıcı Geliyor)"** (1958), **"Dağlar Şahini Yörük Efe"** (1959), **"Peçeli Efe"** (1959), **"Sevdalı Efe"** (1961), **"Sevimli Haydut"** (1961), **"Sepetçioğlu"** (1961), **"Dağlar Bulutu Efem"** (1962), **"Harmandalı Efem Geliyor"** (1962), **"Harmandalı Efe'nin İntikamı"** (1963), **"Koçero"** (1964), **"Çapkın Efe"** (1964), **"Yalnız Efe"** (1964), **"Dağlar Bizimdir (Yörük Efe)" (1964), "Atçalı Kel Mehmet"** (1964), **"Kamalı Zaybek"** (1964), **"Kara Dağlı Efe"** (1964), **"Dağların Aslanı"** (1964), **"Eşkıya"** (1966), **"Hızır Efe"** (1966), **"Gavur Dağın Eşkıyası"** (1966), **"Kozanoğlu"** (1967), **"Efe'nin İntikamı"** (1967), **"Kamalı Zeybek Çakırcalı'ya Karşı"** (1967), **"Kamalı Zeybeğin İntikamı"** (1967), **"Kartal Efe"** (1967), **"Koca Dağlı"** (1967),), **"Osmanlı Kabadayısı"** (1967), **"Sinanoğlu"** (1968),), **"Sinanoğlu'nun Dönüşü"** (1968), **"Efelerin Öcü"** (1968), **"Eşkıya Halil"** (1968), **"Eşkıya Kanı"** (1968) **"Kara Efe"** (1969), **"Aç Kurtlar"** (1969), **"Dişi Eşkıya"** (1969), **"Deli Murat"** (1969), **"Eşkıya Aşkı"** (1969), **"Çakırcalı Mehmet Efe"** (1969).

"*Sinemacılar Dönemi*"nde Kore Savaşı'na Türkiye'den asker gönderilmesi, Kore Savaşı konulu filmlerin çekimine zemin hazırlamış ve 1951 yılında bu konuyu işleyen filmler çekilmeye başlamıştır. Bu dönemde konu ile ilgili, **"Kore Gazileri"**

(1951), **"Kore'de Türk Kahramanları"** (1951), **"Kore'de Türk Süngüsü"** (1951), **"Kore'den Geliyorum"** (1951), **"Mehmetçik Kore'de"** (1951), **"Yurda Dönüş"** (1952), **"Dokunulmaz Bu Aslana"** (1952), **"Şimal Yıldızı"** (1954), **"Akşam Güneşi"** (1966) filmleri çekilmiştir.

"*Sinemacılar Dönemi*"nde tansiyonu yükselen Kıbrıs konusuna da kayıtsız kalınmamış ve Kıbrıs konulu filmler çekilmiştir. Bu dönemde çekilen Kıbrıs konulu filmler şunlardır:

"Kıbrıs'ın Belalısı Kızıl EOKA" (1959), **"Kıbrıs Şehitleri"** (1959), **"On Korkusuz Adam"** (1964), **"Severek Ölenler (Kartalların Öcü)"** (1965), **"Kıbrıs Volkanı"** (1965), **"Fedailer"** (1966), **"Göklerdeki Sevgili"** (1966), **"Dişi Düşman"** (1966) , **"Fırtına Beşler"** (1966), **"Severek Dövüşenler"** (1966), **"Fedai Komandolar Kıbrıs'ta"** (1968), **"Komandolar Geliyor"** (1968).

2.2.4.5. Genç/Yeni Sinema Döneminde Tarihî Filmler (1970-2006)

Bu dönemin başlarında televizyon evlere girmeye başlamış, 1980'li yıllarda ise hemen hemen televizyon girmeyen ev kalmamış, sinemaya gitme yerine video ile sinema evlere gelmeye başlamıştır. 1990 yılında "Star 1" kanalının yayına başlamasıyla birlikte özel kanallar Türk milletinin hayatına girmiştir. Özel kanallarda "*Yeşilçam Filmleri*" sıklıkla gösterilmiş, tarihî kostüm filmleri de bol bol seyirciyle buluşmuş ve reyting almıştır. Bu durumun sinema sektörünü olumsuz etkilediği görülmüştür. 2000'li yıllarda ise korsan CD satışının önlenememesi ve ev sinema sistemlerinin yaygınlık kazanması bu olumsuzluğu daha da arttırmıştır. Bu yüzden yakın dönemde korsanla mücadele için önemli adımlar atılmıştır.

1970'li yıllarda çevrilen tarihî filmlere baktığımızda genel olarak, macera unsurlarının ağır bastığı ve önceki dönemin devam filmleri olan *Battal Gazi, Malkoçoğlu, Karaoğlan, Tarkan* filmlerinin çevrildiği (bu dönemde, 1972 yılında bu karakterlere *Kara Murat* eklenecektir), 1974 yılında yapılan Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Kıbrıs temalı filmlerin sayısında büyük bir artış yaşandığı, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun tarihî filmler çekmeye başladığı, Kurtuluş Savaşı konulu

filmlerin önceki döneme göre hızı azalsa da bu dönemde de çevrildiği ve özellikle yakın dönem Kurtuluş Savaşı filmlerinin belli bir kaliteyi yakaladığı görülmektedir.

Bu dönemde, önceki dönemden devam niteliğinde çevrilen filmler:

Battal Gazi filmleri: **"Battal Gazi Destanı"** (1971), **"Battal Gazi'nin İntikamı"** (1972), **"Savulun Battal Gazi Geliyor"** (1973), **"Battal Gazi'nin Oğlu"** (1974).

"Battal Gazi'nin İntikamı" (Yön: Natuk Baytan, 1972)

Kara Murat filmleri (bu dönemden itibaren çevrilmeye başlanan devam filmlerindendir): **"Kara Murat Fatih'in Fedaisi"** (1972), **"Kara Murat Fatih'in Fermanı"** (1973), **"Kara Murat Ölüm Emri"** (1974), **"Kara Murat Kara Şövalyeye Karşi"** (1975), **"Kara Murat Şeyh Gaffar'a Karşı"** (1976), **"Kara Murat Denizler Hakimi"** (1977), **"Kara Murat Devler Savaşıyor"** (1978).

"Kara Murat Fatih'in Fedaisi" (Yön: Natuk Baytan, 1972)

Karaoğlan filmleri: **"Karaoğlan Geliyor"** (1972), **"Karaoğlan"** [(2002), (Tv Dizisi)].

"Karaoğlan Geliyor" (Yön: Mehmet Aslan, 1972)

Malkoçoğlu filmleri: **"Malkoçoğlu Ölüm Fedaileri"** (1971), **"Malkoçoğlu Kurtbey"** (1972) (Bu filmde Malkoçoğlu karakterini Cüneyt Arkın değil, Serdar Gökhan canlandırmakta ve Kurt Bey'in hayatı hikâye edilmektedir).

"Malkoçoğlu Ölüm Fedaileri" (Yön: Süreyya Duru, 1971)

Tarkan filmleri: **" Tarkan Gümüş Eyer"** (1970), **"Tarkan Viking Kanı"** (1971), **"Tarkan Altın Madalyon"** (1972), **"Tarkan Güçlü Kahraman Kolsuz Kahramana Karşı"** (1973).

"Tarkan Güçlü Kahraman Kolsuz Kahramana Karşı" (Yön: Mehmet Aslan, 1973)

1974 yılında yapılan Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Kıbrıs temalı filmlerin sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Bu filmlerde, yaşanan Kıbrıs olaylarının sinemamızda nasıl işlendiğini görmek mümkündür. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası çevrilen Kıbrıs temalı filmler:

"Göç" (1974), **"Önce Vatan"** (1974), **"Sayılı Kabadayılar"** (1974), **"Türk Aslanları"** (1974), **"Kartal Yuvası"** (1974) **"Şehitler"** (1974), **"Kıbrıslı Fedailer"** (1974), **"Zindan"** (1974), **"Sezercik Küçük Mücahit"** (1974), **"Silah Arkadaşları"** (1977), **"İşgal Altında"** (1993) ("İşgal Altında" filminin senaryosu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti eski cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'a aittir).

Bu dönemde artık Kore Savaşı temalı filmlerin hız kestiğini söyleyebiliriz. Bu dönemde çevrilen Kore Savaşı temalı filmler:

Esir" (1983) **"Silah Arkadaşları"** (1986), **"Irmakların Türküsü"** (1995).

Bu dönemde çevrilen efe filmleri:

"Eşkıya Oğlu" (1970), **"Kara Peçe"** (1970), **"Dağ Kurdu"** (1973) **"Dağ Kanunu"** (1973), **"Dağların Kurbanı"** (1973), **"Yalnız Efe"** [(1987) (Tv dizisi)], **"Efeler Diyarı"** (1987), **"Çakırcalı Mehmet Efe"** (1987), **"Yalnız Efe"** (2005), **"Yalnız Efe"** (2006).

Bu dönemde Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, tarihî konulu filmler çekmeye başlamıştır. Lütfi Ö. Akad, 1975 yılında Ömer Seyfettin'in hikâyelerinden uyarlama **"Topuz", "Ferman", "Pempe İncili Kaftan", "Diyet"** filmlerini çekmiştir.

Halit Refiğ'in yönettiği **"Aşk-ı Memnu"** (1975) dizisi aşk hikâyesi olsa da, Osmanlının son döneminde batılaşma ve batılılaşmanın aile kurumu içerisinde algılanışı ve etkilerini başarılı bir şekilde yansıtmıştır.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), sonraki yıllarda da Türk sinemasına birçok kaliteli tarihî film kazandırmıştır. Sonraki yıllarda TRT, **"Yorgun Savaşçı"**

(1979), "**IV. Murat**" (1981), "**Üç İstanbul**" (1983), "**Küçük Ağa**" (1984), "**Bugünün Saraylısı**" (1985), "**Duvardaki Kan**" (1986), "**Ateşten Günler**" (1987), "**Kuruluş**" (1988), "**Köroğlu**" (1991), "**İşgal Altında**" (1993) (dizi film değil), "**Kurtuluş**" (1994), "**Yahya Kaptan**" (1995), "**Yaban**" (1996), "**Cumhuriyet**" (1998), "**Abdülhamit Düşerken**" (2002) (dizi film değil), "**Esir Şehrin İnsanları**" (2003), "**Çanakkale'den Sonra**" (2005), "**Kınalı Kuzular**" (2006) dizi filmlerini çekmiştir. Bu dizilerden bazıları daha sonra kısaltılarak sinema filmi haline getirilmiş ve millî bayram günlerinde sürekli gösterilir hale gelmiştir. Görüldüğü gibi TRT, kaliteli tarihî film yapımlarını, tarihî film çekimine başladığı günden zamanımıza kadar sürdürmüştür.

" Cumhuriyet" (Yön: Ziya Öztan, 1998)

TRT'nin yaptığı en son tarihî film Çanakkale Savaşı konulu bir dizi film olmuştur. TRT, "*70 milyonu Çanakkale'ye götüremiyorsak, Çanakkale'yi 70 milyona getirebiliriz*" düşüncesinden hareketle yapımcılığını Ahmet Yenilmez'in üstlendiği, yönetmenliğini Tunç Davut'un yaptığı "**Kınalı Kuzular**" (2006) dizisini ekranlara getirmiştir. Dizinin ilk bölümü 28 Kasım 2006 tarihinde TRT-1 ekranında yayınlanmış ve sonraki her salı TRT-1 ekranında seyirci ile buluşmuştur. "Kınalı Kuzular" dizisinin ilk 13 bölümü Çanakkale Savaşı'nda şehit olan 13 askerin mektubundan yola çıkılarak senaryolaştırılmıştır. Dizide işlenen öykülerin hepsi yaşanmış hikâyelerden oluşturulmuştur.

TRT yapımları dışındaki filmlerde, 1970 sonrası, sinemamıza Türk tarihinin her dönemi gibi Osmanlı Devleti dönemi de birçok filmle yansımıştır. Ancak bu dönem içerisinde 1990'lı yıllara kadar çekilen Osmanlı Devleti ile ilgili tarihî filmlerin çoğu (TRT yapımı filmler hariç), zaman olarak Osmanlı Devleti'nin yükseliş dönemini ele almış olup kostüme film özelliği taşımıştır. 1990'lı yıllar ve sonrası ise Osmanlı Devleti'nin belli bir döneminde yoğunlaşılmamış, Osmanlı tarihinin farklı dönemleri sinemamıza yansımıştır. **"İstanbul Kanatlarımın Altında"** (1995) filmi ile XVII. yüzyıl'da Osmanlı Devleti tahtında bulunan Sultan IV. Murat'ın iktidarı döneminde, Hazerfen Ahmet Çelebi'nin uçma denemesi etrafında geçen olaylar hikâye edilmiş, **"Kuşatma Altında Aşk"** (1997) filmi ile 1453 yılında gerçekleşen İstanbul'un Fethi, Bizans'ın gözünden bir aşk hikâyesi ile birlikte aktarılmaya çalışılmış, **"Harem Suare"** (1999) filmi ile II. Abdülhamid'in haremindeki Safiye'nin, padişahın gözdesi olması ve Harem Ağası Nadir ile yaşadığı aşk etrafında dönemin olayları işlenmiş, **"Muhteris Ruhlar"** (2002), filmi ile II. Meşrutiyet öncesi Osmanlı Devleti, **"Hürrem Sultan"** (2003) dizisi ile Kanuni Sultan Süleyman'ın padişahlık yılları, **"Hacıvat Karagöz Neden Öldürüldü?"** (2005) filmi ile mizahî bir anlatımla da olsa Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde Orhan Gazi yılları sinemamıza yansımıştır. Derviş Zaim'in yönettiği "**Cenneti Beklerken**" (2005) filmi ile bir minyatür ustasının yaşamı etrafında, 17. yüzyıl Osmanlı Devleti beyaz perdeye yansımıştır. **"Pertev Bey'in Üç Kızı"** (2006) adlı dizi film ile Balkan Savaşı yılları, Birinci Dünya Savaşı yılları, Çanakkale Cephesi yılları, Birinci Dünya Savaşı sonrası işgal yılları, Kurtuluş Savaşı ve zafer sonrası bir ailenin dramı ile birlikte verilmiştir. Semir Aslanyürek'in yönettiği **"Eve Giden Yol 1914"** (2006) filmi ile konu olarak Birinci Dünya Savaşı yılları ele alınmış ve

Birinci Dünya Savaşı fon olarak kullanılmıştır. Mustafa Şevki Doğan'ın yönettiği "**Son Osmanlı-Yandım Ali**" (2006) filmi ile İstanbul'un işgal altında olduğu yıllar sinemamıza yansımıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni rejime ve yönetime karşı yaşanan tepkiler de zaman zaman sinemamıza yansımıştır. Kemal Tahir'in eserinden uyarlanan "**Kurt Kanunu**" (1991) filmi, 1926 yılında Mustafa Kemal'e İzmir'de yapılmak istenen suikasti, "**Yağmur Beklerken**" (1992) filmi çok partili hayata geçiş denemelerinden "*Serbest Cumhuriyet Fırkası*" dönemini, "**İskilipli Atıf Hoca**" (1993) filmi 1925 yılında çıkarılan "Şapka Kanunu"na tepkiyi işlemiştir.

Bu dönemde Kurtuluş Savaşı ile ilgili çevrilen filmler:

"**Zindandan Gelen Mektup**" (1970), "**Asker Ahmet**" (1971), "**Vurun Kahpeye**" (1973) (üçüncü çevirim), "**İki Süngü Arasında**" (1973) (ikinci çevirim), " **Aşkın Zaferi**" (1973), "**Kanlı Savaş**" (1974), "**Kahramanlar**" (1974), "**Reşo**" (1974), "**Yorgun Savaşçı**" (1979) (TV dizisi), "**Üç İstanbul**" (1983) (Tv dizisi), "**Küçük Ağa**" (1984) (Tv dizisi), "**Ateşten Günler**" (1987) (Tv dizisi), "**Sahibini Arayan Madalya**" (1989), "**Yolcu**" (1993), "**Kurtuluş**" (1994) (Tv dizisi), "**Yahya Kaptan**" (1995) (Tv dizisi), "**Yaban**" (1996) (Tv dizisi), "**Cumhuriyet**" (1998), (Tv dizisi), "**Esir Şehrin İnsanları**" (2003) (Tv dizisi), "**Kurşun Yarası**" (2003) (Tv dizisi), "**Kırık Kanatlar**" (2005) (Tv dizisi), "**Son Osmanlı-Yandım Ali**" (2006).

Özön (1981b: 28), 1917'den 1981 yılına kadar çevrilen 4500'e yakın filmden Kurtuluş Savaşı'nı konu alanların 50 film civarında olduğunu vurgulayarak buna göre filmlerimiz içerisinde Kurtuluş Savaşı'nı konu alanların 1981'e kadar çekilmiş olan filmlere oranının %1'den biraz fazla olduğunu belirtmiştir.

1968 yılından sonra çekilen Kurtuluş Savaşı konulu filmlerin sayıca bir azalma gösterdiği söylenebilir. Bu sayıca azalmanın sebeplerinden biri olarak, 1968 yılında, tarihî film çeviren yerli filmcilere yapılan askeri yardımların Genel Kurmay Başkanlığı'nca yasaklanmasını gösterebiliriz (Gürkan, 1968). Çünkü filmlerin çekimi için kullanılacak asker, tüfek, mermi, uçak vb. malzemelerin temini konusunda

sıkıntı yaşanınca bu güçlüğü yenmenin bir yolu bulunamayınca askeri sahnelerin çekimi gerçekleştirilememe durumu belirmiş ve filmciler bu tarz filmler çekmekten kaçınmışlardır. Şener (1970: 78-79)'e göre, Türkiye gibi film maliyetinin son derece sınırlı olduğu ülkelerde konu seçilirken çok dikkatli olmak ve imkânlar ölçüsünde maliyeti düşük filmler yapmak zorunluluğu bulunmaktadır. Bu yüzden günümüz yapımcısı özellikle Kurtuluş Savaşı ile ilgili film yaparken daha da dikkatli olmak zorundadır. Çünkü gerçek olayların birçoğunda, maliyeti düşürmek amacıyla yapılacak bazı değişiklikler hoş karşılanmasına rağmen, Kurtuluş Savaşı filmlerinde bu imkân bulunmamaktadır.

Filmin çekim safhasında, maliyet problemleri yaşanacaksa, Kurtuluş Savaşı filmi çekilmemelidir. Çünkü Kurtuluş Savaşı ticari kaygılarla ele alınamayacak kadar önemli bir konudur.

Yakın dönemde TRT tarafından çekilen Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilk yılları ile ilgili filmlerden özellikle iki film üzerinde konumuzla ilgisi bakımından durmakta yarar vardır. Bunlardan biri **"Kurtuluş"** (1994) adlı yapımdır. **"Kurtuluş"**, II. İnönü Savaşı ile (1 Nisan 1921) başlamakta ve Mustafa Kemal'in 27 Ekim 1922 tarihinde Bursa'da öğretmenlere yaptığı konuşma ile son bulmaktadır. Kurtuluş Savaşı'nın nasıl kazanıldığının kronolojik sıraya sadık kalınarak gösterildiği bir filmdir.

Kurtuluş Savaşı'nı ele alan "Kurtuluş" adlı bu filmin neden II. İnönü Savaşı ile başladığı sorusu akla gelmektedir. "Kurtuluş" filmi II. İnönü Savaşı ile başlamasaydı daha uygun olabilirdi. II. İnönü Savaşı öncesi gerçekleşen I. İnönü Savaşı, sıcak savaşın yaşandığı ve Kurtuluş Savaşı içerisinde yer alan bir mücadele olduğundan dolayı filmde işlenebilirdi. Ayrıca bu savaş öncesi Kurtuluş Savaşı'nın hazırlık dönemi diye nitelendirebileceğimiz kongreler ve onun öncesi Mondros Ateşkes Anlaması'nın uygulanışı ve Mondros Ateşkes Anlaması'nın imzalanmasına kadar götürebileceğimiz bir safha bu filmin içerisinde yer alması olayların bütünlüğü açısından daha uygun olabilirdi. Zira, Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcı olarak Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalanması genel kabul görmektedir.

Üzerinde duracağımız ikinci TRT yapımı Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilk yılları ile ilgili film ise **"Cumhuriyet"** (1998) filmidir. Film, Cumhuriyetin yetmiş beşinci yılında gösterime girmiştir. **"Cumhuriyet"** filmi 1922-1933 tarihleri arasındaki tarihî gelişmeleri ve gerçekleştirilen inkılâpları konu edinmiştir. 26 Ağustos 1922 sabahı Kocatepe görüntüleri ve Büyük Taarruz ile başlayan filmin içerdiği bazı olay ve inkılâplar şunlardır:

- Lozan Konferansı
- Saltanatın Kaldırılması
- Ankara'nın Başkent Oluşu
- Cumhuriyetin İlanı
- Halifeliğin Kaldırılması
- Çok Partili Döneme Geçiş Denemeleri
- Şapka İnkılâbı
- Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması
- Medeni Kanun'un Kabulü
- İzmir Suikastı
- Türk Harflerinin Kabulü
- Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının Tanınması vb.

Yukarıdaki olay ve inkılâpları içermesinin yanında, daha önce çevrilen Kurtuluş Savaşı ve inkılâplar ile ilgili filmlerde pek değinilmemiş olan Atatürk'ün Latife Hanım'la evliliği, hastalığı gibi özel hayatına dair olaylara da yer verilmiştir.

Görüldüğü gibi bu iki film içerisinde geçen olaylar ve inkılâplar, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı konularının büyük çoğunluğuyla örtüşmektedir.

Cumhuriyet filmi, öğretmenliğim boyunca derslerde seyrettirdiğim bütün öğrencilerin büyük ilgisini toplamış ve öğrenciler tarafından sevilmiştir. Ders kitaplarındaki kuru bilgilerin görüntülerle canlanması onları daima heyecanlandırmıştır. "**Cumhuriyet**" filmine karşı oluşan bu ilgi ve seyretmeden

duyulan haz, filmlerin tarih öğretimine/eğitimine katkısını adeta ispat eder niteliktedir.

Filmleri gençlere Millî Mücadele'nin nasıl kazanıldığını öğretmek için bir vasıta olarak gören Atatürk'ün, bu düşüncelerinin üzerinden, yıllar geçmesine ve sinema sektörünün imkânlarının çok gelişmesine rağmen, Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarını konu edinen birkaç iyi yapım dışında, çevrilen filmlerin mücadelenin ruhunu tam olarak yansıttığı söylenemez.

Türk sinemasında, Türk tarihinin hemen her dönemini (Orta Asya'da kurulmuş Türk devletleri dönemi, Türklerin Müslümanlığı kabulü sonrası Türk Devletleri dönemi, Osmanlı Devleti dönemi, Cumhuriyet dönemi) konu olarak ele alan tarihî filmler yapılmıştır.

Genel olarak tarihî filmlere baktığımızda, tarihî konulu filmlerin yapımında başlıca üç eğilimin olduğu görülmektedir (Duruel, 2002):

1-Tarihe yaklaşımda tamamıyla fantastik ögelerin öne çıktığı filmler

Kesin bir zaman, mekân, olay veya kişiden yola çıkmayan bu filmlerde kişiler ve diğer karakterler kurmacadır. Bu filmlerde ana temalar, aşk, macera ve kahramanlıktır.

"Battal Gazi", "Kara Murat", "Karaoğlan", "Malkoçoğlu", "Tarkan" filmleri bu eğilimin ağır bastığı filmlere örnek olarak gösterilebilir.

2-Tarihî gerçeklerden yola çıkarak çekilen filmler

Zaman ve mekân, olay-durum ve çatışma belirgin olsa da gerçek ve kurmaca iç içedir. Kurmacanın, tarihî gerçekler üzerine inşa edilmesi, fantastik tarihî konulu filmlerden ayıran özelliğidir.

Kurtuluş Savaşı filmleri [**"Ateşten Günler"** (1987), **"Kurtuluş"** (1994)**"Cumhuriyet"** (1998)] bu kategorideki filmlere örnek olarak gösterilebilir.

3-Tarihe belli bir savla yaklaşan filmler

Tarihin belli bir dönemindeki gerçek olayları-durumları ve çatışmaları yorumlarken önermeler getiren ve o döneme belli bir savla bakan filmlerdir. Bu filmler ile tarih yorumlanarak, geçmişe ait bazı tezler tartışılmaktadır.

"Ferman" (1975), **"Topuz"** (1975), **"Pembe İncili Kaftan"** (1975) bu kategorideki filmlere örnek olarak gösterilebilir. Bu filmler devlet-birey ilişkisine dair yorumlar getirmiştir.

Genel olarak tarihî filmlere baktığımızda, *"fantastik ögelerin öne çıktığı"* filmlerin, *"tarihî gerçeklerden yola çıkarak çekilen"* filmlerden sayıca fazla olduğu görülmektedir (bkz. Ek-1).

Tarihî filmler içerisinde, **"Battal Gazi"**, **"Kara Murat"**, **"Karaoğlan"**, **"Malkoçoğlu"**, **"Tarkan"** filmleri, fantastik unsurların içerisinde bulunduğu, kostüme avantür film özelliği ağır basan filmler olmuştur.

Tarihî filmleri hicveden bir film de yapılmıştır. Gani Müjde'nin yönettiği **"Kahpe Bizans"** (2000) filmi ile Yeşilçam'ın tarihî filmleri hicvedilmiştir. *"Kahpe Bizans"* filmi, tarihî komedi filmidir. Bu tür filmler tarihî film değildir. Çünkü bunlarda anakronizmler sıkça yer almaktadır. Bu tür filmlerde anakronizmlerin olması doğal olarak karşılanmaktadır. Fakat tarihî filmlerde anakronizmlerin olması doğal karşılanılabilecek bir durum değildir.

Türk sinemasında, Kıbrıs meselesinin gerilimli hale geldiği dönemlerde Kıbrıs temalı filmler çekilmiş, Kore'ye asker gönderilmenin ardından Kore Savaşı da filmlere konu olmuştur.

Savaşlar içerisinde en çok Kurtuluş Savaşı filme alınmıştır. Kurtuluş Savaşı filmlerinden **"Ateşten Gömlek"** (1923), **"Ankara Postası"** (1928), **"Bir Millet**

Uyanıyor" (1932) filmleri zamanında gişe başarısı yakalamıştır. Daha sonraki dönemde çevrilen Kurtuluş Savaşı filmlerinde bu başarıyı yakalamak mümkün olmamıştır. Bu filmlerin bir kısmı Kurtuluş Savaşı'nı layıkıyla anlatmaktan uzak serüven ve aşk temalarının altında ezilmiştir. Son dönemde çekilen Kurtuluş Savaşı filmleri, tarihî olayları ve ilgili tarihî dönemi gerçekçi bir şekilde ele almıştır. **"Ateşten Günler"** (1987), **"Kurtuluş"** (1994) ve **"Cumhuriyet"** (1998) filmleri Kurtuluş Savaşı ve sonrasının sinemada iyi işlenmesine örnek oluşturabilecek çalışmalar olmasının yanında, bu filmlerin senaryoları da gerçek tarihî bilgilerden oluşmaktadır.

Dikkat edilirse birçok tarihî film roman uyarlamasıdır. Yalnız burada asıl dikkat edilmesi gereken romanların piyasaya sürüldükleri dönemde çok fazla ses getirmemelerine karşın, filme uyarlanmalarının ardından büyük ses getirmiş olmalarıdır. Bunun sebebini, görselliğin daha etkili olmasına ve filmin romandan daha geniş kitlelere hızlı bir şekilde ulaşmasına ve daha kolay (seyretme okumaya göre daha hazır bir eylemdir) bir eylem olmasına bağlayabiliriz. Kısaca, tarihî konular, tarihî filmle daha hızlı ve etkili bir şekilde gündeme gelmektedir.

Türkiye'de yapılan tarihî filmlere genel olarak baktığımızda, son dönemde yapılan bazı yapımların önceki yapımlara göre konu ile ilgili daha fazla araştırma yapılarak ortaya konduğu, maddi harcamaların daha fazla yapıldığı ve teknolojik imkânların daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Teknolojik imkânların daha fazla kullanılması beraberinde bu türde daha kaliteli ve seyri daha zevkli filmler ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bunun sonucu olarak seyircide, tarihî filmlere olan ilgi daha da arttırmıştır.

Tarihî filmler, hemen hemen her dönem ilgi çekmiş ve tarihî filmlerin izlenme oranları genellikle yüksek olmuştur. Bu duruma bakarak ve teknolojik imkânların sürekli gelişmesinin de yapım kalitelerini arttıracağını düşünerek, tarihî filmlere ilginin hiç kuşkusuz artarak devam edeceği söylenebilir.

2.3. Tarihî Filmin Yapısı

Günümüzde birçok tarih biçimi (toplulukların ya da grupların tarihi, genel tarih, deneysel tarih, kurmaca tarih) vardır. Bu tarih biçimlerine göre, tarihsel bir yapıtın oluşturulması Tablo-2'de görülmektedir.

	Tarih-Bellek (gruplar, cemaatler)	**Genel Tarih (devletler, partiler, uluslar)**	**Deneysel Tarih**	**Kurmaca Tarih**
Örgütlenme İlkesi	Kronolojik	Kronolojik	Mantıksal	Dramatik estetik
Enformasyonların seçimi	Birikimci	Aşamalı-düzensel	Açıklık	Bugüne bağlı
Açık işlev	Kimlikleme	Meşru kılma	Çözümsel	Zevk ilkesi
Yaratıcıların gizli hedefleri	Saygınlık	Onurlar ve rütbeler	Entelektüel iktidar	Kendine dönük saygınlık
Yaratıcılık, icatcılık	Hiçbiri	Sınıf ve örgütleme içinde	Sorun seçimi, ihtimal tanımı	Konum seçimleri, hedeflerinin önemi

Tablo-2. Tarihsel Bir Yapıtın Oluşturulması (Ferro, 1995: 184).

Görüldüğü gibi tarihsel bir yapıtın oluşturulmasında farklılıklar vardır. Deneysel tarihin düzenlenmesinde mantık ilkesi söz konusu iken, sinematografik kurmaca tarihin düzenlenmesinde, estetik kaygılar mevcuttur. İşlev bakımından da tarih biçimleri arasında farklılıklar vardır. Tarih-bellek; kimlikleme ve kollektif bilinç verme işlevine, genel tarih; otoriteyi meşrulaştırma ve yüceltme işlevine, deneysel tarih; kaynak göstererek problem çözme işlevine, sinematografik kurmaca tarih; zevke hitap etme ve zevki canlı tutma işlevine sahiptir.

Tarihî film, doğrulara dikkat etmesinin yanında, bir üsluba sahip olmalı, seyirciyi heyecanlandırmalı ve bir anlam taşımalıdır (Ferro, 1995:224). Heyecanlandırılan seyircinin bu heyecanı film boyunca canlı tutularak filmi sonuna

kadar seyretmesi sağlanmalıdır. Heyecanın canlı tutulması için yapımcı ve yönetmenler bazı unsurlara başvurmaktadır.

Ayan (2005), tarihi öğrenmek için filme gitmek genel bir istek veya emir olsa bile izleyicinin sıkılabileceğini, bu yüzden yapımcı ve yönetmen izleyiciyi filmde tutan cazip "sinematik" ve "tiyatral" unsurlara başvurduğunu belirtir. Bunlar:

- Kahraman-seyirci özdeşleşmesi,
- Yan karakterlerle seyirci özdeşleşmesi,
- Aşk,
- Şiddet ve fiziki güç kullanımı,
- İhtiraslar ve bunların yansıması,
- İdeale ulaşmanın yüksek ve itibarî değer oluşu,
- Görkemli son,
- Dinî, ideolojik, devletlerarası, kişiler arası, sosyolojik birimler arası rekabet ve çatışmalar ile dayanışmalar,
- Fakirlik ve ezilmişlikle, yenilgiyle başa çıkma (hüsran, hicran, dayanma gücü, karşı çıkış).

Film, tarihî bir olayı, tarihî bir dönemi ilginç kılmakta diğer kaynaklardan daha başarılı olabilmektedir. Bu ilginçlik filmin hareketliliğinden ve yapısından kaynaklanmaktadır. Kurmaca ile birlikte geçmişte yaşanmış gerçeği görselleştirmesi filme olan ilgiyi daima ayakta tutmuştur.

Tarihî filmlerde bir olay, bir kişi ele alınırken insanî yönler üzerine de eğilinmeli, sadece savaş, ölüm gibi temalar işlenmemeli, tarihî olaylar yorumlanmalı ve çözümlenmelidir.

Bir tarihî dönemi/olayı, karakteri beyaz perdeye yansıtırken dikkat edilmesi gereken unsurlar vardır: Ele alınan konu ile ilgili kaynakların doğruluğu, dekorların döneme uygunluğu, dönemin dili, müziklerin döneme aitliği bunlardan bazılarıdır. Aşağıda tarihî filmin bunlarla beraber yapısına değinilecektir.

2.3.1. Tarihî Filmin Amacı

Her filmin olduğu gibi tarihî filmlerin de bir amacı vardır. Sinema yazarları tarihî filmlerin amacının "tarihî gerçekleri doğruya uygun bir biçimde yansıtarak değişik toplumların dününü aydınlatarak bugün ve gelecek için alınması gereken kimi önlemlerle ilgili bir takım sonuçlar çıkarma" (Gündeş, 1998: 30), "dünün gerçeğini yansıtma" ve "belli bir toplumun bugünü, hatta yarınını aydınlatmak için o toplumun geçmişteki yaşayışını incelemek, bundan gerekli sonuçları, ipuçlarını çıkarma" (Özön, 1984: 131-132) olduğunu vurgulamaktadır.

Tarihî film, geçmişteki bir dönemi/olayı, geçmişteki yaşamış kişileri vb. psikoloji unsurunu da işin içerisine katarak yansıtmayı amaçlamaktadır. Kısaca tarihî filmin amacı *"tarihi görselleştirmektir"*.

2.3.2. Tarihî Filmde Kurmaca

Tarihî bir olaydan/durumdan yola çıkılarak yazılan senaryonun kurmaca unsuru içermesi durumu ele alınacaktır.

Tarihî filmlerde hayal ürünü kişiler ve olaylar olabilmektedir. Bunun yanında belgelerin de incelenmesiyle oluşturulmuş bir senaryo da olabilmektedir. Senaryo gerçeklerden hareket edilerek ve belgelere dayanarak oluşturulmuşsa bir *"tarih kitabı"* gibi olduğu eleştirisine, kurmaca unsuru ağır basmışsa *"tarihî gerçeklere uymadığı"* eleştirisine maruz kalmaktadır.

Tarihî konulu filmlerde kurmaca unsurlar vardır ve elbette olacaktır. Fakat bu filmler, tarihî bilginin yerine kullanıldığı zaman neyin doğru olduğunu algılayamama problemi doğmakta, doğru tarih edinimi açısından problem yaratmaktadır. Tarihî filmlerde gerçekler bulunmasına rağmen kurmaca olduğu ve bazı durumların/olayların gerçeği yansıtmadığı birçok seyirci tarafından fark edilememekte ve bazı gerçek olmayan durumlar/olaylar tarihle ilgili ciddi bilgilermiş gibi algılanmaktadır. Gerçekten de filmdeki gerçek ile kurmacanın ayırdına varamayıp, filmde gördüklerinin hepsini gerçek olarak algılayan, filmdeki kurmacayı gerçek tarihî bilgiden daha doğru bir bilgi olarak kabullenen izleyici sayısı çoktur.

Bunun sebebi ise, izleyiciye, görsellikle soslanmış kurmaca bilginin okullarda öğrendiği kuru tarihî bilgiden daha ilgi çekici ve gerçekçi gelmesidir.

Filmlerin kurmaca olması dolayısıyla tarihî gerçeklikler olmaması doğal ve anlayışla karşılanabilir. Fakat bazı hassas konuları içeren tarihî kurmacalarda bilgi yanlışlıklarına yer vermemenin tarihi doğru öğrenmemiz açısından faydalı olacağı kanaatindeyim. Tarihî filmin tamamını seyirciler gerçek olarak algılayabilecekleri için kurmaca gerçekleri çarpıtmaktan kaçınmalıdır.

Tarihî filmlerde kullandığımız gerçek karakterlerin konuşmalarına ve yaptıklarına dikkat etmeliyiz. Gerçekte yaşamış olan bir karakterin, söylemediği sözler ve yapmadığı/yapmayacağı davranışlar filmlerde yer almamalı, tarihî karakterlerin yaşayışları çarpıtılmamalıdır.

2.3.3. Tarihî Filmde Dil

"Filmde kullanılan dil dönemin ve yörenin diline uygunluk gösteriyor mu?" sorusu tarihî filmlerde sorulması gereken başlıca sorulardan biridir.

Sadece tarihî filmlerde değil, her filmde dil kullanımı önemlidir. Yalnız bu durumun tarihî filmlerde daha da önemli bir hal aldığını kabul etmemiz gerekir. Çünkü tarihî filmlerde kullanılması gereken dil, günümüz dili değildir. Uzak ya da yakın, sonuçta geçmiş bir dönem ekrana yansıdığı için ilgili dönemin dili kullanılması gerekmektedir. Bu durum filmdeki gerçekliği arttırmak açısından son derece önemlidir.

Tarihî filmde işlenen dönem geçmişte kaldığına göre dönemin dili ile ilgili olarak filmin senaryo yazım safhasında ve çekimi sırasında dil uzmanlarından yardım alınması gereklidir. Filmin tarih danışmanı gibi dil danışmanları da olmalıdır.

Filmde konusu geçen milletleri aşağılayıcı/küçük düşürücü ifade ve kelimeler kullanılmamasına özen gösterilmelidir. Tarihî komedi olan "Kahpe Bizans" filminde buna hiç özen gösterilmemiş, bazı kostüme avantür filmlerde de yeterince dikkat edilmemiştir.

2.3.4. Tarihî Filmde Nesnellik (Objektiflik)

Filmlerde canlandırılan geçmiş ve geçmişte yaşamış karakterler zaman zaman nesnellik (objektiflik) açısından problem doğurmuş ve tartışmalara sebep olmuştur.

Sinemacılar, filmlerinde nesnellikten taviz vermediklerini genellikle dile getirmekte, nesnel olmak için dönem kaynaklarını araştırıp incelediklerini, alan uzmanlarından yararlandıklarını yaptıkları konuşmalarda/röportajlarda belirtmektedirler. Hatta bunun bir kanıtı olarak filmin başında bu unsurlar yazılı olarak belirtilmektedir. Bununla izleyiciye daha özenli bir çalışma sunulduğu vurgulanarak izleyici etkilemek amaçlanmıştır. Yalnız filmler dikkatli bir şekilde seyredildiğinde bazı filmlerde bunun böyle olmadığı hemen göze çarpmaktadır.

Sinemacının kendi tarihine tarafsız kalması ve nesnel davranması oldukça güçtür. Filmin bir yerlerinde insanın doğası gereği olaylara duygusal yaklaşılabilmektedir.

Özellikle yakın geçmiş filme aktarılırken nesnellik zedelenebilecektir. Çünkü sinemacıların kendilerinin de yaşamış olduğu yakın geçmişi filme almaları, ister istemez kendi duygularının da işin içine girmesini engelleyemeyecektir.

"All The King's Men" [Kralın Adamları (1999)] filmi İngiliz kralının sarayında çalışmakta iken Çanakkale Cephesi'ne savaşmaya giden 147 askerlerin öyküsünü anlatan bir filmdir. Bu film, Çanakkale Cephesi'nde 12 Ağustos 1915 günü Küçük Anafartalar'da esir edilen Norfolk Alayı askerlerinin başlarından vurularak öldürüldükleri şeklinde yanlış bir kurguya sahiptir. Osmanlı belgeleri ve İngiliz belgelerinde bu iddiayı doğrulayan ifadeler mevcut değildir.

Beyoğlu (2000: 38-43)'nun belirttiğine göre, Türk Dışişleri Bakanlığı filmin çekimleri sürerken İngiliz Dışişleri yetkililerine bir rapor göndermiştir. Bu raporda özetle, resmi kayıtlarda böyle bir şey olmadığı, filmin gerçekler göz önünde bulundurulmadan hazırlandığı ve iki ülke arasındaki dostluğu güçlendirmediği ifade

edilmektedir. Buna rağmen çekimlere devam edilmiş ve 14 Kasım 1999 gecesi film yayınlanmıştır.

(http://imdb.com/title/tt0220969/)

Bazı dönemlerde tarihin tamamen tarafsız yazılmadığı gibi filmlerin de bazen tamamen tarafsız çekilmediğini söylemek yanlış olmaz.

2.3.5. Tarihî Filmde Gerçeklik

"Filmler tarihî gerçekliği ne kadar yansıtmaktadır?" ve *"Tarihî gerçekliği nasıl yansıtmaktadır?"* soruları üzerinde durulacaktır.

Filmler, tarih kitapları gibi tarihi birebir vermezler. Fakat filmlerin içinde tarih olmadığını kim söyleyebilir? Filmler kurmaca unsuru içerse de, içerisinde gerçeklik unsurunu barındırmakta ve tarihî gerçekliği yeniden yorumlamaktadır. Konusunun geçtiği devrin sosyal ve kültürel havasını, devrin değer yargılarını yansıtması, devrin olaylarını görmemizi sağlaması açısından filmlerin üzerinde önemle durulması gerekmektedir.

Filmlerin, tarihî olayların/durumların gerçekliğini canlandırmaya elverişli olmadığı ve gerçeklik içermediği zannedilmektedir. Hâlbuki kurmaca filmlerde de bazen gerçeğin görüntüsü belgedeki kadar gerçek olabilmekte, "ekonomik işleyişin çözümü", "geçmiş zamanlardaki anlayışın incelenmesi" yapılabilmektedir (Ferro, 1995: 62). Charlie Chaplin'in, "**Modern Times**" [Modern Zamanlar (1936)] adlı filmi 1930'ların Amerikasındaki endüstriyel yaşamın bir göstergesidir (O'Connor, 1987: 33).

Kurmaca filmlerde de toplumsal olgu ve olaylar gerçek hayattan alınma, gerçek hayatın bir parçasıdır. Toplumsal tarih ile ilgili birçok unsuru kurmaca filmlerde bulabilmek mümkündür.

"Saving Private Ryan" [Er Ryan'ı Kurtarmak (1998)] filmi İkinci Dünya Savaşı'ndaki gerçek bir savaş sahnesi gibi savaşı yeniden canlandırmadı mı? "Er Ryan'ı Kurtarmak" filmindeki çıkarma sahnesi şimdiye kadar yapılmış en gerçekçi çıkarma sahnelerinden biri değil midir? Bu film ile adeta çıkarmanın içine, ölümle yaşam arasındaki çizginin inceldiği dakikalara girilmektedir. Gerçeklik bu film kareleriyle yıllar sonra tekrar canlanmıyor mu?

Tarihî filmlerin birçoğunun çekildiği mekânlar o dönemin gerçek mekânları (ya da bire bir örneği yapılmış mekânları), kıyafetler dönemin kıyafetleri, konuşulan dil dönemin dilidir. Bu yüzden iyi bir senaryo ile filmler geçmişteki gerçekleri bize yeniden yaşatabilir.

Filmlerin, tarihî gerçeklikle beraber kurmacayı da işe katarak geçmişi tekrar yorumladığını belirtmiştik. Fakat bazı tarihî filmlerde gerçeklik değil, işe katılan kurmaca (özellikle kostüme filmlerde) daha fazla ön plana çıkmaktadır. Bu filmlerde fantastik ögelerde yer bulunca, bu filmler tarihî fantezi halini almaktadır. Heyecan ve macera duygusunun tatmin edilmek istendiği bu filmlerde, gerçeklik unsuru genellikle göz ardı edildiği için gerçeklik bulmak oldukça güçtür. Ayrıca bazı filmlerde ticari amaçlı olarak izlenme oranını daha da arttırabilmek adına tarihî olayların çarpıtıldığı görülmektedir.

2.3.6. Tarihî Filmde Mekân

Konu edilen dönemde yapılar nasıldı? İnsanlar nasıl bir evde otururlardı? Bu evlerin içleri nasıl döşenmişti? Yattıkları, oturdukları yerler nasıldı? Yemek yedikleri mutfakları nasıldı? Film içinde masaları, tabakları, bardakları ile birlikte yaşadıkları ortam şekillenmeye başlar. Böylece dönemin mekânı kurulmaya çalışılır.

Tarihî filmlerde mekânlar iç ve dış mekânlar olarak ikiye ayrılabilir:

Osmanlı dönemi ve öncesi Türk tarihini ele alan filmlerde iç mekân olarak genellikle saray, kale, han ve evlerin içleri, işkence yapılan zindanlar, ayin yapılan kiliseler, çadırlar, hamamlar vb; dış mekân olarak ise; surlar, tuzakların kurulduğu ormanlık alanlar, savaşların cereyan ettiği açık alanlar vb. kullanılmıştır. Topkapı Sarayı, Yıldız Sarayı, Rumeli Hisarı, Aya İrini, Yedikule vb. Osmanlı dönemini konu alan tarihî filmlerde en çok kullanılan mekânlar arasındadır. Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet dönemini ele alan filmlerde dönemin iç mekânları (eski meclis binası vb.) kullanılmaya çalışılırken, dış mekân olarak yine savaşların cereyan ettiği açık alanlar ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Tarihî filmlerin bazılarında film içerisinde yeri geldikçe mekân yazı ile belirtilmiştir.

Yakın dönem filmlerinden **"Cumhuriyet"** (1998) filmi bazı sahneler için mümkün olmasa da olayların yaşandığı gerçek mekânlarda çekilmeye çalışılmıştır. Gerçek mekânlarda çekilmesi mümkün olmayan mekânlar, fotoğraflardan yararlanarak aslına uygun inşa edilmiştir. Film yönetmeni Ziya Öztan, Türkiye'deki mimari dokunun tahrip olmasından yakınarak, mekân ile ilgili sıkıntılar çektiklerini belirtmiştir. Örneğin, Ankara'daki eski meclisin içinde çalışılmış ama Ankara istasyonu çevresi yeni binalarla çevrildiği için Mustafa Kemal'in İzmir'den Ankara istasyonuna gelip, oradan meclise geçme sahnesi üç ayrı kentte çekilmiştir (Erdine, 1998: 74).

Filmlerde kullanılan orijinal tarihî mekânlar seyircide gerçeklik hissinin oluşturulmasına yardımcı olur. Örneğin bir filmde, milli mücadele dönemi ile ilgili olarak Erzurum Kongresi binasının, Sivas Kongresi binasının orijinal görüntüsünün gösterilmesi seyircide gerçeklik hissini arttıracaktır. Yalnız tarihî mekânlarda çekim yapabilmek bazen güç olmakta, çekim izni ile ilgili problemler ortaya çıkmaktadır. Çekim izni alınamaması durumu zaman zaman tarihî film yapımcılarını zor durumda bırakmaktadır.

2.3.7. Tarihî Filmde Zaman

Türk tarihinin hemen her dönemini (Orta Asya'da kurulmuş Türk devletleri dönemi, Türklerin Müslümanlığı kabulü sonrası Türk devletleri dönemi, Osmanlı Devleti dönemi, Cumhuriyet dönemi) konu olarak ele alan tarihî filmler yapılmıştır. Bu filmlerin bazılarında, izleyicinin olayları daha iyi anlayabilmesi için, filmdeki zaman, film içerisinde yeri geldikçe yazı ile belirtilmiştir.

Tarihî filmde zaman geçmişte yaşanmış bir dönem olarak seyircinin karşısına çıkmaktadır. Seyircinin filmdeki olayları daha iyi anlayabilmesi için bazen filmin konusunun geçtiği filmsel şimdiki zamandan da daha öncelere geriye dönüşler (flash-back) yapılmaktadır. Geriye dönüşler ile filmdeki yaşananların daha iyi anlaşılabilmesi sağlanmaktadır.

Film zaman ve yer sınırlamasını ortadan kaldırabilir ve film yapımcısı film içerisinde bir coğrafi bölgeden diğerine geçerken olayları istediği zaman diliminden başlatabilir (Grenville, 1971: 17).

Filmlerde zaman değişik bir hızla akmaktadır. Bazen bir saat gerçek zamana yakın bir sürede işlenirken, bazen yıllar hatta yüzyıllar çok kısa bir sürede geçmektedir (Demir, 1994). Bir çocuk bir-iki dakikada büyümekte, bir-iki dakikada orta yaştaki biri ihtiyarlamaktadır. Tarihî filmlerde bu durum, geçmişte kalmış bir günlük, bir yıllık ya da daha uzun bir zaman dilimini bir-iki saatte seyirciye yansıtma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır.

Filmde şimdiki zamanda başlayan öykünün yıllar sonraya atlamasını, karakterin beyazlamış saçlarından anlamız istenmektedir. Fakat öykü yıllar sonraya atlayınca karakterin saçları beyazlatılsa da, filmdeki dış çevrede genellikle bu sürede hiçbir değişikliğe gidilmemektedir. Bu durum inandırıcılık bakımından problem oluşturabilmektedir (Abisel, 1994: 199).

2.3.8. Tarihî Filmde Ses ve Müzik

Sinemanın icadının ilk yıllarında filmler sessiz olarak gösterilmiştir. 1927 yılında ilk sesli film "**The Jazz Singer**" (Caz Şarkıcısı) çevrilmiş ve sesli filmle birlikte filmler daha anlaşılır hale gelmiştir. Türkiye'de ise ilk sesli Türk filmi olan "**İstanbul Sokaklarında**" 1931 yılında gösterime girmiştir.

Sinemada müzik kullanımı ile görüntülerin gerçekliği arttırılmış, sesin kullanımı ile birlikte ise sinema gerçekliğe daha çok yaklaşmıştır (Özön, 1984: 91).

Bir filmin ya da bir belgeselin müziği görüntüsel özelliklerden daha önemli olup, daha ön plana çıkabilmektedir. Bir filmin müziği her zaman görüntülerin anlaşılma şekillerini ya da yollarını etkilemektedir. Sessiz filmler izlendiği zaman, her zaman filme müzikal bir parçanın eşlik etmiş olduğu bilinmektedir. Filmde geçen diyalog, öyküleme, ses efektleri ve müzik etkenlerinin hepsi hareketli görüntünün ya da filmin verdiği mesajın içeriğine katılır (O'Connor, 1987: 14-15).

Müzik zaman bakımından geçmişte kalmış bir döneme gitmemize, karakterle özdeşim kurmamıza yardımcı olmaktadır. Tarihî filmlerde müziğin etkisi inkâr edilemez. Müziğin tonu bizi yönetmenin düşündürtmek istediği düşüncelere yönlendirmektedir. Hasret, acı, sevinç, mutluluk belirten sahneler müzik ile birleşince daha da anlamlı hale gelmektedir. Ayrıca filmin gerçekliğini arttırmaktadır.

Macera unsurlarının ön plana çıktığı tarihî filmlerde, heyecanı desteklemek ve coşkuyu arttırabilmek amacıyla (özellikle savaş ve takip sahnelerinde), hareketli müzikler kullanılmış ve müziğin sesi arttırılmıştır. Filmde özdeşim kurulan bir karakterin yaralanma/ölme sahnesinde, müzik ile seyircide acıma duygusu yaratılmıştır. Bunları hemen bütün geçmiş ile ilgili kostüme filmlerde görmek mümkündür.

Tarihî filmde kullanılan müzik, konu edinilen geçmiş dönemin müziği olmalıdır. Bu konuda filmlerde geçmişten günümüze bazı hatalar yapılmış ve zaman zaman basında bu hatalar eleştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi, Aydın Arakon'un yönettiği "**İstanbul'un Fethi**" (1951) filmi ile ilgili olarak Refii Cevat Ulunay'ın eleştirisidir. Ulunay, yeniçerilerin kalelere Itri'nin tekbiri ile hücum etmelerine

kızmakta, Itri'nin yaşadığı dönem ile Fatih Sultan Mehmet dönemi arasında zaman bakımından fark olduğunu belirtmektedir (Akt: Özgüç, 2005: 29). Bu yüzden geçmişi konu edinen filmlerde, döneme ait müzik eserleri kullanımına dikkat edilmelidir.

Tarihî filmde kullanılan müzik aletleri konu edinilen geçmiş dönemin geleneksel müzik aletleri olmalıdır. Türk tarihî ile ilgili filmlerde geleneksel Türk müzik aletleri kullanılmalıdır. Örneğin, Türk tarihinin Osmanlı dönemi ile ilgili, mehter takımı müzikleri ve müzik aletleri kullanılabilir.

Filmi daha etkili bir şekilde sunabilmek ve seyirciyi konu edilen dönem içerisine çekebilmek için ses ve müzik son derece önemlidir. Seslendirmelerde ses ve yaş uyumu olmasına dikkat edilmelidir. Bir filmde fiziksel olarak yaşlı birinin genç biri tarafından seslendirilmesi yaş ve ses örtüşmezliğine sebep olmaktadır.

Filmde geçen olaylar için farklı müzikler kullanmalıdır. Seyircinin filmi daha iyi hissedebilmesi, etkili ve olaylarla örtüşen müzikle mümkün olabilmekte, görselliğin kalıcılığı artmaktadır.

2.3.9. Tarihî Filmde Kostüm, Dekor ve Aksesuar

Kostümler, dekorlar ve aksesuarlar yaşanılan döneme göre, içinde bulunulan topluma göre çağlar boyunca değişiklik göstermiştir ve gelecekte de değişiklik göstermeye devam edecektir. Kostümler, dekorlar ve aksesuarlar filmin ele aldığı zamanı bize yansıtırlar. Kostümlerden, dekorlardan ve aksesuarlardan konu edinilen dönemin ihtişamı ya da yokluk içinde bulunulduğu hakkında ipuçları edinebilmek mümkündür.

Tarihî filmlerin bazılarında, kostümler, dekorlar ve aksesuarlar film yapımı ile ilgili ekonomik sebeplerden dolayı hemen hemen film boyunca hiç değişikliğe uğramamıştır. Özellikle tarihî filmlerin sayıca arttığı "*Sinemacılar Dönemi*"nde bazı filmlerde kostümler, dekorlar, aksesuarlar aynı kalmıştır. Baha Gelenbevi'nin çektiği "**Barboros Hayrettin Paşa**" (1951) ile Vedat Ar'ın çektiği "**Lâle Devri**" (1951) filmleri "*Sinemacılar Dönemi*"nde aynı yıl çekilmiştir. Özön (1962: 125)'ün

belirttiğine göre bu iki film için aynı stüdyo, aynı dekorlar, aynı kostümler ve aynı figüranlar kullanılmıştır. Her iki filmin konularının farklı olmasına ve konularının ele aldığı dönem aynı yüzyılda olmamasına rağmen aynı stüdyo, aynı dekorlar, aynı kostümler ve aynı figüranlar kullanılmasının uygun olmadığı söylenebilir.

Yönetmen T.Fikret Uçak'ta birçok filmde bütçe darlığı sebebiyle aynı dekor ve kostümlerin kullanıldığını, bunun da filmle ilgili dekor ve kostüm olarak tutarsızlık teşkil ettiğini belirtmiştir (Scognamillo ve Demirhan, 1999: 335-336). Aynı stüdyo, aynı kostümler, aynı dekorlar ve aynı aksesuarların kullanımı ile ilgili örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Bazı tarihî filmler de sadece kostümleri, dekorları ve aksesuarları bakımından tarihî bir dönemi yansıtırlar. Bu filmlerde tarihî gerçeklik bulmak güç olup, macera tatmini ön plandadır. Zaten bu tür filmler "kostüme film" olarak adlandırılmaktadır. "*Sinemacılar Dönemi*"nde bu tür filmlerin sayısı büyük artış göstermiştir. Türk sinemasında tarihî filmler içerisinde, kostüm özellikleri ağır basan devam filmleri çekilmiştir. Bu filmlerde, Cüneyt Arkın (Malkoçoğlu, Kara Murat, Battal Gazi) ve Kartal Tibet (Karaoğlan, Tarkan) tarafından canlandırılan karakterler vardır. Bu karakterlerin oyuncuları genellikle aynı olduğu gibi kostümler, dekorlar ve aksesuarlar bir sonraki filmlerde genellikle değişmemiş ve aynı kalmıştır.

Özellikle "kostüme film" niteliği ağır basan filmlerde Bizans, dekoru teşkil etmiştir:

> *"Bizans bir dekordur, üstelik oldukça kısıtlı, çünkü olası yapım olanakları içinde, Bizans surlar ve kaleler (kaçınılmaz Rumeli Hisarı), saraylar, zindanlar ve kavgaların yar aldığı meyhaneler demektir. Fetih Rumeli Hisarında gerçekleşir (Fatih'in Fedaisi Kara Murat'ta Ulubatlı Hasan onarımdan geçirilmiş bir hisara sancağı diker). Saraylar hep görkemli olurlar, ama Bizans havasını hiç veremezler, vermek niyetinde de değildirler; amaç sanki "kitch" olmaktır"* (Scognamillo ve Demirhan, 1999: 139-140).

Bu tür filmlerin vazgeçilmez savaş silahı kılıçtır. Kılıcı üzerine yemin eden kahraman, kılıcını elinden bırakmaz. Kılıçsız olan düşmanla da kılıçsız dövüşmez ya da kılıcını bırakır ve silahsız dövüşür. "**Karaoğlan-Altay'dan Gelen Yiğit**" (1965)

filminde Karaoğlan, Camoka kılıçsız olduğu için kılıcını bırakarak Camoka ile dövüşür. Kılıç, babadan oğula bırakılan bir emanettir. "**Battal Gazi'nin Oğlu**" (1974) filminde Battal Gazi ölürken kılıcını atıyor ve Antuan yere saplanan kılıcı yerinden çıkaramıyor. Yıllar sonra Battal Gazi'nin oğlu büyüyünce kılıcı yerinden çıkarıyor. Yalnız bu tür filmlerde bazen tahta kılıçlar kullanıldığı belli olmaktadır. Filmde kullanılan eşyaların mümkünse orijinalleri yoksa orijinale yakın benzerleri kullanılmalıdır. En azından malzemeleri uymalı, kılıçlar gibi tahta olmamalıdır.

Tarihî filmlerde zaman zaman sakal ve bıyık özensiz kullanılmış, bu durum bazen seyircilerin rahatsızlık duymalarına sebep olmuştur. Bilindiği gibi sakal ve bıyığın şekli, içinde bulunulan topluma göre çağlar boyunca değişiklik göstermiş ve kesim tarzı zaman zaman farklı anlamlar içermiştir. Tarihî film çekerken bu durumun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Türk sinemasında takma sakal ve bıyık kullanımı yaygın olmuştur. Özellikle tarihî filmler içerisinde, takma sakal ve bıyık kullanımı daha fazla gerekmiştir. Çünkü geçmişte Türklerde sakal bırakmak yaygın olup, özellikle bıyık bırakmayan erkek hemen hemen olmadığı gibi bıyıksız erkeğe de iyi gözle bakılmamıştır.

Sakal ve bıyık kullanımları bazı tarihî filmlerde abartılmıştır. Tarihî filmlerin bazılarında, oyuncunun neredeyse bütün suratı kıldan görünmeyecek kadar abartılarak kullanılan takma sakallar, düşecekmiş gibi sarkan takma bıyıklar kullanılmıştır. Oysaki Hollywood'da bir oyuncu, rolü için gerekirse sakal ve bıyık bırakırken, Türk sinemasında bu anlayış yakın dönemlerde çekilen tarihî filmlerde bile daha oturmamıştır. Yakın bir geçmişte çekilen ve dönem ile ilgili birçok ayrıntıya dikkat edildiğini sevinçle fark ettiğimiz "**Abdülhamit Düşerken**" (2002) filminde de takma sakal ve bıyıklar hoş durmamıştır. Bu yüzden insan kendine "*film için Tarık Akan sakal bıraksa daha iyi olmaz mıydı?*" sorusunu sormadan edemiyor.

Filmde kostüm deyince akla ilk gelen isim Niyazi Er'dir. Tarihî filmlerde kostümler ve aksesuarlar genellikle Niyazi Er'in deposundan kiralanarak temin edilmiştir.

Filmlerde kostüm, dekor ve aksesuar kullanımına özen gösterilmelidir. Tarihçi Natalie Zemon Davis'in bilgilerine temellendirilmiş, 16. yüzyıl sonlarına ait bir hikâyeyi işlemiş olan **"The Return of Martin Guerre"** [Martin Guerre'in Dönüşü (1982)] filmi ile ilgili olarak Profesör Davis, kostümdeki belli detayların ve hikâyenin hatlarındaki belli sorunların 1980'lerin izleyicilerine hitap etmesi için nasıl basitleştirilip gereksizce modernize edildiğinden yakınmaktadır (O'Connor, 2001).

Filmlerde kostüm, dekor ve aksesuar işlerinden sorumlu kişiler, dönem ile ilgili kostüm, dekor ve aksesuar konusunda istedikleri gibi davranma serbestliğine sahip değildirler. Filmde konu edilen geçmiş hakkında bilginin yanında, dönem ile ilgili kostümler, dekorlar ve aksesuarlar hakkında da araştırma yapılması gerekmektedir. Dönemin kostümleri, dekorları ve aksesuarları hakkında bilgi edinmek için gerekirse dönem kıyafetlerinin, takılarının ve her türlü dönem eşyasının sergilendiği müzelerden yararlanılmalıdır. Cumhuriyetin ilk yılları ile ilgili filmlerde "*Atatürk'ün mecliste hangi kıyafetleri giydiği*", "*gezilerde hangi kıyafetleri kullandığı*" sorularının cevaplarının araştırılması gerekmektedir. Elimizde fotoğrafları, görüntüleri olan bir dönem olduğu için buna çok dikkat edilmesi gerekir. Bununla ilgili olarak özellikle Anıtkabirdeki "Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi"nde Atatürk'e ait kıyafet ve eşyalardan yararlanılabilir. Bu müzede Atatürk'e ait giysiler (üniforma, smokin, pijama takımı, ayakkabı, gömlek, çorap, şapka, mont, yelek vb.), aksesuarlar (düğmeler, mendiller, kravat iğneleri vb.), kullandığı diğer eşyalar bulunmaktadır. "Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi" bu konuda yararlanılacak tek müze değildir. Diğer müzelerdeki ilgili kıyafet ve eşyalardan da bu konuda yararlanmak yerinde olacaktır.

Konu olarak geçmiş filme alınacaksa, bazen müzedeki malzeme de geçmişin kostüm, dekor ve aksesuarlarını filme aktarabilmek için yetersiz kalmaktadır. Bu durumda, ilgili döneme ait fotoğraflardan, fotoğraf öncesi döneme ait portrelerden, minyatürlerden, gravürlerden yararlanılabilir.

Dikkat ve yeterli özen gösterilmeden yapılan tarihî filmlerde kostüm ile ilgili birçok hatalar göze çarpmaktadır. Kıyafetlerin konu edilen zamana ait olmaması, kıyafetlerin genellikle yeni olması, kahramanın birçok mücadeleden kıyafetleri buruşmadan çıkması tarihî filmlerde rastladığımız kostüm hatalarından bazılarıdır.

Tarihî film yapımında kurmaca, dil, nesnellik, gerçeklik, mekân, zaman, ses, müzik, kostüm, dekor, aksesuar, sakal, bıyık geçmişin yeniden canlandırılması bakımından üzerinde önemle durulması gereken unsurlardır. Bütün bu unsurlar (dekor, zaman, dil, kostüm vb.) seyircinin filmde konu edinilen dönemin farkına varmasına yardımcı olmakta ve konu edinilen döneme inandırıcılık katmaktadır.

Özellikle tarihî filmlerde bu unsurlar (dekor, zaman, dil, kostüm vb.) ciddi araştırmalar sonucunda ortaya konulmalı ve tarih görselleştirilmelidir. Bazı hataları içerse de yakın dönemde çekilen tarihî filmlerde bu unsurlara özen gösterilerek belli bir kalitenin üzerinde tutunabilme sorumluluğunun hâkim olduğu söylenebilir. Bu durum, tarihî filmlere olan ilgiyi arttırmakta ve tarihî film seven seyircilerin çoğalmasına etki etmektedir.

BÖLÜM III

FİLMLERLE TARİH ÖĞRETİMİ

Bu bölümde, tarih öğretiminde filmlerin etkili bir araç olarak nasıl kullanılması gerektiği üzerinde durulacaktır. Burada kullandığımız film terimi, anlam olarak çoğunlukla konulu film anlamında kullanılmasına rağmen, bazen öğretici ve teknik film, bazen belgesel film, bazen savaş görüntüsü, bazen geçmişte kaydedilmiş herhangi bir tarihî görüntü anlamında da kullanılmıştır. Çünkü her türlü görüntü, pedagojik olmak şartıyla tarih öğretiminde kullanılabilir. Bu bazen bir film, bazen öğretici ve teknik bir film, bazen bir belgesel, bazen de filme alınmış kısa bir görüntü olabilir.

Yakın bir geçmişe kadar tarih öğretiminde görsel kaynakların kullanılmadığı, öğretiminin öğretmen merkezli olduğu bilinmektedir. Günümüzde ise tarih öğretiminde öğretmenler tarafından birçok görsel kaynağın kullanılmaya başlandığı ve öğrenci merkezli etkinliklerle dersin işlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Yalnız görsel kaynakların az sayıda öğretmen tarafından kullanıldığı ve görsel kaynakların kullanımının çok planlı etkinlikler çerçevesinde gerçekleştirilemediği görülmektedir.

Tarih öğretmeni film dilini çözümlemesini öğrencilerine nasıl öğretebilir? Tarih öğretmeni öğrencilerine görsel okuma becerisini nasıl kazandırabilir?

3.1. Eğitim Alanında Filmleri Kullanmaya Yönelik Görüş ve Çabalar

İlk sinema gösterimlerinin büyük ilgi görmesi üzerine filmlerin eğitim ve öğretimde kullanılması düşüncesi akıllarda yer etmeye başlamıştır. Bu düşünce, önceleri filmlerin bazı zararlarının da olabileceği endişesiyle pek kabul görmemiştir.

1907'de ilk defa eğitim filmleri yayılmaya başlamıştır. İngiliz film birliği (Urban Tading Co.) tarafından bir miktar eğitim filmleri yapılmaya başlanmış, Fransa'da Paris'te eğitim filmleri yapılmış, Almanya'da Firma Messter tarafından bazı eğitim filmleri gösterilmeye başlanmış ve Hannover (Boderus) firması ilk defa seyyar sinema makinesi ile okullarda kültür filmleri göstermeye başlamıştır (Pasin, 1951: 18).

Stuttgart'ta Tabiat Dostları Kurumu filmlerin eğitim aracı olarak kullanımı üzerinde durmuş, 1910'da Brüksel'de açılan milletlerarası fuarda öğretmen Dr. Otto Driesen, gramofon ve filmle okullarda nasıl ders verilebileceği konusunda bir konferans vermiş, Almanya'da okul filmciliği kurulmaya başlanmış ve filmin bir eğitim aracı olduğu kabul edilmiş, 1926'da Bazel şehrinde toplanan eğitim filmleri konferansında, Alman, Fransız, İngiliz, İtalyan, Avusturya ve İsviçreli birçok pedagog ve bilim adamı okul filmciliğinin geliştirilmesi üzerinde durmuştur (Pasin, 1951: 19-20). Görüldüğü gibi birçok Avrupa ülkesinde 1910'lu yıllardan itibaren filmlerin okullarda kullanımı üzerine görüş ve düşünceler bildirilmeye başlanmıştır. Bundan sonraki dönemlerde, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde filmlerin bir eğitim aracı olarak kullanımı ile ilgili yazılan yazıların sayısı artmış ve filmle öğretim konusunda öğretmenlere yönelik birçok konferanslar düzenlenmiştir.

Osmanlı Devleti'nde ise okullarda ilk film gösterimlerinin ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, Sigmund Weinberg tarafından okullarda film gösterimleri yapıldığı bilinmektedir (Scognamillo, 2003: 22). Weinberg'in bu gösterimlerinin okullarda yapılan ilk gösterimler olduğu söylenebilir. Bunun dışında, Osmanlı Devleti'nde sinemayı bir eğitim-öğretim aracı olarak gören ve okullarda kullanılmasını sağlayan kişiler de olmuştur. Bunlardan biri Fuat Bey [Uzkınay]'dir.

"İstanbul Sultanisi"nde (Lisesi) dâhiliye müdürlüğü yapan ve sinemaya ilgi duyan Fuat Bey, Sigmund Weinberg'in kurduğu Pathe Sineması'nda, Weinberg'in dostluğunu kazanmasından dolayı olsa gerek, filmleri salondan değil makine dairesinde seyrederek film gösterimini öğrenmiştir. Fuat Bey, bir gün okulun

müdürü Ebulmuhsin Bey'e, okulda öğrencilere film gösterimi yapılması önerisinde bulunmuştur. Fuat Bey'in bu önerisini okul müdürü Ebulmuhsin Bey'in kabul etmesi üzerine tarih öğretmeni Şakir Bey'in seçtiği filmleri Fuat Bey öğrencilere göstermiştir (Özön, 1962: 25; Şener, 1970: 11-12; Ertuğrul, 1989: 589; Scognamillo, 2003: 22). Böylece sinema Osmanlı Devleti'nde bir Türk tarafından okulda da kullanılmıştır.

Maarif vekili Mustafa Necati döneminde, 1926 yılında "Mektep Müzesi" kurulmuştur. Mustafa Necati, kurulan bu "Mektep Müzesi"ne bir atölye ekleyerek, okullarımızın ihtiyaç duyduğu eğitim araçlarını ülkemizde sağlayabilmek, bu konuda dışarıya bağımlılığı ortadan kaldırabilmek amacıyla eğitici ve öğretici filmlerin yapımı için bir merkez kurmayı, bu filmleri kendi imkânlarımızla yaparak bu filmlerden okullarımızda yararlanmayı istemiştir. Bunun yanında sadece öğrenciler için değil halk eğitiminde de film, radyo, afiş ve benzeri araçlardan yararlanmayı düşünmüş olmasına rağmen bu düşüncelerinin çoğunu gerçekleştiremeden aramızdan ayrılmıştır (Ovat, 2005: 27). Mustafa Necati'nin düşünceleri, 1951 yılında eğitim araçlarının ülkemizde üretimi amacıyla "Öğretici Filmler Merkezi"nin kurulması ile gerçekleşmiştir.

Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarında kültür hayatındaki değişim ile birlikte sinema da toplum tarafından çabuk kabul gören araçlardan biri haline gelmiştir. Bu çabuk kabul görme sinema ve onun tesirleri hakkında düşünülmesi gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Türkiye'de sinema ve onun tesirleri üzerine ilk kez bilimsel bir anlayışla yaklaşmaya çalışan kişinin Hilmi A. Malik olduğu söylenebilir. "**Türkiye'de Sinema ve Tesirleri**" (1933) adlı bir eser yazan Malik, sinema ile ilgili olarak ilkokul çocuklarına anket uygulayarak filmlerin çocuklar ve halk üzerinde bıraktığı olumlu ve olumsuz tesirleri araştırma amacını gütmüştür.

Malik, 8-14 yaşlarındaki 60 ilkokul çocuğunun hafızalarını tespit etmek için "Mustafa" adlı Sovyet filmini iki kez seyrettirmiştir. Ardından öğrencilere iki görev vermiştir. Birincisi, öğrencilerin filmi görmelerinin hemen ertesi günü (15.03.1932), ikincisi ise yaklaşık iki ay sonra (07.05.1932) verilmiştir. İkinci görevde tespit

edilen hafıza %70'dir. Buradan hareketle filmin tesirinin yarıdan çok olduğunun anlaşıldığını belirtmektedir.

Öğrencilerin, gördüklerini ve yaptıklarını, işittiklerinden daha iyi anladıklarını belirten Malik, filmlerden eğitim ve öğretimde faydalanılmasını istemektedir:

> *Bugün cemiyeti alâkadar eden müteaddit mevzuların arasında milletlerin ve devletlerin çok ehemmiyet verdiği muhtelif sanayi ve ticaret branşlarını tafsilatile mektep çocuklarına göstermek zaruridir. Meselâ Adana'da pamuğun nasıl yetiştirildiğini, hazırlandığını, satıldığını, memlekette nelere kullanıldığını, harice nasıl sevkedildiğini; sonra Zonguldak'ta kömürün nasıl çıkarıldığını, amelenin hayatı ve amele arasında çıkan mebusu; köy hayatı ve köydeki ziraat ve köy mebuslarını; meksuf ve gayri meksuf madenlerimizi; dünyada madenler sırasına geçen bakır madenimizi; tiftiğimizi; demiryollarımızı; büyük ormanlarımızı; İzmir'in üzüm ve incirini; Bursa'nın ipek işini ve saireyi sinema ile talebelerimize ve halkımıza göstermek ihtiyacındayız* (Malik, 1933: 46-47).

Malik okullarda filmlerin kullanılmasının derslerin daha kolay ve daha çabuk anlaşılmasında yardımcı olacağını vurgulamaktadır. Bu noktadan hareketle derslerde film kullanarak öğretim yapılmasını istemektedir (Malik, 1933: 52-53).

Ülkemizde bundan sonraki dönemde, filmlerin derste kullanılması ile ilgili görüşler çeşitli dergi ve gazetelerde açıklanmaya başlamıştır. Filmlerin "coğrafya, hey'et, tarih" derslerindeki rolünü belirtenler (Resimli Uyanış, 1930: 283), filmleri derslerde nasıl kullandıkları (Çoruh, 1947; Altındirek, 1948; Tan, 1965) konusunda tecrübelerini aktaranlar olmuştur.

Konu ile ilgili olarak "Film ve Öğretim" dersinden bahsetmek uygun olacaktır. Ülkemizde 1950 yılında çıkarılmaya başlanan "Film ve Öğretim" dergisi, filmlerin derslerde kullanılması ile ilgili görüş ve uygulamalarla ilgili yazıları bulabileceğimiz, sinemanın öğretici yönünden faydalanma amacı güden bir dergidir.

Bu dergide, birçok ülkenin milli eğitim yetkilerinin filmle öğretim konusunda düşünmeye başladıklarını belirtip bu ülkelerin çalışmalarından örnekler vermeye çalışanlar (Soloğlu, 1950: 5-6), okullarda eğitim ve öğretimde sinema filmlerinden yararlanabilmek için Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir adım atmadığını (Verel, 1950: 5) belirtenler, eğitim ve öğretimde sinema filmlerinden yararlanabilmek için Milli Eğitim Bakanlığı'nın çareler üretmesi gerektiğini (Korkut, 1950: 4) dile getirenler, filmlerle öğretimin faydalarına değinenler (Noyan, 1951: 4-5) olmuştur. Ayrıca okulda derslerde kullanılmak üzere film kiralayan ve satan kitabevleri de reklâmlarını ve ellerinde bulunan film listelerini bu dergide yayımlamışlardır.

Meclis 1937'de öğretici ve teknik filmlerle ilgili bir kanun çıkarmıştır. Birinci müzakeresi 03.02.1937 günü yapılan ve 10.02.1937 günü kabul edilen "Öğretici ve Teknik Filmler Hakkında Kanun", sinemalarda esas filmlerle birlikte teknik veya öğretici bir filmin de gösterilmesini mecbur hale getirmiştir:

> *"Madde 3- Sinemalarda esas filmlerle birlikte teknik veya öğretici bir filmin de gösterilmesi mecburidir.*
>
> *Devlet daireleri tarafından memleket dâhilinde yaptırılan veya memleket haricinden getirilen bu çeşit filmlerden tensip edilenlerini Hükûmet, sinemacılara meccanen vermeğe salâhiyetlidir. Sinemacılar bunları yukarıdaki fıkrada yazılı teknik ve öğretici filmler yerine kaim olmak üzere göstermeğe mecburdurlar.*
>
> *Madde 4- Üçüncü maddede yazılı mecburiyete riayet etmeyenlerden belediye encümeni karar ile on liradan elli liraya kadar hafif para cezası alınır. Belediye encümenlerinin kararlarına bir hafta içinde sulh mahkemelerinde itiraz olunabilir. Sulh mahkemelerinin kararları katidir.*
>
> *Madde 5- Bu kanunun tatbik sureti ve ikinci maddede yazılı heyetlerin vazifesini ifa şekli bir nizamname ile tespit olunur.*
>
> *Madde 6- Üçüncü maddede yazılı mecburiyet hükmü, üç ay sonra meriyete girmek üzere, bu kanun neşri tarihinden muteberdir.*
>
> *Madde 7- Bu kanunun hükümlerini yerine getirmeye İcra Vekilleri Heyeti memurdur.* (Zabıt Ceridesi, 10.02.1937).

Bu kanun, devletin eğitim ve öğretim alanında özellikle öğretici ve teknik filmlerden yararlanma düşüncesinin bir göstergesidir. Fakat bu kanun gerektiği şekilde uygulanamamıştır. Bu kanunun gerektiği gibi uygulanamamasından duyulan rahatsızlık zaman zaman gazete ve dergilerde dile getirilmeye çalışılmıştır. Karayalçın (1951: 6-7);

> *"Kendi sinemasında oynatılacak bir iki filme ait reklâmları gösterdikten sonra alelacele asıl filme geçen veya müşterilerine sağdan soldan, gelişigüzel tedarik edilmiş aktüalite filmlerini göstermekle iktifa eden yahut hiçbir öğretici vasfı olmayan alelacayip kısa bir filmle bu mecburiyetten kurtulmak isteyen sinemacılar ve bu hükmün uygulanmasını bilerek veya bilmeyerek ihmal etmiş olan resmi makamlar bu konu üzerinde artık ciddi bir şekilde durmalı ve kanun hükümleri, kanun vazıının maksadına uygun bir şekilde mutlaka yerine getirilmelidir."* diyerek bu konudan duyduğu rahatsızlığı belirtmiştir.

Sinemalarda öğretici film gösterilmesi mecburiyeti hakkındaki 3122 sayılı kanunun gerektiği şekilde uygulanamamasının sebepleri "Film ve Öğretim" dergisinin üçüncü sayısında açıklanmaya çalışılmıştır (1951a: 3):

> *1- Sinema işletenlerin kanaatince, öğretici vasfı olan filmleri halk tutmuyor; hatta seyrine tahammül edemiyor. Bu düşüncenin doğru veya yanlış olduğunu kat'iyetle ifade emdeyiz; ancak kültür seviyemizi göz önüne getirecek olursak, sinemalarımızda – velev ki on dakika gibi kısa bir zaman için olsun – eğlenceli olmayan ve fakat gösterilmesi yüzde yüz faydalı olan bir filmi perdeye aksettirebilmek, ticari zihniyetle hareket eden bir müessese için bir külfet olacaktır.*
>
> *2- Öğretici filmlerin temini. Bu, zannedildiği kadar kolay bir iş değildir. Mevcut film stüdyolarımız henüz bu sahada çalışmadıkları için, kültür filmlerinin dışardan getirilmesi gerekmektedir. Esasen geçen seneye kadar böyle hareket ediliyordu. Fakat kültür filmi olarak ithal edilen filmlerin kuru, sıkıcı olması veyahut şu ve bu memleketin propagandasını yapan propaganda filmleri, kültür filmlerinden beklenilen müspet neticenin elde edilmesine mâni olmuşlardır.*

Yurt dışında öğretmenlerin derslerde filmlerden yararlanma konusundaki örneklerine de zaman zaman değinilmiştir. Sönmez (1943: 2), Amerika ve

Avrupa'nın birçok ülkesinde sinema ile derslerin yapıldığını, Macaristan'da Maarif Nezareti (Milli Eğitim Bakanlığı)'nde bir Okul Filmleri Komitesi meydana getirildiğini ve bu komitenin okullara filmler gönderdiğini belirttikten sonra filmler ile çocuklara, vatan uğrunda fedakârlık, arkadaşlık, disiplin, büyüğe saygı, intizam, mertlik vb. aşılanabileceğini ve gençliğin yetişmesi ve terbiyesinde sinemanın ihmal edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Londra'da bulunduğu sürede İngiliz okullarında tarih öğretimi hakkında bilgi edinmek amacıyla yirmiye yakın okulda tarih derslerine giren Uluçay (1950: 3803-3806) ise İngiltere'nin her okulunda projeksiyon bulunduğunu, kültür, eğitim ve öğretim filmlerine geniş yer ayrıldığını, derste işlenen konunun filmi varsa öğrencilere gösterildiğini belirtmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1951-1952 bütçesi Türkiye Büyük Millet Meclisi sıralarında müzakere edilirken, Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin beyanatı film ile eğitim ve öğretim için bir dönüm noktası niteliğindedir. "Film ve Öğretim" dergisinin, T.B.M.M. Tutanak Dergisi'nden aktardığına göre Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin bu konudaki beyanatı şu şekildedir:

> *"... Çocukların sinemaya gitmesi meselesi de bir derdimizdir. Bu mevzu üzerinde durabilmiş ve tedbir alabilmiş değiliz. Fakat ilerde duracağız."*
>
> *"... Okullarda filmlerle ders vermenin faydalarını nazarı itibara alarak Unesco'dan bir mütehassıs istedik ve bir atölye tesisine başladık. Mütehassıs yakında tekrar gelecektir. Birkaç öğretmeni yanında gönderiyoruz. Filmle eğitim ve tedrisatın maarifteki önemi malûmdur. Filmle eğitim ve öğretim maarifimizde bir inkılâp yaratacaktır."* (1951b: 10).

Görüldüğü gibi Tevfik İleri burada filmlerle ders vermenin faydalarını dile getirmiş, Unesco'dan uzman istediklerini ve bir atölye tesisine başladıklarını belirtmiştir. Burada bahsedilen uzman Avusturyalı öğretici filmler uzmanı Hübl'dür. Avusturyalı öğretici filmler uzmanı Hübl, Unesco tarafından ülkemize okul filmciliğinin organizasyonu amacıyla gönderilmiş ve 1951 yılında okul

filmciliğinin düzenlenmesi adına ülkemizde çalışmalarda bulunmuştur. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin 1952 yılından itibaren okullarımızda filmle eğitim ve öğretim yapılacağını açıklaması sevindirici bir gelişmedir. Bakanın bu konudaki açıklamasında, Hübl'ün Türkiye'ye gelerek, filmle öğretim konusunda raporlar hazırlamasının da etkisi olduğu söylenebilir. Yine burada yapımına başlandığı müjdelenen atölye "Öğretici Filmler Merkezi"dir. Ayrıca Tevfik İleri'nin bakan olarak "*filmle eğitim ve öğretimin maarifimizde bir inkılâp yaratacağını*" belirtmesi filmle eğitim ve öğretimin öneminin yararına inandığının bir göstergesidir.

Sinemanın yararları ve okullarda kullanılması üzerine düşünülmesinin yanında zararları ve olumsuz etkileri üzerine de düşünülmüş, çeşitli görüşler bildirilmiştir.

Malik (1933: 41), Amerika'da yapılan ruhî tecrübelerde 12-15 yaşındaki kızlar arasında sinema yıldızları gibi (Greta Gabro, Lilian Harvey vb.) giyinen, konuşan yüzlerce kız olduğunu, erkeklerin de aktörlere (Jilbert, Chaney vb.) benzeme isteği olduğunu belirttikten sonra sinemanın çocuklarda gece uyuyamama sorunu yarattığını ileri sürmekte ve buna dayanak olarak Amerika'da yapılan bir araştırmayı göstermektedir. Bu araştırma, bir haftalık süre içinde her gün sinemaya gitmiş ve 58 sinema filmi görmüş 170 çocuk üzerinde Hyprograph (uyku) aleti ile yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, erkek çocuklar arasında sinemaya gittikleri zaman yatak içinde sürekli dönen ve uyuyamayanların oranı %26, kız çocuklarının oranı ise %14'ten fazla olduğu tespit edilmiştir. Malik, bu olumsuz tesirler ile ilgili örneklerini diğer sayfalarda çoğaltmakta ve "kabalık, sertlik, şiddet" (1933: 42) içeren filmlerin çocuklara gösterilmemesi gerektiğini belirtmektedir.

Malik, halkı sinemanın olumsuz tesirlerinden kurtarmayı, cemiyetin en büyük amaçlarından biri olarak görmektedir:

> *Cemiyet ve devlet haricinde sinema tesirlerine karşı koyacak kuvvetli ve sinemanın son tekniğine göre hazırlanmış millî filmler yaratmalıdır. Bu suretle bugünkü millî akıdelerimizi halk*

kitlelerine aşılamak yollarından, belki de en kuvvetlisini ve en dokunurunu elde etmiş oluruz (Malik: 1933: 53).

Malik, sinemanın uluslararası olma özelliğinin karakter ve millî terbiye açısından zamanla olumsuz sonuçlar doğurabileceğinin dikkatini çekmiştir:

Bazı milletler ve hükümetlerde olduğu gibi Türkiye'de de Türk genci için Amerikan, İngiliz, Alman, Fransız ve Rus kültüründen ve hayatından evvel Türk kültürü ve hayatı en ileri gelmeli ve en yüksek bir yer tutmalıdır. Fakat bu iş kendiliğinden olmaz ve olamaz. Bu işi yapacak kuvvet devlettir, halkın kendisidir. Halk kendi millî menfaatini gözetmek mecburiyetindedir, onu büyük bir kıskançlıkla ve her türlü fedakârlıkla muhafaza ve müdafaa etmelidir (Malik, 1933: 53).

Sinemanın olumsuz etkileri Kırklareli milletvekili Dr. Fuat Bey [Umay] tarafından meclise kadar taşınmıştır. Dr. Fuat Bey, çocukların eğitici ve öğretici filmleri izlemeleri ile ilgili 1926, 1928, 1935, 1941 yıllarında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yasa teklifleri sunmuştur (Öztürk, 2004: 49-70). Dr. Fuat Beyin yasa tekliflerinde, sinemanın etkilerine dikkat çekilmiş, sinemanın eğitim amaçlı kullanılarak zararlı etkilerinin nasıl yarara dönüştürülebileceği sorusunun cevabı aranmaya çalışılmıştır. Fakat sunduğu yasa teklifleri kabul görmemiştir.

Sinema filmlerinin genellikle kötü yapıldığını, bu kötülüğün sinemacılığın kapitalistlerin elinde olmasından ve kapitalistler tarafından isteyerek yapılmasından kaynaklandığını belirten Baltacıoğlu, son zamanlarda gittiği filmlerin önemli bir kısmının "*kilise, papaz, büyü, sır ve emperyalist ordular filmleri*" olduğunu ve bu durumu halk için zararlı bulduğunu belirttikten sonra bu tür filmlerin tehlikelerine karşı alınacak önlemleri de maddeler halinde sıralamıştır. Bunlar:

- Türkiye'ye giren filmleri kültür bakımından daha sık kontrol etmek,
- Kilise, büyü, militarizm propagandası, hattâ motifi taşıyanları yasak etmek,
- Rejim ideâli ve modern kültür değerleri taşıyan yerli filmleri sübvansiyone etmek (Baltacıoğlu, 1937: 2).

İzmir öğretmenlerinin, filmlerin öğrencilere olumsuz tesirlerini önlemek amacıyla tedbirler aldıkları bilinmektedir. Alınan bu tedbirleri dönemin gazete ve kitaplarında bulabilmek mümkündür. Gençosman, alınan bu tedbirleri Ulus Gazetesi sütunlarına taşımıştır:

> *"İzmir öğretmenleri, terbiyeleri kendilerine verilmiş olan çocukları sinema batağına karşı korumak için elbirliği etmişler. Vardıkları karar, okulun müspet terbiye hamlesine karşı gelen sinemanın sadece aşk ve macera dolu bozuk ve bozguncu havasını dağıtmak, zararlarını önlemektir. Bu menfi hamle ile mücadele şekli de gayet basittir: "Sinemalara gelen filmler önce bir öğretmen heyeti tarafından görülecek, zararsızsa sinemanın tatil günlerinde talebe saatleri yapmasına müsaade edilecektir, zararlı ise, o film için talebe saatlerine müsaade olunmayacaktır. Tatil günleri dışında da, hiçbir saatinde sinemalara talebe alınmayacaktır."* (Gençosman, 1943: 2).

Uludağ (1943) ise İzmir öğretmenlerinin bu uygulamasından duyduğu memnuniyeti; "*öğretmenler, talebeyi fikir ve ruhları üzerinde menfi tesirler yapan muzır filmlerden korumak, okulların ders saatlerinde türlü bahaneler ve şekillerle mektepten ve işlerinden uzaklaşarak vakitlerini sinemalarda geçirenleri haylazlıktan ve sapıklıktan kurtarmak gibi iki bakımdan harekete geçmişler*" (1943: 62) diyerek dile getirmiş ve uygulamanın nasıl yapılacağını yazmıştır. Buna göre:

> *1- Kasketli talebe okul ve ders saatlerinde sinemaya giremiyeceklerdir. Vali bu hususta polise emir vermiştir. Verilen emir, bir kısım talebenin tatil günlerinde ve hatta bazen derslerin devam ettiği saatlerde bile kahve, gazino ve barlar ile tenbelliğe ve her türlü fenalığa alıştıran yerlere gitmelerinin yasak olduğunu bildirmektedir. Yine bu emir mucibince talebe, ancak mektep idarelerince muvafık görülecek olan filmi seyr etmek üzere sinemaya gidebilecektir. Sinemaların kapılarına (Talebe seansı) yazılı büyük levhalar asılacaktır.*
>
> 2- *Gösterilmekte olan filmlerin talebe tarafından görülebileceği okul idareleri tarafından bildirilmedikçe tatil günlerinde dahi hiçbir talebe böyle filmleri göremiyeceklerdir* (Uludağ, 1943: 62).

Görüldüğü gibi o dönem içinde filmlerin olumsuz tesirleri olduğunu gören İzmir öğretmenleri, filmlerin zararları üzerine çareler üretmeye çalışmışlar, zararlı

olabileceği kanaatine vardıkları filmler için "talebe saatleri" yapılmamasını uygun görmüşlerdir.

Uludağ'ın **"Çocuklar Gençler Filmler"** (1943) adlı kitabında, İzmir öğretmenlerinin bu uygulamasından duyulan memnuniyetinin dışında, genel olarak filmlerin tesirleri örneklerle gösterilmeye çalışılmış, filmlerin ruhî, sıhhî, terbiyevî bazı sakıncaları olduğu, çocuklar ve gençler için her filmin gösteriminin uygun olmadığı görüşü ispatlanılmak istenmiştir. Ayrıca kitapta diğer ülkelerde filmlerin zararları ile ne şekilde mücadele edildiği ve hangi kanunî düzenlemeler yapıldığı konusunda bilgiler de verilmektedir. Özetle, çocuklar ve gençler her filmi seyretmemeli ve filmler eğitimci, psikologlar vb. tarafından oluşturulacak bir kurul tarafından ikinci bir kontrole tabi tutulmalıdır.

Uludağ (1943: 24), filmlerin çocuklar ve gençler için faydaları olduğunu fakat çocukları, sakıncaları olan filmlerin ve sinemanın karanlık ortamında kontrolsüz bırakmanın tehlikelileri bulduğunu, yarı uyanmış hislerinin film vasıtasıyla coşabileceğini, sinemaya her vakit gitme isteğinin doğabileceğini, bunun sonucu okul yerine sinemaya gidebileceğini, hatta sinemaya gitmek için para bulamadığı zaman okul malzemesi almak için annesinden aldığı parayla sinemaya gidebileceğini ve yalancılığa alışabileceğini belirtmiştir.

Sinemanın sıhhi açıdan olumsuzluklarına değinen Uludağ (1943: 34-38), sinema salonlarının havasının temiz olmadığını, sinemanın çocukların gözlerini yorduğunu ve bozulmasında tesiri olduğunu, uykusuzluğa sebep olduğunu, genç kızları Hollywood yıldızları gibi olabilmek sevdasıyla zayıflığa özendirdiğini ve bunun sonucu sağlıksız beslendiklerini belirtmiştir.

Filmlerin öğrenciler üzerindeki olumlu ve olumsuz düşünceleri hala tartışılmakta ise de günümüzde iyi seçilmiş filmlerin derslerde kullanımının yararlı olduğu düşüncesi gelişmektedir.

3.2. Tarih Öğretiminde Filmleri Kullanmaya Yönelik Görüş ve Çabalar

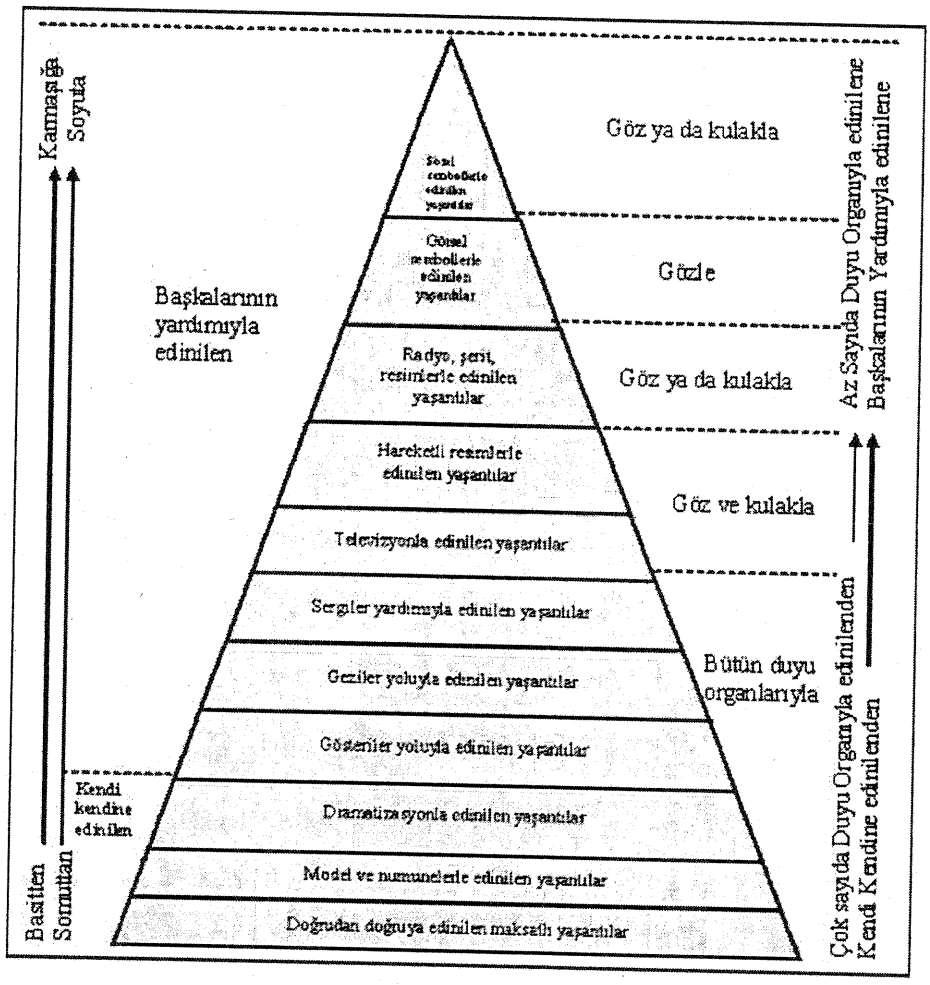
Teknoloji hayatımızı öylesine kolaylaştırmış ve hayatımızda yer etmiştir ki, teknolojisiz bir hayatın zorluklarını hayal bile etmek istemeyiz. Her alanda hayatımızı kolaylaştıran ve hayatımıza giren teknolojiden günümüzde eğitim ve öğretimde de yararlanma yoluna gidilmektedir. Okullarımızda öğretimde ders kitabının dışında çeşitli teknolojik aletler (bilgisayar, televizyon vb.) kullanılmaktadır. Bu teknolojik aletler tarih gibi dersler için daha da önem arz etmektedir. Çünkü teknolojik aletlerin tarih dersinde kullanımı, soyut olan bazı konuların somutlaştırılabilmesini sağlamaktadır. Teknolojik aletler yardımıyla derste film gösterimi de öğrenmeyi somutlaştırabilmektedir.

Öğrenciler; tarih derslerinden ileriye yönelik fazla yarar beklemediklerinden, tarih derslerini sıkıcı ve monoton bir ders olarak algıladıklarından, aynı tarih konularının değişik öğrenim basamaklarında tekrarından dolayı, tarih derslerine karşı olumsuz tutum geliştirmişlerdir. Öğrencilerin tarih dersine ilişkin tutumlarının ilköğretim beşinci sınıftan üniversiteye doğru gidildikçe daha çok olumsuzlaştığı görülmektedir (Safran, 1993b). Bu olumsuz tutumların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Tarih öğretiminde film kullanımı derse bir canlılık getireceği ve bu olumsuz tutumların bir dereceye kadar azalmasını sağlayabileceği düşünülmektedir.

Eğitimde materyal kullanımı dersin verimliliği açısından çok önemlidir. Bu materyallerden biri de filmlerdir. Filmler, ses, müzik, renk vb. duyu organlarına hitap eden unsurları içerisinde barındırması dolayısıyla öğretimde gerçekliğin aktarılmasında çok etkilidir.

Bilinçli bir şekilde film seyrettirmek öğretimi tamamlar. Ne kadar tasvir edersek edelim, anlattığımız zamanı içeren kıyafetler ve araçlara sahip bir film olayı canlandırmada öğretmenden daha başarılı olacak bir materyaldir. Ayrıca öğrenci filmdeki kahramanlarla ve mekânlarla empati kurmaktadır. Kahramanlarla ve mekânlarla empati kuran öğrencinin dikkati konuya çekilmekte ve öğrenmesi kolaylaşmaktadır.

Amerikalı eğitimci Edgar Dale, yaşantılarla kavramların oluşumu arasındaki ilişkilerden yararlanarak, hedef-davranışlara eriştirecek öğrenme yaşantılarının seçiminde öğretmen ve eğitimcilere yardımcı olmak amacıyla "yaşantı konisi" (bkz. Şekil-1) adını verdiği bir model geliştirmiştir (Çilenti, 1979: 39; Yalın, 2006: 20).

Şekil-1. Yaşantı Konisi

Dale'in geliştirmiş olduğu yaşantı konisinin dayandığı temel ilkeleri, Çilenti (1979: 40) şu şekilde sıralamıştır:

- Öğrenme işlemine katılan duyu organlarımızın sayısı ne kadar fazla ise o kadar iyi öğrenir ve o kadar geç unuturuz.
- En iyi öğrendiğimiz şeyler, kendi kendimize -yaparak- öğrendiğimiz şeylerdir.
- Öğrendiğimiz şeylerin çoğunu gözlerimizin yardımıyla öğreniriz.
- En iyi öğretim, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru gidenidir.

Öğretimden istenilen dönütün alınabilmesi için öğrencinin hemen hemen bütün duyu organlarına hitap edilmesi gerekmektedir. Texas Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmaya göre, zaman sabit tutularak insanlar;

Okuduklarının %10'unu,

İşittiklerinin %20'sini,

Gördüklerinin %30'unu,

Hem görüp hem işittiklerinin %50'sini,

Söylediklerinin %70'ini,

Yapıp söylediklerinin %90'ını hatırlamaktadırlar (Akt: Çilenti, 1979: 40). Bu araştırmada görüldüğü gibi öğretime ne kadar çok duyu organı katılırsa öğrenmenin kalıcılığı da o oranda artmaktadır.

Görüntüler tarihin edimcisi ve tarihî belgedir. Tarihçiler vatandaşlarına görüntüleri okumasını ve dinlemesini öğretmek istemektedir (Ferro, 1995: 14). Zamanının büyük bir bölümünü görüntüler karşısında geçiren öğrencilerimize, tarihî bilgiyi görüntülerden nasıl elde edebileceğini öğretmenin zamanı gelmiştir.

Öğretmenler, tarihî filmleri ya da yapımları objektif ve doğru bir biçimde kritik olarak analiz etmek için gerekli yetenekleri geliştirmek amacıyla öğrenciler için derslerinin birkaç saatlik bölümünü ayırmalıdır. Bunu yaparken, popüler film ve televizyon yapımlarının tarihî gerçekleri nasıl manipüle edebileceği, önem derecesini nasıl azaltabileceği konusunda öğrenciler bilinçlendirilmeli ve öğrencilerin filmlerdeki görüntüleri nasıl sorgulayacağı gösterilmelidir. Örneğin bir filmde kullanılan müziğin ya da ses efektlerinin nasıl önyargılar ve yanlış değerlendirmelere sebep olabileceği ya da yapımcıların imkânlarını ve kendi film yapım ortamlarını kullanarak nasıl tarihî bir olayı gerçekçi gösterebileceği, tarihî konulara ilişkin soruları gerçekçi sahnelerle nasıl aydınlatabileceği gösterilmelidir (O'Connor, 1987: 4-5).

Hareketli görüntüleri kullanarak yapılan bir tarih çalışmasında öğrenciler;

- Tarihî devirlerin olayların ya da kişilerin, belgesel, propaganda, reklâm, ev filmleri, eğitim programları gibi birçok farklı türdeki hareketli görüntü metinlerinde sunulabileceğini,

- Farklı hareketli görüntü metinlerinin tarihsel kanıt kaynağından dolayı farklı değerlere veya kısıtlamalara sahip olabileceğini,
- Hareketli görüntü metinlerinin 1896'dan bu yana olayların, mekânların ve kişilerin modern kayıtları olarak mevcut bulunduğunu,
- Modernleştirilmiş kurgusal materyallerin aynı zamanda tarihsel bir kanıt değerinin olduğunu,
- Hareketli görüntü metinlerinin geçmişi hem belgesel film hem de kurmaca drama olarak yansıtabileceğini,
- Bazı belgesellerin çağdaş ve modern kaynakları, sessiz filme modern müzik ve ses efektleri ekleyerek kaynaştırabileceğini,
- Bazı metinlerin doğru ve orijinal sunumlar olarak kayda geçerken bazılarının böyle olmadığını,
- Bazı metinlerin kasıtlı olarak izleyiciyi materyalin doğruluğu ve orijinalliği hakkında yanlış yönlendirebileceğini,
- Bazı metinlerde eğlence ögelerinin tarihsel doğruluğa kıyasla daha ağır basabileceğini,
- Teknik olarak yanlış olan kurmaca bir sunumun bir birey veya grup içinde empati duygusu uyandırmak suretiyle izleyici için değer taşıyabileceğini öğrenmelidirler (British Film Institute, 2000).

Tarih öğretiminde filmlerin kullanılması düşüncesi yeni değildir. Dünyada birçok tarih eğitimcisi filmleri öğretimde kullanmayı düşünmüş, bunun ile ilgili olarak yapılabilecek etkinliklerin neler olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. 1916'da "The Birht of a Nation" [Bir Ulusun Doğuşu (1915)] adlı filmin övgüsüyle yönetmen Griffith, öğrencilerin on yıl içinde tarih derslerini, tarih kitapları okumaktan çok tarihî olayları konu edinen filmlerle öğrenebileceğini öne sürmüştür (O'Connor, 1987: 1). Bu görüşe göre eğer filmler tarihî gerçeklere göre yapılırsa, öğrenciler geçmişe bir geçiş yapıp, tarihî figürlerle yüz yüze kalacak, olaylara tanıklık edebileceklerdi. Böylece öğrenciler statik bir okuyucu ve tarihî olayları tekrarlayan ikincil kişiler olmaktan kurtulabileceklerdi.

Griffith tarih öğretiminde filmlerin kullanılacağı konusunda haklı olsa da zaman için çok iyimser düşündüğü ve tarihin on yıl gibi kısa bir sürede tarih kitaplarından çok filmlerle öğrenileceği düşüncesine kapıldığı anlaşılmaktadır.

Tarih öğretiminde film kullanılması düşüncesi yeni olmamakla birlikte bu düşünceler yakın döneme kadar uygulamada genellikle yerini alamamış ve planlı etkinlikler olamamıştır. Yakın dönemde ise tarih derslerinde filmlerin sınıf ortamında kullanılabilmesine yönelik makaleler yazılmaya ve uygulamalar yapılmaya başlanmıştır (Briley, 1990; Carnes, 1995; Chansel, 2003a; Marcus, 2004; McNeil, 1968; O'Connor, 1987; O'Connor, 2001; O'Connor and Jackson, 1974; Toplin, 1996; Weinstein, 2001). Bu uygulamalar yurt dışında tarih derslerinde planlı etkinlikler olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde öğretmenler ve öğrencilerin, 20. yüzyıla özgü bir tarih malzemesi olan hareketli görüntüleri daha bilinçli kullanmalarının öğretilmesi gerekliliği (Chansel, 2003b) üzerinde önemle durulmaktadır.

Avrupa Konseyi, Rec (2001)15 No'lu Tavsiye Kararının Ekine göre, tarihin eleştirel ve analitik bir yaklaşımla öğreniminde belgesellerin, kurgu filmlerin ve görsel ürünlerin (Köymen, 2003: 207) kullanılması istenmektedir.

Ortaylı (2002), günümüz sinemasının, tekniğin ilerlemesinin verdiği avantajlar ile birlikte tarihî atmosferi daha gerçekçi olarak aktarabildiğinin altını çizmekte, Roberto Rosellini gibi yönetmenlerin kitlelere filmlerle tarih öğretebilecek konuma geldiğini, sıkıcı bir üslupla yazılan tarih ders kitaplarının tahribatını ve öğrencilerde yarattığı ilgisizliği sinemanın tamir edebileceğini belirtmektedir. "Medeniyetlerarası buluşma"da sinemanın önemine de değinen Ortaylı (2003), sinemacının ve edebiyatçının elinde geçmişin renkli kültürel değişimlerinin çok ilginç eserleri ortaya çıkarabileceğini, bunların ortak mazinin düşmanca değil, dostça ve ortak bir biçimde yorumlanmasını sağlayabileceğini vurgulamaktadır.

"The Return of Martin Guerre" [Martin Guerre'in Dönüşü (1982)] filminde tarih danışmanlığı yapan Natalie Zemon Davis, Gérard Depardieu'yu Danton rolünde izlemesinin, yazdığı "The Return of Martin Guerre" [Martin Guerre'in Dönüşü (1983)] adlı kitabına katkıda bulunduğunu ve Danton karakterini daha iyi

algılamasını sağladığını belirtmiştir (Burke, 2003:186). Bir tarihçinin geçmişi ve bir tarihî karakteri daha iyi algılamasını sağlayabilen filmler, öğrencilerin de geçmişi ve tarihî karakterleri daha iyi algılamasına yardımcı olabilecektir.

Günümüzde, "*tarihe bakışın ve bilgilenişin bilimsel yayınlardan ziyade tarihî roman ve filmler vasıtasıyla olduğu*" (Kologlu, 2000: 39) ve medya aracılığıyla bilgilenilebilme dönemine girdiğimiz gerçeğiyle karşı karşıya kaldığımız söylenebilir. Medyadan edindiğimiz tüm bilgilerin gerçekmiş gibi kabul edilmesi, yanlış bilgilenmemize sebep olabilmektedir. Bu yüzden bu bilgilenişin üzerinde önemle durulması gerektiği düşünülmektedir.

Tarih derslerinde görüntülerin ve filmlerin analizi önemlidir. Görüntülerin ve filmlerin analizinde O'Connor'un savunuculuğunu yaptığı yaklaşım, geleneksel tarih dokümanlarında başvurulan genel metodolojiyi kullanarak, hazırlanmış film ve televizyon belgelerinin analizini içermektedir. O'Connor'a göre, hareketli görüntü dokümanlarının ya da filmlerin analizinde temel olarak iki safha vardır:

Birinci safhada;

- Filmin konu olarak içerdiği görüntüler, müzikler, tüm bunların birleşerek filmde meydana getirdiği uyum, bu uyumla beraber gelen anlamlar ve filmin ne mesaj verdiği ya da mesajlar verdiği,
- Filmin üretiminin sosyal, kültürel, politik, ekonomik ve kurumsal temeli ve filmin yapıldığı şartlar,
- Filmin ya da televizyon programının ilk yayınlandığında seyircinin ne tepkiler verdiği ve film ya da televizyon programının seyirciler tarafından nasıl algılandığının incelenmesi yapılır.

İkinci safhada;

Birinci safhada elde edilen bilgilerle beraber film, tarihsel bir araştırmada olduğu gibi, tarihsel konular bakımından daha da derinleştirilir. Daha sonra her bir hareketli görüntü dokümanı tarihsel analiz için gerekli dört ana maddeden bir ya da daha fazlası açısından değerlendirilmelidir:

- Tarihin temsilcisi/tasviri olarak hareketli görüntü dokümanları,
- Sosyal ve kültürel tarihin bir kanıtı olarak hareketli görüntü dokümanları,
- Tarihî gerçeklerin bir kanıtı olarak hareketli görüntü dokümanları,
- Film ve televizyon tarihinin bir kanıtı olarak hareketli görüntü dokümanları.

Birincisinde hareketli görüntü ikincil bir doküman olarak kullanılır. İkinci, üçüncü, dördüncü bakış açısında, hareketli görüntü incelenecek birincil kaynak durumundadır. Birçok hareketli görüntü iki ya da daha fazla bakış açısından değerlendirilebilmesine rağmen her biri farklı kriterler gerektirmekte ve birinci safhada elde edilen verilere de farklı bir şekilde az ya da çok önem vermektedir (O'Connor, 1987: 7-8).

Hem görsel hem de işitsel dokümanlarla çalışıldığında, ikinci ve üçüncü maddeler özellikle değer taşırken dördüncüsü de ilgilidir. Sondan üç madde esasen 20. yüzyıl konularıyla sınırlı iken, birinci yaklaşım herhangi bir tarih konusuna verimli bir şekilde uygulanabilir. Temel olarak, söz konusu filmin bir tarihsel dönem hakkındaki görüşü, bu görüşe isabet eden olay, karakter ve yollar hakkında uğraştırıcı sorular sormayı gerektirir. Mesajlar doğrudan ve açık mı yoksa ince ve imalı mı? Belki de film yapımcıları, her tarihçinin yapabileceği gibi bilinçsiz bir şekilde kendi zamanlarının ilgi ve meseleleri doğrultusunda veya çalıştıkları işin biricik avantajıyla ya da dezavantajı olacak bu araca belli ölçüde yorumlarını eklemektedir (O'Connor, 2001).

O'Connor (1987: 8)'a göre yazılı tarihsel bir dokümanın analizi üç temel kriter esas alınıp sorular sorularak yapılır:

- Konu içeriği hakkında sorulan sorular
- Dokümanın üretimi hakkında sorulan sorular
- Dokümanın algılanması hakkında sorular

O'Connor, bu metodolojiyi kullanarak, yazılı bir tarihsel dokümanda olduğu gibi film ve televizyon belgelerinin analizini yapmaktadır:

Konu içeriği hakkında sorular: Doküman kendi başına ne (bilgi, olay, dönemin sosyal ve kültürel yapısı vb.) vermektedir? Doğrudan ve dolaylı analiz yapıldığında ayrıntılı bir çalışma sonucunda ekranda görünenler nelerdir? Filmin görsel ve işitsel yapısı açısından elde edilen bilgiler nasıl belirlenir? Filmin ortamıyla verdiği mesaj arasında kurulabilecek bağlantı nedir?

Dokümanın üretimi hakkında sorular: Filmin ya da hareketli görüntü dokümanının son şeklini almasını ne ya da neler etkilemiştir? Bu etkilemeler filmin gönderdiği bilgilerin verebileceği yanlış ön yargıları engellemekte midir? Filmin verdiği görüntülerin ötesinde, filmin oyuncularının, yapımcısının, yönetmeninin politik görüşleri, mesleki bakış açıları ve kişisel durumları kendi performanslarını nasıl etkilemiştir? Filmin verdiği mesajı, kurumsal anlaşmalar ve kurallar, sponsorluk durumları (bir Hollywood stüdyosu, endüstriyel bir kuruluş ya da organizasyon, bir Washington lobi grubu) nasıl etkilemiştir?

Dokümanın algılanması hakkında sorular: Film ya da televizyon programının analizinden çıkarılacak sonuca bakmaksızın, olayların gelişimine ve yön verilmesine, eğer varsa, ne ya da neler etki etmiştir? Filmi ya da televizyon programını kimler görmüştür ve film ya da televizyon programı izleyenlerini nasıl etkilemiştir?

Bu sorular hareketli görüntü dokümanına uygulandığında, sınıftaki öğrencinin filmi ya da dokümanı seyretmesi pasif bir tecrübeden aktif bir tecrübeye dönüşecektir (O'Connor, 1987: 9).

20. yüzyıl tarihinin sinema ve televizyon vasıtasıyla öğrenilebileceğini vurgulayan Stradling, öğrencilerin, sinema ve televizyonda gördükleri birincil ve ikincil bulguları, diğer kaynaklardan derlenen bulgularla karşılaştırarak, "*tarih dedektifi*" rolüne soyunmaları gerektiğinin altını çizip, bu faaliyetin safhalarını belirtmiştir:

1. Safha: Öğrenciler filmi -ya da filmden alınmış bir parçayı- izlerken yorumlarda öne sürülen kilit hususlar, kullanılan bulgu türleri –sözlü tanıklık arşivlenmiş film, resmi belgelere gönderme,

uzman görüşü-, farklı bulgulara verilen ağırlık ve varılan sonuçlar üzerine sistematik notlar alırlar.

2. Safha: Çıkardıkları özetleri küçük gruplar halinde tartışırlar ve ortak görüşe dayanan bir özet hazırlarlar.

3. Safha: Televizyon versiyonunun ya da anlatımını ders kitabı gibi başka bir kaynakla karşılaştırarak, iki kaynak arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları saptarlar.

4. Safha: Farklılıkların niçin ortaya çıkmış olabileceğini tartışırlar. Örneğin, yeni bulguların, eski bulgulara ilişkin farklı yorumların veya farklı vurgu noktalarının mı söz konusu olduğuna, yoksa farklılığın esas olarak televizyon programında görsel malzeme kullanımına ağırlık verme gereğinden mi kaynaklandığına karar verirler. Başka bir deyişle kullanılan iletişim aracının tarihsel olayı veya gelişmeyi ele alış şeklini etkileyip etkilemediğini anlamaya çalışırlar (Stradling, 2003: 238-239).

Ülkemizde, 2006 yılında medya ile yanlış bilgilenilebileceği gerçeğinin farkına varılmış ve Milli Eğitim Bakanlığı ile Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) arasında "Medya Okur Yazarlığı" dersine ilişkin protokol imzalanmıştır. 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren "Medya Okur Yazarlığı" dersi pilot il olarak seçilen Adana, Ankara, Erzurum, İstanbul ve İzmir'de belirlenen beş ilköğretim okulunda ders ile ilgili eğitim verilen Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Bu ders ile öğrencilerin medyanın verdiği bilgilerin doğruluğunu daha iyi analiz edebilmeleri amaçlanmıştır. Gelecek öğretim yılı daha da yaygın bir şekilde okullarda okutulması planlanan bu dersin, seçmeli ders olarak konulması iyi olmakla birlikte derse girecek öğretmenlerin "Medya Okur Yazarlığı" konusunda eğitimli olmadıkları ve medyanın verdiği bilgilerin doğruluğunun daha sağlıklı bir şekilde analiz edilebilmesi için en kısa sürede "Medya Okur Yazarlığı" konusunda eğitim almaları gerektiği düşünülmektedir.

Eğer medya ürünlerini ciddi anlamda düşünmeye başlarsak, onların tarih öğretiminde kışkırtıcı bir yaklaşıma sahip olduğunu (O'Connor, 1988) görebiliriz. Bu yüzden filmlerin ve televizyonun öğrencilerin eleştirel bakış açılarını geliştirebileceği düşüncesinden hareketle sınıfta filmlere ve görüntülere yer verilmesi gerekmektedir.

Ergenlik çağındaki gençlerin, hem yeni teknolojilere hem de onların ilettiği görüntülere meraklı ve tutkun oldukları bilinmektedir. Tarihe ilişkin anlayışımızı da

kapsamak üzere kolektif hayal gücümüzü şekillendirmede görsel imgelerin ve filmlerin taşıdığı güç ortadadır (Chansel, 2003b).

Filmler, oyuncuların kostümlerle giydirilmesi, makyajları, saçlarının kesimi, sakal ve bıyık kullanımları, oyuncuların oyunculuk yetenekleri, jest ve mimikleri, yönetmenin kendi bakışı ve mekânlar ile birlikte bir arada düşünülmesi gereken bir yapıdır. Bir filmi ortaya koyarken tüm bu unsurlar ve kurmaca ile birlikte tarihî belgelere de bağlı kalınabilir. Filmlerin her ne kadar bir kurmaca yapı içerisinde kurulsa bile belli belgelere dayandığı sürece eğitimde mutlaka kullanılabilir olduklarını göz ardı etmemek gerekir. Bunu ister belge film aracılığıyla, ister kurmaca film aracılığıyla yapabiliriz.

Belgeseller de filmler gibi halkın geçmişi hakkında bilgi edinmesini sağlayabilen araçlardır. Titiz bir çalışmanın sonucu nesnel bir anlayışla ortaya çıkarılmış olan belgeseller, tarihin görselleşmesini sağlamaktadır. Belgesellerin, eğitim seviyesi düşük kişilerin ve okuma alışkanlığı kazanamamış kitlelerin tarih ile ilgili bilgilenmelerinde önemli bir araç olduğu söylenebilir.

Yapılan araştırmalar belgesellerin tarih ile ilgili bilgileri topluma aktarmada etkili bir araç olduğunu, sadece eğitim seviyesi düşük ve okuma alışkanlığı kazanamamış kitlelerin değil, eğitimli kitlelerin de tarih ile ilgili bilgi edinmelerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. 1991 yılında TRT 1 kanalında yayınlanan "Demirkırat" belgesel dizisi üniversite öğrencilerinin bilgi seviyelerinde ve kanılarında yaptığı değişiklikleri ortaya koymaya çalışmıştır. Belgesel, televizyonda yayınlanmadan önce Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde okuyan 182 öğrenciye anket uygulanmıştır. Birinci safhaya katılanlara belgeselden bahsedilmemiş, aynı anketin 1991 yılı Temmuz ayında tekrar edileceği belirtilerek adresleri alınmıştır. Belgeselin son bölümünden sonra aynı anket tekrar öğrencilere uygulandığında, ortalama olarak ilk anketteki cevapların doğru oranı %50 civarında iken, ikinci ankette bu oranın %90'lara yükseldiği görülmüştür (Çaplı, 2002: 133-134).

Tarih öğretmenlerinin, işledikleri bir konu ile uygun bir şekilde örtüşen kurmaca film, belgesel film vb. bulmaları mümkündür. T.C. İnkılâp Tarihi ve

Atatürkçülük dersinde **"Ateşten Günler"** (1987), **"Kurtuluş"** (1994), **"Yaban"** (1996) ve **"Cumhuriyet"** (1998) filmleri Kurtuluş Savaşı ve sonrası için öğretim programında yer alan konuları içeren filmler oldukları için derslerde kullanılabilir. Millî bayram günlerinde yayınlanan bu filmler hemen herkes tarafından seyredilmiştir. Bu filmler sayesinde, birçok kişi kitap okumaksızın, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilk yılları hakkında birçok bilgi öğrenmiştir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kullanabilecek birçok belgesel film de (**"Çanakkale'yi Öğrenmek"**, **"Son Tanıklar"**, **"Sarı Zeybek"**, Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün hazırladığı Atatürk belgeselleri vb.) sınıfta etkinlikler çerçevesinde kullanılabilir. Sadece T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile ilgili değil tarihin her dönemine uygun yerli ve yabancı filmler, belgeseller bulabilmemiz mümkündür. Roma dönemi ile ilgili **"Gladiator"** [Gladyatör (2000)], Birinci Dünya Savaşı ile ilgili **"All Quiet on the Western Front"** [Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok (1930)] vb. filmler öğrencilere gösterilebilir. Savaşın acı gerçeği ile ilgili **"Saving Private Ryan"** [Er Ryan'ı Kurtarmak (1998)] filmindeki çıkarma sahnesi kullanılabilir. Film kanlı sahneler içerdiği için ilköğretim ve lise düzeyinde gösterilmesi uygun olmadığı düşünülebilir. Fakat üniversite düzeyindeki öğrencilerin savaşın acımasızlığını ve insanların savaştaki çaresizliklerini anlayabilmeleri açısından seyrettirilebilir.

Öğrencilerin filmde izlediklerini öğretim programı ile bütünleştirilebilmeleri ve tarihsel anlayışlarını geliştirebilmeleri için planlı etkinlikler yapılmalıdır. Film seyretme etkinliğinden azamî verimin alınabilmesi için de film sonrası öğrenciler, işitip gördükleri üzerinde konuşturulmalı, film ile ilgili yorumlar yapmalı, öğrencilerden filmde gördükleri nesnelerin, tarihî mekânların vb. maketlerini yapmaları istenmelidir. Kısaca, sadece seyredilmemeli, film sonrası aktiviteler de yapılarak öğrenme arttırılmalıdır.

3.3. Tarih Öğretiminde Film Kullanımının Öğrencilerin Tarih Düşüncesine ve Düşünme Becerilerine Etkileri

Çocukların keşfetme ve öğrenme becerilerinin gelişebilmesi için uyaranlara ihtiyaç vardır. Bu uyaranlar dokunma, görme, işitme vb. ile ilgilidir. Görme ve işitme

ile ilgili uyaranlardan bir tanesi de filmlerdir. Filmlerle yapılacak etkinlikler, çocukların keşfetme ve öğrenme becerilerine katkıda bulunabilir. Yalnız filmlerde çocuklar için zararlı olabilecek unsurlar da olduğu akıldan çıkarılmamalı etkinlikler bu unsurlar göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

Amacımıza ve kazanımlarımıza uygun olarak seçilen filmlerin tarih öğretiminde kullanılması, öğrencilerde tarih düşüncesinin geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Tarih düşüncesi (tarihsel düşünce/historical thinking), tarihi anlamak, geçmiş hakkında yorumlar yapmak ve geçmiş ile güncel arasında köprüler kurmak için öğrencilerde geliştirilmesi gerekli olan bir yetenek (Dilek, 2002: 68) olarak tanımlanabilir. Film ile ilgili öğrencilere pedagojik bir anlayışla yaptırılacak etkinlikler ve sorulacak sorular, onların tarih düşüncesini harekete geçirecektir.

Sınıflarda sıklıkla yapılan gözlem ve bulgular, filmler üzerinde yapılan analizlerin öğrencilerin seyirci olarak aldıkları keyfi yok etmediği, sinemasal görüntüleri deşifre etmekten duyulan tatminle o keyfi daha da arttırdığı görülmüştür (Chansel, 2003b).

Filmler birincil ve ikincil kaynaklarla birlikte kullanıldığında, öğrencilere çoklu görüşler sunma, kendi yaşamlarıyla ilişki kurma, alternatif hikâyeler sağlama, tarihsel empatiye teşvik etme ve tarihsel düşüncelerini destekleme potansiyeline sahiptirler (Marcus, 2004).

Tarih öğretiminde filmler üzerinde yapılacak çalışmalar, öğrencilerin değişim ve sürekliliği algılama becerisinin gelişimine yardımcı olabilmektedir. Bu yapılacak zahmetsiz etkinlikler aracılığıyla sağlanabilir. Bunun için öğrencilerin filmde gördükleri ile çevresindekileri karşılaştırabileceği ve akıl yürütebileceği etkinlikler yapılmalıdır. Filmde görülen bir şehrin, bir mahallenin, bir caddenin mimari yapısıyla günümüz mimari yapısı; filmde görülen ulaşım araçlarıyla günümüz ulaşım araçları; filmde görülen kıyafetlerle günümüz kıyafetleri karşılaştırılarak öğrencilere konu ile ilgili çıkarımlarda bulunmaları için fırsat verilebilir.

Tarih öğretiminde filmlerin kullanımı öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesine yardımcı olabilir. Bunun için öğrencilerin gördüklerini

sorgulayabileceği gördükleri ile ilgili akıl yürütebileceği etkinlikler yapılmalıdır. Öğrencilerin filmde gördüklerini yazılı ya da daha başka görsel tarihî kanıtlarla karşılaştırmasına imkân verilebilir, öğrencilerin filmin gerçekleri çarpıtıp çarpıtmadığı üzerinde düşünmesi sağlanarak bu konudaki fikirleri alınabilir. Öğrencilerin, filmlere eleştirel bir gözle bakarak, filmlerdeki farklı yorumları görebilmelerine fırsat tanınmış olacaktır Böylece, öğrencilerin filmde gerçeğe uymayan durumları tespit etmeleri sağlanabilir. Varsa, filmdeki anakronizmlerin tespit edilmesi istenerek öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesine yardımcı olunabilir.

İyi yapılandırılmış bir görsel materyal analizi, geleneksel tarih öğretimi ortamı içerisinde öğrencilere tarihsel düşünüş tarzının temel elemanlarını öğretecek ve dışarıdaki hayatta diğer iletişim medyasından daha etkili ve akılcı bir şekilde yararlanmalarını sağlayacaktır (O'Connor, 1987: 2-3). Ayrıca film yapımcılarının, çalışmalarının içine gömmüş oldukları ince mesajları anlamaya çalışmak her zaman için büyüleyici ve değerlidir (Weinstein, 2001).

Sürekli görsel-işitsel bombardıman altında yaşayan günümüzün öğrencileri, bilinçli ya da bilinçsiz kullanılan teknikleri (kamera oyunlarını, hileleri vb.) keşfettiklerinde görsel medyaya daha bir eleştirel bakabileceklerdir (Frendo, 2003).

Seixas, öğrencilerin "Dances with Wolves" (Kurtlarla Dans) filminin geçmişe açılan bir pencere ve hayatın nasıl olduğunu yansıtan bir resim olduğuna inandıklarını keşfetmiştir. Buna karşılık aynı konudaki (Beyaz-Yerli Amerikalı ilişkileri) daha eski filmleri izlediklerinde öğrenciler, "Kurtlarla Dans" filmi hakkında kritik olmayan görüşlerini tekrar değerlendirmeye başlamışlardır (Marcus, 2004). Görüldüğü üzere filmler öğrencilere değerlendirme yapabilme fırsatları sunmaktadır.

Öğretmenlerin, öğretim programını uygulama zorunluluğundan dolayı ortaya çıkan zaman sorunları; okulların, bazı tarihî mekânlara ve müzelere yakın olmamalarından dolayı ortaya çıkan uzaklık sorunları, konu ile ilgili tarihî mekânları ve müzeleri öğrencilere gösterememe sorununu beraberinde getirmektedir. Bu sorun

filmler, belgeseller ve ilgili alanda çekilmiş görüntüler yardımıyla ortadan kaldırılabilir. Bir konu ile ilgili anlatımın ardından ilgili eserlerin bulunduğu müzenin ya da tarihî mekânın öğrencilere filmle (görüntü, belgesel, film) gösterimi ile anlatımın görselleşmesi sağlanabilecektir. Ülkemizde birçok tarihî mekân ve müze vardır. Bu müze ve tarihî mekânları, bulundukları yakın çevredeki öğrencilerin ziyaret edebilme fırsatları ilgili müze ve tarihî mekânlara uzak olan öğrencilere göre fazladır. Fakat ilgili müze ve tarihî mekânların uzaklık sorunu, bu yerlerin filme alınıp VCD-DVD şeklinde okullara gönderilmesi ile sorun belli bir ölçüde halledilmiş olacaktır. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün hazırladığı VCD'ler olduğunu, ancak bunların sayısının yeterli olmadığını belirtmek gerekir. Burada müze ve tarihî mekân ziyaretleri yapılmasını engelleme amacı değil, bilakis teşvik etme amacı düşünülmektedir. Çünkü görüntülerle kişilerin ilgili müzedeki eserleri görme isteği, ilgili tarihî mekânı ziyaret etme isteği artacağı düşünülmektedir.

Bazı görüntüleri kullanarak müze ve tarihî yerlere gitmede karşılaşılabilecek zaman azlığı ve mekân uzaklığı sorunlarının üstesinden gelmeye çalışılmalıdır. Örneğin Büyük Millet Meclisinin açılışını ve birinci Meclis dönemi faaliyetleri öğretilirken, Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün hazırlamış olduğu "Kurtuluş Savaşı Müzesi" (süre: 12'50'') VCD'si kullanılabilir. Öğrenciler bu VCD ile Meclis binasının ve 1920'li yıllardaki Ankara'nın durumunu rahatça görebilmektedir. Aynı VCD içinde Meclis binasının ve etrafının bugünkü durumu görüntüleri de bulunmaktadır. Bu VCD'yi kullandığım sınıflardaki öğrenciler, 1920'li yıllarda Meclis binasının etrafındaki değişimi görebilmiş ve bugünkü durumda şehrin ortasında kaldığının farkına varabilmiştir. Buradan da anlaşılabileceği gibi filmler öğrencilerin şehir ve mekânlardaki değişimi algılayabilmesine yardımcı olmaktadır.

Filmlerin geliştirdiği/geliştireceği önemli beceriler bulunmaktadır. Filmlerin geliştirdiği/geliştireceği beceriler:

1. Empati kurma becerisi gelişir.
2. Eleştirel düşünme becerisi gelişir.
   2.1.Sebep-sonuç ilişkisini belirler.
   2.2.Genelleme yapar.

2.3.Kararları sorgular.

2.4.Karşılaştırma yapar.

2.5.İlgili ve ilgisiz durumları tespit eder.

3. Yaratıcı düşünme becerisi gelişir.

3.1.Analiz, sentez, değerlendirme yapar.

3.2.Sıra dışı bağlantılar kurar.

4. İletişim becerisi gelişir.

4.1.Seyreder.

4.2.Açık fikirli olur.

4.3.Tartışır.

4.4.Sözlü/yazılı görüşlerini ifade eder.

4.5.İkna eder.

5. Araştırma becerisi gelişir.

5.1.Ana fikri bulur.

5.2.Propaganda unsurlarını tespit eder.

6. Problem çözme becerisi gelişir.

6.1.Problemi tanımlar.

6.2.Problemin çözümüne yönelik hipotezler ortaya atar.

6.3.Kaynak araştırması yapar.

6.4.Hipotezleri test eder.

6.5.Bir çözüme varır.

7. Zaman ve kronolojiyi algılar.

7.1.Geçmiş, şimdi ve gelecek zamanı ayırt eder.

7.2.Kronolojik sıralama yapar.

7.3.Zaman şeridi oluşturur.

8. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi gelişir.

8.1.Benzerlik ve farklılıkları bulur.

8.2.Zamanla oluşan süreklilik ve değişimi algılar.

8.3.Tarihi olguları ayırt eder.

8.4.Geçmişteki problemlerin farkına varır.

8.5.Geçmişteki problemlerin çözümüyle ilgili öneri sunar.

9. Karar verme becerisi gelişir.

10.Görsel okuma becerisi gelişir.

Filmlerle tarih öğretimi öğrenci merkezli bir etkinliktir. Eğer etkinlik öğretmen merkezli ve öğretmenin bilgi aktarımı ağırlıklı uygulanırsa öğrencilerin eleştirel düşünme ve karar verme vb. becerilerinin geliştirilmesi sağlanamaz.

3.4. Tarih Öğretiminde Filmleri Bir Araç Olarak Nasıl Kullanabiliriz?

3.4.1. Filmleri Nereden Bulabiliriz?

Filmleri (belgesel ya da kurmaca), kapsamlı bir şekilde türlere ayıran ve listeleyen bir kitap ya da araştırma mevcut değildir. Yalnız, Özgüç'ün yazdığı "Türlerle Türk Sineması" (2005) adlı kitabı konulu Türk filmlerini türlere ayıran ender çalışmalardan biridir. Tüm belgesel filmlerin türlere göre ayrılıp adlarının listelendiği bir kitap ya da araştırma olmamakla birlikte bazı konulardaki belgeseller zaman zaman listelenmeye çalışılmıştır. Fakat tarih konulu belgesellerin bir listesi yapılmamıştır. Tarih öğretiminde kullanılabilecek film ve belgesellerin nereden ve nasıl bulunabileceği büyük ölçüde öğretmenin kendi gayretine bağlı olmakla birlikte öğretmenlerin faydalanabileceği kurum ve kuruluşları belirtip bu konuda bazı önerilerde bulunulacaktır.

Tarih öğretiminde kullanmayı düşündüğümüz filmlerin bir kısmını film satan mağazalardan alabileceğimiz gibi kiralayabilme fırsatımızda vardır. Film ödünç alabilme fırsatı olan kütüphanelerden de film temini konusunda yararlanılabilir.

1951 yılında eğitim araçlarının yurt içinde üretimi amacıyla kurulan "Öğretici Filmler Merkezi", günümüzde "Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü" adı altında görsel ve işitsel eğitim araçları üretimine devam etmektedir. Bu kurumun öğretimde kullanılmak üzere hazırladığı görsel ve işitsel araçlar satışa sunulmaktadır. Kurumun sosyal bilgiler ve tarih öğretiminde kullanılmak üzere hazırladığı görsel ve işitsel materyaller (bkz. Ek 2) satın alınarak derslerde kullanılabilir. Ayrıca Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün hhtp://internettv.meb.gov.tr adresinin "belgeseller" bölümünde tarih ile ilgili belgeseller (bkz. Ek 3) seyredebilme imkânı bulunmaktadır. Bu belgeseller rahatlıkla tarih öğretiminde kullanılabilir.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), öğretmenlerin film ve belgesellerin temininde faydalanabileceği bir diğer kurumdur. Öğretmenler, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu yapımı bazı Türk filmleri ve belgesellerini internet üzerinden (http://www.trt.net.tr/wwwtrt/market.aspx) satın alabilme imkânına sahiptirler. Ayrıca Türkiye Radyo Televizyon Kurumu kanallarında yayınmış bazı yabancı filmler "*Unutulmaz Filmler*" adı altında (http://www.trt.net.tr/wwwtrt/devduyuru.aspx?did=390) yakın dönemde satışa sunulmuştur. Öğretmenler bu filmlerden derslerinde kullanmayı düşündüklerini filmleri internetten ya da TRT Yayın Arşivleri Dairesi Başkanlığından posta yolu ile sipariş edebilme imkânına sahiptirler.

VCD veya DVD şekline getirilmeyen ve piyasada bulamadığımız filmler ve belgeseller bazen televizyon kanallarında (History Cahannel, Discovery Channel vb.) yayınlanmaktadır. Bunları televizyon kanallarından izleyerek veya ilgili kısımlarını kayıt ederek derslerde kullanmak üzere arşiv oluşturulabilir.

3.4.2. Filmlerin Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar Nelerdir?

Seyircilerin geçmiş yaşantılara ve tarihî olaylara büyük bir merak duyduğu bilinen bir gerçektir. Bunu fırsat bilen televizyon yapımcıları geçmiş yaşantıları ve tarihî olayları gerek belgesel, gerek dizi, gerekse sinema filmi olarak seyirci ile buluşturmak için adeta yarış etmektedir. Bu durum görsel bir geçmiş yaşantılar enflasyonu doğurmakta ve yapımlarda kalitesizliği de beraberinde getirmektedir. Bu enflasyon karşısında bilinçli izleyici seçici davranabilmekte ve bu yapımları eleştirel bir gözle seyredebilmektedir. Fakat bir seçim yapamayan ve eleştirel gözle seyredemeyen kitleler, bazen bu enflasyon karşısında yanlış bilgilenebilmektedir.

Filmler, toplumun düşünüşü ve kanaatleri üzerinde çok etkilidir. "**Guguk Kuşu**" (1975) bu etkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Film, bir psikiyatri kliniğindeki, hastalara eziyet eden başhemşire, hastalara ilgisiz davranan doktorlar vb. olumsuz durumları sergilemiştir. Gerçeklere pek de uymayan bu görüntüler ve filmin popülerleşmesi üzerine, Amerikan Psikiyatristler Birliği filmde konu edilen

hastanedeki gerçek görüntülerden bir belgesel hazırlamış ve toplumda psikiyatri hakkında oluşan olumsuz yargıları gidermek için televizyon kanallarında gösterilmiştir. Daha sonra "Guguk Kuşu" filmini ve Amerikan Psikiyatristler Birliği tarafından hazırlanan belgeseli seyredenler arasında yapılan bir araştırma, "Guguk Kuşu" filmi ile oluşturulan olumsuz tutumların belgeselin seyredilmesinden sonra da değiştirilemediğini göstermiştir. Araştırmanın sonucunda, sinema filmlerinin toplum üzerinde bilimsel çabalardan daha etkili olabildiğini göstermesi bakımından önemli olduğu ortaya belirlenmiştir (Gençöz, 2006: 86).

Filmler sadece bir hoş vakit geçirme ve eğlence aracı olarak görülmemelidir. Genç nesillerin üzerinde bırakabileceği olumsuz etkilerin farkında olunmalıdır. Bunun farkına varılmaması ve önemsenmemesi etkili bir kültür emperyalizmi aracı ile karşı karşıya olduğumuz gerçeğinden kaçmaktan başka bir şey değildir.

Tarihçiler, filmlerin bir kitap veya bir bilimsel makale gibi herhangi bir konuyu savunabileceğini akıldan çıkarmamalıdır. Filmlerin, duyguların da işin içine girmesiyle birlikte bir kitaptan veya bilimsel bir makaleden daha etkili olabileceği konusunda bilinçli olmak gerekmektedir. Bu yüzden filmleri seçerken dikkat etmeliyiz.

Tarih öğretiminde her filmin öğrencilere gösterilmesi uygun olmayabilir. Çünkü bazı filmler kazandıracağımız davranışları içermelerinin yanında öğrenciler için gösterimi sakıncalı unsurlar içerebilmektedir. Öğretmenler, öğrencilere gösterecekleri filmleri seçmeli ve seçerken de bazı kriterlere/ölçütlere dikkat etmelidir. Öğretmenlerimizin film seçerken göz önünde bulundurmaları gereken bazı kriterler/ölçütler olmalıdır. Bu sebepten dolayı öğretmenlerimiz bazı kriterler/ölçütler içeren bir film kontrol listesi doldurmalıdır. Film kontrol listesi, film ile ilgili sorulardan oluşan bir listedir. Film kontrol listesi, filmi kullanma ya da kullanmama ile ilgili kararımızda bize yardımcı olacaktır (bkz. Ek 4).

Öncelikle seçilecek filmin müfredattaki amacımıza hizmet etmesine dikkat etmemiz gerekir. Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün hazırladığı sınırlı sayıda eğitim filmleri dışında öğretim programı ile birebir örtüşen film bulabilmenin oldukça güç olduğu da bilinmelidir.

3.4.3. Filmleri Nasıl Kullanabiliriz?

Ulaşmak istediğimiz amaçları verebilmek için kullanacağımız filmin her zaman tamamını seyrettirmekten bahsetmiyoruz. Zaman problemi de olabileceğinden dolayı filmin ilgili kısımlarını seyrettirebiliriz. Dersin konusuna uygun olan bir filmden 5-10 dakikalık ilgili bir gösterim, belki de bir ders saatinde elde edeceğimiz dönütün daha fazlasını almamızı sağlayabilir. Bu uygulama öğretmenin ilgili filmi önceden seyretmesi ve seyredilecek bölümlerin tespitini yapmasını gerektirmektedir. Gösterilecek bölüm ne kadar kısa tutulursa öğrencilerin aktif katılım süreleri o kadar artabilecektir.

Filmler yerine film parçalarından/bölümlerinden yararlanmayı düşünüp kullanan öğretmenler (O'Connor, 1987; Fisher, 2003) olmuştur. Bunlardan biri olan Max Fischer, Antik Roma ve tarihin diğer bölümlerini canlandırabilmek için küçük film parçalarını/bölümlerini kullanmıştır. Fischer (2003), kısa film parçalarının/bölümlerinin en iyi şekilde kullanımının öğrencilerin konuya /kavrama yüksek bir şekilde katılımlarını sağladığını, kısa film parçalarının/bölümlerinin mükemmel motivasyon araçları olduğunu, öğrencilere birçok tarihî olayda katılım duygusunu verdiklerinden, görsel/uzamsal zeka gelişmesine de avantaj sağladıklarını belirtmektedir.

Filmleri sınıf ortamında kullanma ve bu filmlerden azamî derecede yararlanabilme planlı etkinlikleri gerektirmektedir. Sadece filmi seyrettirmek istenilen kazanımların elde edinilmesine çok fazla katkı sağlamayabilir. Bu yüzden film izleme etkinliği iyi planlanmalıdır (bkz. Ek 5).

Planlı bir film izleme etkinliği üç bölümden oluşmaktadır:

- Gösterim Öncesi
- Gösterim Sırası
- Gösterim Sonrası

3.4.3.1. Gösterim Öncesi

Filmler öğrenciler tarafından seyredilmekte, büyük ilgi görmekte ve filmde hayal mahsulü de olan olaylar gerçek gibi algılanabilmektedir. Buradan hareketle, derste kullanılacak filmi öğretmenin önceden tahlil etmesinin mecburiyeti ve yararı olduğunu belirtmek gerekir.

Öğretmen, filmi öğrencilere göstermeden önce izlemeli, film sırası ve sonrası etkinlikleri planlamalı, gösterim araçlarının çalışır durumda olup olmadığını kontrol etmelidir. Film ile ilgili etkinliğe başlamadan önce etkinliğin amacı ile ilgili, etkinlik sırasında ve sonrasında yapılacaklar ile ilgili gerekli açıklamalar yapılmalı, filmlerin tarihî gerçeklerle kurguların birleştiği bir ürün olduğu hatırlatılmalı ve filmde karşılaşılan her bilginin doğru olmama ihtimali vurgulanarak, filmlerdeki her şeyi gerçek olarak kabul etme yanılgısına düşmemeleri sağlanmalıdır. Bu amaçla, filmdeki bilgilerin farklı kaynaklarla karşılaştırılması gerektiği belirtilmeli ve film etkinlikleri ile ilgili nasıl araştırma yapacakları konusunda yol göstermelidir. Filmle ilgili kavramlar öğrencilere açıklanmalı, filmle ilgili araç-gereçleri (harita, kroki, mektup, fotoğraf, gazete haberi, afiş vb.) hazır bulundurmalı, film gösteriminin ilgili konu anlatımı süresinde yapılmasına dikkat etmeli, seçilen filme bağlı olarak süre değişebileceğinden film gösterimi ve sonrası etkinliklerinin süresini tespit etmeli, öğrencilerin önemli gördükleri noktalara (yer, mekân, kişi ismi, zamana ait kavramlar, olaylar vb.) dair not tutabileceklerini söylemelidir. Filmi seyrettirmeden önce öğrencilerden konu ile ilgili önceden edindikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmaları istenmelidir.

3.4.3.2. Gösterim Sırası

Film bir CD (DVD, VHS vb.)'den fazla ise filmi değiştirirken çabuk olmalı, öğrencilerin dikkatlerini bazı sahnelere çekmek amacıyla lazer gibi aletler kullanmalı, önemli bulduğunuz ve/veya tekrarı için öğrencilerden talep gelen sahnelerin gösterimi yinelenmelidir.

3.4.3.3. Gösterim Sonrası

Filmler sadece seyredilip, film sonrası çeşitli etkinliklerle desteklenmezse istenilen amaca ulaşmak mümkün olmayabilir. Bu amaçla öğrencilere önceden hazırlanmış olan çalışma kâğıdı dağıtılmalı (bkz. Ek 6 ve Ek 7) ve öğrenciler çalışma kağıdının doldurulması konusunda bilgilendiriniz.

3.4.3.3. Öneri ve Değerlendirme

Herkes bir film seyredebilir. Fakat herkes bir filmi aynı oranda kavrayamaz. Bazı insanlar görsel imgeleri diğerlerine göre daha üst düzeyde kavrayabilirler (Monaco, 2004: 153). Dolayısıyla film sonrası etkinliklerimiz sırasında her öğrencinin görsel imgeleri aynı oranda kavrayamayacağı gerçeğini göz önünde bulundurmamız gerekmektedir.

Öğrenciler filmde karşılaştıkları konu ile ilgili önceden bir bilgiye sahip olabilir ya da ilgili filmi seyrettireceğimizi haber vermiş isek o konu hakkında bilgi toplamış olabilirler. Gösterim sonrası öğrencilerin bu bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmalarına fırsat veriniz.

Filmin seyredilmesinden sonra anlaşılmayan noktalar ile ilgili gerekli açıklamalar yapılmalıdır.

Öğrencilerin soru sormalarına fırsat veriniz. Soruların cevapları öğrencilerin ilgilerinin artmasına ve yanlış anlamaların düzeltilebilmesine imkân verebilecektir.

Filmdeki karakterleri öğrencilere tahlil ettiriniz. Bu şekilde karakter tahlilleri yapılması, filmdeki farklı karakterler vasıtasıyla öğrencilerin, insanlar arasındaki düşünce ve anlayış farklılıklarının ayırtına varabilmelerine yardımcı olabilecektir.

Etkinliği gerçekleştirirken öğretmen, öğrencilere eşit süreli söz hakkı vermeye özen göstermeli, öğrencilerin birbirlerinin cevaplarını saygı ile dinlemelerini sağlamalıdır.

Seyrettikleri filmle ilgili düşüncelerini içeren bir kompozisyon, bir şiir yazmaları, bir resim çizmeleri ya da filmde görülen bir nesnenin, tarihî bir mekânın maketini yapmaları istenebilir. Seyrettikleri konuda bir senaryo da kendilerinin yazmaları istenebilir. Yapılan bu çalışmalardan sınıfın en beğendikleri sınıf panosunda sergilenebilir

Bir grup öğrenci filmdeki konular ile ilgili olarak görüşülmesinde yarar bulunan kişilerle röportaj için görevlendirilebilir. Böylece birlikte çalışma anlayışları gelişebilir.

Film seyretme etkinliğinden azamî verimin alınabilmesi için film sonrası öğrenciler, filmde işitip gördükleri üzerinde konuşturulmalı, yorumlar yapmalı, kısaca, sadece seyredilmemeli, film sonrası aktiviteler de yapılarak öğrenme arttırılmalıdır.

3.4.4. Filmlerin Öğretimde Kullanılmasının Sınırlılıkları ve Yararlılıkları Nelerdir?

Yararlılıkları

Ülkemizde savaş alanlarında çekilmiş belge filmler mevcuttur. Kurtuluş Savaşı döneminde ülkemizde çekilen bu belge filmlerden, daha sonraki dönemde çekilen kurmaca Kurtuluş Savaşı filmlerinde de yararlanılmıştır. Savaşın cereyan ettiği yerlerde çekilmiş bir film ile birlikte dersin sunumu, ilgili savaşı öğretirken öğrencilerin öğrenmelerini arttıracak ve unutmalarını geciktirecektir.

Kitaplarda genellikle savaş ve anlaşmaların dışında, sosyo-ekonomik sebepler ve durum, savaş sırasında cephe gerisi, halkın psikolojik durumu vb. genellikle verilmez. Bu anlayış tarih derslerinin sosyo-ekonomik ve psikolojik bir bütünlük içerisinde verilememesi problemini doğurmaktadır. Fakat iyi kurgulanmış filmlerde hemen hemen bu unsurların (sosyo-ekonomik sebepler, halkın psikolojik durumu vb.) hepsinin üzerinde durulmaktadır.

Filmlerle, ders kitabının kuru anlatımından kurtulan öğrenci, bir anda kendini geçmişin içinde bulmaktadır. Tarihî şahsiyetler ete-kemiğe bürünmüş olarak öğrencinin karşısına çıkmaktadır. Filmler, konunun geçtiği dönemin olaylarının görülebilmesinin yanı sıra dönemin toplum yapısı, kültür hayatı, mimari yapısı, halkın kıyafetleri vb. gibi unsurlarla, dönemin öğrencilerin beyninde daha somut halde şekillenmesine ve bilginin hatırda kalıcılığının kolaylaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Geçmişte insanların nasıl giyindiği, nasıl davrandığı ve toplumsal kuralların nasıl işlediği somut bir şekilde filmlerde yer almaktadır.

Tarihî filmler içerisinde casusluk faaliyetleri içeren bölümler de bolca mevcuttur. Bilindiği gibi, Millî Mücadele'de casusluk faaliyetleri öğrencilerin ilgisini çekmektedir (Ata, 2005: 81). İngilizler adına çalışır gözüken fakat gerçekte Anadolu'daki mücadeleyi destekleyen İngiliz Kemal'in ana karakteri olduğu "İngiliz Kemal Lawrence'e Karşı" (1952) filmi ise tam bir casusluk filmidir (Öztaş, 2006).

Chansel, kurmaca filmlerin, titizlikle seçilmeleri şartıyla, dramatize edilmiş ve eğlence biçimine büründürülmüş somut durumları sunduklarını belirterek kurmaca filmlerin yararını şu şekilde açıklamaya çalışmıştır:

> *Bu filmlerde yer alan ve çoğu kez gençlerin özdeşleşebildikleri karakterler, onları duygusal ve düşünsel düzeyde etkileyen sorunlarla karşı karşıya getirirler. Farklı olma hakkı, belirli çalışma biçimleri sonucunda yabancılaşma, işkence ve ölüm cezası, hapishane sistemi, bilgi edinme hakkı, azınlıklara karşı ayrımcılık, kadınlara yönelik baskılar, dinsel hoşgörüsüzlük ve ırksal nefret filmlerin işledikleri konular arasındadır. Bu durum "demokratik" sınıf içi uygulamalara dayanan hayal gücü aracılığıyla, yepyeni bir öğretim alanının önünü açar. Her ne kadar öğrencilere sosyal ve tarihsel parametreler sunarak çeşitli sorunları uygun perspektife oturtmak öğretmenlere düşen bir görev olsa da, öğretmenlerin ortaya atılan meselelerin ve önerilen hukuksal, siyasal ve sosyal çözümlerin geçerliliği ve anlamlılığı üzerine sağlam gerekçelere dayalı bir tartışmayı başlatması gerekir. Öğrenciler böyle bir tartışmaya coşkuyla katılacaklardır; çünkü film onları heyecanla ateşlemiş ve tartışma için gerekli zemini sağlamış olacaktır.* (Chansel, 2003a: 165).

Birçok öğretmen, filmleri ve televizyon programlarını kullanırken, öğrencilerin, sosyal ve kültürel değerleri de analiz etmelerini istemektedir. Bu alan incelemek için çok zengin bir alan olup, şehir yaşamları, kır yaşamları, cinsiyet, ırk

gibi durumlara göre değişen davranış biçimlerinin incelenmesini gerektirir. Film ve televizyon aynı zamanda popüler kültürün incelenmesinde birçok fırsatlar sağlamaktadır. Geleneksel tarih çalışmasında; öğrenciler, insanların geçmişte neye inandıklarını ve neyi bildiklerini araştırırken, film ve televizyon çalışmasında; öğrenciler, insanların nelere güldüğünü ve ağladığını da görebilmektedir (O'Connor, 1987: 31).

Filmlerin bir öğretim materyali olarak kullanılmasının birçok yararı vardır:

- Öğretilen/öğretilecek konuya güdülemeyi sağlar.
- İlgi çekicidir.
- Heyecan vericidir.
- Sürükleyicidir.
- Öğreticidir.
- Öğrencilerin kelime hazinesinin gelişmesini sağlar.
- Sınıf ortamına getirilmesi mümkün olmayan araç ve gereçlerin, olay ve olguların gösterimini sağlar.
- Görme ve işitme duyularına hitap ettiği için çok etkilidir.
- Kalıcı ve uzun süreli öğrenme sağlar.
- Tarihi olayları somutlaştırır.
- Geçmişte yaşanmış olayları ve gelecekte yaşanması muhtemel olayları canlandırır.
- Hareketlilik, renk, müzik vb. unsurlar işin içine girdiği için daha verimli bir öğrenme sağlar.
- Öğrencilerin problemlere ilgilerini uyandırır ve çözüm yolları üretmeye sevk eder.
- Filmde herhangi bir sahneyi durdurma, ileri ve geri alabilme özelliği, konu üzerinde detayları görebilme ve öğrenmeyi arttırıcı etki yapar.
- Film, izledikten sonra öğrencilerle etkinlik (tartışma, beyin fırtınası vb.) yapılabilecek bir eğitim aracıdır.
- Savaşan insanların psikolojilerini algılamalarını sağlar.
- Film etkinlikleri uygulanan bir derste öğrenciler dersin bir parçası olduklarının farkına varırlar.

- Filmler ışık, ses, müzik gibi unsurların kullanımından dolayı duyu organlarımıza hitap eder ve öğrencilerin geçmişle olan duygu bağlarını harekete geçirmelerine yardımcı olur.
- Amacımıza uygun filmler öğrencilerin hoş vakit geçirmelerini sağlamanın yanında amaçlarımızın gerçekleşmesine de yardımcı olur.
- Filmde gördüğü eski ile günümüzde içinde bulunduğu yeniyi karşılaştırma imkânı sağlar.

Sınırlılıkları

Filmlerin kullanımında bir takım sınırlılıklarla karşı karşıya kalınabilmektedir. Bu sınırlılıkları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- İlgili filmlerin elde edilmesi bazen güçtür.
- Öğretmenin ders dışında zaman ayırmasını gerektiren bir etkinlik türüdür.
- Öğretmenin filmi önceden izlemesini ve etkinlikleri planlamasını gerektirir.
- Gösterim ortamı karanlık olduğu için öğrencilerin filmle ilgili notlar almaları bazen zordur.
- İyi planlanmaması zaman problemini doğurmaktadır.

Filmler öğretmenin yerini alabilecek bir araç olarak görülmemelidir. Sadece seyredildiği ve ilgili etkinliklerin yapılmadığı zaman filmlerle istenilen amaca ulaşmanın oldukça güç olduğu söylenebilir. Ayrıca filmin tümünü seyrettirmek öğrencilerin kendilerini ayrıntılara kaptırmalarına sebep olup daha kilit önem taşıyan yönleri gözden kaçırmalarına (Frendo, 2003: 31) yol açabilmektedir.

Öğretim programının yoğunluğu, bu aktivitelerin uygulanması karşısında büyük engellerden biridir. Bunun yanında, bir engel de öğretmenlerin filmlerden nasıl yararlanabileceği konusunda bilgilerinin yetersiz oluşudur.

Filmleri belirli bir bakış açısını kuvvetlendirmek için kullanmak isteyen yapımcılar olabilir. Filmlerde, tarihî olgu ve olaylar ile birlikte tarihî kişilikleri gerçeğinden farklı göstermeye çalışan senaristler olabilir. Filmleri belirli bir bakış

açısını kuvvetlendirmek için kullanmak, filmlerde tarihî olgu ve olaylar ile birlikte tarihî kişilikleri gerçeğinden farklı göstermek gençlerin ileride düzeltilmesi zor yargılara sahip olmaları gibi istenmeyen bir durumu beraberinde getirebilecektir. Bu durum, öğrencilere görsel okuma becerisi kazandırılarak, öğrencilerin filmleri eleştirel bir gözle incelemesi alışkanlığı sağlanarak giderilebilir.

BÖLÜM IV

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

4.1. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarında kültür hayatındaki değişim ile birlikte sinema da toplum tarafından çabuk kabul gören araçlardan biri haline gelmiştir. Türkiye'de sinema ve onun tesirleri üzerine ilk kez bilimsel bir anlayışla yaklaşmaya çalışan kişinin Hilmi A. Malik olduğu söylenebilir. "**Türkiye'de Sinema ve Tesirleri**" (1933) adlı bir eser yazan Malik, sinema ile ilgili olarak ilkokul çocuklarına anket uygulamıştır. Filmlerin çocuklar ve halk üzerinde bıraktığı müspet ve menfi tesirleri araştırma amacını gütmüştür.

Yukarıda değinildiği gibi Malik, 8-14 yaşlarındaki 60 ilkokul çocuğunun hafızalarını tespit etmek için "Mustafa" adlı Sovyet filmini iki kez seyrettirmiştir. Ardından öğrencilere iki görev vermiştir. Birincisi, öğrencilerin filmi görmelerinin hemen ertesi günü(15.03.1932), ikincisi, yaklaşık iki ay sonra (07.05.1932) verilmiştir. İkinci görevde tespit edilen hafıza %70'dir. Buradan hareketle filmin tesirinin yarıdan çok olduğunun anlaşıldığını belirtmektedir.

Öğretim alanında sinema filmi ile ilgili olarak yapılan ilk araştırmalardan biri, çocukların belirli ırk gruplarına ve öteki problemlere karşı tarafgirliklerinin film ile değiştirilebileceğini göstermiştir. Tek bir gösterimle önemli bir görüş değişikliği yaratılması çok rastlanılan bir durum olmasa da yapılan araştırmalarda bir film serisinin bir süre içinde gösterilmesiyle çocukların görüşlerinde önemli değişiklikler sağlandığı gözlenmiştir. Buradan hareketle, yerleşmiş ve kesin pek az tavrı olan öğrencilere, istenilen iyi tavırları telkin etmede filmlerin kullanılabileceği söylenebilir(Wendt, 1972: 10).

Reel History: U.S. History, 1932-1972, As Viewed Through the Lens of Hollywood (Hollywood Tarafından Bakıldığında Amerikan Tarihi 1932-1972) adlı

dersi öğreten Briley (1990) filmlerin derslerde kullanılması ile ilgili öneriler sunmaktadır.

Sturma, Murdoch Üniversitesi'nde, 1997 yılının ikinci döneminde, üçüncü sınıf öğrencilerinin "Hollywood ve Tarih" ünitesini koordine etmiştir. 1890'dan 1980'e kadar Amerika'nın tarihini inceleyen bu dersin ana teması, Büyük Bunalım (Great Depression), Soğuk Savaş (Cold War), İnsan Hakları (Civil Rights), Vietnam, Watergate filmlerinin kullanımıdır. Sturma (1997)'ya göre, kursta film kullanılmasının mantığı üç tanedir:

- Filmler yazılı açıklamalar kadar doğru olduğu tartışmalı olan geçmişin sunumunu sağlar.
- Filmler (kasıtlı ya da kasıtlı olmaksızın) kendilerini üreten/yaratan kültüre bir bakış açısı sağlar.
- Filmlerin değerler ve davranışlar üzerinde derin etkisi vardır (örneğin, savaş zamanı yapılan propagandalar).

Marcus (2004), öğretmenlerin, öğrencilerin tarihsel anlayışlarını etkileyebilmek için film ile nasıl çalışmalar yapabileceğini açıklamaya çalışmış ve bazı önerilerde bulunmuştur.

Tarih biliminde, öğretim aracı olarak filmleri kullanmanın artması üzerine, İspanya'da Barselona Üniversitesi Çağdaş Tarih Bölümü'nde "Çağdaş Tarih ve Sinema" dersi konulmuştur. İspanya'da ortaöğretim kurumlarında filmler tarih öğretimine dönük bir araç olarak kullanılmaktadır. Magí Feixa, J. E. Monterde, J. Fernández-Sebastián'ın tarih öğretiminde sinemadan yararlanma çabaları bulunmaktadır (Frendo, 2003).

John E. O'Connor, filmler ve tarih üzerine değerli çalışmaları olan bir profesördür. O'Connor, ABD'de Rutgers Üniversitesi'nde ve New Jersey Enstitüsü'nde bir tarih profesörüdür. Bir süre History & Film dergisinin editörlüğünü de yapmıştır. Halen derginin Yayın Danışma Kurulu Başkanlığı görevini yürütmektedir. O'Connor, özellikle "Teaching History With Film and Television" [Film ve Televizyon ile Tarih Öğretimi (1987)] adlı eserinde, öğretmenlere, film ve

televizyonun tarih dersinde nasıl kullanılması gerektiğine yönelik stratejiler önermiştir.

Filmlerle ilgili bir başka eser ise O'Connor ve Jackson'un "Teaching History With Film " [Film ile Tarih Öğretimi (1974)] adlı eseridir. Bu eserde sınıfta film kullanımı ile ilgili öğretmenlere yol gösterir niteliktedir.

Toplin, "Perspectives on Audiovisuals in the Teaching of History" [Tarih Öğretiminde Görsel-İşitsel Perspektifler (1999)] adlı eserinde tarih öğretiminde görsel materyallerin kullanımı ile ilgili zengin bir kaynak sunmaktadır. Toplin, "History by Hollywood: The Use and Abuse of the American Past"[Hoollywood'la Tarih: Amerikan Geçmişinin Olumlu ve Olumsuz Kullanımı (1996)] adlı kitabında, yazarların, yapımcıların, yönetmenlerin filmler vasıtasıyla Amerikan tarihini nasıl yorumladıklarını incelemiştir. Yazarların, yapımcıların, yönetmenlerin geçmişe ait yorumlarını ve tepkilerini ele almıştır.

"Film & History", "American Historical Review", "Journal of American History", "History Today", "Teaching History" "The History Teacher" gibi dergilerde zaman zaman filmlerle tarih öğretimi ile ilgili makaleler yayınlanmaktadır.

Tarih öğretiminde filmlerin kullanılması üzerine yazıları bulabileceğimiz en önemli derginin "Film & History" (Film ve Tarih) dergisi olduğunu söyleyebiliriz. Bu dergi 1970'den beri Amerikan Tarih Kurumu'nun bir yan topluluğu olan Historians Film Committee (Tarihçiler Film Komitesi) tarafından yılda iki defa yayınlanmaktadır.

History & Film dergisinin web sitesinde, derginin genellikle aşağıdaki tarzda makaleleri içerdiği belirtilmiştir (http://www.h-net.org/~filmhis/):

- Filmleri ve programları tarihsel bir kaynak olarak göz önünde bulundurarak filmlerin ve programların tarihsel bir perspektifte tek tek analizi,

- Film yapımıyla ilgili dokümanların (filmleri oluşturan ilk fikirlerden televizyon ekranına gelene kadar nasıl bir oluşumdan geçtiği) incelenmesi,
- Film yoluyla keşfedilen tarihin analizi (sınıf içinde filmlerin eleştirel amaç için kullanımı).

The History Channel (Tarih Kanalı) bir tarih kanalıdır. Tarih öğretiminde görüntülerden yararlanmak isteyen öğretmenler için iyi bir kaynaktır. Bu kanalda yayınlanan programlar kaydedilip sınıfta öğrencilerle birlikte kullanılabilir.

Tarih öğretiminde film kullanımı ile ilgili olarak sayıca yeterli olmasa da yararlanabileceğimiz web siteleri de mevcuttur. Bunların en kapsamlılarından biri olan http://www.teachwithmovies.com/ sitesi belirli bir ücret karşılığında filmlerle ilgili eğitsel rehberler ve rehberlik hizmetleri sunmaktadır. http://www.teachwithmovies.org/ sitesi ise konularına göre film araması yapabileceğimiz bir sitedir. History & Film dergisinin websitesi http://www.filmandhistory.org/ ise bize yardımcı olabilecek websitelerinden biridir. Filmlerle ilgili açıklamaların yer aldığı bir site de http://www.historyinfilm.com/ sitesidir.

Eski Mezopotamya, Mısır, Yunan ve Roma dönemine ait filmlerin listesini http://www.fordham.edu/halsall/ancient/asbookmovies.html, Ortaçağa ait filmlerin listesini http://www.fordham.edu/halsall/medfilms.html çağdaş tarihe ait filmlerin listesini http://www.fordham.edu/halsall/mod/modsbookmovies.html adreslerinde bulabiliriz.

Ortaçağ tarihi ile ilgili film çalışmaları üzerine seçkin bir kaynakça da, http://KingArthurForever.home.att.net/msam.htm adresinde sunulmaktadır.

Tarih dersinde öğrenmeyi kolaylaştırma amacıyla filmle ilgili yapılan bir uygulamaya değinelim (Smith, 1961: 93-94). 9. sınıf dünya tarihi dersi için haftada 5 gün televizyon yayını dinleme salonunda buluşan 100 öğrenci ile kendi başına meşgul olan öğretmenleri, sınıf ile yayından önce 15, yayından sonra 5 dakika çalışmakta ve dersin televizyon bölümü 30 dakika sürmektedir. Öğretmen, gelen

yayının Mısır'la (Nil topraklarıyla) ilgili olduğunu bildiğinden; kültür ve medeniyetin gelişimiyle ilgili kavramları vermiş, 3000 yıllık zamanda kültürün nasıl değiştiğini ve geliştiğini göstermek için en erken kültürleşmenin 3 defa doğduğu Mısır'la ilgili ders başlamış ve Mısır'ın coğrafyası ve ikliminin tarihi üzerine etkisi de verilmiştir.

Birinci derse hazırlık için öğretmen, asetata Mısır'ın ana hatlarını gösteren bir harita çizmiş ve delta, verim, geçit, şelale, yukarı Mısır terimlerini kullandığını anlatmıştır. Televizyon yayını sırasında öğrenciler öğretmenlerinin gösterdiği veya vurguladığı şekilde haritalarını doldurmuş ve notlarını haritalarının arkasına yazmıştır. Televizyon yayını bittiği zaman öğretmen, gruptan rast gele seçilmiş çocukların Mısır hakkındaki coğrafya bilgisini ölçmek için kısa bir sözlü imtihan yapmış, haritayı kullanarak ve birlikte çalışarak çocuklar harita üzerine, Akdeniz'i Nil'i, akış yönünü, deltasını, şelalesini, Memphis ve Nubian'ı ve Libya Çölü'nün adını yazmıştır. Harita tamamlandığında sınıftakiler kuzey, güney, yukarı ve aşağı Mısır'ı tartışmıştır. Bu aktivite ve aletler öğretmenin, çalışmanın coğrafi özelliklerini güçlendirmesine ve açıklamasına imkân kılmıştır. Ayrıca sonraki derste Mısır'ın tarihi verileceği için sınıf bu önemli temel bilgiyi kolayca aklında tutabilecekti.

Tarih, coğrafya ile ayrılmaz bir bütündür. Tarihî coğrafyanın öğrenilmesinin, tarih öğretiminde bilgilerin daha kolay kavranılmasını sağladığı bir gerçektir.

Amerika'da bir lisede 11. sınıftaki 194 öğrenci televizyon destekli tarih dersi için çalışma salonunda haftada üç defa bir araya gelmiş ve haftada iki defa 25-30 kişilik daha küçük sınıflarda tarih dersleri yapmıştır. Televizyon sunumunda, büyük sınıf başka bir öğretmenin yardımı ile yönetilmiş, öğrencilere filmler yardımıyla seçimler hakkında bilgi verilmiştir. Sonuçta öğretmenleri, uyguladığı aktivitelerle, bağımsız çalışmanın genişletilmesi ve çalıştıkları süreci yaşamaları yoluyla ilgi ve heveslerini yatırım olarak kullanmaları konusunda onlara akıllıca yardım etmiştir (Smith, 1961: 101-103).

Safran (2002: 76)'ın 1993 yılında Ankara il merkezinde 15 lise ve dengi okulda 536 öğrenci ve 20 lise ve dengi okulda görevli 80 tarih öğretmeni üzerinde yaptığı araştırma, öğretmen ve öğrencilerin derslerde kullanılan araç ve gereçlerin

kullanılma sıklıklarına ilişkin görüşlerine ait bilgiler vermektedir. Bu araştırma, öğretmen ve öğrencilerin derslerde filmlerin kullanılma sıklığına ilişkin görüşlerine ait bilgiler de vermektedir. Öğretmenlerin %97.5'i film şeridi, eğitici film ve video/tv'yi hiç kullanmadıklarını %2.5'i ise ara sıra kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin ise %95'i film şeridi, eğitici film ve video/tv'nin hiç kullanılmadığını belirtmişlerdir. Bu araştırma tarih derslerinde filmlerin hemen hemen hiç kullanılmadığını göstermektedir.

27 ülkeden 32000 öğrenci ve 1252 öğretmenin katılımıyla gerçekleşen **"Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi"** (1995) içerisinde anket çalışması yapılmıştır. Türkiye'den de 1229 öğrenci ve 35 öğretmen bu ankete katılmıştır. Yapılan çalışmanın bulguları tarih öğretimi ile ilgili değerli bilgileri ihtiva etmesinin yanında tarih derslerinde filmleri kullanma ile ilgili de fikirler vermektedir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin tarih derslerinin nasıl verildiğine ilişkin görüşleri Tablo-3'te görülmektedir.

Tablo–3. Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Tarih Derslerinin Nasıl Verildiğine İlişkin Görüşleri

	Öğrenci Ortalaması	Sıra	Öğretmen Ortalaması	Sıra	Ortalama Farkları
A) Öğretmenin Anlatısını Dinlemek	3,43	2	3,49	2	0,06
B) İyi-Kötü, Doğru-Yanlış Konusunda Bilgilendirmek	3	4	3,06	5	0,06
C) Tarihin Farklı Açıklamalarını Tartışmak	3,1	3	3,39	3	0,29
D) Tarihin Kaynakları, Belgeler, Haritalar ve Görüntüler Üzerinde Çalışmak	2,69	5	3,36	4	0,67
E) Tarihi Yeniden Konuşup Kendi Yorumlarımızı Yapmak	2,32	6	2,61	6	0,29
F) Radyo/Kasetler ve Video Filmler İzlemek	**1,87**	**7**	**2,46**	**7**	**0,59**
G) Ders Kitabı ve/veya Basılı Malzeme Kullanmak	3,65	1	3,91	1	0,26
H) Rol Yapma, Projeler Hazırlama, Müzeleri, Tarihi Yerleri Gezme Gibi Öğrenci Faaliyetlerinde Bulunmak	1,59	8	2,23	8	0,64

(Tekeli, 1998: 71)

Derslerde, radyo/kasetler ve video filmlerden yararlanılması (F şıkkı) konusunda İskoçya dışındaki hiçbir ülkede öğrenci değeri 3,00'ün üzerinde değildir. Danimarka, İsveç ve İngiltere/Galler'in değerleri 3,00'e yakın olmasına rağmen

Türkiye de dahil diğer ülkelerde düşük olduğu görülmektedir (Tekeli, 1998: 74). Bu duruma göre, ankete katılan ülkelerde tarih derslerinde radyo/kaset ve video filmlerden yararlanmanın düşük değerlerde olması, bu ülkelerde tarih derslerinde film kullanımının az olduğunun bir göstergesi olduğu ileri sürülebilir.

Derslerde radyo/kasetler ve video filmlerden yararlanılmasına yönelik öğrencilerin cevaplarının öğretmenlerin cevaplarından daha düşük olduğu görülmektedir. Bu farklılığın sebebi; öğretmenlerin radyo/kasetler ve video filmlerden cevap verdikleri oranda yararlanmadıklarını ya da öğrencilerin, öğretmenlerinin radyo/kasetler ve video filmlerden derslerde daha fazla yararlanmalarını istediklerinden dolayı var olan uygulamayı az göstermelerinden veya öğretmenlerin radyo/kasetler ve video filmlerden yararlanırken kısmen de olsa anlatım yöntemini de kullanmaları ve bu durumu öğrencilerine tam ve doğru fark ettirememelerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Tarihin ders içi ve ders dışı sunum araçlarının güvenirliği ve keyif vericiliği üzerine öğrencilere sorular sorulmuştur. Tarihin ders içi ve ders dışı sunum araçlarının güvenirliği ve keyif vericiliği üzerine öğrenci değerlendirmesi Tablo-4'te görülmektedir.

Tablo–4. Tarihin Ders İçi ve Ders Dışı Sunum Araçlarının Güvenirliği ve Keyif Vericiliği Üzerine Öğrenci Değerlendirmesi

	Güvenilir Ortalama	Sıra	Keyif Verir Ortalama	Sıra	Ortalama Farkları
A) Ders Kitapları	3,18	6	2,43	8	0,75
B) Tarihsel Belge ve Kaynaklar	3,93	2	3,14	6	0,79
C) Tarihsel Romanlar	2,72	8	3,08	7	-0,36
D) Tarihsel Filmler	2,81	7	**3,73**	**1**	-0,92
E) TV Belgeselleri	3,64	3	3,39	4	0,25
F) Öğretmenlerin Anlatması	3,48	4	3,34	5	0,59
G) Diğer Yetişkinlerin Anlatması (Anne-Baba, Büyükanne-Büyükbaba)	3,36	5	3,48	3	0,12
H) Müzeler, Tarihi Yerler	4,15	1	3,62	2	0,53

(Tekeli, 1998: 75)

Öğrencilere sorulan *"Tarihin hangi biçimde sunuluşundan keyif alırsınız?"* (soru 3) ve *"Tarihin hangi biçimde sunuluşuna güvenirsiniz?"* (soru 4) sorularına öğrencilerin tarihî filmlerle ilgili verdikleri cevaplar incelendiğinde, tarihî filmler keyif vericilik bakımından birinci sırada yer alırken, güvenilirlik bakımından yedinci sırada yer almaktadır (Tekeli, 1998: 75). Tarihî filmleri hemen hemen tüm ülkelerin öğrencileri güvenilir bulmadığı, ortalama değerlerin 3,00'ün altında kaldığı görülmektedir. Fakat dikkati çeken ise tarihî filmlerin, tüm ülkelerde keyif verici bulunmasıdır (Tekeli, 1998: 78).

Bu durum, ankete katılan tüm ülke öğrencileri tarafından keyif verici olarak bulunan tarihî filmlerin, tarih öğretiminin keyif vericiliğini ve çekiciliğini arttıracağının bir göstergesidir. O halde, keyif verici tarih öğretiminin bir yolu da filmleri derslerde kullanmak olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalmaktayız.

Weinstein (2001), "tarih ve film projesi" yapmıştır. Weinstein, bu proje için dönem başında her öğrenciye kendi belirlediği filmler arasından bir film izlemesiyle görevlendiriyor. Öğrencilerden ödev verilen filmi tarihî olarak analiz etmeleri, ilgili metinlerle ve diğer kaynaklarla karşılaştırmaları istenmektedir. Bu karşılaştırmalarında, öğrencilerden eleştirel ve bilimsel kaynaklardan faydalanmaları ve sonuçlarını 4-6 sayfa olarak rapor etmeleri istenmektedir. Onlara yardımcı olması için filmleri araştırmalarda bir araç olarak kullanma kılavuzu da veriyor. Projenin sonunda, bazıları dürüstlükle araştırma yapmaktan nefret ettikleri halde bu projenin daha iyi olduğunu itiraf etmişlerdir. Film araştırma ödevini tarihî dönemler ve olayları öğrenmede yardımcı olup olmadığı sorulduğunda, %75'ten daha fazlası olumlu cevap verirken, üçte ikisi de, projenin dersin amaçlarını gerçekleştirmede çok etkili olduğunu söylemişlerdir.

Dominique Chansel tarafından, Avrupa Konseyi'nin **"20. Yüzyılda Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek"** projesi içerisinde "**Beyaz Perdede Avrupa**" (2003a) adlı kitap hazırlanmıştır. Chansel, kitabında milliyetçilik, kadınlar, göç ve insan hakları olmak üzere dört ana temayı 50 film çerçevesinde ele almış ve bu filmler hakkında bilgi vermenin yanında, filmlerin tarih öğretiminde nasıl kullanılacağı ile ilgili olarak açıklamalara da yer verilmiştir. Kitapta üç Türk

yönetmenin (Ömer Lütfi AKAD "**Gelin**", Şerif GÖREN "**Almanya Acı Vatan**", Tevfik Başer "**Kırk Metrekare Almanya**") birer filmi de incelenen filmler arasındadır.

Robert Stradling tarafından, Avrupa Konseyi'nin "**20. Yüzyılda Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek**" projesi içerisinde "**20. Yüzyıl Tarihi Nasıl Öğretilmeli**" (2003) adlı kitap hazırlanmıştır. Stradling'in kitabı tarih öğretimine yönelik değerli bilgiler vermektedir. Ayrıca, üçüncü bölümde görsel-işitsel kaynaklara yer vermesi ve bunların kullanımı ile ilgili pratik bilgiler vermesi bakımından konumuzla ilgili olarak dikkate değerdir.

BÖLÜM V

YÖNTEM

Bu bölümde, sırasıyla, araştırmanın deneysel desenine, araştırmanın evren ve örneklemine, verilerin toplanması ve çözümlenmesine yer verilmiştir.

5.1. Deney Deseni

Araştırma öntest - sontest kontrol gruplu deneysel desen modelinde tasarlanmıştır.

Öntest-sontest kontrol gruplu desen aşağıdaki şekilde sembolize edilebilir.

		Ön test		Son test
G_{D1}	*R*	O_1	X_1	O_5
G_{D2}	*R*	O_2	X_2	O_6
G_{D3}	*R*	O_3	X_3	O_7
G_K	*R*	O_4		O_8

Şekil-2. Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desen

Yukarıdaki desendeki sembollerin anlamları şu şekilde tanımlanmaktadır:

G_{D1} deney-1 grubunu, G_{D2} deney-2 grubunu, G_{D3} deney-3 grubunu, G_K kontrol grubunu; R, deneklerin gruplara yansız atandığını; O_1 ve O_5, deney-1 grubunun öntest ve sontest ölçümlerini, O_2 ve O_6, deney-2 grubunun öntest ve sontest ölçümlerini, O_3 ve O_7, deney-3 grubunun öntest ve sontest ölçümlerini; O_4 ve

O_8, kontrol grubunun öntest ve sontest ölçümlerini; X_1 deney-1 grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneysel değişkeni), X_2 deney-2 grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneysel değişkeni), X_3 deney-3 grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneysel değişkeni) göstermektedir.

Desenin mantığı şu şekilde özetlenebilir:

1. R, ilgili değişkenler üzerinde sadece şansla oluşan farklara sahip grupları yaratır.

2. $O_1 - O_5$ öntest ve sontest gözlemleri arasında grubu etkileyen kontrol edilmemiş herhangi bir değişken nedeniyle kontrol grubunda oluşan farkı gösterir. $O_2 - O_6$ öntest ve sontest gözlemleri arasında grubu etkileyen kontrol edilmemiş herhangi bir değişken nedeniyle kontrol grubunda oluşan farkı gösterir. $O_3 - O_7$ öntest ve sontest gözlemleri arasında grubu etkileyen kontrol edilmemiş herhangi bir değişken nedeniyle kontrol grubunda oluşan farkı gösterir.

3. $O_4 - O_8$ öntest ve sontest gözlemleri arasında grubu etkileyen kontrol edilmemiş herhangi bir değişken nedeniyle kontrol grubunda oluşan farkı gösterir.

4. $(O_1 - O_5, O_2 - O_6, O_3 - O_7)$- $(O_4 - O_8)$ deney değişkeninin etkisini gösterir.

Deneysel çalışmalarda önemli bir sorun deneklerin seçimidir. Bu sorun öntest-sontest kontrol gruplu desende çok daha önemlidir. Çünkü bağımlı değişkene ait deney ve kontrol gruplarının puanlarının deney sonrasındaki farklılıkları, deney öncesi farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir. İki gruptaki deneklerin başlangıçtaki en aza indirgemenin yolu ise deneklerin uygun yöntemlerle gruplara atanmasından geçer. Deneklerin iki gruba ayrılmasında izlenen iki temel yöntemden biri eşleştirme, diğeri yansız atamadır. Sözü edilen yöntemlerle belirlenen iki gruptan hangisinin

deney ve hangisinin de kontrol grubu olduğu da yansız atama ile saptanır (Büyüköztürk, 2001: 23).

5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmaya katılan öğrenciler, 2003-2004 eğitim-öğretim yılında, Ankara ili, Elmadağ ilçesi, Elmadağ Lisesi'nde öğrenim gören 11. sınıflar arasından seçilmiştir. Bu sınıflar arasından random (rastgele atama) olarak 11-A, 11-B, 11-D sınıfı deney; 11-C sınıfı ise kontrol grubu olarak atanmıştır.

Araştırmanın, Ankara ili Elmadağ ilçesi Elmadağ Lisesi'nde yapılabilmesi için, araştırmacı tarafından Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü Kültür Bölümü'nden B.08.4.MEM.4.06.00.11-070/832 sayı ve 08.03.2004 tarihli yazı ile gerekli izin alınmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin sayısal veriler Tablo-5'te verilmiştir.

Tablo-5. Araştırmaya Katılan Öğrenciler

Grup	Elmadağ Lisesi		Toplam
Deney (11-A)	35		35
Deney (11-B)	30		30
Deney (11-D)	33		33
Kontrol (11-C)		31	31
Toplam	98	31	129

Araştırmanın denekleri Ankara ili, Elmadağ ilçesi, Elmadağ Lisesi 11. Sınıf (lise üçüncü) öğrencilerinden seçilmiştir. 2003-2004 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde Elmadağ Lisesi 11. sınıf öğrencilerine "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi konusunda hazırlanan başarı testi öntest olarak uygulanmış, öntest puanları arasında anlamlı bir fark bulunmayan Elmadağ Lisesi 11-A, 11-B ve 11-D sınıfları deney grubu, 11-C sınıfı ise kontrol grubu olarak atanmıştır. Araştırma, deney gruplarında

98, kontrol grubunda 31 öğrenci olmak üzere toplam 129 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Deney grupları öğrencilerine, film ile öğretim etkinliklerine uygun öğretim yapılmış, kontrol grubu öğrencilerine ise ders kitabına dayalı öğretmen merkezli öğretim yöntemleri (düz anlatım, soru-cevap) uygulanmıştır. Deney grupları ve kontrol gruplarında Ahmet MUMCU ve Mükerrem Kâmil SU (2003) tarafından yazılan (Güler ŞENÜNVER, Nilay IŞIKLAR, Hamiyet BİCAN tarafından yeni baskıya hazırlanan) "T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük" kitabı kullanılmıştır.

Bu araştırmada uygulanmaya çalışılan film ile öğretim, tarih öğretiminde yalnızca T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi "Cumhuriyet Dönemi" ünitesiyle sınırlı olmayıp tüm tarih müfredat programlarına uygulanabilir.

5.3. Veri Toplama Araçları

Bu başlıkta veri toplama araçlarının geliştirilmesi, uygulanması ve verilerin toplanma süreçleri ele alınmıştır.

5.3.1. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Araştırmacı tarafından öncelikle "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi analiz edilerek, kazandırılacak hedef ve davranışlar tespit edilmiştir. Veri toplama aracı olarak "Cumhuriyet Dönemi" ünitesinde film ile öğretim etkinliklerinin öğrenci başarısı üzerine etkisini belirlemek amacıyla "Cumhuriyet Dönemi" ünitesiyle ilgili hedef ve davranışlar dikkate alınarak, araştırmacı tarafından çoktan seçmeli sorulardan oluşan bir başarı testi geliştirilmiştir. Testte yer alan her bir soru için beş seçenek verilmiş ve araştırmaya katılan öğrencilerden kendilerine en doğru gelen seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Test için gerekli maddelerin oluşturulmasında "Cumhuriyet Dönemi" ünitesindeki tüm konuları kapsayan soruların seçilmesine özellikle dikkat edilmiştir.

Test soruları hazırlanırken uzman görüşlerine başvurulmuş ve uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra ön uygulama testi hazırlanmıştır. "Cumhuriyet Dönemi" ünitesine ilişkin ön uygulama testinde toplam 40 soru yer almıştır.

5.3.2. Ölçme Araçlarının Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Veri toplama aracının içerik geçerliliği (Karasar, 1991: 151), veri toplama aracında bulunan maddelerin, ölçme amacına uygun olup olmadığı, ölçülmek istenen alanı temsil edip etmediği sorunu ile ilgili olup, "uzman görüşüne"ne göre saptanır. Bunun için, önce bir grup uzman tarafından ölçme amaçları ve bu amaçların gerektirdiği içerik çözümlemeleri yapılarak hazırlanmış soruların bu amaçları ve içeriği temsil edip edemeyeceği tartışılır, ifadesine göre, veri toplama aracı farklı üniversitelerde bulunan, Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda görevli bilim adamlarına içerik geçerliliği için gönderilmiş ve öneriler doğrultusunda veri toplama aracı yeniden düzenlenmiştir.

Başarı testinin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılması amacıyla toplam 98 öğrenci üzerinde ön uygulama yapılmıştır.

Başarı testi sonucu elde edilen verilere madde analizi uygulanarak başarı testinde yer alan 40 maddenin güçlük ve ayırt edicilik indeksleri hesaplanmıştır. Uzman görüşlerine de başvurularak, ayırt edicilik indeksi .19 puan altında olan ve davranış, ifade ve yazılış tekniği yönlerinden eksik görülen maddeler testten çıkarılmıştır. Sonuçta 25 madde ile asıl başarı testi oluşturularak uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ayrıca ön uygulama testinin KR_{20} güvenirlik katsayısı madde kovaryanslarından yararlanılarak hesaplanmış ve KR_{20} güvenirlik katsayısı .9925 gibi oldukça yüksek bir değer olarak bulunmuştur.

5.3.3. Deneysel İşlem Basamakları

Araştırmada deneysel işlem süresince aşağıdaki işlem basamakları takip edilmiştir:

1. Araştırmacı tarafından deneysel işlem ile ilgili bir çalışma dosyası hazırlanmıştır.

2. Deney grupları ve kontrol grubu random olarak atanmıştır.

3. Deney grupları ve kontrol grubunun seçiminde öğrenci mevcutları dikkate alınırken, öğrencilerin önceki yıllara ait başarı puanları ve bireysel farklılıkları göz önüne alınmamıştır.

4. 2004 yılı Mart ayında filmlerle öğretim konusunda okul idaresi ile birlikte deney grupları ve kontrol grubu öğretmenlerine araştırmacı tarafından hazırlanan çalışma dosyası gösterilmiş ve uygulama hakkında aydınlatıcı bilgi verilmiştir. Deney grupları öğrencilerine de aydınlatıcı bilgi verilmiş ve bu öğretim sürecinin özellikleri tanıtılmıştır.

5. Araştırmada deney grupları ve kontrol grubunun derslerini araştırmacının kendisinin vermesi ile farklı öğretmenlerin araştırmanın sonuçlarına yapacağı etki kontrol altına alınmıştır.

6. Deney grupları ve kontrol grubunun araştırma değişkenleri ve önbilgiler açısından denk olup olmadığının belirlenmesi amacıyla her gruba öntest uygulanmıştır.

7. Araştırmada tarih öğretiminde film kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi ölçülmek istendiği için deney gruplarında derste film seyrettirilmesi düşünülmüş ve T.R.T. yapımı **"Cumhuriyet"** (1998) filmi seyrettirilmiştir.

8. Bu çalışma lise üçüncü sınıf "Cumhuriyet Dönemi" ünitesinde üç deney ve bir kontrol grubu olmak üzere dört farklı grupta gerçekleştirilmiştir. Deney gruplarında filmle öğretim etkinliklerine uygun yöntem ve tekniklerin uygulanması planlanmıştır. Araştırma kapsamında deney gruplarına TRT yapımı "**Cumhuriyet**" (1998) filmi seyrettirilmiştir. Bu sınıflardan Deney-1 (A şubesi) grubuna ön test uygulanmış daha sonra film seyrettirilmiş, ünite konuları anlatılmış ve son test uygulanmıştır. Deney-2 (B şubesi) grubuna ön test uygulanmış, ünite konuları anlatılmış, daha sonra film seyrettirilmiş ve son test uygulanmıştır. Deney-3 (D şubesi) grubuna ön test uygulanmış, film ile birlikte (yeri geldiğinde film durdurularak, konuşularak, tartışılarak vb.) ünite konuları anlatılmış ve

son test uygulanmıştır. Kontrol (C şubesi) grubuna ön test uygulanmış, konular anlatılmış (ünitesi düz anlatım, soru-cevap yöntemleriyle) ve son test uygulanmıştır. Bu gruba araştırma gereği film seyrettirilmemiştir.

9. Uygulama sonunda, deney grupları öğrencilerinin deneysel işlem süresince uygulanan çalışmaları değerlendirmeleri için kendilerine "uygulama değerlendirme formu" dağıtılıp uygulamayı değerlendirmeleri istenmiştir. Ayrıca öğrencilerin uygulama ile ilgili kişisel görüşlerini yazmaları istenmiştir. Öğrencilerin doldurduğu formlar ve yazılı olarak belirttikleri görüşler incelenerek uygulama süreci içerisindeki kazanımları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

10. Uygulama, yıllık planda lise üçüncü sınıf "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi için öngörülen süreye bağlı kalınarak problemsiz bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Uygulama sonunda, okul idareci, öğretmen ve öğrencilerine gösterdikleri ilgi ve anlayıştan dolayı teşekkür edilmiştir.

5.3.4. Verilerin Çözümlenmesi

Bu araştırmada, araştırmanın alt problemlerine uygun olarak yüzde, frekans, aritmetik ortalama ile "tek yönlü varyans analizi (ANOVA)" ve "tek faktör üzerinde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA (repeated measures)" testi kullanılmıştır.

Bir split-plot desen ya da karışık desen olarak da tanımlanabilen öntest-sontest kontrol gruplu desen (ÖSKD), biri tekrarlı ölçümleri (öntest-sontest), diğeri de farklı kategorilerde bulunan denekleri (deney grupları-kontrol grubunu) gösteren iki faktörlü bir deneysel desendir. Bu desende bir denek, deney ve kontrol gruplarının sadece birinde yer alır ve 2X4'lük bir desenle gelen sekiz deneysel koşul vardır. Dört farklı işlem grubundaki deneklerin her biri iki ayrı zamanda aynı değişkene ilişkin ölçülür ve bu ölçümler ilişkili ölçümler olan tekrarlı ölçümleri oluşturur. Diğer taraftan grupların sütunun her birindeki ölçümleri birbirinden farklıdır ve bunlarda ilişkisiz ölçümleri gösterir. (Büyüköztürk, 2006: 80-81).

Tek faktör üzerinde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA'da toplam varyans a) denekleraras ve b) denekleriçi olmak üzere iki temel bölüme ayrılır. Denekleraras varyans farklı işlem gruplarına ve hataya bağlı varyans olmak üzere iki kısma bölünür. Denekleriçi varyans ise tekrarlı ölçümlere (denemelere), ölçüm ile grup faktörünün etkileşimine ve denemelere bağlı hata olmak üzere üç kısma bölünür (Büyüköztürk, 2006: 80).

Bu bağlamda, öntest-sontest kontrol gruplu desenine uygun tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA deseni A, gruplar arası (işlemler, deney grupları-kontrol) ve B, gruplar içi (ölçümler, öntest-sontest) faktörleri tanımlamak üzere şekil-2'de gösterilmiştir (Büyüköztürk, 2001: 39).

		ÖLÇÜM (test) B	
		Öntest (b_1)	Sontest (b_2)
GRUP (İşlem) A	Deney (a_1)	I	V
	Deney (a_2)	II	VI
	Deney (a_3)	III	VII
	Kontrol (a_4)	IV	VIII

Şekil-3. Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Desende Gözenekler

BÖLÜM VI

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, deney grupları öğrencilerinden ve kontrol grubu öğrencilerinden araştırmada elde edilen bulgular verilmekte, açıklanmakta ve yorumlanmaktadır.

6.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt probleminin analizinde deney grupları ve kontrol grubu öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarı puanlarının gruplara (deney-kontrol), ölçümlere (öntest-sontest) ve bunların ortak etkisine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo-6'da verilmiştir.

Öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi başarı testinden aldıkları öntest-sontest ortalama puan ve standart sapma değerleri Tablo-6'da verilmiştir.

Tablo-6. Öğrencilerin "Cumhuriyet Dönemi" Ünitesi Başarı Testinden Aldıkları Öntest-Sontest Ortalama Puan ve Standart Sapma Değerleri

GRUP	ÖNTEST			SONTEST		
	N	$\overline{X}$	S	N	$\overline{X}$	S
Deney 1	35	14.03	2.86	35	20.31	2.36
Deney 2	30	13.43	2.98	30	20.90	2.06
Deney 3	33	13.88	2.74	33	22.36	1.52
Kontrol	31	13.00	3.26	31	18.61	2.42

Tablo-6'da görüldüğü üzere anlatım ve soru-cevap yöntemlerinin filmle öğrenme etkinlikleriyle desteklenerek uygulandığı deney-1 grubu öğrencilerinin

deney öncesi "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarı testi ortalama puanı $\overline{X}$=14.03 iken, bu değer deney sonrasında $\overline{X}$=20.31 olmuştur. Filmle öğrenme etkinliklerinin uygulandığı deney-2 grubu öğrencilerinin deney öncesi "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarı testi ortalama puanı $\overline{X}$=13.43 iken, bu değer deney sonrasında $\overline{X}$=20.90 olmuştur. Filmle öğrenme etkinliklerinin uygulandığı deney-3 grubu öğrencilerinin deney öncesi "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarı testi ortalama puanı $\overline{X}$=13.88 iken, bu değer deney sonrasında $\overline{X}$=22.36 olmuştur. Öğretmen merkezli yöntemlerin (düz anlatım yöntemi, soru-cevap yöntemi) uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin aynı puanları sırasıyla $\overline{X}$=13.00 ve $\overline{X}$=18.61'dir. Buna göre, hem filmle öğrenme etkinliklerinin uygulandığı deney grupları öğrencilerinin hem de öğretmen merkezli programın uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarı düzeylerinde bir artış gözlendiği söylenebilir.

İki ayrı deneysel işleme maruz kalan öğrencilerin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarı puanlarında deney öncesine göre deney sonrasında gözlenen söz konusu değişmelerin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo-7'de verilmiştir.

Tablo-7. "Cumhuriyet Dönemi" Ünitesi Öntest - Sontest Başarı Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	**KT**	**sd**	**KO**	**F**	**p**
Gruplar Arası	1458.124	128			
Grup (D/K)	173,140	3	57,713	5,614	,001
Hata	1284,984	125	10,280		
Gruplariçi	3564.237	129			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	3115,834	1	3115,834	1052,353	,000
Grup* Ölçüm	78,300	3	26,100	8,815	,000
Hata	370,103	125	2,961		
Toplam	5022.361	257			

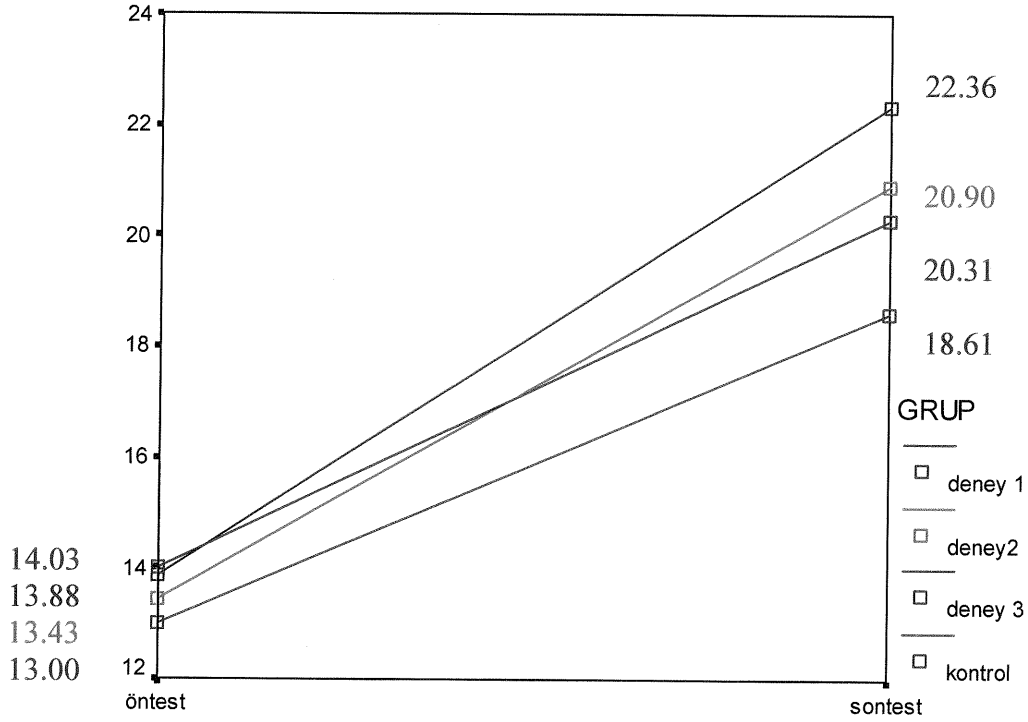
Tablo-7 incelendiğinde, araştırmanın hipotezlerine ilişkin bulgular aşağıda verildiği şekilde açıklanabilir:

1. Deney grupları ve kontrol grubunun deney öncesi ve deney sonrası öntest ve sontest toplam "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi testi başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır **[$F_{(3-125)}$= 5.614; p< 0.05].** Bu bulgu deney grupları ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi başarı puanlarının ölçüm ayrımı (deney öncesi ve deney sonrası) yapmaksızın farklılaştığını gösterir.

2. Öğrencilerin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarıları ile ilgili olarak öntest – sontest ortalama başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır **[$F_{(3-125)}$= 1052.353; p< 0.05].** Bu bulgu grup ayrımı yapmaksızın öğrencilerin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarılarının uygulanan öğretim modeline bağlı olarak değiştiği şeklinde yorumlanabilir.

3. Tablo-7'deki analiz sonuçlarına göre iki ayrı öğretim modelinin uygulandığı deney grupları ve kontrol grubu öğrencilerinin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi testine ait başarı puanlarının deney öncesinden sonrasına anlamlı farklılık gösterdiği, yani farklı işlem gruplarında (deney grupları ve kontrol grubu) olmak ile tekrarlı ölçümler faktörlerinin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi testi başarı düzeyleri üzerindeki ortak etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur **[$F_{(3-125)}$= 8.815; p< 0.05].** Bu bulgu, filmle öğretim yapmanın ve öğretmen merkezli öğretim yöntemlerini (düz anlatım, soru-cevap) uygulamanın öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesine ait başarılarını artırmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Yani, deney grupları ve kontrol grubundaki öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesine ait başarıları denemelere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Başka bir anlatımla uygulanan deneysel işlemin bir sonucu olarak " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi başarıları değişmektedir. Öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi başarılarında gözlenen bu farklılıkların filmle öğretim yapmaktan kaynaklandığı söylenebilir. " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi testi başarı puanlarında deney öncesine göre daha fazla artış gözlenen filmle yapılan öğretim, öğretmen merkezli öğretim yöntemlerine (düz anlatım, soru-cevap) göre öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesine ait başarılarını artırmada daha etkili olduğu görülmektedir.

Grafik-1. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi" Ünitesine İlişkin Öntest-Sontest Başarı Puanlarını Gösteren Diyagram

6.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt probleminin analizinde deney grupları öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi sontest başarı puanlarının bulundukları deney grubuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo-8'de verilmiştir.

Tablo-8. Deney Grupları Öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi " Ünitesi Sontest Başarı Puanlarının Bulundukları "Deney Grubu"na Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark Tukey
Gruplar arası	74.815	2	37.407	9.209	.000	1-3
Gruplar içi	385.879	95	4.062			2-3
Toplam	460.694	97				

Deney grupları öğrencilerinin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi sontest başarı puanları bulundukları deney grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$F_{(2-95)}$= 9.209; $p<0.05$]. Başka bir ifade ile deney grupları öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi sontest başarı puanları, bulundukları deney grubuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmiştir. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre deney-1 grubundaki öğrencilerin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi sontest başarı puanları ortalaması ($\overline{X}$=20.31) ile deney-3 grubundaki öğrencilerin sontest başarı puanlarının ortalaması ($\overline{X}$=22.36) arasında deney-3 grubunun lehine bir anlamlılık bulunmuştur. Yine deney-2 grubu öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi sontest başarı puanları ortalaması ($\overline{X}$=20.90) ile deney-3 grubundaki öğrencilerin sontest başarı puanlarının ortalaması ($\overline{X}$=22.36) arasında deney-3 grubunun lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Başka bir anlatımla; deney-3 grubuna uygulanan "*konular öğretilirken film durdurularak ve üzerinde konuşulup tartışılarak yapılan gösterim*" ve deney-2 grubuna uygulanan "*ünite sonrası film gösterimi*"nin deney-1 grubuna uygulanan "*ünite öncesinde film gösterimi*"nden, daha etkili olduğu söylenebilir.

Tablo-9. "Deney Grupları" Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Nu	Deney Grupları	N	$\overline{X}$	S
1	deney 1	35	20.31	2.36
2	deney2	30	20.90	2.06
3	deney 3	33	22.36	1.52
	Toplam	98	21.18	2.18

BÖLÜM VII

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına ve araştırma bulgularına dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

SONUÇLAR

Araştırmanın bu kısmında, tarih öğretiminde, filmle öğrenme etkinliklerine dayalı yapılan öğretim ile öğretmen merkezli yapılan öğretimin (düz anlatım, soru-cevap), öğrenci başarısı üzerine etkisini ölçmek amacıyla örnekleme alınan okulda yapılan uygulamadan elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Hem filmle öğrenme etkinliklerinin uygulandığı deney grupları öğrencilerinin hem de öğretmen merkezli programın uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarı düzeylerinde bir artış gözlenmiştir.

Deney grupları ve kontrol grubunun deney öncesi ve deney sonrası öntest ve sontest toplam "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi testi başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Bu bulgu deney grupları ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi başarı puanlarının ölçüm ayrımı (deney öncesi ve deney sonrası) yapmaksızın farklılaştığını gösterir.

Öğrencilerin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarıları ile ilgili olarak öntest – sontest ortalama başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Bu bulgu grup ayrımı yapmaksızın öğrencilerin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi başarılarının uygulanan öğretim modeline bağlı olarak değiştiği şeklinde yorumlanabilir.

Filmle öğrenme etkinliklerine dayalı öğretim yapılan şubelerdeki öğrencilerin başarıları ile öğretmen merkezli öğretim yapılan (düz anlatım, soru-cevap) şubedeki öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi testine ait başarı puanlarının deney

öncesinden sonrasına anlamlı farklılık gösterdiği, yani farklı işlem gruplarında (deney grupları ve kontrol grubu) olmak ile tekrarlı ölçümler faktörlerinin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi testi başarı düzeyleri üzerindeki ortak etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, filmle öğretim yapmanın ve öğretmen merkezli öğretim yöntemlerini (düz anlatım, soru-cevap) uygulamanın öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesine ait başarılarını artırmada farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Yani, deney grupları ve kontrol grubundaki öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesine ait başarıları denemelere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Başka bir anlatımla uygulanan deneysel işlemin bir sonucu olarak " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi başarıları değişmektedir. Öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi başarılarında gözlenen bu farklılıkların filmle öğretim yapmaktan kaynaklandığı söylenebilir. " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi testi başarı puanlarında deney öncesine göre daha fazla artış gözlenen filmle yapılan öğretim, öğretmen merkezli öğretim yöntemlerine (düz anlatım, soru-cevap) göre öğrencilerin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesine ait başarılarını artırmada daha etkili olduğu görülmektedir.

Deney grupları öğrencilerinin " Cumhuriyet Dönemi " ünitesi sontest başarı puanları bulundukları deney grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Başka bir ifade ile deney grupları öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi sontest başarı puanları, bulundukları deney grubuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmiştir. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre deney-1 grubundaki öğrencilerin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi sontest başarı puanları ortalaması ($\overline{X}$=20.31) ile deney-3 grubundaki öğrencilerin sontest başarı puanlarının ortalaması ($\overline{X}$=22.36) arasında deney-3 grubunun lehine bir anlamlılık bulunmuştur. Yine deney-2 grubu öğrencilerinin "Cumhuriyet Dönemi" ünitesi sontest başarı puanları ortalaması ($\overline{X}$=20.90) ile deney-3 grubundaki öğrencilerin sontest başarı puanlarının ortalaması ($\overline{X}$=22.36) arasında deney-3 grubunun lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Başka bir anlatımla; deney-3 grubuna uygulanan "*konular öğretilirken film durdurularak ve üzerinde konuşulup tartışılarak yapılan gösterim*" ve deney-2 grubuna uygulanan "*ünite*

sonrası film gösterimi"nin deney-1 grubuna uygulanan "*ünite öncesinde film gösterimi*"nden, daha etkili olduğu söylenebilir.

Tarih öğretiminde film kullanılması konusunda yapılan araştırmaların, tarih öğretiminde film kullanılarak yapılan dersin etkili olduğunu ve öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirdiğini gösterdiği göz önüne alınırsa yapılan araştırmanın benzer bir sonuca ulaştığı söylenebilir.

Tarih öğretimi ile ilgili yapılan araştırmalar, tarih derslerinde film kullanımının yetersiz düzeyde olduğunu göstermektedir (Tekeli, 1998; Safran, 2002).

Film gösterimi, sadece eğlenceli bir zaman geçirme etkinliği olarak düşünülmemelidir. Film gösterimi, gösterim öncesi, gösterim sırası ve gösterim sonrası çok iyi planlanması gereken bir etkinliktir.

Uygulama sırasında filmle öğretim yapılan deney gruplarındaki öğrencilerin tarih dersine karşı ilgi ve motivasyonların ilk derslerden itibaren bir artış gösterdiği ve araştırmaya heveslendikleri görülmüştür. Bu durum hem uygulama sırasında yapılan gözlemlerden hem öğrencilerle yapılan konuşmalardan ("teneffüse çıkmayalım", "boş geçen dersimize siz gelin" vb. diyenler olmuştur) hem de uygulama ile ilgili yazılı olarak öğrencilerden alınan cevaplardan (bkz. Ek 8) elde edilmiş bir sonuçtur. Film gösterim etkinliği ile öğrenci, öğrenme sürecine aktif olarak katıldığından öğrenme daha zevkli hale gelmektedir.

Verilerden elde edilen bulguların sonuçlarından hareketle, tarih öğretiminde film kullanılmasının etkinliklerle de pekiştirilmesiyle öğrencilerin olayları/durumları daha iyi kavrayabilmelerine, akıl yürütmelerine ve eleştirel becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tarih öğretiminde film kullanılması etkili bir öğrenme gerçekleşmesine ve öğrenci başarısına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Filmlerin sadece tarih öğretiminde değil diğer derslerde de etkili bir öğrenme gerçekleşmesine katkıda bulunabileceği söylenebilir.

ÖNERİLER

Günümüzde öğrenciler görsel tarihle iç içe yaşamaktadır. Öğrenciler evinde ve çevresinde teknolojik araçların yardımıyla tarih ile ilgili filmler, belgeseller, oyunlar ile karşı karşıya kalmakta ve tarihi popüler kaynaklardan öğrenebilme fırsatına sahip bulunmaktadır. Fakat bu durumun birçok okul için geçerli olmadığı, okullarda görselliğin tarih öğretiminde kullanımının yaygın olmadığı görülmektedir. Tarih öğretiminde, görsellik unsuru göz ardı edilmemeli, tarih öğretiminde başarıyı arttırıcı bir unsur olarak gerek belgeseller, gerek filmler, gerekse oyunlar tarih derslerinde kullanılabilmelidir.

Filmler, öğrencilerin eğitim ve öğretiminde çok etkili olabilen bir araçtır. Tarih öğretiminde, yüksek öğretimde ve orta öğretimde konulu filmler, belgeseller; ilköğretimde çizgi filmler bu etkiyi sağlayabilir. Özellikle ilköğretim düzeyinde tarihî olayların bazılarının çizgi filmleri yapılmalı ve ilköğretim düzeyindeki sınıflarda kullanılmalıdır.

Görselliği tek başına başarıyı arttırıcı bir unsur olarak görmekte yanlış olabilir. Görsellik, sistemli bir şekilde sınıf içi etkinliklerle desteklenmeli ve azamî verim sağlanması yoluna gidilmelidir.

1. Tarih Öğretmenlerinin Eğitimine İlişkin Öneriler:

Eğitim Fakültelerinin Tarih Öğretmenliği Bölümlerinde, öğretimde filmlerin kullanılmasına yönelik ders konulmalıdır/verilmelidir.

Öğretmenlere, filmlerin, tarih öğretiminde kullanılmasının ders verimliliği bakımından etkisi açıklanmalı, öğretmenler filmlerden nasıl yararlanabileceği konusunda bilgilendirilmeli ve tarih derslerinde filmlerden yeterince yararlanabilmelileri sağlanmalıdır.

Teknolojik araçlar vasıtasıyla filmleri kullanacak olan öğretmenlerin, teknolojik araç kullanma bilgilerinde görülen eksiklikler hizmet içi eğitim kursları ile giderilmelidir.

2. Öğretim Programına Yönelik Film Yapımına ve Tarih Öğretiminde Kullanılacak Filmlerin Elde Edilmesine İlişkin Öneriler:

Filmler, yapısı itibarıyla belgesellere göre daha çekici olabilmektedir. Bu yüzden Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tarih derslerinde kullanılmak üzere müfredata uygun belgesellerin yanında kısa filmler yaptırılabilir.

Bunun için Milli Eğitim Bakanlığının ilgili uzmanları, üniversitelerden ilgili tarih alanı uzmanları, pedagog, psikolog, dil bilimci, film yapımcılarından bir komisyon oluşturularak öğretim programına uygun ve gerçeklik ilkesinden taviz verilmeyen filmler yaptırılmalıdır/yaptırılabilir.

Bu yapılamıyorsa, tarih öğretim programı konularını destekleyebilecek nitelikle ve gerçekleri çarpıtmayan filmlerin yapımı özendirilmeli, yapanlar ödüllendirilmelidir. Tarih konulu film senaryosu yarışması yapılabilir, en iyi tarihî film yarışmaları düzenlenebilir. Özel kurumların, sivil toplum örgütlerinin vb. bu filmlere sponsor olması sağlanabilir/sağlanmalıdır.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu(TRT) yapımı, yakın döneme ait bazı tarihî filmlerin satışı yapılmasına rağmen bazı filmlerin satışı yoktur. Piyasada satışı olmayan TRT yapımı bazı tarihî filmler, TRT tarafından satışa sunulmalıdır. Ülkemizin en büyük belgesel film arşivi, TRT arşividir. Bu arşivde bulunan belgesellerin derste kullanıma uygun olanları çoğaltılıp her kademedeki okullarımıza derslerde kullanılması için gönderilebilir ya da satışa sunulabilir.

Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün değişik konularda hazırladığı belgesel filmler bulunmaktadır. Bu filmler okullara ücretsiz olarak gönderilmelidir. Kurgu filmlerin de Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilerek derslerde kullanıma uygun olanların yasal prosedürler yerine getirilerek satışa çıkarılmalı ya da okullara ücretsiz gönderilmesi sağlanmalıdır.

Türk tarihinin hemen her dönemini konu olarak ele alan tarihî filmler yapılmıştır. Bu filmlerden pedagojik yönden uygun olup tarih derslerinde müfredat konuları ile ilgili kullanılabilecek filmlerin tespiti yapılmalıdır/listesi tespit edilmelidir/çıkarılmalıdır. Pedagojik yönden seyrettirilmesi uygun olan birçok film bulunduğu düşünülmektedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili olarak, Yücel Çakmaklı'nın yönettiği "**Kuruluş**" (1986), Kurtuluş Savaşı ile ilgili olarak Ziya Öztan'ın yönettiği "**Ateşten Günler**"(1987) ve "**Kurtuluş**"(1994), Cumhuriyet döneminin ilk on yılı ile ilgili gelişmeler ile ilgili olarak, Ziya Öztan'ın yönettiği "**Cumhuriyet**"(1998) hemen akla gelen filmlerden bazılarıdır.

Sinemamızın ilk yıllarında "Merkez Ordu Sinema Dairesi", "Müdafaa-i Milliye Cemiyeti", "Malûl Gaziler Cemiyeti", "Osmanlı Donanma Cemiyeti", "Ordu Film Alma Dairesi" tarafından çekilen görüntüler görsel tarih açısından son derece önemli belgeler olarak kayda geçmiştir. Bu kurumların çektiği görüntülerden günümüze ulaşanlar Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından çoğaltılarak tarih derslerinde öğrencilerimize gösterilmesi sağlanmalıdır.

Öğretim programının hangi ünitelerinde, hangi filmlerin kullanılabileceğinin tespit edilerek bu filmlerin liste halinde ilgili ders kitaplarına konulması sağlanmalıdır.

3. Teknolojik Araç-Gereçlere İlişkin Öneriler:

Film ile öğretimin gerçekleştirilmesi teknolojik araç-gereçler yardımıyla yapılmaktadır. Bazı okullarımız bu araç-gereçlere (bilgisayar, video, VCD player, DVD player, ilgili CD ve DVD'ler, televizyon, projeksiyon makinesi, projeksiyon perdesi vb.) sahip olmadıklarından dolayı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu yüzden okulların ilgili teknolojik araç-gereç bakımından eksiklikleri giderilmelidir.

4. Sinemacılara (Yapımcı, Yönetmen, Senarist vb.) İlişkin Öneriler:

Tarihî filmlerin yapımında mutlaka tarihçilere yer verilmeli ve fikir danışılmalıdır. **"Alexander the Great"** [Büyük İskender (2004)] filminde İskender'i

oynayan Colin Farrell'a, dövüş tekniklerini dövüş uzmanı Julie Dewey Rupkalvis öğretirken, tarihçi Robin Lane Fox ise İskender'in yaşamı hakkında bilgiler vermiştir. **"The Return of Martin Guerre"** [Martin Guerre'in Dönüşü (1982)] filminde tarihçi Natalie Zemon Davis tarih danışmanlığı yapmıştır.

Filmlerde, danışman kişi, konunun uzmanı olmalıdır. Gerekirse yabancı bir uzmandan da danışmanlık alınmalıdır.

Filmin tamamını öğrenciler/seyirciler genellikle gerçek olarak algıladıkları için tarihî gerçekler yanlış olarak kurgulanmamalıdır.

5. Araştırmacılara Öneriler:

Tarih öğretiminde öğrenci başarısını arttırmada etkili olan filmlerin öğretimde kullanımını sağlamak amacıyla değişik türdeki okullarda başka araştırmalar yapılmalıdır. Ayrıca diğer öğretim alanlarında da benzer araştırmalar yapılması sağlanmalıdır.

6. Tarihî Film Olarak Çekilebilecek Konulara İlişkin Öneriler:

Tarihimizde, senaristlerimizin ele almasını bekleyen, yüzlerce senaryoya konu olabilecek malzeme ve kültürel zenginliğimiz bulunmaktadır. Güzel birer sanat eserine dönüştürülebilecek konulara ilişkin öneriler:

Atatürk
Malazgirt Savaşı ve Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi
İstanbul'un Fethi
Tanzimat Fermanı'nın İlanı
Sarıkamış Harekâtı

KAYNAKÇA

ABİSEL, Nilgün (1994). **Türk Sineması Üzerine Yazılar**. Ankara: İmge Kitabevi.

ACUN, Fatma. (2004). *Görsellik ve Yakın Dönem Tarihi Araştırmalarında Kullanımı.* **Kebikeç**, (18), 95-118.

ALKAN Mehmet Ö. (2003). *Tarihin Sesli Tanıkları:Plaklar.* **Toplumsal Tarih, 19**(117), 12-19.

ALTINDİREK, Muammer. (1948). *Okul Sineması.* **İlk Öğretim, 14**(261-262), 3432-3434.

AKYOL, Taha. (07.10.2006). *Atatürk'ten Bazı İzler.* **Milliyet**, 17.

ANONİM. (1930). *Terbiyevî Sesli Film.* **Resimli Uyanış, 67-3**(1755-70), 283.

..... (23.01.1930). *Gazi Hz. Çanakkale Filmini Seyrettiler.* **Milliyet**, 1.

..... (04.12.1930). *Gazi Hz. Dün Öğleden Sonra Elhamra Sinemasını Teşrif Ederek Muhtelif Filimler Temaşa Ettiler,* **Cumhuriyet**, 1.

..... (04.12.1930). *Reisicümhur Hz. Dün Elhamra Sinemasını Teşrif ve Ankarada Alınan Filimleri Seyrettiler.* **Vakit**, 1-2.

..... (1951a). *Sinemaların Öğretici Filim Gösterme Mecburiyeti.* **Film ve Öğretim**, (3), 3.

..... (1951b). *Kültür Filmleri Dâvası Büyük Millet Meclisinde.* **Film ve Öğretim**, (6-7), 12.

ARMAOĞLU, FAHİR. (2005). **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**. İstanbul: Alkım Yayınevi.

ATA, Bahri. (2002). **Müzelerle ve Tarihî Mekânlarla Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin "Müze Eğitimine" İlişkin Görüşleri.** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

..... (2005). *"Tarih Pedaojisine Uygun Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Nasıl Olmalıdır?"*, **İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri.** Ankara: AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi, 73-85.

ATAM, Zahit. (2002). *Sinemamızın Kentsel Kültür Dönemi.* **Tarih ve Toplum, 38**(227), 58-64.

ATEŞ, Erdal. (2001). *Fotoğrafta Zaman.* **Türkiye'de Sanat**, (47), 52-53.

AYAN, Dursun. (2005). *Tarihin Sinemalaştırılması ve Reimagination/Şimdileştirme Kavramı.* **XIV. Türk Tarih Kongresi**, 9-13 Eylül 2002 Ankara.(Kongreye Sunulan Bildiriler). Ankara: III. Cilt, TTK, 409-418.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı. (1937). *Tarih Sergisini Niçin Çok Mühim Buluyorum?.* **Yeni Adam,** (196), 2.

..... (1937). *Kiliseci, Büyücü ve Emperyalist Filmler.* **Yeni Adam**, (198), 2.

BAUDRILLARD, Jean. (2003). **Simülakrlar ve Simülasyon**. (Çev. Oğuz ADANIR), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

BEHAR, Büşra Ersanlı. (1996). **İktidar ve Tarih**. İstanbul: Afa Yayınları.

BENJAMIN, Jules R. (1998). **A Student's Guide to History**. Boston: Bedford Boks.

BEŞİKÇİ, Mehmet. (2002). *I. Dünya Savaşı ve Savaş Karşıtlığı: Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok.* **Tarih ve Toplum, 38**(227), 31-35.

BEYOĞLU, Süleyman. (2000). *Kralın Adamları'na Ne Oldu?*. **Popüler Tarih**, (1), 38-43.

BLOCK, Marc. (1994). **Tarihin Savununucusu Ya Da Tarihçilik Mesleği**. (Çev. Mehmet Ali KILIÇBAY), Ankara: Gece Yayınları.

BRILEY, Ron. (1990). Reel History: U.S. History, 1932-1972, As Viewed Through the Lens of Hollywood. **The History Teacher, 23**(3), 215-236.

BRITISH FILM INSTITUTE. (2000). **Moving Images in the Classroom: A Secondary Teachers' Guide to Using Film&Television.** London: British Film Institute. http://www.bfi.org.uk/education/teaching/miic/pdf/bfi_edu_miic_teachers-guide.pdf adresinden alınmıştır.

BURKE, Peter. (1994). **Tarih ve Toplumsal Kuram.** (Çev.Mete TUNÇAY), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

..... (2003). **Afişten Heykele, Minyatürden Fotoğrafa Tarihin Görgü Tanıkları**. (Çev. Zeynep YELÇE), İstanbul: Kitap Yayınevi.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener. (2001).**Deneysel Desenler: Öntest-Sontest Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

.....(2006). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

CARNES, Mark C. (Ed.) (1995). **Past Imperfect: History According to the Movies.** New York: Henry Holt and Company.

CARR, Edward Hallett. (1994). **Tarih Nedir**. (Çev. Misket Gizem ÖZTÜRK), İstanbul: İletişim Yayınları.

CERECİ, Sedat (1997). **Belgesel Film**. İstanbul: Şûle Yayınları.

CHANSEL, Dominique. (2003a). **Beyaz Perdede Avrupa**. (Çev. Nurettin ELHÜSEYNİ), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

..... (2003b). *20. Yüzyıl Tarihini Öğretmek İçin Görüntülerden Yararlanmak*. (Çev. Nurettin ELHÜSEYNİ), **Toplumsal Tarih, 19**(119), 48-49.

COLLINGWOOD, R. G. (1996). **Tarih Tasarımı**. (Çev.Kurtuluş DİNÇER), Ankara: Gündoğan Yayınları.

COLTHAM, J. B. ve FINES J. (1994) *Tarih Öğretiminin Eğitimsel Amaçları*. (Çev. Mustafa SAFRAN), **Belleten**, LVII(220), 827-842.

CULPIN, Chris. (1996). *Making progress in history*. H. BOURDILLON(Ed.),**Teaching History**. London: Routledge, 126-152.

ÇALAPALA, Rakım (1944). *Ateşten Gömlek Tekrar Çevrilmelidir!*. **Yıldız, 11**(129), 10-11 ve 30.

ÇAPLI, Bülent. (2002). **Medya ve Etik**. Ankara: İmge Kitabevi.

ÇİLENTİ, Kâmuran. (1979). **Eğitim Teknolojisi**. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

ÇORUH, Şefika. (1947). *Sinema Filminden Derse*. **İlk Öğretim, 12**(229-230), 2999.

DANACIOĞLU, Esra. (2001). **Geçmişin İzleri**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

DANCE, E.H. (1971). **Orta Dereceli Okullarda Tarihin Yeri**. (Çev. Osman HORASANLI), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

DEMİR, Yalçın. (1994). **Filmde Zaman ve Mekan**. Eskişehir: Turkuaz Yayınları.

DEWEY, John. (2000). *Temel Eğitimde Tarihin Amacı*. (Çev. Bahri ATA), **Millî Eğitim**, (147), 43-45.

DİLEK, Dursun. (2002). **Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

DOĞAN, Yalçın (14.12.2003). *Renkli Fotoğraf Suçüstü Mahkemesi Gibi*. **Hürriyet Pazar**, 9.

DORSAY, Atilla. (2003). **Sinema ve Çağımız**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

DÖKMEN, Üstün. (2004). **İletişim Çatışmaları ve Empati**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

DURUEL, Senem Ayşe. (2002). **Sinema Tarih İlişkileri ve Türk Sinemasında Tarihe Bakış.** İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi).

ERDİNE, Senem (1998). *Görsel Tarih Peşinde*. **Sinema: Popüler Sinema Dergisi**, (46), 72-75.

ERKSAN, Metin. (1989). **Atatürk Filmi**. İstanbul: Hil Yayınları.

ERTUĞRUL, MUHSİN. (1989). **Benden Sonra Tufan Olmasın!**. İstanbul: Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Yayınları.

ERTÜRK, Selahattin. (1974). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Meteksan Matbaacılık.

EVREN, Burçak. (1995). **Türkiye'ye Sinemayı Getiren Adam Sigmund Weinberg.** İstanbul: Milliyet Yayınları.

..... (2000). *Sigmund Weinberg Hakkında Yeni Bir Belge.* **Toplumsal Tarih, 14**,(83) 36-37.

FERRO, Marc. (1995). **Sinema ve Tarih**. (Çev: Turhan ILGAZ, Hülya TUFAN), İstanbul: Kesit Yayıncılık.

FİDAN, Nurettin ve ERDEN, Münire (1993). **Eğitime Giriş**. Ankara: Meteksan A.Ş.

FİLMER, Cemil. (1984). **Hatıralar**. İstanbul: Emek Matbaacılık ve İlancılık.

FISCHER, Max W. (2003). *Video Time Machine Engages Students, Energizes Curriculum.* **Education World**. http://www.education-world.com/a_curr/voice/voice101.shtml adresinden 28.06.2004 tarihinde alınmıştır.

FORMWALT, Lee W. (2002). Seven Rules for Effective History Teaching or Bringing Life to the History Class. **OAH Magazine of History** 17 (October 2002). ISSN 0882-228X Copyright (c) 2002, Organization of American Historians. http://www.oah.org/pubs/magazine/ww1/formwalt.html adresinden 13 Mayıs 2004 tarihinde alınmıştır.

FRENDO, Henry. (2003). **Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşıma Doğru.** (Yay. Haz. Özgür Sevgi GÖRAL). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

GENÇOSMAN, Kemal Zeki. (03.01.1943). *Beyaz Perdenin Zehirli Derslerine Karşı.* **Ulus**, 2.

GENÇÖZ, Faruk. (2006). *Sinemada Psikolojik Bozukluklar Psinema.* **Bilim ve Teknik**, (458), 82-86.

GRENVILLE, John A. S. (1971). **Film As History**. Birmingham: University of Birmingham.

GÜNDEŞ, Simten. (1998). **Belgesel Filmin Yapısal Gelişimi Türkiye'ye Yansıması**. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

GÜRKAN, Turhan (06.03.1968). *Filmcilere Askeri Yardım Yasaklandı*. **Cumhuriyet**, 6.

.....(1971). **Atatürk'ün Uşağının Gizli Defteri**. İstanbul: Fer Yayınları.

HALKIN, Leon E..(1989). **Tarih Tenkidinin Unsurları**. (Çev. Bahaeddin YEDİYILDIZ), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

http://www.h-net.org/~filmhis/ adresinden 28.06.2004 tarihinde alınmıştır.

http://www.kameraarkasi.org/sinema/makaleler/yarimkalanfilmler.html. adresinden 06.07.2006 tarihinde alınmıştır.

http://www.filmsite.org/allq.html. adresinden 10.03.2006 tarihinde alınmıştır.

http://www.cuneytarkin.com.tr/FilmDetails.aspx?Fil=110. adresinden 12.11.2006 tarihinde alınmıştır.

http://imdb.com/title/tt0220969/ adresinden 17.12.2006 tarihinde alınmıştır.

http://egitek.meb.gov.tr adresinden 26.02.2007 tarihinde alınmıştır.

http://internettv.meb.gov.tr adresinden 26.02.2007 tarihinde alınmıştır.

İNANOĞLU, Türker. (2004). **5555 Afişle Türk Sineması.** İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

KAKINÇ, Tarık Dursun. (1989). **Bağışla Onları**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

KABACALI, Alpay. (27.11.1989). *Birçok 'Yıldız' Yarattı*. **Cumhuriyet,** 12.

KARABAĞ, Ş. Gülin. (1999). *Okullar Konsülü Tarih 13-16 Projesi ve Tarih Eğitimine Katkıları*. **Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi**, 7(1), 67-74.

KARADOĞAN, Rukiye. (2001). **Yerli Sinemada Türklüğün Mitleştirilmesi: "Kostüme-Avantür" Filmler**. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KARASAR, Niyazi. (1991). **Bilimsel Araştırma Yöntemi.** Ankara: Sanem Matbaacılık.

KARAYALÇIN, Yaşar. (1951). *Filmciliğimizin Mühim Meseleleri*. **Film ve Öğretim**, (2), 6-7.

KAYALI, Kurtuluş. (1994). **Yönetmenler Çerçevesinde Türk Sineması**. Ankara: Ayyıldız Yayınları.

KEMERTAŞ, İsmet. (1999). **Uygulamalı Genel Öğretim Yöntemleri**. İstanbul: Birsen Yayınevi.

KOÇAK, Kemal. (2000). *1983 Ortaöğretim Kurumları Tarih Programının Değerlendirilmesi (Alan Araştırması-Ankara Örneği)*. **Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi**, 8(1), 141–180.

KOLOĞLU, Orhan. (2000). *Tarih ve Sanatın Birlikteliği*. **Tarih ve Toplum**, 33(198), 39-41.

KORKUT, Muhiddin. (1950). *Terbiyede Filmden Faydalanmalıyız*. **Film ve Öğretim**, (1), 4.

KÖSTÜKLÜ, Nuri. (1998). **Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi**. Konya: Kuzucular Ofset.

KÖYMEN, Oya. (2003). **Tarih Eğitimine Eleştirel Yaklaşımlar.** İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

KÜÇÜKAHMET, LEYLA. (1998). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. İstanbul: Alkım Yayınları.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S. (1995). **Tarih Araştırmalarında Usûl**. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

KYVIG, David E. ve MARTY, Myron A. (2000). **Yanıbaşımızdaki Tarih**. (Çev. Nalan ÖZSOY), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

MALİK, Hilmi A. (1933). **Türkiye'de Sinema ve Tesirleri**. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.

MARCUS, Alan S. (2004). *Hollywood History in High School: Using Feature Films to Soport Students' Historical Understanding.* http://www.tne.uconn.edu/Research/TNE%20Research%20Grant%20%20Post%20Marcus.pdf adresinden 08.06.2005 tarihinde alınmıştır.

MARWICK, Arthur. (1981). **The Nature of History**. London: The Macmillan Press.

MCNEILL, H. William. (1968). *The Historian and Historical Films*. **Journal of Higher Education, 39**(7), 388-394.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TEBLİĞLER DERGİSİ (1983). **Ortaöğretim Kurumları Tarih Programı, 46**(2146), 338-339.

MONACO, James. (2004). **Bir Film Nasıl Okunur?.** (Çev. Ertan Yılmaz), İstanbul: Oğlak Yayıncılık.

MUMCU, Ahmet, M.Kâmil SU. (2003). **Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük**. İstanbul: M.E.B.

NİZAMETTİN Nazif [TEPEDELENLİOĞLU]. (tarihsiz). **Bir Millet Uyanıyor**. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.

NICHOL, Jon. (1996). **Tarih Öğretimi**. (Çev. Mustafa SAFRAN), Ankara: Çağrı Matbaacılık.

NOYAN, FAZIL. (1951). *Öğretimde Sinemanın Rolü*. **Film ve Öğretim**, (2), 4-5.

O'CONNOR, John E. (1987). **Teaching History With Film and Television**. Washington: American Historical Association.

..... (1988). *History in Images/Images in History: Reflections on the Importance of Film and Television Study for an Understanding of the Past*. **American Historical Review, 93**(5), 1200-1209.

..... (2001). *Reading, Writing, and Critical Viewing: Coordinating Skill Development in History Learning*. **The History Teacher, 34**(2), 183-192.

O'CONNOR John E. and JACKSON, Martin A. (1974). **Teaching History With Film**. Washington:American Historical Association.

OĞUZKAN, A. Ferhan. (1976). **Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü**. İstanbul: İnkılâp ve Aka Basımevi.

ONARAN, Alim Şerif. (1984). *Sinema Roman İlişkileri Açısından Kurtuluş Savaşı'nın Sinemaya Uyarlanışı*. **Gelişim Sinema**, (3), 5-17.

..... (1994). **Türk Sineması (I. Cilt)**. Ankara: Kitle Yayınları.

ORTAYLI, İlber. (2002). *Bin Yıllık Beraberlik Türkler ve Ermeniler.* **4. Uluslararası Sinema Tarih Buluşması Panel Kitabı.** İstanbul: TÜRSAK Vakfı, 8-9.

..... (2003). *"Medeniyetlerarası Buluşma"da Sinemanın Önemi.* **6. Uluslar arası Sinema Tarih Buluşması Panel Kitabı.** İstanbul: TÜRSAK Vakfı, 21-25.

OSMANOĞLU, Ayşe. (1960). **Babam Sultan Abdülhamit.** İstanbul: Güven Yayınları.

OVAT, Fuat. (2005). *Ülkemizde Öğretici Filmlerin 80 Yıllık Serüveni.* **Öğretmen Dünyası,** (303), 27-28.

ÖZALP, Orhan. (2000). *İlköğretim Okulları ve Liselerde Tarih Eğitiminin Gözden Geçirilmesi İhtiyacının Ana Nedenleri ve Bu Konudaki Çalışmalar.* **Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması.** İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 4-7.

ÖZBARAN, Salih. (1998). Gençlik ve Tarih Bir Proje ve Pécs Toplantısı. **Toplumsal Tarih, 9**(49), 49-56.

ÖZGÜÇ, Agah. (2005). **Türlerle Türk Sineması.** İstanbul: Dünya Yayıncılık.

ÖZÖN, Nijat. (1962). **Türk Sineması Tarihi.** İstanbul: Artist Reklam Ortaklığı Yayını.

..... (1970). **İlk Türk Sinemacısı Fuat Uzkınay.** İstanbul: Türk Sinematek Derneği Yayınları:1.

..... (1981a). **Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü.** Ankara: T.D.K. Yayınları.

..... (1981b). *Atatürk ve Kurtuluş Savaşı.* **Gösteri,** (6), 28-30.

..... (1984). **100 Soruda Sinema Sanatı.** İstanbul: Gerçek Yayınevi.

..... (1985). **Sinema: Uygulayımı-Sanatı-Tarihi.** İstanbul: Hil Yayın.

..... (1995). **Karagözden Sinemaya (Türk Sineması ve Sorunları).** Ankara: Kitle Yayınları.

ÖZTAŞ, Sezai. (2006). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Konularının Öğretiminde Filmlerin Kullanımı.* **Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi.** (Ed.Yasemin DOĞANER), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 131-150.

ÖZTÜRK, Serdar. (2004). *Kâzım Karabekir Paşa'nın Sinema Projesi(1923) 'İbret Yerleri' Önerisi.* **Toplumsal Tarih**, (114), 64-67.

..... (2004). *Sinemanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Dr. Fuat Umay Bey'in Yasa Teklifleri Çerçevesindeki Tartışmalar (1926-1941).* **Kültür ve İletişim**, (7/1), 49-74.

..... (2005). **Erken Cumhuriyet Döneminde Sinema, Seyir, Siyaset.** Ankara: Elips Kitap.

ÖZUYUAR, Ali. (1999). **Sinemanın Osmanlıca Serüveni.** İstanbul: Öteki Yayınevi.

PASİN, Reşit. (1951). **Modern Eğitimde Film.** İstanbul: K.K.K. İstanbul Basımevi.

PAYKOÇ, Fersun. (1991). **Tarih Öğretimi.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

ROTHA, Paul (2000). **Belgesel Sinema.** (Çev: İbrahim Şener), İstanbul: İzdüşüm Yayınları: 8.

SAFRAN, Mustafa. (1993a). *Lise Öğretmen ve Öğrencilerine Göre Tarih Dersinin Amaçları.* **Eğitim Dergisi**,(3), 35-39.

..... (1993b). *Değişik Öğrenim Basamaklarında Tarih Dersine İlişkin Tutumlar Üzerine Bir Araştırma.* **Eğitim Dergisi**, (4), 35-40.

..... (1997). *Tarih Öğretimi ve Çağdaş Müfredat Teorileri.* **XII. Türk Tarih Kongresi,** Ankara.

..... (2002). *Orta Öğretim Kurumlarında Tarih Öğretiminin Yapı ve Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma.* **Türk Yurdu, 22**(175), 73-79.

..... (2004). *Ortaöğretim Tarih Programı Geliştirme Çalışmaları.* **TTKB Çalıştayı.** Ankara: Başkent Öğretmenevi (25-26 Aralık 2004).

SAYGINER, Hakkı. (29.08.1959). *Millî Mücadeleye Ait Tarihî Filmden İnönü Çıkarılmış.* **Dünya**, 1 ve 3.

SCOGNAMILLO, Giovanni. (1991). **Cadde-i Kebirde Sinema**. İstanbul: Metis Yayınları.

..... (2003). **Türk Sinema Tarihi**. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

SCOGNAMILLO, Giovanni ve Metin DEMİRHAN. (1999). **Fantastik Türk Sineması**. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

SINGLETON, Ralph S. (2004). **Amerikan Film Terimleri Sözlüğü**. (Çev. Selçuk TAYLANER), İstanbul: Es Yayınları.

SMITH, Mary Howard. (Ed.) (1961). **Using Television in the Classroom**. New York: McGraw-Hill.

SOLOĞLU, Süha. (1950). *Dünya ve Kültür Filmciliği.* **Film ve Öğretim**, (1), 6-7.

SÖNMEZ, Sebaheddin. (06.11.1943). *Sinemadan Okullarda Faydalanamıyorlar.* **Ulus**, 2.

STRADLING, Robert. (2003). **20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli**. (Çev. Ayfer Ünal), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

STURMA, Michael (1997). *Feature Film and Teaching/Learning.*In Posbisil, R. and Willcoxson, L. (Eds), **Learning Through Teaching** , p312-313. Teaching and Learning Forum. Murdoch University, Perth: Western Australia. http://lsn.curtin.edu.au/tlf/tlf1997/sturma.html. adresinden 19.05.2004 tarihinde alınmıştır.

SUNGU, İhsan. (2002). *Tarih Öğretimi Hakkında.* (Çev. Bahri ATA), **Milli Eğitim**, (153-154), 52-59.

ŞENER, Erman. (1970). **Kurtuluş Savaşı ve Sinemamız**. İstanbul: Dizi Yayınları, Sinema Dizisi: 1.

..... (1967). *Atatürk ve Sinema.* **Ses**, (46), 2-3.

TAN, Özdemir. (1965). *Filmle Öğretim Tekniği.* **İlk Öğretim, 30**(530), 28 ve 30.

TEKELİ, İlhan. (1998). **Tarih Bilinci ve Gençlik**. İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

..... (2000). *Türkiye'de İlköğretim ve Liselerde Tarih Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması Konusunda Bir Kavramsal Çerçeve.* **Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması**. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

TEPEDELENLİOĞLU, Nizamettin Nazif. (1939). *Atatürk Film Çevirirken.* **Yenigün**, (9), 23 ve 42.

TOGAN, A. Zeki Velidî. (1985). **Tarihte Usûl**. İstanbul: Enderun Kitabevi.

TOPLIN, Robert Brent. (1996) . **History by Hollywood: The Use and Abuse of the American Past**. Urbana and Chicago: University of Illinois Pres.

..... (1999). **Perspectives on Audiovisuals in the Teaching of History.** Washington, D.C.: American Historical Association.

TOSH, John. (2005). **Tarihin Peşinde.** (Çev. Özden ARIKAN), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TROÇKİ, Lev. (2000). **Gündelik Hayatın Sorunları**. İstanbul: Yazın Yayıncılık.

TUĞLACI, Pars. *Atatürk'ün Çok Beğendiği Ama Erken Bulduğu Film TRT Tarihten Sınıfta Kaldı.* **Cumhuriyet Gazetesi**(23 Ekim 1988), 4.

TULGAR, Ahmet. (18.04.2004). *Atatürk'ü Kimselere Oynatamamak.* **Milliyet Gazetesi Popüler Kültür Eki**, 3.

TURAN, Refik (1999). *Türkiye'de Tarih Öğretiminde Yeni Gelişmeler ve Hedefler.* **Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi**, 7(1), 75-82.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ZABIT CERİDESİ. (10.02.1937). **Öğretici ve Teknik Filmler Hakkında Kanun**. Devre: 5, Cilt: 16, İçtima:2, 35. İnikad, 127.

ULUÇAY, M. Çağatay. (1950). *İngiliz Okullarında Tarih Öğretimi.* **İlk Öğretim, 15**(291-292), 3803-3806.

ULUDAĞ, Osman Şevki. (1943). **Çocuklar Gençler Filmler**. İstanbul: Kader Basımevi.

VARIŞ, Fatma (Ed.) (1994). **Eğitim Bilimine Giriş**. Konya: Atlas Kitabevi.

VELLA, Yosanne (2001). *Yaratıcı Tarih Öğretimi.* (Çev. Bahri ATA), **Milli Eğitim**, (150), 3-5.

VEREL, Oktay. (1950). *Kültür Filmleri ve Okullarımız!*. **Film ve Öğretim**, (1), 5.

WENDT, Paul R. (1972). **Görme-İşitme Yoluyla Öğretim**. (Çev. Hüseyin IŞIK), Ankara: FRTEM Yayınları.

WEINSTEIN, Paul B. (2001). *Movies as The Gateway to History: The History and Film Project.* **The History Teacher**, **35**(1), 27-48.

WINEBURG, Sam. (2002). *Teaching history: We're still crazy after all these years.* **Knight Ridder Tribune** Posted on Sun, Jun. 09, 2002.

YALIN, Halil İbrahim. (2006). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Nobel Yayınları

EKLER

TARİHÎ FİLM LİSTESİ

	Filmin Adı:	Yıl:	Yönetmen:
1	**Alemdar Vak'ası***	1918	Sedat SİMAVİ
2	**Binnaz**	1919	Ahmet FEHİM
3	**Boğaziçi Esrarı (Nur Baba)**	1922	Muhsin ERTUĞRUL
4	**Ateşten Gömlek**	1923	Muhsin ERTUĞRUL
5	**Ankara Postası**	1928	Muhsin ERTUĞRUL
6	**Bir Millet Uyanıyor**	1932	Muhsin ERTUĞRUL
7	**Ayronoz Kadısı**	1938	Muhsin ERTUĞRUL
8	**Bir Kavuk Devrildi**	1939	Muhsin ERTUĞRUL
9	**Kıvırcık Paşa**	1941	Faruk KENÇ
10	**On Üç Kahraman**	1943	Şadan KAMİL
11	**Köroğlu**	1945	Refik K.ARDUMAN-Mümtaz ENER
12	**Kızılırmak-Karakoyun**	1946	Muhsin ERTUĞRUL
13	**Akıncılar**	1948	Şadan KAMİL
14	**Kahraman Mehmet**	1948	Kadri ÖGELMAN
15	**İstiklal Madalyası**	1948	Ferdi TAYFUR
16	**Efe Aşkı**	1948	Şadan KAMİL
17	**Şehitler Kalesi**	1949	Fikri RUTKAY
18	**Vurun Kahpeye**	1949	Lütfü Ö.AKAD
19	**Ateşten Gömlek**	1950	Vedat Örfi BENGÜ
20	**Üçüncü Selim'in Gözdesi**	1950	Vedat AR
21	**Estergon Kalesi (birinci çevirim)**	1950	Vedat Örfi BENGÜ
22	**Zülfikarın Gölgesinde**	1950	Fikri RUTKAY
23	**Akdeniz Korsanları**	1950	Kadri ÖGELMAN
24	**Çete**	1950	Çetin KARAMANBEY
25	**Yüzbaşı Tahsin**	1950	Orhan ARIBURNU
26	**Çakırcalı Mehmet Efe**	1950	Faruk KENÇ
27	**Çakırcalı Nasıl Vuruldu**	1950	Faruk KENÇ
28	**Barbaros Hayrettin Paşa**	1951	Baha GELENBEVİ
29	**Allahaısmarladık (birinci çevirim)**	1951	Sami AYANOĞLU
30	**Ankara Casusu Çiçero**	1951	Mehmet MUHTAR
31	**Ege Kahramanları**	1951	Nuri AKINCI
32	**Kendini Kurtaran Şehir (Şanlı Maraş)**	1951	Faruk KENÇ
33	**Vatan İçin**	1951	Aydın ARAKON
34	**Fato,Ya İstiklâl Ya Ölüm**	1951	Turgut DEMİRAĞ
35	**Vatan ve Namık Kemal**	1951	Talat ARTEMEL-Sami AYANOĞLU
36	**Lale Devri**	1951	Vedat AR
37	**Cem Sultan**	1951	Münir Hayri EGELİ
38	**İstanbul'un Fethi**	1951	Aydın ARAKON
39	**Kore Gazileri**	1951	Seyfi HAVAERİ
40	**Mehmetçik Korede**	1951	Kenan ERGİNSOY
41	**Kore'de Türk Kahramanları**	1951	Seyfi HAVAERİ
42	**Kore'de Türk Süngüsü**	1951	Vedat Örfi BENGÜ
43	**Kore'den Geliyorum**	1951	Nurullah TİLGEN
44	**Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan**	1951	Münir Hayri EGELİ
45	**Hürriyet Şarkısı**	1951	Faruk KENÇ
46	**İstanbul Kan Ağlarken**	1951	Kani KIPÇAK
47	**Sürgün**	1951	Orhon M.ARIBURNU
48	**Yıldırım Beyazıt ve Timurlenk**	1952	M.Hayri EGELİ

49	**Çakırcalı Mehmet Efe'nin Definesi**	1952	Faruk KENÇ
50	**İki Süngü Arasında**	1952	Şadan KAMİL
51	**Atatürk'ün Casusu İngiliz Kemal Lawrens'e Karşı**	1952	Lütfi Ö.AKAD
52	**Hürriyet İçin Şahlanan Belde**	1952	Mümtaz ENER
53	**Destan Destan İçinde**	1952	Seyfi HAVAERİ
54	**Dokunulmaz Bu Aslana**	1952	Vedat Örfi BENGÜ
55	**Yurda Dönüş**	1952	Nedim OTYAM
56	**Yavuz Sultan Selim Ağlıyor**	1952	Sami AYANOĞLU
57	**Kızıltuğ (Cengiz Han)**	1952	Aydın ARAKON
58	**Kubilay**	1952	Muharrem GÜRSES
59	**Son Gece (birinci çevirim)**	1952	Sami AYANOĞLU
60	**Kocatepe'nin Beş Atlısı**	1952	Nusret ERASLAN
61	**Kara Efe (Zeynep'in Gözyaşları)**	1952	Muharrem GÜRSES
62	**Efelerin Efesi**	1952	Şakir SIRMALI
63	**Sarı Zeybek**	1953	Münir Hayri EGELİ
64	**Köroğlu-Türkan Sultan**	1953	Faruk KENÇ
65	**Zafer Güneşi**	1953	Seyfi HAVAERİ
66	**Kara Davut (birinci çevirim)**	1953	Mahir CANOVA
67	**Cinci Hoca**	1953	Suavi TEDÜ
68	**Bozkurt Obası**	1954	Sami AYANOĞLU
69	**Bulgar Sadık (Kaçın Türkler Geliyor)**	1954	Lütfi Ö.AKAD
70	**Hürriyet Uğruna Mukaddes Yalan**	1954	Muharrem GÜRSES
71	**İstiklal Harbi (Ruhların Mucizesi)**	1954	Hayri ESEN
72	**Şimal Yıldızı**	1954	Atıf YILMAZ
73	**Yanık Efe**	1954	Semih EVİN
74	**Battal Gazi Geliyor**	1955	Sami AYANOĞLU
75	**Safiye Sultan**	1955	Fikri RUTKAY-Di MARTİNO
76	**Lejyon Dönüşü**	1957	Orhan ARIBURNU
77	**Dokuz Dağın Efesi (Çakıcı Geliyor)**	1958	Metin ERKSAN
78	**İstiklal Uğrunda**	1958	Rahmi KAFADAR
79	**Bu Vatan Bizimdir**	1958	Nejat SAYDAM
80	**Meçhul Kahramanlar**	1958	Agah HÜN
81	**Düşman Yolları Kesti**	1959	Osman F.SEDEN
82	**İzmir Ateşler İçinde**	1959	O.Nuri ERGÜN
83	**Kıbrıs'ın Belalısı Kızıl Eoka**	1959	Nişan HANÇER
84	**Kıbrıs Şehitleri**	1959	Behlül DAL
85	**Beklenen Bomba**	1959	Muharrem GÜRSES
86	**O'nun Süvarisi**	1959	Nusret ERASLAN
87	**Bu Vatanın Çocukları**	1959	Atıf YILMAZ
88	**Kalpaklılar**	1959	Nejat SAYDAM
89	**Vatan Uğruna**	1959	Nişan HANÇER
90	**Dağlar Şahini Yörük Efe**	1959	Muharrem GÜRSES
91	**Peçeli Efe**	1959	Faruk KENÇ
92	**Binnaz (ikinci çevirim)**	1959	Mümtaz YENER
93	**Ateşten Damla**	1960	Memduh ÜN
94	**Küçük Kahraman**	1960	Türker İNANOĞLU
95	**Aşktan da Üstün**	1960	Osman F.SEDEN
96	**Osman Çavuş**	1960	Orhan ATEŞ
97	**Siyah Melek**	1961	Sami AYANOĞLU
98	**Kahraman Üçler**	1961	Semih EVİN
99	**Vatan Fedaileri**	1961	Şinasi ÖZONUK
100	**Sevdalı Efe**	1961	Nuri AKINCI

101	**Sevimli Haydut**	1961	Asaf TENGİZ
102	**Sepetçioğlu**	1961	İhsan SEDAT
103	**Vatan Uğruna**	1962	Nişan HANÇER
104	**Dikmen Yıldızı**	1962	Asaf TENGİZ
105	**Dağlar Bulutu Efem**	1962	Semih EVİN
106	**Harmandalı Efem Geliyor**	1962	Çetin KARAMANBEY
107	**Cengiz Han'ın Hazineleri (Karaoğlan)**	1962	Atıf YILMAZ
108	**Genç Osman**	1962	Yavuz YALINKILIÇ
109	**Silah Arkadaşları**	1962	Şinasi ÖZONUK
110	**Dağlar Kralı (Köroğlu)**	1963	Y.Mehmet DİNLER
111	**Harmandalı Efe'nin İntikamı**	1963	Çetin KARAMANBEY
112	**Dağlar Bizimdir (Yörük Efe)**	1964	Nejat SAYDAM
113	**Atçalı Kel Mehmet**	1964	Asaf TENGİZ
114	**Dağların Aslanı**	1964	Yavuz YALINKILIÇ
115	**Kamalı Zeybek**	1964	Nuri AKINCI
116	**Kara Dağlı Efe**	1964	Nuri AKINCI
117	**Koçero**	1964	Ümit UTKU
118	**Çapkın Efe**	1964	Semih EVİN
119	**İsimsiz Kahramanlar**	1964	Semih EVİN
120	**On korkusuz Adam**	1964	Tunç BAŞARAN
121	**Dağ Başını Duman Almış**	1964	Memduh ÜN
122	**Kocatepe'nin Üç Süvarisi**	1964	Yavuz YALINKILIÇ
123	**Vurun Kahpeye**	1964	Orhan AKSOY
124	**Çanakkale Aslanları**	1964	Turgut DEMİRAĞ
125	**Kanlı Kale**	1965	Yavuz YALINKILIÇ
126	**Karaoğlan-Altay'dan Gelen Yiğit**	1965	Suat YALAZ
127	**Horosan'dan Gelen Bahadır**	1965	Natuk BAYTAN
128	**Horasan'ın Üç Atlısı**	1965	Tunç BAŞARAN
129	**Bize Türk Derler**	1965	Nuri AKINCI
130	**On Korkusuz Kadın**	1965	Tunç BAŞARAN
131	**Haremde Dört Kadın**	1965	Halit REFİĞ
132	**Severek Ölenler (Kartalların Öcü)**	1965	Osman F.SEDEN
133	**Kıbrıs Volkanı**	1965	Ural OZON
134	**Fatih'in Fedaisi**	1966	Tunç BAŞARAN
135	**Aslanların Dönüşü**	1966	Yılmaz ATADENİZ
136	**Yedi Dağın Aslanı**	1966	Yılmaz ATADENİZ
137	**Eşkıya**	1966	Hicri AKBAŞLI
138	**Gavur Dağın Eşkıyası**	1966	Kayahan ARIKAN
139	**Hızır Efe**	1966	Mehmet ASLAN
140	**Fedailer**	1966	Kayahan ARIKAN
141	**Göklerdeki Sevgili**	1966	Remzi JÖNTÜRK
142	**Dişi Düşman**	1966	Nejat SAYDAM
143	**Fırtına Beşler**	1966	Aram GÜLYÜZ
144	**Severek Dövüşenler**	1966	Aram GÜLYÜZ
145	**Atatürk'ün Fedaisi Topal Osman**	1966	Ural OZON
146	**Battal Gazi (Ölüm Kalesi Cengi)**	1966	Muharrem GÜRSES
147	**Malkoçoğlu**	1966	Süreyya DURU
148	**Kolsuz Kahraman**	1966	Nejat SAYDAM
149	**Karaoğlan-Baybora'nın Oğlu**	1966	Suat YALAZ
150	**Karaoğlan-Camoka'nın İntikamı**	1966	Suat YALAZ
151	**Ayyıldız Fedaileri**	1966	Semih EVİN
152	**Bir Millet Uyanıyor**	1966	Ertem EĞİLMEZ
153	**Allahaısmarladık (ikinci çevirim)**	1966	Nejat SAYDAM

154	**Allahaısmarladık İstanbul**	1966	Semih EVİN
155	**Bombacı Emine**	1966	Nuri AKINCI
156	**Kahramanlar Köyü**	1966	Kemal KAN
157	**Kara Fatma**	1966	Nuri AKINCI
158	**Akşam Güneşi**	1966	Osman F.SEDEN
159	**Fatih'in Fedaisi**	1966	Tunç BAŞARAN
160	**Vatan Kurtaran Aslan**	1966	Tunç BAŞARAN
161	**Zaloğlu Rüstem**	1966	Muharrem GÜRSES
162	**Bizans'ı Titreten Yiğit**	1967	Muharrem GÜRSES
163	**Karaoğlan-Bizans'lı Zorba**	1967	Suat YALAZ
164	**Hacı Murat**	1967	Natuk BAYTAN
165	**Şeyh Şamil**	1967	Natuk BAYTAN
166	**Malkoçoğlu Krallara Karşı**	1967	Süreyya DURU-Remzi JÖNTÜRK
167	**Kartal Efe**	1967	Kayahan ARIKAN
168	**Efe'nin İntikamı**	1967	Yavuz YALINKILIÇ
169	**Kamalı Zeybek Çakırcalı'ya Karşı**	1967	Nuri AKINCI
170	**Kamalı Zeybeğin İntikamı**	1967	Nuri AKINCI
171	**Koca Dağlı**	1967	Kemal KAN
172	**Kozanoğlu**	1967	Atıf YILMAZ
173	**Bozkurtlar Geliyor**	1967	Cavit YÖRÜKLÜ
174	**Bozkurtların İntikamı**	1967	Cavit YÖRÜKLÜ
175	**Kara Davut (ikinci Çevirim)**	1967	Mahir CANOVA
176	**Anjelik Osmanlı Saraylarında**	1967	Ülkü ERAKALIN
177	**Akbulut, Malkoçoğlu ve Karaoğlan'a Karşı**	1967	Mehmet ASLAN
178	**Karaoğlan-Yeşil Ejder**	1967	Suat YALAZ
179	**Alparslan**	1967	Muharrem GÜRSES
180	**Alpaslan'ın Fedaisi Alpago**	1967	Nejat SAYDAM
181	**Kızılırmak-Karakoyun (ikinci çevirim)**	1967	Lütfi Ö.AKAD
182	**Osmanlı Kabadayısı**	1967	Türker İNANOĞLU
183	**Son Gece (ikinci çevirim)**	1967	Memduh ÜN
184	**Malkoçoğlu Kara Korsan**	1968	Süreyya DURU
185	**Öldürmek Hakkımdır**	1968	Nuri ERGÜN
186	**Gültekin Asya Kartalı**	1968	Mehmet ASLAN
187	**Gökbayrak**	1968	Natuk BAYTAN
188	**Aslanbey**	1968	Yavuz YALINKILIÇ
189	**Kara Pençe**	1968	Mehmet ASLAN
190	**Camoka'nın Dönüşü**	1968	Suat YALAZ
191	**Bozkırlar Şahini Tark-Han**	1968	Mehmet ASLAN
192	**Hakanların Savaşı**	1968	Mehmet ASLAN
193	**Hacı Murat Geliyor**	1968	Natuk BAYTAN
194	**Kafkas Kartalı**	1968	Yılmaz ATADENİZ
195	**Anjelik ve Deli İbrahim**	1968	Süha DOĞAN
196	**Kara Battal'ın Acısı**	1968	Alp Zeki HEPER
197	**Efelerin Öcü**	1968	Vedat OKÇUGİL
198	**Eşkıya Halil**	1968	Alp Zeki HEPER
199	**Eşkıya Kanı**	1968	Yavuz FİGENLİ
200	**Sinanoğlu**	1968	Yavuz YALINKILIÇ
201	**Sinanoğlu'nun Dönüşü**	1968	Yavuz YALINKILIÇ
202	**Fedai Komandolar Kıbrıs'ta**	1968	Nejat OKÇUGİL
203	**Komandolar Geliyor**	1968	Nejat OKÇUGİL
204	**Köroğlu**	1968	Atıf YILMAZ
205	**İngiliz Kemal**	1968	Ertem EĞİLMEZ
206	**Tarkan**	1969	Tunç BAŞARAN

207	**Tarkan Camoka'ya Karşı**	1969	T.Fikret UÇAK
208	**Tarkan Canavarlı Kule**	1969	Cavit YÖRÜKLÜ
209	**Malkoçoğlu Akıncılar Geliyor**	1969	Süreyya DURU
210	**Osmanlı Kartalı**	1969	Osman F.SEDEN
211	**Mete Han Amazonlara Karşı**	1969	Mehmet ASLAN
212	**Vatan ve Namık Kemal (ikinci çevirim)**	1969	Duygu SAĞIROĞLU
213	**Malkoçoğlu Cem Sultan**	1969	Remzi JÖNTÜRK
214	**Aç Kurtlar**	1969	Yılmaz GÜNEY
215	**Çakırcalı Mehmet Efe**	1969	Yılmaz ATADENİZ
216	**Dişi Eşkıya**	1969	Orhan ELMAS
217	**Deli Murat**	1969	Ertem GÖREÇ
218	**Eşkıya Aşkı**	1969	Semih EVİN
219	**Kara Efe**	1969	Nuri AKINCI
220	**Gültekin Amazon Kızlara Karşı**	1969	Mehmet ASLAN
221	**Karaoğlan'ın Kardeşi (İntikam Fedaisi)**	1969	Suat YALAZ
222	**Karaoğlan Şeyhin Kızı**	1969	Suat YALAZ
223	**Fato Ya İstiklâl Ya Ölüm (ikinci çevrim)**	1969	Feyzi TUNA
224	**Melikşah**	1969	İsmail KOUSHAN
225	**Zindandan Gelen Mektup**	1970	Sırrı GÜLTEKİN
226	**Yemen'de Bir Avuç Türk**	1970	Yılmaz ATADENİZ
227	**Adsız Cengaver**	1970	Halit REFİĞ
228	**Tarkan Gümüş Eyer**	1970	Mehmet ASLAN
229	**Selahattin Eyyübi**	1970	Süreyya DURU
230	**Eşkıya Oğlu**	1970	Mümtaz ALPASLAN
231	**Kara Peçe**	1970	Memduh ÜN
232	**Malkoçoğlu Ölüm Fedaileri**	1971	Süreyya DURU
233	**Baybars-Asya'nın Tek Atlısı**	1971	Kemal KAN
234	**Tarkan Viking Kanı**	1971	Mehmet ASLAN
235	**Battal Gazi Destanı**	1971	Atıf YILMAZ
236	**İki Esir**	1971	Natuk BAYTAN
237	**Asker Ahmet**	1971	Semih EVİN
238	**Karaoğlan Geliyor-Cengiz Han'ın Hazineleri**	1972	Mehmet ASLAN
239	**Estergon Kalesi (ikinci çevirim)**	1972	Kemal KAN
240	**Battal Gazi'nin İntikamı**	1972	Natuk BAYTAN
241	**Hacı Murat'ın İntikamı**	1972	Yavuz FİGENLİ
242	**Kara Murat Fatih'in Fedaisi**	1972	Natuk BAYTAN
243	**Malkoçoğlu Kurtbey**	1972	Süreyya DURU
244	**Tarkan Altın Madalyon**	1972	Mehmet ASLAN
245	**Çöl Kartalı**	1972	Halit REFİĞ
246	**Gökçe Çiçek**	1972	Lütfi Ö.AKAD
247	**Zaloğlu Rüstem**	1973	Natuk BAYTAN
248	**Atlıhan**	1973	Naki YURTER
249	**Kara Pençe**	1973	Yücel UÇANOĞLU
250	**Kara Pençe'nin İntikamı**	1973	Yücel UÇANOĞLU
251	**Cengiz Han'ın Fedaisi**	1973	Yücel UÇANOĞLU
252	**Savulun Battal Gazi Geliyor**	1973	Natuk BAYTAN
253	**Aşkın Zaferi**	1973	Orhan ELMAS
254	**Vurun Kahpeye (üçüncü Çevirim)**	1973	Halit REFİĞ
255	**Gazi Kadın (Nene Hatun)**	1973	Osman F. SEDEN
256	**Kara Murat Fatih'in Fermanı**	1973	Natuk BAYTAN
257	**Tarkan Güçlü Kahraman Kolsuz Kahramana Karşı**	1973	Mehmet ASLAN
258	**Kara Orkun**	1973	Yücel UÇANOĞLU

259	**Kara Şeytan**	1973	Yavuz FİGENLİ
260	**İki Süngü Arasında (ikinci çevirim)**	1973	Ülkü ERAKALIN
261	**Dağ Kurdu**	1973	Çetin İNANÇ
262	**Dağ Kanunu**	1973	Yılmaz ATADENİZ
263	**Dağ Kurbanı**	1973	Taner OĞUZ
264	**Kanlı Savaş**	1974	Murat AKOVALIGİL
265	**Önce Vatan**	1974	Duygu SAĞIROĞLU
266	**Battal Gazi'nin Oğlu**	1974	Natuk BAYTAN
267	**Sezercik Küçük Mücahit**	1974	Ertem GÖREÇ
268	**Kara Boğa**	1974	Yavuz FİGENLİ
269	**Göç (Kıbrıs Ufuklarında)**	1974	Remzi JÖNTÜRK
270	**Kıbrıslı Fedailer**	1974	Müjdat SAYLAV
271	**Kartal Yuvası**	1974	Natuk BAYTAN
272	**Şehitler**	1974	Çetin İNANÇ
273	**Sayılı Kabadayılar**	1974	Remzi JÖNTÜRK
274	**Türk Aslanları**	1974	Tanzer AKIN
275	**Zindan**	1974	Remzi JÖNTÜRK
276	**Reşo (Vatan İçin)**	1974	Çetin İNANÇ
277	**Kara Murat Ölüm Emri**	1974	Natuk BAYTAN
278	**Kahramanlar**	1974	Remzi A. JÖNTÜRK
279	**Kanlı Savaş**	1974	Murat AKOVALIGİL
280	**Kara Murat Kara Şövalyeye Karşı**	1975	Natuk BAYTAN
281	**Kara Şahin**	1975	Yavuz FİGENLİ
282	**Tolga**	1975	Mehmet ASLAN
283	**Turhanoğlu Çal Hasan**	1975	Yılmaz ATADENİZ
284	**Aşk-ı Memnu (TV Dizisi)**	1975	Halit REFİĞ
285	**Topuz**	1975	Lütfi Ö.AKAD
286	**Ferman**	1975	Lütfi Ö.AKAD
287	**Pembe İncili Kaftan**	1975	Lütfi Ö.AKAD
288	**Kılıçaslan**	1975	Natuk BAYTAN
289	**Aslan Adam**	1975	Natuk BAYTAN
290	**Kara Murat Şeyh Gaffar'a Karşı**	1976	Natuk BAYTAN
291	**HoraGeliyor Hora**	1976	Remzi JÖNTÜRK
292	**Aybiçe Kurt Kız**	1976	Mehmet ASLAN
293	**Kadı Han**	1976	Yılmaz ATADENİZ
294	**Bir Millet Uyanıyor**	1976	Ertem EĞİLMEZ
295	**Korkusuz Cengaver**	1976	Duygu SAĞIROĞLU
296	**Silah Arkadaşları**	1977	Osman F.SEDEN
297	**Hakanlar Çarpışıyor (Altay'dan Gelen Yiğit)**	1977	Natuk BAYTAN
298	**Kara Murat Denizler Hakimi**	1977	Natuk BAYTAN
299	**Kara Murat Devler Savaşıyor**	1978	Natuk BAYTAN
300	**Yorgun Savaşçı (TV Dizisi)**	1979	Halit REFİĞ
301	**IV. Murat (TV Dizisi)**	1980	Yücel ÇAKMAKLI
302	**İttihat ve Terakki (TV Dizisi)**	1980	Ziya ÖZTAN
303	**Son Akın**	1982	Yılmaz ATADENİZ
304	**Kanije Kalesi**	1982	Yılmaz ATADENİZ
305	**Sultanhisar Destanı (TV Dizisi)**	1982	Çetin KARAMANBEY
306	**Üç İstanbul (TV Dizisi)**	1983	Feyzi TUNA
307	**Esir**	1983	Rahmi KAFADAR
308	**Küçük Ağa (TV Dizisi)**	1984	Yücel ÇAKMAKLI
309	**Bugünün Saraylısı**	1985	Ziya ÖZTAN
310	**Altar**	1985	Remzi JÖNTÜRK
311	**Duvardaki Kan**	1986	Natuk BAYTAN

312	**Silah Arkadaşları**	1986	Cüneyt ARKIN
313	**Ateşten Günler (TV Dizisi)**	1987	Ziya ÖZTAN
314	**Yalnız Efe (TV Dizisi)**	1987	Kâmil RENKLİDERE
315	**Çakırcalı Mehmet Efe**	1987	Fikret UÇAK
316	**Efeler Diyarı**	1987	Fikret UÇAK
317	**Kuruluş (Tv Dizisi)**	1988	Yücel ÇAKMAKLI
318	**Sahibini Arayan Madalya**	1989	Yücel ÇAKMAKLI
319	**Hünkarın Bir Günü**	1989	Osman SINAV
320	**Köroğlu (TV Dizisi)**	1991	Hüseyin TAŞKIN
321	**Kurtoğlu (Osmanlı Bedel İster) (TV Dizisi)**	1991	Yücel ÇAKMAKLI
322	**Kurtoğlu (Sancağın Ordusu)**	1992	Cem ERTÜRK
323	**Kurtoğlu (Bu Yola Baş Koyduk)**	1992	Cem ERTÜRK
324	**Kurt Kanunu**	1992	Ersin PERTAN
325	**Kızılırmak-Karakoyun (üçüncü çevirim)**	1993	Şahin GÖK
326	**Yolcu**	1993	Başar SABUNCU
327	**Yorgun Savaşçı (TV Dizisi)**	1993	Tunca YÖNDER
328	**İşgal Altında**	1993	Ünal KÜPELİ
329	**Deli Balta**	1993	Tolgay ZİYAL-Yılmaz ATADENİZ
330	**Kurtuluş**	1994	Ziya ÖZTAN
331	**İstanbul Kanatlarımın Altında**	1995	Mustafa ALTIOKLAR
332	**Irmakların Türküsü**	1995	Soydaner UĞURLU
333	**Sen De Gitme (Sen De Gitme Triyandafilis)**	1995	Tunç BAŞARAN
334	**Yahya Kaptan (TV Dizisi)**	1995	Hilmi AKYALÇIN-Engin TEMİZER
335	**Yaban (TV Dizisi)**	1996	Nihat DURAK
336	**Kuşatma Altında Aşk**	1997	Ersin PERTAN
337	**Cumhuriyet**	1998	Ziya ÖZTAN
338	**Harem Suare**	1998	Ferzan ÖZPETEK
339	**Salkım Hanımın Taneleri**	1999	Tomris GİRİTLİOĞLU
340	**Abdulhamit Düşerken**	2002	Ziya ÖZTAN
341	**Karaoğlan(TV Dizisi)**	2002	Abdullah OĞUZ-Cem AKYOLDAŞ
342	**Deliboran Destanı (TV Dizisi)**	2002	Erhan BAYTİMUR
343	**Muhteris Ruhlar**	2002	Ersin PERTAN
344	**Kurşun Yarası (TV Dizisi)**	2003	Özer KIZILTAN
345	**Esir Şehrin İnsanları (TV Dizisi)**	2003	Cafer ÖZGÜL
346	**Hürrem Sultan (TV Dizisi)**	2003	Fatih AKSOY-F.Nur SEVİNÇ
347	**Kırık Kanatlar(TV Dizisi)**	2005	Faruk TEBER-Temel GÜRSU-Haluk BENER-Çağatay TOSUN-Cevdet MERCAN
348	**Çanakkale'den Sonra**	2005	Erhan TURSUN
349	**Yalnız Efe**	2005	Gürsel ATEŞ
350	**Hacivat Karagöz Neden Öldürüldü?**	2005	Ezel AKAY
351	**Cenneti Beklerken**	2005	Derviş ZAİM
352	**Yalnız Efe**	2006	Zafer PAR
353	**Pertev Bey'in Üç Kızı**	2006	Tunç BAŞARAN
354	**Kınalı Kuzular (TV Dizisi)**	2006	Tunç DAVUT
355	**Eve Giden Yol**	2006	Semir ASLANYÜREK
356	**Son Osmanlı "Yandım Ali"**	2006	Mustafa Şevki DOĞAN

*İlk tarihî film denemesi olan bu film yarım kalmıştır.

Ek 2. EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ TARİH VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİM MEDYASI (Kaynak: http://egitek.meb.gov.tr)

EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ EĞİTİM MEDYASI VİDEO KASETLER (TARİH)

DİZİ 1: ATATÜRK

DİZİ 2: T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 8 (AİO)

DİZİ 3: TÜRK BÜYÜKLERİ

DİZİ 4: TV DERSHANESİ / TARİH

DİZİ 5: TARİH 1 (AÖL)

DİZİ 6: TARİH 2 (AÖL)

DİZİ 7: GENEL TÜRK TARİHİ 1 (AÖL)

DİZİ 8: GENEL TÜRK TARİHİ 2 (AÖL)

DİZİ 9 : GENEL TÜRK TARİHİ 3 (AÖL)

DİZİ 10: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 1 (AÖL)

DİZİ 11: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 2 (AÖL)

DİZİ 12: MİLLİ GÜVENLİK BİLGİSİ (AÖL)

DİZİ 13: MİLLİ MÜCADELE YILLARI

DİZİ 14: SONSUZ MARATON

DİZİ 1: ATATÜRK

5 PROGRAM, 25'00", R, VHS, TÜRKÇE, 2002

Belgesel, fotoğraf, film ve belgelerin yanı sıra Atatürk'ün konuşma ve ziyaretlerine ilişkin küçük canlandırmalarla oluşturuluyor .

1. Aydın Asker, Vatansever Mustafa Kemal (1881-1918)

2. Vatan Kurtarıcı Asker, Komutan Mustafa Kemal 1 (1918-1920)

3. Vatan Kurtarıcı Asker, Komutan Mustafa Kemal 2 (1920-1923)

4. Vatan Kurucu Atatürk 1 (1923-1927)

5. Vatan Kurucu Atatürk 2 (1927-1937).

DİZİ 2: T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 8 (AİO)

Birinci dönem 5, ikinci dönem 5 program olmak üzere toplam 10 programdan oluşmaktadır. 5.ve 10.programlar değerlendirme sorularını içermektedir. Program süresi 15'00"dır.

1. Osmanlı Devletinin Son Dönemde Karşılaştığı Sorunlar

2. M. Kemal Atatürk'ün Yaşamı

3. Kurtuluş Savaşı 1 (Hazırlık Dönemi)

4. Kurtuluş Savaşı 2 (Savaş Dönemi)

5. Soru Programı 1

6. Türk İnkılâbı 1 (Siyasi Alanda, Hukuk Alanında)

7. Türk İnkılâbı 2 (Eğitim Kültür Alanında, Toplumsal Alanda. Türk Ordusu ve Milli Savunma)

8. T.C. Devletinin İzlediği Dış Siyaset, Atamızın Son Günleri ve Ölümü

9. Atatürkçülük

10. Soru Programı 2

DİZİ 3: TÜRK BÜYÜKLERİ

İki programlık bu dizi ile ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri hedeflenmiştir. 18. yüzyıl Osmanlı padişahlarından yenilikçi hareketleri ile tanınmış III. Selim ve 19. yüzyıl Osmanlı paşalarından Pilevne Kahramanı Gazi Osman Paşa tanıtılıyor.

1. Gazi Osman Paşa (19'30")

2. III. Selim (17'00")

DİZİ 4: TV DERSHANESİ / TARİH

14 programlık bu dizi ile üniversite sınavlarına hazırlanan ortaöğretim öğrencileri hedeflenmiştir. Programlar ortaöğretim Tarih müfredatının bazı bölümlerini destekler niteliktedir. Program süresi 20'00"dır.

1. Tarihin konusu, tarih devirleri, devirleri başlatan ve bitiren Olaylar

2. Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş ve yükselme dönemi

3. Osmanlı uygarlığı

4. Osmanlı İmparatorluğunun duraklama dönemi

5. Osmanlı İmparatorluğunun parçalanma dönemi

6. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılış dönemi

7. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye üzerine oynanan oyunlar ve Türkiye'nin tepkisi

8. Kurtuluş Savaşı hazırlık dönemi

9. Düzenli ordunun kurulması, Doğu ve Batı Cephesi savaşları ve sonuçları1

10. Yeni Türkiye'nin bağımsızlığından sonra siyasi inkılaplar

11. Atatürk İnkılapları

12. Atatürk İnkılapları

13. Atatürk İlkeleri

14. Avrupa ve Dünyayı Etkileyen Olaylar (Teknik Gelişmeler, Coğrafya Keşifleri, Rönesans, Reform, Fransız Devrimi)

DİZİ 5: TARİH 1 (AÖL)

Tarihin tanımı ve konusu ile başlayan 22 programlık bu dizide; Anayurtta, Anadolu ve Yakın Doğuda, İslamiyet öncesi ve sonrası kurulan devletlerin kültür ve uygarlık özellikleri de verilerek işleniyor. Harita, fotoğraf, grafik ve video grafiklerle geçmiş gözler önünde canlandırılmaya çalışılıyor. Test sorularıyla konular tekrarlanıyor. Program süresi 20'00".

1. Tarih Denilen Bilim

2. İlk Yurdumuz Neresi?

3. Siteden Devlete

4. Uygarlıklar ve Bereket Ülkesi Türkiye

5. Ege Denizinin İki Yakası

6. Orta Asya'dan Orta Avrupa'ya

7. "Türk" Devlet Adı Oluyor.

8. "Az Milleti Çok Kıldım"

9. Bozkır Hayatı, Bozkır Sanatı

10. İslam Tarihi 1

11. İslam Tarihi 2

12. İslam Tarihi 3

13. İlk Türk İslam Devletleri

14. Büyük Selçuklu İmparatorluğu

15. Türk - İslam Devletlerinde Kültür ve Medeniyet

16. Şatolar ve Şövalyeler

17. Türkler Türkiye'de

18. Sultanlar ve Beyler

19."Dergahta, Bargahta Türkçe"

20. Ne Çok Yer Gezmişiz, Ne Çok Devlet Kurmuşuz!

21. Soru Programı 1

22. Soru Programı 2

DİZİ 6: TARİH 2 (AÖL)

22 programda Osmanlı Devletinin kuruluşundan yıkılışına kadar olan siyasi olaylar, kültür ve uygarlık alanında gelişmeler işleniyor. Harita, fotoğraf, grafik ve video grafiklerle geçmiş gözler önünde canlandırılmaya çalışılıyor. Program süresi 20'00".

1. Osmanlı Devletinin Kuruluşu

2. Türkler Rumeli'de

3. Anadolu Birliği Yeniden Kuruluyor

4. Bir Şehri-i İstanbul ki

5. Bir Yavuz Padişah

6. Kanuni Dönemi

7. Diğer Siyasi Olaylar ve Sokullu M. Paşa

8. Osmanlı Döneminde Kültür ve Uygarlık 1

9. Osmanlı Döneminde Kültür ve Uygarlık 2

10. 15. ve 16. Yüzyıllarda Avrupa

11. 17.yy da Osmanlı Devleti

12. 18. yy da Osmanlı Devleti

13. 17. ve 18. yüz yıllarda Osmanlı Kültür ve Uygarlığı

14. 19. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devletinde Siyasi Gelişmeler

15. 19. Yüzyılda Islahat Hareketleri

16. Osmanlı Devletinin Dağılması 1

17. Osmanlı Devletinin Dağılması 2

18. 1. Dünya Savaşı

19. 19. yy. da Osmanlı Kültür ve Medeniyeti

20. 2. Dünya Savaşı

21. Soru Programı 1

22. Soru Programı 2

DİZİ 7: GENEL TÜRK TARİHİ 1 (AÖL)

13 programlık bu dizide; Türklerin Anayurdu, Anayurtta kurulan ilk uygarlıklar, ilk Türk devletleri, Türk devletlerinde kültür ve uygarlık (devlet yönetimi, toplum yapısı, edebiyat, yazı, sanat ve ekonomi) özellikleri harita ve fotoğraflarla anlatılıp test sorularıyla destekleniyor. Program süresi 20'00".

1. Anayurttan Orta Asya'ya

2. İlk Devletimiz Hangisi?

3. Orta Asya'dan Orta Avrupa'ya

4. "Türk" Adı Tarih Sahnesinde

5. Yerleşik Hayata Nasıl Geçtik?

6. Hazarlar, Bulgarlar, Türgişler

7. Türk Devletleri

8. Türk Devletlerinde Kültür ve Medeniyet 1

9. Türk Devletlerinde Kültür ve Medeniyet 2

10. Türk Devletlerinde Kültür ve Medeniyet 3

11. Türk Devletlerinin Diğer Devletlerle İlişkileri

12. Soru Programı 1

13. Soru Programı 2

DİZİ 8: GENEL TÜRK TARİHİ 2 (AÖL)

Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleri, İlk Türk-İslam devletleri ve tarihteki önemleri, kültür ve uygarlık özellikleri harita ve fotoğraflarla anlatılıp test sorularıyla destekleniyor. Program süresi 20'00".

1. Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve Hizmetleri

2. İlk Türk-İslam Devletleri

3. Selçuklular Tarih Sahnesinde

4. İlk Türk İslam Devletlerinde Kültür ve Medeniyet 1

5. Türk İslam Devletlerinde Kültür ve Medeniyet 2

6. Türk İslam Devletlerinde Kültür ve Medeniyet 3

7. Mısır'da Kurulan Devletler

8. Moğol, Timur, Babür Devletleri

9. Soru Programı 1

10. Soru Programı 2

DİZİ 9 : GENEL TÜRK TARİHİ 3 (AÖL)

Dokuz programdan oluşan bu dizide; Türklerin Anadolu'ya yaptığı ilk akınlar, Anadolu'nun fethi, burada kurulan ilk Türk devletleri, Türkiye Selçuklulan Devletinin siyasi olayları ile kültür ve medeniyet alanında yaptığı gelişmeler, harita ve fotoğraflarla, yer yer de dramalarla anlatılıp test sorularıyla destekleniyor. Program süresi 20'00".

1. Anadolu'ya İlk Akımlar

2. Anadolu'da Türk Devletleri

3. Türkiye Selçuklu Devleti 1

4. Türkiye Selçuklu Devleti 2

5. Anadolu Beylikler Dönemi

6. Türkiye Selçukluları Dönemi Kültür ve Uygarlığı

7. Ordu, Din, Hukuk ve Toprak Yönetimi

8. Kültür ve Uygarlık

9. Soru Programı

DİZİ 10: T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 1 (AÖL)

10 bölümden oluşan bu dizide; Osmanlı Devletinin 20 yy. başındaki durumu, Türk Milletini Kurtuluş Savaşına götüren nedenler, Mustafa Kemal'in bu amaçla Türk Milletini teşkilatlandırması, bu yolda yapılan çalışmalar, barışa giden yolda kazanılan zaferler ve önemleri belgesel biçimde işleniyor. Atatürk'ün sözlerine ve Türk ozanlarının şiirlerine yer verilip konular sorularla da destekleniyor. Program süresi 20'00".

1. 20. yy Başında Osmanlı Devleti

2. 1. Dünya Savaşı

3. 1. Dünya Savaşı Sonunda Osmanlı Devleti

4. Mustafa Kemal Atatürk

5. Kongreler

6. 1. TBMM'nin Açılışı

7. Muharebeler ve Sonuçları

8. Büyük Taarruz

9. Lozan Konferansı

10. Soru Programı

DİZİ 11: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 2 (AÖL)

Dokuz programdan oluşan bu dizide; Cumhuriyet' in ilanı ve sonrasında gelişen olaylar, Atatürkçü düşünce sistemi ve Atatürk İlkeleri işleniyor. Programlarda sunucu ve alt ses kullanılarak, gerçek görüntü, harita ve dramalardan yararlanılıyor. Ayrıca Atatürk'ün sözlerine yer verilip, konular sorularla destekleniyor. Program süresi 20'00".

1. Cumhuriyet' in İlanı ve Halifeliğin Kaldırılması

2. Devlet ve Toplum Kurumlarının Laikleşmesi

3. Eğitim ve Kültürde İnkılap Hareketleri

4. Toplumsal Yaşayışın Düzenlenmesi

5. Ekonomi Alanında Değişmeler

6. T.C.' nin Dış Siyaseti

7. Atatürk İlkeleri

8. Atatürk İlkeleri/Atatürk'ün Ölümü

9. Soru Programı

DİZİ 12 : MİLLİ GÜVENLİK BİLGİSİ (AÖL)

13 programlık Milli Güvenlik Bilgisi dizisinde; konular grafik ögelerle desteklenerek işleniyor. Program süresi 20 dakika (2001).

1. Milli Güvenlik Tanımı, Milli Güvenliğin Tespitinden Sorumlu Organlar.

2. Milli Güvenlik Stratejimiz ve Milli Menfaatler

3. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Kuruluş ve Teşkilâtı.

4. Türk Silâhlı Kuvvetleri Özel Yasaları ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Ülkemizdeki İşlevi.

5. Atatürkçülük ve Milli Birlik ve Beraberlik

6. Atatürk İlkeleri

7. Türkiye'nin Konumu, Türkiye Üzerine Oynanan Oyunlar ve Komşularımızın Tarihsel Hedefleri.
8. Anadolu Üzerine Oynanan Oyunlar.

9. Türkiye'nin Katıldığı Önemli Uluslararası Siyasî Organizasyonlar.

10. Seferberlik

11. Sivil Savunma

12. Emniyet Teşkilatı ve Görevleri

13. Soru Programı

DİZİ 13: MİLLİ MÜCADELE YILLARI

Millî mücadele sırasındaki olaylar kronolojik sıra içerisinde dramalarla işleniyor.

Bu dizi ile genel izleyici kitlesi hedefleniyor.

PROGRAM ADLARI:

1. Samsun'a Uzanan Yol (28'04")

2. Amasya'da Yaşanan Tarih (28'07")

3. Erzurum'dan Gelen Ses (27'15")

4. Sivas Bayraklaşırken (26'39")

5. Millî İdare İçin (25'43")

6. Ankara Yollarında (38'31")

7. İlk Işık (28'27")

8. O Gece (33'39")

9. Millî Mücadelede Türk Telgrafçıları (44'59")

10. Millî Mücadele Kahramanları (34'48")

11. Balıkesir Kongrelerinden Birinci Meclise (61'56")

DİZİ 14: SONSUZ MARATON

1 Program 15 Dakika R, VHS.

Türkiye Cumhuriyetinin 75. Yılı Dolayısıyla hazırlanmış olan bu programda; Kurtuluş Savaşı yıllarından günümüz modern Türkiye'sine gelene kadar geçen aşamalar anlatılmaktadır.

EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ EĞİTİM MEDYASI FİLMLER (TARİH)

Filmlerden güncelliğini yitirmiş olanlar listeden çıkarıldıkları için kod numaraları birbirini izlememekte ve yalnız VHS video kaset olarak bulunmaktadır. Filmler VCD olarak da hazırlanmaktadır.

DİZİ 1: TÜRK BÜYÜKLERİ

DİZİ 2: CUMHURİYETİMİZİ NASIL KURDUK?

DİZİ 1: TÜRK BÜYÜKLERİ

1 PROGRAM

Alparslan ve Malazgirt Meydan Savaşı 102

1971, ilköğretim, ortaöğretim, 16 mm, 19 dakika, 205 metre.

900. yıldönümü nedeniyle Alparslan ve Malazgirt Meydan Savaşı resimlerden yararlanılarak anlatılmaktadır.

DİZİ 2: CUMHURİYETİMİZİ NASIL KURDUK?

11 PROGRAM, FİLM, HER DERECELİ OKULLAR VE YETİŞKİNLER, SİYAH-BEYAZ

1. Mucizeler Yaratan Türk Atatürk 45

16 mm, 25 dakika, 270 metre.

Kurtuluş Savaşı dönemi, Cumhuriyetin ilk yılları ve bu yıllarda gerçekleştirilen inkılapların anlam ve önemini belirten görüntülerle Atatürk'ün hayatına ve ölüm törenine ait görüntüleri içermektedir.

2. Atatürk ve Milli Mücadele I-II-III-IV 147

16 mm, 90 dakika, 1200 metre

I. Bölüm: Osmanlı İmparatorluğunun son dönemi, I. Dünya Savaşına giriş, başlıca cepheler, yurdumuzun işgali, ulusumuzun tepkisi, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının çalışmaları anlatılmaktadır.

II. Bölüm: Kurtuluş Savaşının başlaması, başlıca cepheler, İnönü ve Sakarya Savaşları, Büyük Taarruz ve Zafer, Türk ordusunun İzmir'e girişi, Cumhuriyetin ilanı ve inkılaplar anlatılmaktadır.

III. Bölüm: Atatürk'ün yurt gezileri, 10.Yıl nutku ve Cumhuriyetin 10. Yılını kutlama törenleri, yabancı devlet adamlarının yurdumuza gelişi, tarımda gelişmeler ve Atatürk'ün BMM konuşması verilmektedir.

IV. Bölüm: Atatürk'ün BMM' ni açış nutku, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, Hatay'ın anavatana bağlanışı, Atatürk'ün özel hayatından bir bölüm ve ölümü, Ankara'ya nakli, Etnografya müzesine götürülüşü, 10 Kasım 1953'te Anıtkabir'e nakli töreni gösterilmektedir.

3. Cumhuriyetin İlanı (Atatürk Anlatıyor) 255

1974, 16 mm, 13 dakika, 145 metre.

Büyük Zaferden sonra barış, Mudanya Mütarekesi, Lozan Konferansı ve sonuçları, Ankara'nın başkent oluşu, Cumhuriyetin ilanı, Cumhurbaşkanı seçimi gösterilmektedir.

4. Hatay'ın Kurtuluşu (50 Yılın İçinden) 164

1973, 16 mm, 16 dakika, 185 metre.

Hatay'ın anavatana katılması ile ilgili gelişmeler anlatılmaktadır.

5. Cumhuriyetin İlk Konukları (50 Yılın İçinden) 170

1973, 16mm, 14 dakika, 150 metre.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yurdumuza gelen yabancı devlet adamlarının gezileri gösterilmektedir.

6. Hoş Geldin Gazi (50 Yılın İçinden) 172

1973, 16mm, 20 dakika, 215 metre.

Atatürk'ün Anadolu'ya yaptığı geziler gösterilmektedir.

7. 1936 TBMM (50 Yılın İçinden) 173

1973, 16mm, 12 dakika, 135 metre.

TBMM'nin açılışında Atatürk'ün sosyal ve ekonomik konuları içeren nutku verilmektedir.

8. Cumhuriyetin 10. Yılı (50 Yılın İçinden) 202

16mm, 21 dakika, 230 metre.

Atatürk'ün 10. Yıl Nutku ve 1933 yılında kutlanan Cumhuriyet Bayramı törenleri gösterilmektedir.

9. Atatürk Anlatıyor I (Kurtuluş Savaşına Başlarken) 315

1974, 16 mm, 18 dakika, 196 metre.

Osmanlı Devletinin son dönemi, yurdumuzun işgali, milletimizin tepkisi, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının çalışmaları, Atatürk'ün Samsun'a çıkışı, Erzurum ve Sivas kongreleri, Misak-ı Milli, Büyük Millet Meclisinin toplanışı belgelerle anlatılmaktadır.

10. Atatürk Anlatıyor II (İnönü ve Sakarya Savaşları) 306

1974, 16 mm, 16 dakika, 176 metre.

Yeni Türk Devletinin kuruluşu, 2 Mayıs 1920'de 11 bakandan oluşan hükümetin kuruluşu, Batı Anadolu'nun Yunanlılar tarafından kuşatılması, kurulan cepheler, I. ve II. İnönü Zaferleri, Sakarya Savaşı belgelerle anlatılmaktadır.

11. Atatürk'le I-II-III-IV 347

I. Bölüm: 1981, 16 mm, 16 dakika, 170 metre. Atatürk döneminden kalma belgelerin diliyle Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyetin İlanı, Saltanat ve Halifeliğin kaldırılması olayları Atatürk ilkeleri doğrultusunda işlenmektedir.

II. Bölüm: 1981, 16 mm, 16 dakika, 170 metre. Kurtuluş Savaşı sonrası Atatürk Türkiye'sinde milli ekonominin kurulması çalışmaları konu edilmektedir.

III. Bölüm: 1981, 16 mm, 17 dakika, 180 metre. Yeni Türk harfleri ve okuma-yazma seferberliği, halk evleri, Türk Tarih ve Türk Dil kurumlarının kurulması ve milli kültürün gelişmesine katkıda bulunan diğer yenilikler konu edilmektedir.

IV. Bölüm: 1981, 16 mm, 17 dakika, 180 metre. Atatürk "Yurtta Barış, Dünyada Barış" ilkesini içeren dış politika ilişkileri ve yeni Türkiye kavramlarının oluşması işlenmektedir.

EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ EĞİTİM MEDYASI FİLM ŞERİTLERİ (TARİH)

DİZİ 1: ATATÜRK VE KURTULUŞ SAVAŞI

2 PROGRAM, R.

1. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı 1 381

1990, ilk ve ortaöğretim, 38 kare.

Atatürk ve Kurtuluş Savaşı anlatılmaktadır.

2. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı 2 382

1990, ilk ve ortaöğretim, 38 kare.

Atatürk ve Kurtuluş Savaşı anlatılmaktadır.

EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ EĞİTİM MEDYASI AUDIO CD (SOSYAL BİLGİLER)

DİZİ 1: ATATÜRK

Bu programlar Cumhuriyetimizin kuruluşunun 75. yılı kutlamaları için hazırlanmıştır (1998)

1. ATATÜRK VE CUMHURİYET ŞİİRLERİ 1 (60 DAKİKA, 43 ŞİİR)

OKUL ÖNCESİ-İLKÖĞRETİM

1.Cumhuriyet (Şiirinden)-İsmail Hakkı Sunat

2.Bayram Var-Mehmet Vasfi Saral

3.Cumhuriyet-Ali Osman Atak

4.Atatürk (Şiirinden)-Hasan Ali Yücel

5.Cumhuriyet Bayramı-Fahrünnisa Elmalı

6.Atatürk-Cumhuriyet-İsmail Hakkı Talas

7.Cumhuriyet Bayramı (Şiirinden)-Ömer Yalçın

8.Cumhuriyet-Hadi Besleyici

9.Cumhuriyet-Mehmet Vasfi Saral

10.Cumhuriyet Bayramı-Fahrünnisa Elmalı

11.Cumhuriyet Eseri-İsmail Hakkı Talas

12.Cumhuriyet-İsmail Hakkı Sunat

13.Atatürk'ü Anış-Mehmet Necati Öngay

14.Atatürk İçimizde-Adnan Ardağı

15.Atatürk -Adnan Ardağı

16.Atatürk Yazar-Mehmet Vasfi Saral

17.Mustafa Kemal'in Elleri-Arif Hikmet Par

18.Atatürk-Nihat Ulvi Akgün

19.Atatürk Kurtuluş Savaşında (Şiirinden)-Cahit Külebi

20.Atatürk Bıraktı-Kerim Aydın Erdem

21.Atatürk Deyince-Özbek İncebayraktar

22.Atatürk Gülümsedi (Şiirinden)-Talat Tekin

23.Umutsuzluk Yok...-Cemal Gürlek

24.Atatürk'le-Subutay Hikmet

25.Resim-Behçet Necatigil

26.Atatürk Olmak-Tarık Orhan

İLKÖĞRETİM

1.Mustafa Kemal-Fazıl Hüsnü Dağlarca

2.Mustafa Kemal Demek-Halil Uysal

3.Mustafa Kemal Düşünüyor-Sunullah Arısoy

4.Mustafa Kemal Türküleri-Mesut Akça

5.Atatürk Dendi mi! -Özbek İncebayraktar

6.Mustafa Kemal-Fazıl Hüsnü Dağlarca

7.Sen Mustafa Kemalsin-M. Güner Demiray

8.Atatürk Yolunda-Necdet Evliyagil

9.Atatürk Nerde-Fazıl Hüsnü Dağlarca

10.Görmek Atatürk'ü-S. Hikmet Karahasanoğlu

11.Sen Varsın Atatürk'üm Herşeyimizde-M. Esat Tozkoparan

12.Mustafa Kemal'in Ardından-Ahmet Yener

13.Sendendir Atatürk-Suat Taşer

14.Atatürk'ü Gördüm Düşümde-Abdullah Rıza Ergüven

15.Beni Sevmek Demek-Halim Yağcıoğlu

16.29 Ekim-Yüksel Erkekli

17.Atatürk'ün Bir Saati Vardı-Melih Cevdet Anday

2. ATATÜRK VE CUMHURİYET ŞİİRLERİ 2 (45 dakika, 18 ŞİİR, ORTAÖĞRETİM)

1.Mustafa Kemal'in Kağnısı-Fazıl Hüsnü Dağlarca

2.Havza Yollarında Mustafa Kemal-Ceyhun Atuf Kansu

3.Öğretmen Atatürk-İbrahim Zeki Burdurlu

4.Atatürk Kurtuluş Savaşı (Şiirinden)-Cahit Külebi

5.Mustafa Kemal'in Gök Yazıları-Fazıl Hüsnü Dağlarca

6.Mustafa Kemal'e Giden Yol-Mustafa Canpolat

7.En Büyük Bayramlarda Ağlarım-Halim Yağcıoğlu

1.Atatürk'ü Duymak-Behçet Necatigil

2.Kurtuluş Öncüleri İçin-Mehmet Kıyat

3.10 Kasım Türküsü-Fazıl Hüsnü Dağlarca

4.Mustafa Kemal Seslense-Behçet Kemal Çağlar

5.Mustafa Kemaller Tükenmez-Halim Yağcıoğlu

6.Bir Tutkudur Mustafa Kemal-Yıldırım Doğan Ergeneli

7.Mustafa Kemal-Ali Püsküllüoğlu

8.İnönü Dolaylarında Mustafa Kemal-Fazıl Hüsnü Dağlarca

9.Mustafa Kemal'i Düşünüyorum-Ümit Yaşar Oğuzcan

10.Atatürk'ü Sevmek-Halim Yağcıoğlu

11.Atatürk'ten Son Mektup-Halim Yağcıoğlu

3. MARŞLAR (25 dakika)

1.İstiklal Marşı

İstiklal Marşı (Enstrümental)

İstiklal Marşı (Tek sesli)

İstiklal Marşı (Çok sesli)

2.10. Yıl Marşı

3.50. Yıl Marşı

4.75. Yıl Marşı

5.10. Yıl Nutku

10. Yıl Nutku

10. Yıl Nutku (Atatürk'ün sesinden)

6.Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi

EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ EĞİTİM MEDYASI VCD VE VİDEO KASETLER (SOSYAL BİLGİLER)

DİZİ 1: HAVAYI ANLAMAK

DİZİ 2: DÜNYAMIZ

DİZİ 3: SOSYAL BİLGİLER 4

DİZİ 4: SOSYAL BİLGİLER 5

DİZİ 5: SOSYAL BİLGİLER 6 (AİO)

DİZİ 6: SOSYAL BİLGİLER 7 (AİO)

DİZİ 7: VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI 7 (AİO)

DİZİ 8: VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI 8 (AİO)

DİZİ 1: HAVAYI ANLAMAK

Bu dizi ile ilköğretim öğrencileri hedeflenmiştir.

9 PROGRAM YABANCI YAPIM

1. İKLİM VE YAŞADIĞIMIZ DÜNYA

İklimin insan üzerindeki etkisi ve iklimi etkileyen faktörlerden bazıları anlatılarak farklı bölgelerin sıcaklık ve nem yapısı inceleniyor. (14'00")

2. BULUTLAR VE YAĞIŞ

Bulutların nasıl oluştukları, nasıl yağış oluşturdukları anlatılarak bulut türlerinden Kümülüs, Stratüs ve Sirus bulutlarının görüntüleri eşliğinde açıklamalar yapılıyor. (15'00")

3. DÜNYA HAVA TAHMİNLERİ

Dünyada hava tahminlerinin nasıl yapıldığı, uzaya fırlatılmış uydulardan bu alanda nasıl yararlanıldığı anlatılıyor. (14'00")

4. ENERJİ DENGESİ

Dünyamıza gelen ısı enerjisinin nasıl kullanıldığı açıklanarak, enerji dengesini değiştiren etmenler, sera etkisi ve sonuçlarından söz ediliyor. (15'00")

5. ŞİDDETLİ FIRTINALAR

Bu programda özel çekimler aracılığıyla şiddetli rüzgarların, fırtınaların nasıl oluştuğu açıklanıyor. (15'00")

6. HAREKET HALİNDEKİ HAVA SİSTEMLERİ

Çeşitli hava akımlarını, meltemleri, fırtınaları, kasırgaları oluşturan nedenler ve soğuk-sıcak hava akımları anlatılıyor. (15'00")

7. RÜZGARLAR VE HAVA AKIMLARI

Çeşitli hava akımları, rüzgar türleri anlatılıyor. (13'00")

8. DÜNYA 'NIN ATMOSFERİ

Atmosfer, atmosferin etkileri, çeşitli yüksekliklerde değişen yer çekimi ve hava koşulları anlatılıyor. (13'00")

9. DÜNYAMIZDA RÜZGARLAR

Rüzgarların dünyanın çevresinde izledikleri yollar ve bu durumu oluşturan nedenler anlatılıyor. (13'00")

DİZİ 2: DÜNYAMIZ

Bu dizi ile ilköğretim öğrencileri hedeflenmiştir.

12 PROGRAM YABANCI YAPIM

1. YERYÜZÜNÜN YAPISI

Dünyanın oluşumu, dünyanın katmanları ve kaya çeşitleri hakkında bilgi veriliyor. (10'00")

2. YER KABUĞUNDAKİ DEĞİŞİMLER

Yer kabuğunu değiştiren iç ve dış kuvvetlerden söz edilerek, bu değişimlerin sonucunda oluşan yapılar anlatılıyor. (13'00")

3. BUZULLAR

Buzulların nasıl meydana geldiği ve buzul çeşitlerinden söz ediliyor. (11'00")

4. YANARDAĞLAR

Yanardağların nasıl oluştukları ve yapıları anlatılıyor. (10'00")

5. NEHİRLERİN HAREKETLERİ

Bu programda akarsuların hareketleri ve bu hareketlerin yeryüzünün yapısını nasıl değiştirdiği anlatılıyor. (10'00")

6. OKYANUSLAR

Okyanusların iklim ve havayı nasıl etkiledikleri ve zenginlik yatağı olma özellikleri anlatılıyor. (14'00")

7. KAYALAR VE MİNERALLER

Kayaların çeşitleri ve kayaları oluşturan mineraller üzerinde duruluyor. (12'00")

8. ENLEM BOYLAM VE ZAMAN DİLİMLERİ

Enlem-boylam ve zaman dilimlerinin oluşumu anlatılıyor. (14'10")

9. ATMOSFER

Atmosfer tabakası bütün özellikleriyle inceleniyor. (10'00")

10. KİRLİLİK SORUNU

Çevremizi kirleten çeşitli faktörler inceleniyor. Çevremizi korumak için "ne yapmalıyız, ne yapıyoruz?" gibi sorulara cevap aranıyor. (15'35")

11. DÜNYAMIZ VE SULAR

Belgesel türünde hazırlanmış bu programda, yer altı ve yer üstü su kaynaklarının nasıl meydana geldiği açıklanarak, suyun doğal çevirimi anlatılıyor. (11'00")

12. TOPRAK

Toprağın nasıl oluştuğu, toprağın yapısı ve çeşitleri anlatılıyor. (11'00")

DİZİ 3: SOSYAL BİLGİLER 4

Sekiz programlık bu dizi ile ilköğretim 4. sınıf öğrencileri hedeflenmiştir. Bu dizi ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler müfredatını desteklemek amacı ile gerçekleştirilmiştir.

1. Türkiye'nin Coğrafi Konumu (12'09")

2. Türkiye'nin Dağları (11'37")

3. Türkiye'nin Denizleri ve Kıyıları (10'47")

4. Türkiye'nin İklimi ve Bitki Örtüsü (12'42")

5. Türkiye'nin Akarsuları ve Gölleri (13'56")

6. Yurdumuzda İlk İnsanlar (10'40")

7. Anadolu'da İlk Medeniyetler 1 (09'50")

8. Anadolu'da İlk Medeniyetler 2 (08'00")

DİZİ 4: SOSYAL BİLGİLER 5

Dokuz programlık bu dizi ile ilköğretim 5. sınıf öğrencileri hedeflenmiştir. Programlar ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler müfredatını desteklemek amacı ile gerçekleştirilmiştir.

1. Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu (15'32")

2. Osmanlı İmparatorluğunun Yükselişi (13'10")

3. Osmanlı İmparatorluğunun Yıkılışı (14'16")

4. Ekonomik Hayat (11'18")

5. Demokrat Hayat (11'20")

6. Kurtuluş Savaşı (13'50")

7. Atatürk (12'27")

8. Yeryüzünde Kara ve Denizler (15'38")

9. Dünyamız ve Türkiye (09'35")

DİZİ 5: SOSYAL BİLGİLER 6. SINIF (AİO)

Sınıf uzaktan eğitim öğrencileri hedeflendiği 11programlık bu dizide, sunucunun anlatımı, fotoğraf, grafik ve animasyonla desteklenmektedir. Bu sınıfa ilişkin müfredatla uyumlu olan programlarda ayrıca özgün, canlandırma tip bulunmaktadır. Programlar. Program süresi 15'00"dır.

1. Demokratik Hayat

2. Coğrafya ve Dünyamız 1

3. Coğrafya ve Dünyamız 2

4. Türkiye Tarihi 1

5. Türkiye Tarihi 2

6. Soru Programı 1

7. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri

8. Türkiyemiz 1

9. Türkiyemiz 2

10. Osmanlı Devletinin Kuruluşu

11. Soru Programı 2

DİZİ 6: SOSYAL BİLGİLER 7. SINIF (AİO)

7. Sınıf uzaktan eğitim öğrencileri hedeflendiği 12 programlık bu dizide, sunucunun anlatımı, fotoğraf grafik ve animasyonla desteklenmektedir. Bu sınıfa ilişkin müfredatla uyumlu olan programlarda ayrıca özgün, canlandırma tip bulunmaktadır. Program süresi 15'00"dır.

1. Türkiyenin Coğrafi Bölgeleri 1

2. Türkiyenin Coğrafi Bölgeleri 2

3. Türkiyenin Coğrafi Bölgeleri 3

4. İstanbul'un Fethi ve Hint Deniz Seferleri

5. Osmanlı Devletinin Doğu ve Güneydeki İlerlemeleri ve Avrupadaki Yenilikler

6. Soru Programı 1

7. 17. ve18. yy'da Osmanlı Devleti

8. 19. ve 20. yy.'da Osmanlı Devleti

9. Osmanlı Kültür ve Uygarlığı

10. Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası

11. Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar

12. Soru Programı 2

DİZİ 7: VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI 7 (AİO)

12 programlık bu dizi ile 7. Sınıf uzaktan eğitim öğrencileri hedeflenmiştir. Programlar bu sınıfa ilişkin müfredatla uyumludur. Program sunucu ve konuklu olup, grafik ve görüntülerle desteklenmektedir. Süresi 15'00".

1. İnsan, İnsanlık, Ortak Miras

2. Ortak Miras, Ortak Mirasın Önemi

3. Ahlak Nedir? Etik Nedir?

4. Etik Değerler, İnsanın Özellikleri ve Olanakları

5. İnsan Olma Bilinci (İnsan Olma Bilincinin Getirdikleri, İnsan Olma Sorumluluğunu Taşıma Yolları)

6. Soru Programı 1

7. Hak ve İnsan Hakları Kavramı (İnsan Hakları Düşüncesinin Ortaya Çıkışı, İnsan Hakları Düşüncesinin Gelişimi)

8. 20.yy'da İnsan Hakları Düşüncesindeki Gelişmeler

9. Temel Haklar, Temel Özgürlükler Kavramları

10. Temel Hak ve Özgürlükler (Örnekler, İnsan Hakları Belgelerinde Yeralan Başka Bazı Haklar)

11. İnsan Haklarının İşlevselleştirilmesinde Devletin Görevi

12. Soru Programı 2

DİZİ 8: VATANDAŞLIK VE İNSAN HAKLARI 8. SINIF (AİO)

12 programlık bu dizi ile 8. Sınıf uzaktan eğitim öğrencileri hedeflenmiştir. Programlar bu sınıfa ilişkin müfredatla uyumludur. Program sunucu ve konuklu olup, grafik ve görüntülerle desteklenmektedir. Süresi 15'00".

1. Devlet, Demokrasi Kavramları

2. Vatandaşlık Kavramı ve Vatandaşlık Hakları

3. Vatandaş Olma ve Sorumluluğu

4. İnsan Haklarını Korumanın Önemi 1 (İnsan Haklarının Ulusal Düzeyde Korunması)

5. İnsan Haklarını Korumanın Önemi 2 (İnsan Haklarının Uluslararası Düzeyde Korunması, İnsan Haklarının Korunmasında İnsan Hakları Eğitiminin Önemi)

6. Soru Programı 1

7. İnsan Haklarının Korunması 1 (Birey ve Toplumdan kaynaklanan Engeller)

8. İnsan Haklarının Korunması 2 (Devlet Kaynaklı Engeller)

9. İnsan Haklarını Korumanın İşlevselleştirilmesinde İnsan Hakları Eğitiminin Önemi

10. Ülkemize Yönelik İç ve Dış Tahrikler, Terör

11. Terörün Yayılma Sebepleri, Terörle Mücadelede Kişilere Düşen Görevler

12. Soru Programı 2

EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ EĞİTİM MEDYASI SES KASETLERİ (SOSYAL BİLGİLER)

DİZİ 1: ATATÜRK

DİZİ 2: SOSYAL BİLGİLER-6 (AİO)

DİZİ 3: SOSYAL BİLGİLER-7 (AİO)

DİZİ 1: ATATÜRK

Bu programlar Cumhuriyetimizin kuruluşunun 75. yılı kutlamaları için hazırlanmıştır (1998)

1. ATATÜRK VE CUMHURİYET ŞİİRLERİ 1 (60 DAKİKA, 43 ŞİİR)

A) OKUL ÖNCESİ-İLKÖĞRETİM

1.Cumhuriyet (Şiirinden)-İsmail Hakkı Sunat

2.Bayram Var-Mehmet Vasfi Saral

3.Cumhuriyet-Ali Osman Atak

4.Atatürk (Şiirinden)-Hasan Ali Yücel

5.Cumhuriyet Bayramı-Fahrünnisa Elmalı

6.Atatürk-Cumhuriyet-İsmail Hakkı Talas

7.Cumhuriyet Bayramı (Şiirinden)-Ömer Yalçın

8.Cumhuriyet-Hadi Besleyici

9.Cumhuriyet-Mehmet Vasfi Saral

10.Cumhuriyet Bayramı-Fahrünnisa Elmalı

11.Cumhuriyet Eseri-İsmail Hakkı Talas

12.Cumhuriyet-İsmail Hakkı Sunat

13.Atatürk'ü Anış-Mehmet Necati Öngay

14.Atatürk İçimizde-Adnan Ardağı

15.Atatürk -Adnan Ardağı

16.Atatürk Yazar-Mehmet Vasfi Saral

17.Mustafa Kemal'in Elleri-Arif Hikmet Par

18.Atatürk-Nihat Ulvi Akgün

19.Atatürk Kurtuluş Savaşında (Şiirinden)-Cahit Külebi

20.Atatürk Bıraktı-Kerim Aydın Erdem

21.Atatürk Deyince-Özbek İncebayraktar

22.Atatürk Gülümsedi (Şiirinden)-Talat Tekin

23.Umutsuzluk Yok...-Cemal Gürlek

24.Atatürk'le-Subutay Hikmet

25.Resim-Behçet Necatigil

26.Atatürk Olmak-Tarık Orhan

B) İLKÖĞRETİM

1.Mustafa Kemal-Fazıl Hüsnü Dağlarca

2.Mustafa Kemal Demek-Halil Uysal

3.Mustafa Kemal Düşünüyor-Sunullah Arısoy

4.Mustafa Kemal Türküleri-Mesut Akça

5.Atatürk Dendi mi! -Özbek İncebayraktar

6.Mustafa Kemal-Fazıl Hüsnü Dağlarca

7.Sen Mustafa Kemalsin-M. Güner Demiray

8.Atatürk Yolunda-Necdet Evliyagil

9.Atatürk Nerde-Fazıl Hüsnü Dağlarca

10.Görmek Atatürk'ü-S. Hikmet Karahasanoğlu

11.Sen Varsın Atatürk'üm Herşeyimizde-M. Esat Tozkoparan

12.Mustafa Kemal'in Ardından-Ahmet Yener

13.Sendendir Atatürk-Suat Taşer

14.Atatürk'ü Gördüm Düşümde-Abdullah Rıza Ergüven

15.Beni Sevmek Demek-Halim Yağcıoğlu

16.29 Ekim-Yüksel Erkekli

17.Atatürk'ün Bir Saati Vardı-Melih Cevdet Anday

2. ATATÜRK VE CUMHURİYET ŞİİRLERİ 2 (45 dakika, 18 ŞİİR, ORTAÖĞRETİM)

A)

1.Mustafa Kemal'in Kağnısı-Fazıl Hüsnü Dağlarca

2.Havza Yollarında Mustafa Kemal-Ceyhun Atuf Kansu

3.Öğretmen Atatürk-İbrahim Zeki Burdurlu

4.Atatürk Kurtuluş Savaşı (Şiirinden)-Cahit Külebi

5.Mustafa Kemal'in Gök Yazıları-Fazıl Hüsnü Dağlarca

6.Mustafa Kemal'e Giden Yol-Mustafa Canpolat

7.En Büyük Bayramlarda Ağlarım-Halim Yağcıoğlu

B)

1.Atatürk'ü Duymak-Behçet Necatigil

2.Kurtuluş Öncüleri İçin-Mehmet Kıyat

3.10 Kasım Türküsü-Fazıl Hüsnü Dağlarca

4.Mustafa Kemal Seslense-Behçet Kemal Çağlar

5.Mustafa Kemaller Tükenmez-Halim Yağcıoğlu

6.Bir Tutkudur Mustafa Kemal-Yıldırım Doğan Ergeneli

7.Mustafa Kemal-Ali Püsküllüoğlu

8.İnönü Dolaylarında Mustafa Kemal-Fazıl Hüsnü Dağlarca

9.Mustafa Kemal'i Düşünüyorum-Ümit Yaşar Oğuzcan

10.Atatürk'ü Sevmek-Halim Yağcıoğlu

11.Atatürk'ten Son Mektup-Halim Yağcıoğlu

3. MARŞLAR (25 dakika)

A)1.İstiklal Marşı

İstiklal Marşı (Enstrümental)

İstiklal Marşı (Tek sesli)

İstiklal Marşı (Çok sesli)

2.10. Yıl Marşı

3.50. Yıl Marşı

4.75. Yıl Marşı

B)5.10. Yıl Nutku

10. Yıl Nutku

10. Yıl Nutku (Atatürk'ün sesinden)

6.Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi

DİZİ 2: SOSYAL BİLGİLER-6 (AİO)

10 programlık bu dizi ile 6. Sınıf uzaktan eğitim öğrencileri hedeflenmiştir. Programlar bu sınıfa ilişkin müfredatla uyumludur. Yapım yılı 1998, program süresi 15'00".

1. Demokratik Hayat

2. Coğrafya ve Dünyamız

3. Kıtalar, Okyanuslar, Coğrafi Konum

4. Türklerin Anadoluyu Yurt Edinmeleri

5. Soru Programı 1

6. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri

7. Türkiyemiz

8. Türkiyemiz (Madenler ve Enerji Kaynaklarımız, Sanayi, Ulaşım, Turizm, Ticaret

9. Osmanlı Devletinin Kuruluşu

10. Soru Programı 2

DİZİ 3: SOSYAL BİLGİLER-7 (AİO)

10 programlık bu dizi ile 7. Sınıf uzaktan eğitim öğrencileri hedeflenmiştir. Programlar bu sınıfa ilişkin müfredatla uyumludur. Yapım yılı 1998, program süresi 15'00".

1.Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri (Karadeniz ve Marmara)

2. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri (Ege, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu)

3.İstanbul'un Fethi ve Sonrası

4.17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti

5. Soru Programı 1

6.19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Siyasi Gelişmeler

7.Osmanlı Devletinde Kültür ve Uygarlık

8. Yurdumuzun Komşuları

9.Türk Dünyası

10.Soru Programı 2

EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ EĞİTİM MEDYASI FİLMLER (SOSYAL BİLGİLER)

Filmlerden güncelliğini yitirmiş olanlar listeden çıkarıldıkları için kod numaraları birbirini izlememekte ve yalnız VHS video kaset olarak bulunmaktadır. Filmler VCD olarak da hazırlanmaktadır.

DİZİ 1: TÜRKİYEMİZ

34 PROGRAM

1. Batı Karadeniz Bölümü 296

1977, ilköğretim, 16 mm, 17 dakika, 185 metre, renkli.

Batı Karadeniz bölümünde yer alan Zonguldak kömür havzası, kömür limanları, kömür ocaklarında iş hayatı, kömür yolu, Karabük demir-çelik fabrikaları ve bunlara bağlı işletmeler, enerji kaynaklarımızdan Çatalağzı, Sarıyer, Gökçekaya santralleri, bunların sağladığı yararlar; orman işletmeciliği, araç endüstrisi, orman köylerinde hayat, Kastamonu yöresinde dokumacılık ile bölgenin turistik değeri anlatılmaktadır.

2. Doğu Karadeniz Bölümü 297

1977, ilköğretim, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

Rize yöresinde yetişen çay ve ekonomik değeri, Ordu, Giresun yöresinde yetişen fındık ve ekonomik değeri; mısır üretimi, kıyı balıkçılığı, yöreye özgü dağınık yerleşme biçimi ve yeryüzü şekilleri bitki örtüsü ve yağışlar anlatılmaktadır.

3. Orta Karadeniz Bölümü 298

1977, ilköğretim, 16 mm, 16 dakika, 175 metre, renkli.

Orta Karadeniz bölümünde yer alan Samsun'un tarihi önemi, ulaşımı, tütün üretimi ve dış ticaretimizdeki yeri, şeker pancarı üretimi, Turhal ve Amasya şeker fabrikaları, meyve ve sebze üretimi, konserve fabrikaları, yer altı zenginlikleri ve endüstri kuruluşları anlatılmaktadır.

4. Karadeniz'de Bir Köy 261

1976, ilköğretim, 16 mm, 17 dakika, 176 metre, siyah-beyaz.

Doğu Karadeniz bölgesinde köy hayatı, fındık üretimi, dağınık yerleşim, konut tipleri, mısır üretimi, balıkçılık, bölge halk oyunları anlatılmaktadır.

5. Fındık 263

1976, ilköğretim, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, siyah-beyaz.

Doğu Karadeniz bölgesinde fındık üretimi işlenmektedir.

6. Amasya 288

1978, ilköğretim, 16 mm, 14 dakika, 150 metre, renkli.

Amasya tarihi, turistik, ekonomik ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır.

7. Bolu 291

1978, ilköğretim, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

Bolu tarihi, turistik, ekonomik ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır.

8. Erzincan 286

1977, ilköğretim, 16 mm, 11 dakika, 120 metre, siyah-beyaz.

Erzincan tarihi, turistik, ekonomik ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır.

9. Erzurum 287

1977, ilköğretim, 16 mm, 14 dakika, 150 metre, siyah-beyaz.

Erzurum tarihi, turistik, ekonomik ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır.

10. Kars 285

1977, ilköğretim, 16 mm, 18 dakika, 200 metre, siyah-beyaz.

Kars tarihi, turistik, ekonomik ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır.

11. Sinop 289

1978, ilköğretim, 16 mm, 17dakika, 180 metre, renkli.

Sinop tarihi, turistik, ekonomik ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır.

12. Tokat 293

1978, ilköğretim, 16 mm, 17 dakika, 190 metre, renkli.

Tokat tarihi, turistik, ekonomik ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır.

13. Zonguldak 295

1978, ilköğretim, 16 mm, 19 dakika, 210 metre, siyah-beyaz.

Zonguldak tarihi, turistik, ekonomik ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır.

14. Bilecik 367

1983, ilköğretim, 16 mm, 14 dakika, 165 metre, renkli.

İl tarihi, coğrafyası sosyal ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır.

15. Bursa 368

1983, ilköğretim, 16 mm, 14 dakika, 165 metre, renkli.

İl tarihi, coğrafyası sosyal ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır

16. Sakarya 390

1986, ilköğretim-ortaöğretim, yetişkin, 16 mm, 20 dakika, 220 metre, renkli.

İl tarihi, coğrafyası sosyal ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır

17. Kocaeli 392

1986, ilköğretim-ortaöğretim, yetişkin, 16 mm, 20 dakika, 220metre, renkli.

İl tarihi, coğrafyası sosyal ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır

18. Balıkesir 394

1986, ilköğretim-ortaöğretim, yetişkin, 16 mm, 20 dakika, 220 metre, renkli.

İl tarihi, coğrafyası sosyal ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır

19. Edirne 389

1986, ilköğretim-ortaöğretim, yetişkin, 16 mm, 18 dakika, 200 metre, renkli.

İl tarihi, coğrafyası sosyal ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır

20. Çanakkale 393

1986, ilköğretim-ortaöğretim, yetişkin, 16 mm, 20 dakika, 220 metre, renkli.

İl tarihi, coğrafyası sosyal ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır

21. Kırklareli 391

1986, ilköğretim-ortaöğretim, yetişkin, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

İl tarihi, coğrafyası sosyal ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır

22. Tekirdağ 385

1986, ilköğretim-ortaöğretim, yetişkin, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

İl tarihi, coğrafyası sosyal ve kültürel özellikleriyle tanıtılmaktadır.

23. İpekböcekçiliği 384

1985, yetişkin, 16 mm, 20 dakika, 220 metre, renkli.

İpekböcekçiliği hakkında bilgi verilmektedir.

24. Haşhaş 356

1983, yetişkin, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

Haşhaş bitkisi hakkında bilgi verilmektedir.

25. Pamuk 359

1983, yetişkin, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

Pamuk bitkisi hakkında bilgi verilmektedir.

26. Üzüm 361

1983, yetişkin, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

Üzüm meyvesi hakkında bilgi verilmektedir.

27. İncir 358

1983, yetişkin, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

İncir meyvesi hakkında bilgi verilmektedir.

28. Tütün 362

1983, yetişkin, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

Tütün bitkisi hakkında bilgi verilmektedir.

29. Kıyı Ege 364

1983, ilköğretim, ortaöğretim, yetişkin, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

Kıyı Ege hakkında tanıtıcı bilgi verilmektedir.

30. İç Ege 366

1983, ilköğretim, ortaöğretim, yetişkin, 16 mm, 15 dakika, 165 metre, renkli.

İç Ege hakkında tanıtıcı bilgi verilmektedir.

31. Ege Uygarlık Merkezleri 305

1982, genel, 16 mm, 20 dakika, 220 metre, renkli.

Ege bölgesinde bulunan uygarlık merkezleri tanıtılmaktadır.

32. Marmara Bölgesi Turizmi 370

1983, ilköğretim, 16 mm, 25 dakika, 274 metre, renkli.

Bölge, ekonomik, turistik, kültürel ve endüstriyel yönleriyle anlatılmaktadır.

33. Marmara Bölgesi Genel 371

1983, ilköğretim, 16 mm, 18 dakika, 200 metre, renkli.

Bölge, tarihi, ekonomik, turistik, kültürel ve endüstriyel yönleriyle anlatılmaktadır

34. Marmara Bölgesi Endüstrisi 372

1983, ilköğretim, 16 mm, 18 dakika, 200 metre, renkli.

Bölge endüstriyel yönden tanıtılmaktadır.

EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ EĞİTİM MEDYASI CD ROM (TARİH)

DİZİ 1 : ATATÜRK

1. FOTOĞRAFLARLA ATATÜRK

CD-ROM, ÇOKLU ORTAM, TÜRKÇE, 1996

Mustafa Kemal Atatürk'ün yaşamı -Yaşamı ve Kişiliği, -Savaşları, -Atatürk'le Başbaşa, -Atatürk ve Cumhuriyet, -Devrimleri ve İlkeleri, -Dış Politikası, -Gezileri bölümleri altında toplam 500'ü aşkın fotoğraftan oluşan, kendi sözleri, müzik ve sesle desteklenen bir fotoğraf albümü şeklinde hazırlanmıştır.

2. NUTUK

CD-ROM, ÇOKLU ORTAM, TÜRKÇE, ETKİLEŞİMLİ, 1999

Mustafa Kemal Atatürk'ün Büyük Nutuk' u (Söylev) hareketli film, fotoğraf, ses, müzik ve hareketli haritalarla desteklenen etkileşimli CD-ROM ortamında, Terimler ve Biyografi dizini ile birlikte verilmiştir.

EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ EĞİTİM MEDYASI SES KASETLERİ (TARİH)

DİZİ 1: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK-8 (AİO)

DİZİ 2: GENEL TÜRK TARİHİ 2 (AÖL)

DİZİ 3: GENEL TÜRK TARİHİ 3 (AÖL)

DİZİ 4: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 1(AÖL)

DİZİ 5: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 2 (AÖL)

DİZİ 6: MİLLİ GÜVENLİK BİLGİSİ (AÖL)

DİZİ 1: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 8 (AİO)

Birinci dönem 5, ikinci dönem 5 program olmak üzere toplam 10 programdan oluşmaktadır. 5.ve 10.programlar değerlendirme sorularını içermektedir. Program süresi 15'00"dır.

1. Trablusgarp ve Balkan Savaşı

2. Birinci Dünya Savaşı ve Sonrası

3. İşgallere Karşı Direniş, Ülkenin Genel Durumu

4. M. Kemal Atatürk'ün Yaşamı

5. Soru Programı 1

6. Kurtuluş Savaşı

7. Kurtuluş Savaşına Hazırlık Dönemi

8. Kurtuluş Savaşı Dönemi, Lozan Barış Antlaşması

9. T.C. Devletinin Dış Siyaseti, Ata'nın Ölümü

10. Soru Programı 2

DİZİ 2: GENEL TÜRK TARİHİ 2 (AÖL)

Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleri, İlk Türk-İslam devletleri ve tarihteki önemleri, kültür ve uygarlık özellikleri anlatılıyor. Program süresi 15'00".

1. Türklerin İslamiyet'i Kabulü

2. İlk Türk-İslam Devletleri

3. Selçuklular Tarih Sahnesinde

4. İlk Türk İslam Devletlerinde Kültür ve Medeniyet

5. Mısır, Yakındoğu ve Orta Asya'da Kurulu Diğer Devletler

6. Soru Programı

DİZİ 3: GENEL TÜRK TARİHİ 3 (AÖL)

7 programdan oluşan bu dizide; Türklerin Anadolu'ya yaptığı ilk akınlar, Anadolu'nun fethi, buradakurulan ilk Türk devletleri, Türkiye Selçukluları Devletinin siyasi olayları ile kültür ve medeniyet alanında yaptığı gelişmeler anlatılıyor. Program süresi 15'00".

1. Türkler Türkiye'de

2. Saltuklular, Danişmentliler, Artuklular, Mengücekliler

3. Anadolu Selçuklu Devleti

4. Anadolu Beylikleri

5. Denizcilik-Uygarlık (Türkiye Selçukluları ve Beylikler Dönemi)

6. Hukuk, Sanat, Ekonomik Hayat (Anadolu Selçuklu Beylikleri Dönemi)

7. Soru Programı

DİZİ 4: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 1(AÖL)

9 bölümden oluşan bu dizide; Osmanlı Devletinin 20 yy. başındaki durumu, Türk Milletini Kurtuluş Savaşına götüren nedenler, Mustafa Kemal'in bu amaçla Türk Milletini teşkilatlandırması, bu yolda yapılan çalışmalar, barışa giden yolda kazanılan zaferler ve önemleri işleniyor. Atatürk'ün sözlerine ve Türk ozanlarının şiirlerine yer verilip konular sorularla da destekleniyor. Program süresi 15'00".

1. 20. yy Başında Osmanlı Devleti

2. 1. Dünya Savaşı Sonunda Osmanlı Devleti

3. Mustafa Kemal Atatürk

4. Kongreler

5. 1. TBMM'nin Açılışı

6. Muharebeler ve Sonuçları

7. Büyük Taarruz

8. Lozan Konferansı

9. Soru Programı

DİZİ 5: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 2 (AÖL)

Dokuz programdan oluşan bu dizide; Cumhuriyet' in ilanı ve sonrasında gelişen olaylar, Atatürkçü düşünce sistemi ve Atatürk İlkeleri işleniyor. Atatürk'ün sözlerine yer verilip, konular sorularla destekleniyor. Program süresi 15'00".

1. Cumhuriyet' in İlanı ve Halifeliğin Kaldırılması, Partiler ve Çok Partili Döneme Geçiş Denemeleri

2. Devlet ve Toplum Kurumlarının Laikleşmesi

3. Eğitim ve Kültür Alanında İnkılap Hareketleri

4. Toplumsal Yaşayışın Düzenlenmesi

5. Ekonomi Alanında Gelişmeler

6. Atatürk Döneminde T.C.' nin Dış Siyaseti ve Atatürkçü Düşünce Sistemi

7. Atatürk İlkeleri

8. Atatürk İlkeleri

9. Soru Programı

DİZİ 6: MİLLİ GÜVENLİK BİLGİSİ (AÖL)

Sekiz programlık Milli Güvenlik Bilgisi dizisinin konuları ses efektleri ile desteklenerek işleniyor. Program süresi 15 dakika (2001).

1. Milli Güvenlik Tanımı, Milli Güvenliğin Tespitinden Sorumlu Organlar.

2. Milli Güvenlik Stratejimiz

3. Türk Silâhlı Kuvvetleri ve Emniyet Teşkilatı.

4. Atatürk İlkeleri ve Milli Birlik-Beraberlik

5. Türkiye Cumhuriyeti Üzerine Oynanan Oyunlar (Türkiye'nin Konumu)

6. Türkiye'nin İştirak Ettiği Önemli Milletler Arası Organizasyonlar.

7. Seferberlik - Sivil Savunma

8. Soru Programı

EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ EĞİTİM MEDYASI VCD (TARİH)

DİZİ 1: ATATÜRK

DİZİ 2: T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 8 (AİO)

DİZİ 13: MİLLİ MÜCADELE YILLARI

DİZİ 14: SONSUZ MARATON

DİZİ 15: CUMHURİYETİMİZİ NASIL KURDUK?

DİZİ 1: ATATÜRK

5 PROGRAM, 25'00", R, TÜRKÇE, 2002

Belgesel, fotoğraf, film ve belgelerin yanı sıra Atatürk'ün konuşma ve ziyaretlerine ilişkin küçük canlandırmalarla oluşturuluyor .

1. Aydın Asker, Vatansever Mustafa Kemal (1881-1918)

2. Vatan Kurtarıcı Asker, Komutan Mustafa Kemal 1 (1918-1920)

3. Vatan Kurtarıcı Asker, Komutan Mustafa Kemal 2 (1920-1923)

4. Vatan Kurucu Atatürk 1 (1923-1927)

5. Vatan Kurucu Atatürk 2 (1927-1937).

DİZİ 2: T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK 8 (AİO)

Birinci dönem 5, ikinci dönem 5 program olmak üzere toplam 10 programdan oluşmaktadır. 5.ve 10.programlar değerlendirme sorularını içermektedir. Program süresi 15'00"dır.

1. Osmanlı Devletinin Son Dönemde Karşılaştığı Sorunlar

2. M. Kemal Atatürk'ün Yaşamı

3. Kurtuluş Savaşı 1 (Hazırlık Dönemi)

4. Kurtuluş Savaşı 2 (Savaş Dönemi)

5. Soru Programı 1

6. Türk İnkılâbı 1 (Siyasi Alanda, Hukuk Alanında)

7. Türk İnkılâbı 2 (Eğitim Kültür Alanında, Toplumsal Alanda. Türk Ordusu ve Milli Savunma)

8. T.C. Devletinin İzlediği Dış Siyaset, Atamızın Son Günleri ve Ölümü

9. Atatürkçülük

10. Soru Programı 2

DİZİ13: MİLLİ MÜCADELE YILLARI

Millî mücadele sırasındaki olaylar kronolojik sıra içerisinde dramalarla işleniyor.

Bu dizi ile genel izleyici kitlesi hedefleniyor.

PROGRAM ADLARI:

1. Samsun'a Uzanan Yol (28'04")

2. Amasya'da Yaşanan Tarih (28'07")

3. Erzurum'dan Gelen Ses (27'15")

4. Sivas Bayraklaşırken (26'39")

5. Millî İdare İçin (25'43")

6. Ankara Yollarında (38'31")

7. İlk Işık (28'27")

8. O Gece (33'39")

9. Millî Mücadelede Türk Telgrafçıları (44'59")

10. Millî Mücadele Kahramanları (34'48")

11. Balıkesir Kongrelerinden Birinci Meclise (61'56")

DİZİ 14: SONSUZ MARATON

1 Program 15 Dakika R

Türkiye Cumhuriyetinin 75. Yılı Dolayısıyla hazırlanmış olan bu programda; Kurtuluş Savaşı yıllarından günümüz modern Türkiye'sine gelene kadar geçen aşamalar anlatılmaktadır.

DİZİ 15: CUMHURİYETİMİZİ NASIL KURDUK?

11 PROGRAM, FİLM, HER DERECELİ OKULLAR VE YETİŞKİNLER, SİYAH-BEYAZ

1. Mucizeler Yaratan Türk Atatürk 45

16 mm, 25 dakika, 270 metre.

Kurtuluş Savaşı dönemi, Cumhuriyetin ilk yılları ve bu yıllarda gerçekleştirilen inkılapların anlam ve önemini belirten görüntülerle Atatürk'ün hayatına ve ölüm törenine ait görüntüleri içermektedir.

2. Atatürk ve Milli Mücadele I-II-III-IV 147

16 mm, 90 dakika, 1200 metre

I. Bölüm: Osmanlı İmparatorluğunun son dönemi, I. Dünya Savaşına giriş, başlıca cepheler, yurdumuzun işgali, ulusumuzun tepkisi, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının çalışmaları anlatılmaktadır.

II. Bölüm: Kurtuluş Savaşının başlaması, başlıca cepheler, İnönü ve Sakarya Savaşları, Büyük Taarruz ve Zafer, Türk ordusunun İzmir'e girişi, Cumhuriyetin ilanı ve inkılaplar anlatılmaktadır.

III. Bölüm: Atatürk'ün yurt gezileri, 10.Yıl nutku ve Cumhuriyetin 10. Yılını kutlama törenleri, yabancı devlet adamlarının yurdumuza gelişi, tarımda gelişmeler ve Atatürk'ün BMM konuşması verilmektedir.

IV. Bölüm: Atatürk'ün BMM' ni açış nutku, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, Hatay'ın anavatana bağlanışı, Atatürk'ün özel hayatından bir bölüm ve ölümü, Ankara'ya nakli, Etnografya müzesine göttürülüşü, 10 Kasım 1953'te Anıtkabir'e nakli töreni gösterilmektedir.

3. Cumhuriyetin İlanı (Atatürk Anlatıyor) 255

1974, 16 mm, 13 dakika, 145 metre.

Büyük Zaferden sonra barış, Mudanya Mütarekesi, Lozan Konferansı ve sonuçları, Ankara'nın başkent oluşu, Cumhuriyetin ilanı, Cumhurbaşkanı seçimi gösterilmektedir.

4. Hatay'ın Kurtuluşu (50 Yılın İçinden) 164

1973, 16 mm, 16 dakika, 185 metre.

Hatay'ın anavatana katılması ile ilgili gelişmeler anlatılmaktadır.

5. Cumhuriyetin İlk Konukları (50 Yılın İçinden) 170

1973, 16mm, 14 dakika, 150 metre.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yurdumuza gelen yabancı devlet adamlarının gezileri gösterilmektedir.

6. Hoş Geldin Gazi (50 Yılın İçinden) 172

1973, 16mm, 20 dakika, 215 metre.

Atatürk'ün Anadolu'ya yaptığı geziler gösterilmektedir.

7. 1936 TBMM (50 Yılın İçinden) 173

1973, 16mm, 12 dakika, 135 metre.

TBMM'nin açılışında Atatürk'ün sosyal ve ekonomik konuları içeren nutku verilmektedir.

8. Cumhuriyetin 10. Yılı (50 Yılın İçinden) 202

16mm, 21 dakika, 230 metre.

Atatürk'ün 10. Yıl Nutku ve 1933 yılında kutlanan Cumhuriyet Bayramı törenleri gösterilmektedir.

9. Atatürk Anlatıyor I (Kurtuluş Savaşına Başlarken) 315

1974, 16 mm, 18 dakika, 196 metre.

Osmanlı Devletinin son dönemi, yurdumuzun işgali, milletimizin tepkisi, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının çalışmaları, Atatürk'ün Samsun'a çıkışı, Erzurum ve Sivas kongreleri, Misak-ı Milli, Büyük Millet Meclisinin toplanışı belgelerle anlatılmaktadır.

10. Atatürk Anlatıyor II (İnönü ve Sakarya Savaşları) 306

1974, 16 mm, 16 dakika, 176 metre.

Yeni Türk Devletinin kuruluşu, 2 Mayıs 1920'de 11 bakandan oluşan hükümetin kuruluşu, Batı Anadolu'nun Yunanlılar tarafından kuşatılması, kurulan cepheler, I. ve II. İnönü Zaferleri, Sakarya Savaşı belgelerle anlatılmaktadır.

11. Atatürk'le I-II-III-IV 347

I. Bölüm: 1981, 16 mm, 16 dakika, 170 metre. Atatürk döneminden kalma belgelerin diliyle Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyetin İlanı, Saltanat ve Halifeliğin kaldırılması olayları Atatürk ilkeleri doğrultusunda işlenmektedir.

II. Bölüm: 1981, 16 mm, 16 dakika, 170 metre. Kurtuluş Savaşı sonrası Atatürk Türkiye'sinde milli ekonominin kurulması çalışmaları konu edilmektedir.

III. Bölüm: 1981, 16 mm, 17 dakika, 180 metre. Yeni Türk harfleri ve okuma-yazma seferberliği, halk evleri, Türk Tarih ve Türk Dil kurumlarının kurulması ve milli kültürün gelişmesine katkıda bulunan diğer yenilikler konu edilmektedir.

IV. Bölüm: 1981, 16 mm, 17 dakika, 180 metre. Atatürk "Yurtta Barış, Dünyada Barış" ilkesini içeren dış politika ilişkileri ve yeni Türkiye kavramlarının oluşması işlenmektedir.

Ek 3. Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün http://internettv.meb.gov.tr Adresinde Tarih ile İlgili Seyredilebilecek Belgeseller

Atatürk Belgeseli

Aydın Asker, Vatansever Mustafa Kemal (1881-1918)

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4001&KOD=1

Vatan Kurtarıcı Asker, Komutan Mustafa Kemal 1 (1918-1920)

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4001&KOD=2

Vatan Kurucu Atatürk 2 (1927-1937)

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4001&KOD=5

Destanlarımız

Çanakkale

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4251&KOD=1

Milli Mücadele Yılları (Türk Firması)

Samsun'a Uzanan Yol

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4151&KOD=1

Amasya'da Yaşanan Tarih

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4151&KOD=2

Millî İdare İçin

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4151&KOD=5

Erzurum'dan Gelen Ses

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4151&KOD=3

Ankara Yollarında

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4151&KOD=6

İlk Işık

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4151&KOD=7

Şehirlerimiz

Dünden Bugüne Ankara

http://internettv.meb.gov.tr/video.asp?NO=4201&KOD=1

FİLM KONTROL LİSTESİ*

		EVET	HAYIR
1	Film, Türk Milli Eğitimi'nin ve ilköğretimin/ortaöğretimin/yükseköğretimin genel amaç ve ilkelerine uygun mu?		
2	Filmin içeriği kazanımların edinilmesini destekliyor mu?		
3	Filmde yer alan sahneler, genel ahlâka uygun mu?		
4	Filmin dili genel ahlâka ve öğrencilerin yaş düzeylerine uygun mu?		
5	Filmde kullanılan dil, kostüm, dekor, aksesuar döneme uygun mu?		
6	Şiddet sahnelerinden kaçınılmış mı?		
7	Film tarihî gerçeklerle örtüşüyor mu?		
8	Filmdeki zaman, işlediğiniz konunun geçtiği zamanla örtüşüyor mu?		
9	Filmin süresine dikkat ettiniz mi? Süresi yapacağınız plana uygun mu?		
10	Filmde sebep-sonuç ilişkisi iyi işlenmiş mi?		
11	Film öğrencilerin seviyesine uygun mu?		
12	Film hakkında yazılan (gazete, dergi vb.) yazıları okudunuz mu?		
13	Adalet, ahlâk, erdem gibi kavramların önemi vurgulanıyor mu?		
14	Öğrencilerde konuyla ilgili merak duygusu uyandırıyor mu?		

*İlk sekiz sorunun cevabının **Evet** olması durumunda seyredilmesi tavsiye edilmekte, diğer soruların cevaplarının da **Evet** olmasının kazanımların daha fazla edinilmesini arttıracağı düşünülmektedir.

FİLM İZLEME ETKİNLİĞİ

DERS	: .....
SINIF	: .....
YAKLAŞIK SÜRE*	: .....
MATERYALLER	: Televizyon, vcd, dvd, bilgisayar, film, projeksiyon, perde,film çalışma kağıdı

SÜREÇ

* *Bu süre tüm filmin kullanılması halinde, etkinliklerle beraber toplam süreyi göstermektedir. Dersin akışı içerisinde filmin sadece hedeflenen kazanımlarla ilgili bölümleri gösterilip süre azaltılabilir ve çalışma kâğıdındaki sadece ilgili sorular kullanılabilir.*

Gösterim Öncesi

1-Filmi öğrencilerinize göstermeden önce izleyiniz.
2-"Film Kontrol Listesi"ni doldurarak, filmi kullanıp kullanmayacağınıza karar veriniz.
3-Film sırası ve sonrası etkinlikleri planlayınız.
4-Gösterim araçlarının çalışır durumda olup olmadığını kontrol ediniz.
5-Filmle ilgili araç gereçleri (harita, kroki, mektup, fotoğraf, gazete haberi, afiş vb.) hazır bulundurunuz.
6-Film gösteriminin, ilgili konu anlatımı süresinde yapılmasına dikkat ediniz.
7-Seçilen filme bağlı olarak süre değişebileceğinden, film gösterimi ve sonrası etkinliklerin süresini tespit ediniz.
8-Film gösterimi yapacak aletleri ve ortamı kaliteli görüntü için hazırlayınız (ışığın kapatılması, perdenin çekilmesi ve sınıfın karartılması, her bir öğrencinin film ekranını daha rahat görebilmesi gibi...)
9-Etkinliğin amacını öğrencilere açıklayınız.
10-Filmle ilgili kavram, terim vb. öğrencilere açıklayınız. Film gösterimi sırasında ilgili kavram, terim, vb.nin öğrenciler tarafından görülmesini sağlayınız (Örneğin bunları tahtaya yazabilirsiniz).
11-Önemli gördükleri noktalara (yer, mekân, kişi ismi, zamana ait kavramlar, olaylar vb.) dair not tutabileceklerini söyleyiniz.
12-Film gösteriminden sonra, çalışma kâğıtları dolduracaklarını öğrencilere hatırlatınız.

Gösterim Sırasında

1-Filmi değiştirirken mümkün olduğunca çabuk olunuz, zaman kaybetmeyiniz.
2-Öğrencilerin dikkatlerini bazı sahnelere çekmek amacıyla lazer gibi aletler kullanınız.
3-Önemli bulduğunuz ve/veya tekrarı için öğrencilerden talep gelen sahnelerin gösterimini yineleyiniz.

Gösterim Sonrası

1-Öğrencilere çalışma kâğıtlarını dağıtınız.
2-Öğrencileri çalışma kâğıdının doldurulması konusunda bilgilendiriniz.

ÖNERİ VE DEĞERLENDİRME

1. Etkinliği üç şekilde yapabilirsiniz.
   1.1. Film gösterimi konu anlatımından önce yapılabilir.
   1.2. Film gösterimiyle beraber konu anlatımı yapılabilir.
   1.3. Film gösterimi konu anlatımından sonra yapılabilir.
2. Karakter Çözümlemesi: Filmdeki bir karakterin gözlem yoluyla bulunabilen bir özelliği belirtilir. Bu etkinliği uygun gördüğünüz karakterlerle yaptırabilirsiniz.
   Karakterin bulunan bir özelliğine zıt bir özelliğin öne çıktığı bir sahnenin anlatılması istenebilir. Örnek çözümlemeler: Geveze ama akıllı; kuvvetli ama korkak gibi. Bu etkinliği benzer özelliklere ulaşılabilen sahnelerle de yaptırabilirsiniz. Örnek çözümlemeler: Kuvvetli ve cesur; güçsüz ve korkak gibi.
3. Film gösteriminden sonra anlaşılmayan noktalar ile ilgili gerekli açıklamaları yapınız.
4. Çalışma kâğıtlarındaki sorular sınıfta cevaplanırken bir soru cevaplanmadan diğerine geçmeyiniz.
5. Etkinliği gerçekleştirirken öğrencilere eşit süreli söz hakkı vermeye özen gösteriniz.
6. Öğrencilerin birbirlerinin cevaplarını saygı ile dinlemelerini sağlayınız.
7. Filmde geçen yer adlarını haritada buldurabilirsiniz.
8. Filmde geçen kavramları cümle içinde kullandırabilirsiniz.
9. "Filmde yer alan şehirleri, ülkeleri gördünüz mü?"sorusunu cevaplandırmalarını isteyebilirsiniz.
10. Filmle ilgili bir tartışma yaptırabilirsiniz.
11. Seyrettikleri filmle ilgili düşüncelerini içeren bir kompozisyon, bir şiir yazmalarını, bir resim çizmelerini ya da filmde görülen bir nesnenin, tarihî bir mekânın maketini yapmalarını isteyebilirsiniz.
12. Öğrenciler tarafından çizilen resimler ve yazılan şiirlerle bir köşe hazırlayabilirsiniz.
13. Filmdeki mekânlara gezi düzenleyebilirsiniz.
14. Çalışma kâğıdındaki sorulara ek sorular sorabilir, gerekli gördüğünüz soruları çıkarabilirsiniz.

ÖĞRENCİ FİLM ÇALIŞMA KÂĞIDI*

Filmin Adı :

Filmin Konusu :

1-Sizce filme niçin bu isim verilmiş?
2-Filmde ilk sahne nasıl başlıyor? İlk sahnede kimler ve neler var?
3-Film hangi tarihler arasını anlatıyor?
4-Filmde hangi şehirler ve tarihî mekânlar var?
5-Kahramanlar hangi dili konuşuyor?
6-Bildiğiniz hangi tarihî karakterler filmde yer almış?
7-Filmde hangi kadın karakterler var? Listesini çıkarınız.
8-Filmde hangi erkek karakterler var? Listesini çıkarınız.
9-Filmde beğendiğiniz ve sevdiğiniz karakteri tanımlayın. Onu neden sevdiğini anlatır mısınız?
10-Filmde hoşlanmadığınız karakter hangisi idi? Neden?
11-Filmde hangi karakteri oynamak isterdiniz? Niçin?
12-Sizce filmdeki kıyafetlerle günümüz kıyafetleri arasında fark var mı? Varsa bu farkları yazınız.
13-Filmdeki binalarla çevrenizdeki binalar arasında fark var mı? Varsa sizce bu neden kaynaklanıyor?
14-Filmdeki ulaşım araçlarının listesini çıkarın. Bunlar çevrenizdeki ulaşım araçlarından farklı ise sizce sebebi nedir?
15-Filmde karakterler nasıl haberleşiyor?
16-Filmde en çok hangi sahneyi beğendiniz?
17-Filmden öğrendiğiniz kavramları, terimleri yazınız.
18-Filmde tespit ettiğiniz kötü davranışlar (saygısızlık, yalan, hoşgörüsüzlük vb.) nelerdir?
19-Filmden yardımseverlik, hoşgörü, adalet, çalışkanlık, temizlik vb. ile ilgili neler öğrendiniz?
20-Film nasıl sona eriyor? Yorumlayınız.
21-Filmin nasıl sona ermesini isterdiniz?
22-Filmden neler öğrendiniz?
23-Film sizde ne ile ilgili merak uyandırdı? Filmden sonra neyi merak ediyorsunuz?
24-Filmi seyrettikten sonra aklınıza takılan sorular oldu mu? Varsa bu sorularınızı yazınız.
25-Filmle ilgili bir şiir yazar mısınız?**
26-Filmle ilgili bir resim çizer misiniz?**
27-Filmle ilgili düşüncelerinizi içeren bir kompozisyon yazar mısınız?**
28-Filmde gördüğünüz bir tarihî mekânın maketini yapar mısınız?**
29-Filme geçen konu ile ilgili bir senaryo yazar mısınız?**
30-Filmle ilgili fotoğraf, eşya, alet vb. sınıfa getirebilir misiniz?

* Bu bölümdeki sorulardan hepsini değil, sizin kazanımlarınıza uygun olan ve istediklerinizden 10-15 tanesini sorabilir, kazanımlarınıza göre kendinizde sorular ekleyebilirsiniz.

** 25.,26.,27.,28. ve 29. maddelerden birini seçiniz. Ya da öğrencilerinizi gruplandırarak yeteneklerine göre her grubu farklı maddeyi hazırlamak üzere görevlendirebilirsiniz.

"CUMHURİYET" FİLMİ ÇALIŞMA KÂĞIDI*

Filmin Adı :

Filmin Konusu :

1-Sizce filme niçin "Cumhuriyet" adı verilmiş?
2-Filmde ilk sahne nasıl başlıyor? Bu sahnede gördüklerinizi yazar mısınız?
3-Film hangi tarihler arasını anlatıyor?
4-Filmde hangi şehirler ve tarihi mekânlar var?
5-Filmdeki kadınların kıyafetlerini tanımlar mısınız? Bunlarla günümüz kıyafetleri arasında fark var mı? Varsa bu farkları yazınız.
6-Filmin konusunun geçtiği dönemdeki Ankara ile bugünkü Ankara arasında gördüğünüz farkları yazar mısınız?
7-Filmdeki ulaşım araçlarının listesini çıkarın. Bunlar çevrenizdeki ulaşım araçlarından farklı ise sizce sebebi nedir?
8-Filmde bir bilgiyi duyurmak ve/veya haber vermek için kullanılan araçların bir listesini çıkarınız. Bu araçlar günümüz haberleşme araçlarından farklı mı?
9-Bildiğiniz hangi tarihî karakterler filmde yer almış?
10-Filmde hangi kadın karakterler var? Listesini çıkarınız.
11-Filmde beğendiğiniz ve sevdiğiniz karakteri tanımlayın. Onu neden sevdiğinizi anlatır mısınız?
12-Filmde hoşlanmadığınız karakter hangisi idi? Neden?
13-Filmde hangi karakteri oynamak isterdiniz? Niçin?
14-Filmde Mustafa Kemal yerdeki Yunan bayrağı için "*Bayrağı yerden kaldırın*" diyor. Niçin?
15-Halifeye, halifeliğin kaldırıldığı bildirilince tepkisi ne oldu? Niçin?
16-Cumhuriyetin ilanı nasıl kutlandı? Günümüzden farklı mı?
17-T.B.M.M. ilk cumhurbaşkanı olarak kimi seçti?
18-Sizce Mustafa Kemal niçin yeni bir parti kurulmasını istiyor?
19-Atatürk ilk kez halka şapkayı nerede tanıttı?
20-Mustafa Kemal'in eğitime verdiği önemi gösteren sahneleri anlatınız.
21-Millet Mektepleri niçin açıldı? Burada kimler eğitim gördü?
22-Afet öğretmenin dersinde, sınıf başkanlığını bir kızın kazanmasına sınıftaki erkek öğrenci niçin itiraz etti?
23-Mustafa Kemal'in kadınlara verdiği önemi gösteren sahneleri anlatınız.
24-Mustafa Kemal'in ileri görüşlülüğü ile ilgili sahneleri yazınız.
25-Filmde en çok hangi sahneyi beğendiniz?
26-Filmde tespit ettiğiniz kötü davranışlar(saygısızlık, yalan, hoşgörüsüzlük vb.) nelerdir?
27-Film nasıl sona eriyor? Yorumlayınız.
28-Filmin nasıl sona ermesini isterdiniz?
29-Film sizde ne ile ilgili merak uyandırdı? Filmden sonra neyi merak ediyorsunuz?
30-Filmi seyrettikten sonra aklınıza takılan sorular oldu mu? Varsa bu sorularınızı yazınız.
31-Filmle ilgili bir şiir yazar mısınız?
32-Filmle ilgili fotoğraf, eşya, alet vb. sınıfa getirebilir misiniz?

*Bu bölümdeki sorulardan hepsini değil, istediklerinizden 10-15 tanesini sorabilir, kazanımlarınıza göre kendinizde sorular ekleyebilirsiniz.

Böyle bir uygulama çok iyi oldu. Çünkü tarih bir hikaye ya da bir roman değil. Tarihi olayları derste hikaye gibi anlatmak çok faydasız oluyordu. Bu da bizim ezberci olmamıza neden oluyordu. Ezberlenen bilgiler kısa sürede unutulduğu için tarih hakkında yeterli bilgiye sahip olamıyoruz. Ama bu uygulama ile tarihi olayların nasıl olduğunu, antlaşmaların, savaşların vb. nasıl yapıldığını bu izlediğimiz film sayesinde daha iyi öğrendik. Ve bizim için daha kalıcı oldu. Bu filmi izledikten sonra tarihle ilgili bir şey sorulduğunda film sayesinde hemen cevaplıyorum.

Tarih Dersindeki bu uygulama benim derse bakış açımı çok değiştirdi ve görüntüyle birlikte ders anlatıldığı için daha akılda kalıcı ve zevkli bir ders haline geldi. Bekleyip yalnızca anlatılan kaydı okumak bu kadar kalıcı olmazdı, fakat hem anlatılıp hem de anlatılanları görüntülerle gördüğümüz için çok akılda kalıcı bir hale geldi. Ayrıca öğretmenimiz de çok güzel anlatıyor ve açıklıyor. Bu nedenle böyle bir uygulama bütün okullarda ve sınıflarda bence her ders için uygulanmalı.

Teşekkürler

Eskiden tarih derslerine girmemek, dersten kaçmak için neler yapmazdık. Adam sıkılırdı, uykusu gelirdi böyle bir sınıfa baksan herkesin kafası sırada uyuklayacak. Bence bu yöntem bir hocanın 10 kez anlatmasından daha etkili olmuştur. Hem görsel hem de müzikle zaman zaman sözlü olarak anlatılması kişiyi daha bi etkiliyor ve uzun süreli kalıcılığını sağlıyor. Fakat bir de bu yöntem diğer derslerde de uygulansa daha verimli olur düşüncesindeyim.

Tarih dersi öğrenciliğim hayatımdan beri en sevdiğim dersler arasındadır. Her zaman ilgimi çekmiştir.

Lise ve Üniversitedeki bütün tarih hocalarımdan memnunum. Özellikle son yıllarımda. Son bir kaç haftadan beri bu dersin farklı bir şekilde anlatılmaya çalışılmasına idi. Atatürkün yaşamına dayalı bandrolleri VCD arasılığıyla izlediğimiz sınıf hakkında yorumlara katılmak oldukça güzdi.

Uygulamayla ilgili görüşlerim

Bu uygulama benim çok hoşuma gitti. Özellikle tarih dersinde gerçekten gerekli olan bir uygulama. Şahsen yalnızca kitaba bağlı kalarak ders işlemek öğrencileri belli bir saatten sonra sıkıyor. Oysaki televizyonda izlediğimiz zaman herşey daha çok aklımızda kalıyor. Onunla ilgili bir soruyla karşılaştığımızda herşey görüntüyle hatırlayıp daha kolay soruyu cevaplayabiliyoruz. Gerçi bütün Türkiyenin her köşesinde bu uygulama yapılmalı hemde öğretmenimizde bize bu filmleri yalnızca seyrettirmeyip kendilerinde açıklamasını anlatması hepsini daha iyi anladık.

Herşey için Teşekkür ederim.

Ayzinur sağlık Hocam.

Ek 9. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi "Cumhuriyet Dönemi" Ünitesi Başarı Testi

Bu test, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi ,"Cumhuriyet Dönemi" ünitesi ile ilgili bilgilerinizi ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Size verilen 25 soruluk bu testin cevaplama süresi 25 dakikadır. Her sorunun yalnızca bir cevabı olduğu için size en doğru gelen seçeneği cevap kâğıdı üzerinde yuvarlak içerisine alınız.

Test yoluyla elde edilecek bilgiler yalnızca "Tarih Öğretimi ve Filmler" adlı doktora tezinde kullanılacaktır. Bu tezin amacı, tarih öğretiminde filmlerin kullanılmasının başarıya etkisini tespit etmektir. Bu sebeple, araştırmanın amacına ulaşması sizlerin teste vereceği samimi cevaplara bağlıdır. Testler topluca değerlendirileceği için teste isminizi yazmanıza gerek bulunmamaktadır.

Katkılarınız ve teste ayırdığınız değerli zaman için teşekkür ederim.

Sezai ÖZTAŞ
Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

SORULAR

1-Yeni kurulan devletin meclis hükümeti sisteminin işlememesi yüzünden ortaya çıkan hükümet buhranı aşağıdakilerden hangisiyle sonuçlanmıştır?

a-Halk Ayaklanmasıyla
b-Saltanatın Kaldırılmasıyla
c-Halifeliğin Kaldırılmasıyla
d-Cumhuriyetin İlanıyla
e-Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Kurulmasıyla

2-Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı aşağıdakilerden hangisidir?

a-İsmet İnönü b-Rauf Orbay c-Kazım Karabekir d-Ali Ekrem e-Mustafa Kemal

3- I-Halifenin Davranışları
II-Halifenin Cumhurbaşkanı İle Yaşamasının Gereksizliği
III-Eski Rejim Yanlılarının Halife Etrafında Toplanması
IV-Halifenin Lozan Barış Antlaşması'nı İmzalamaması

Yukarıdakilerden hangisi halifeliğin kaldırılmasının nedenleri arasında gösterilebilir?

a-I-III b-I-II-III c-IV-III-II d-II-III e-I-IV

4-Türkiye Cumhuriyeti'nin son halifesi aşağıdakilerden hangisidir?

a-Abdülmecit b-Abdülhamit c-Vahdettin d-İsmet İnönü e-Rauf Orbay

5-Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde halk iradesini meclise tam olarak yansıtmak amacıyla aşağıdakilerden hangisi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır?

a-Meclis Hükümeti Sistemi Bırakılıp Kabine Hükümeti Sistemine Geçilmesi
b-Yeni Devletin Rejiminin Belirlenmesi
c-Millet Mekteplerinin Açılması
d-Çok Partili Hayatı Hakim Kılma
e-Medeni Kanun'un Çıkarılması

6-Cumhuriyetin ilanından sonra kurulan ilk muhalefet partisi aşağıdakilerden hangisidir?

a-Cumhuriyet Halk Fırkası
b-Barış ve Cumhuriyet Fırkası
c-Serbest Cumhuriyet Fırkası
d-Sulh ve Selameti Osmaniye Fırkası
e-Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

7- -Takrir-i Sukûn Kanunu'nun Çıkarılması
-Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kapatılması

Bu gelişmeler aşağıdaki hangi olayın sonucunda ortaya çıkmıştır?

a-Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi
b-Şeyh Sait Ayaklanması
c-Menemen Olayı
d-Konya Ayaklanması
e-Medeni Kanun'un Kabulü

8-Mustafa Kemal'e karşı olanlar aşağıdaki şehirlerden hangisinde bir suikast yapmayı planlamışlardır?

a-Musul b-İzmir c-Ankara d-Eskişehir e-Kastamonu

9-Aşağıdakilerden hangisi Mustafa Kemal'e suikast düzenleyen kişilerdendir?

a-İsmet İnönü b-Salih Bozok c-Ziya Hurşit d-Vahdettin e-Abdülmecit Efendi

10-Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kuran kişi aşağıdakilerden hangisidir?

a-İsmet İnönü b-Fethi Okyar c-Abdülmecit d-Şeyh Sait e-Mustafa Kemal

11- -Kadınlara Boşanma Hakkı Verilmesi
-Evlilikte Resmi Nikah Yapılması
-Mirasta Kadın-Erkek Eşitliği

Yukarıdaki bu gelişmeler aşağıdakilerden hangisi ile gerçekleşmiştir?

a-Medeni Kanun
b-Tevhid-i Tedrisat Kanunu
c-Soyadı Kanunu
d-Takrir-i Sukûn Kanunu
e-Ceza Kanunu

12-Türk kadınları aşağıdaki haklardan hangisini bazı Avrupa ülkelerinin kadınlarından önce elde etmiştir?

a-Meslek Seçme b-Eğitim ve Öğretim c-Seçme ve Seçilme d-Boşanma e-Memur Olma

13-Türk tarihinin zenginliğini ortaya çıkarmak amacıyla aşağıdakilerden hangisi gerçekleştirilmiştir?

a-Cumhuriyet İlan Edildi
b-Türk Dil Kurumu Kuruldu
c-Halifelik Kaldırıldı
d-Türk Tarih Kurumu Kuruldu
e-Medeni Kanun Kabul Edildi

14-*"Türkiye Cumhuriyeti şeyhler,müritler,dervişler,yobazlar memleketi olamaz.En doğru en hakiki tarikat medeniyet tarikatıdır''*

Mustafa Kemal'in yukarıdaki bu sözü aşağıdakilerden hangisinin gerçekleştirileceğinin kanıtı olabilir?

a-Şapka Kanunu Çıkarılacağının
b-Tekke,Zaviye ve Türbelerin Kapatılacağının
c-Ölçü Birimlerinin Değiştirileceğinin
d-Kadınlara Siyasi Haklar Verileceğinin
e-Çok Partili Döneme Geçileceğinin

15-Mustafa Kemal halka şapkayı aşağıdaki şehirlerden hangisinde tanıtmıştır?

a-İstanbul b-Tekirdağ c-Edirne d-Ankara e-Kastamonu

16-Avrupa ülkeleri ile ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen yenilik aşağıdakilerden hangisidir?

a-Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması
b-Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesi
c-Takvim,Saat ve Ölçülerde Değişiklik Yapılması
d-Halifeliğin Kaldırılması
e-Soyadı Kanunu'nun Çıkarılması

17-Aşağıdakilerden hangisi sosyal yaşayışın düzenlenmesi için yapılan yeniliklerden <u>değildir</u>?

a-Tekke,Zaviye ve Türbelerin Kapatılması
b-Kılık Kıyafette Değişiklik
c-Soyadı Kanunu'nun Kabulü
d-Maden Tetkik Arama Enstitüsü'nün Kurulması
e-Takvim,Saat ve Ölçülerde Değişiklik

18-Misak-ı İktisadi aşağıdakilerden hangisini gerçekleştirmeye yönelik olarak kabul edilmiştir?

a-Eğitimi Geliştirmeye
b-Laikliği Gerçekleştirmeye
c-Ekonomik Bağımsızlığı Gerçekleştirmeye
d-Modernleşmeyi Gerçekleştirmeye
e-Medeni Kanun'u Gerçekleştirmeye

19-Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyet dönemi tarım alanında meydana gelen değişikliklerden biridir?

a-Aşar Vergisinin Kaldırılması
b-Kabotaj Kanunu'nun Çıkarılması
c-Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun Çıkarılması
d-Maden Tetkik Arama Enstitüsü'nün Kurulması
e-Etibank'ın Kurulması

20- I-Cumhuriyetin İlanı
II-Saltanatın Kaldırılması
III-Şeyh Sait Ayaklanması
IV-Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi

Yukarıdaki olayların oluş tarihlerine göre sıralanışı aşağıdaki hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

a-I-II-III-IV b-IV-III-II-I c-II-III-I-IV d-II-I-III-IV e-III-I-IV-II

21- I-Saltanatın Kaldırılması
II-Halifeliğin Kaldırılması
III-Şeyh Sait Ayaklanması
IV-Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kurulması
V-Yeni Türk Harfleri'nin Kabul Edilmesi

Yukarıdaki olaylardan hangi ikisi yer değiştirdiği zaman kronolojik sıralama doğru olur?

a-I-II b-I-IV c-V-III d-IV-II e-III-IV

22-Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleştirilen yeniliklerden değildir?

a-Halifeliğin Kaldırılması
b-Yeni Türk Harflerinin Kabulü
c-Saltanatın Kaldırılması
d-Takrir-i Sukûn Kanunu
e-Soyadı Kanunu

23- I-T.B.M.M.'nin Açılması
II-Saltanatın Kaldırılması
III-Medeni Kanun'un Kabulü
IV-Türk Harflerinin Kabulü

Yukarıdakilerden hangisi Cumhuriyeti kurmaktan çok geliştirmeye yönelik yapılmıştır?

a-I-IV b-II-III c-III-I d-I-IV e-III-IV

24- I-Tevhid-i Tedrisat Kanunu
II-Millet Mektebleri'nin Açılması
III-Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması

Yukarıdaki bu gelişmeler sırasıyla hangi alanlarda yapılan inkılap hareketleridir?

I	II	III
a- Eğitim	Eğitim	Din
b- Eğitim	Eğitim	Hukuk
c- Siyasi	Eğitim	Ekonomi
d- Eğitim	Din	Eğitim
e- Ekonomi	Askeri	Hukuk

25- I-Medeni Kanun'un Kabulü → Eğitim
II-Kabotaj Kanunu → Askeri
III-Kıyafette Değişiklik → Sosyal
IV-Yeni Türk Harflerinin Kabulü → Eğitim

Yukarıdaki eşleştirmelerden hangileri yanlıştır?

a-I-II b-I-III c-I-IV d-II-III e-II-IV

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAYI : B.30.2.GÜN.0.F8.00.00/1576
KONU : İzin

ANKARA
04/03/2004

ANKARA VALİLİĞİ
İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitümüz Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora programı öğrencisi Sezai ÖZTAŞ, "Tarih Öğretimi ve Tarihi Filmler" isimli tezi ile ilgili uygulamalarını Ankara ili Elmadağ ilçesinde bulunan Elmadağ Lisesinde yapmak istemektedir.

Kendilerine müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize saygılarımla arz/rica ederim.

Prof.Dr.Necdet HAYTA
Müdür Yardımcısı

EK:Dilekçe

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Kültür
SAYI : B.08.4.MEM.4.06.00.11-070/ 832
KONU : Tez Çalışması.

08.03.2004

VALİLİK MAKAMINA
ANKARA

İLGİ: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 05.02.2004 tarih ve 1004 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı,Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı doktora programı öğrencisi Sezai ÖZTAŞ'ın "Tarih Öğretmeni ve Tarihi Filimler" konulu tez çalışmasını İlimiz Elmadağ Lisesinde yapabilmesi için ilgi yazı ile izin istenmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanan Devlet Memurları Kılık Kıyafet Yönetmeliği ve Okullarda uyulması gereken usul ve esaslara özen gösterilmesi, 2003-2004 öğretim yılında olması kaydıyla ekte sunulan anketin uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde,olurlarınıza arz ederim.

Murat Bey BALTA
Milli Eğitim Müdür V.

OLUR
08../03/2004

H.Akif LÖĞOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C.
ELMADAĞ KAYMAKAMLIĞI
İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Elmadağ/ANKARA
17.03.2004

BÖLÜM:KÜLTÜR
SAYI :B.08.4.MEM.4.06.15.02.11/070-1313
KONU :Tez Çalışması

ELMADAĞ LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE
ELMADAĞ

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar eğitimi Anabilim Dalı, Tarih Öğretmenliği Bilim dalı doktora programı öğrencisi Sezai ÖZTAŞ'ın okulunuzda tez çalışması yapabilmesine ilişkin 08.03.2004 tarih ve 070/832 sayılı Valilik Oluru ekte gönderilmiştir.

Meyyit SARIKAMIŞ
ŞUBE MÜDÜRÜ

EK: 1

Gr: A. Ince
18.03.2004
Kayıt - Dosya

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
ELMADAĞ LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Elmadağ/ANKARA
17.05.2004

SAYI : 070/192
KONU : Tez Çalışması

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora öğrencisi Sezai ÖZTAŞ okulumuzda tez çalışması ile ilgili uygulamasını yapmıştır.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Mahmut ÇALIŞKAN
Okul Müdür V.

Ek 11. TRT Araştırması İçin Alınan Resmi İzin Yazısı

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAYI : B.30.2.GÜN.0.F8.00.00 /8519
KONU : İzin

ANKARA
Q.8/12/2003

TÜRKİYE RADYO VE TELEVİZYON GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitümüz Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora programı öğrencisi Sezai ÖZTAŞ, "Tarih Öğretimi ve Tarihi Filmler" konulu tezi ile ilgili olarak Müdürlüğünüz arşiv ve kütüphanesinde çalışma yapmak istemektedir.

Kendilerine müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize saygılarımla arz/rica ederim.

N. Hayta

Prof.Dr.Necdet HAYTA
Müdür Yardımcısı

Dr. Tülin Altay Gençtürk

EK:Dilekçe

Dosya 12/01/2004

YAYIN ARŞİVLERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI			
TARİH: 22.12.2003			
SAYI: 1409			
İÇDM	ASOVM	STM	ATAM
			X
ARAÇM	HAM	SASBM	İis
	X		

Gereği: [illegible]